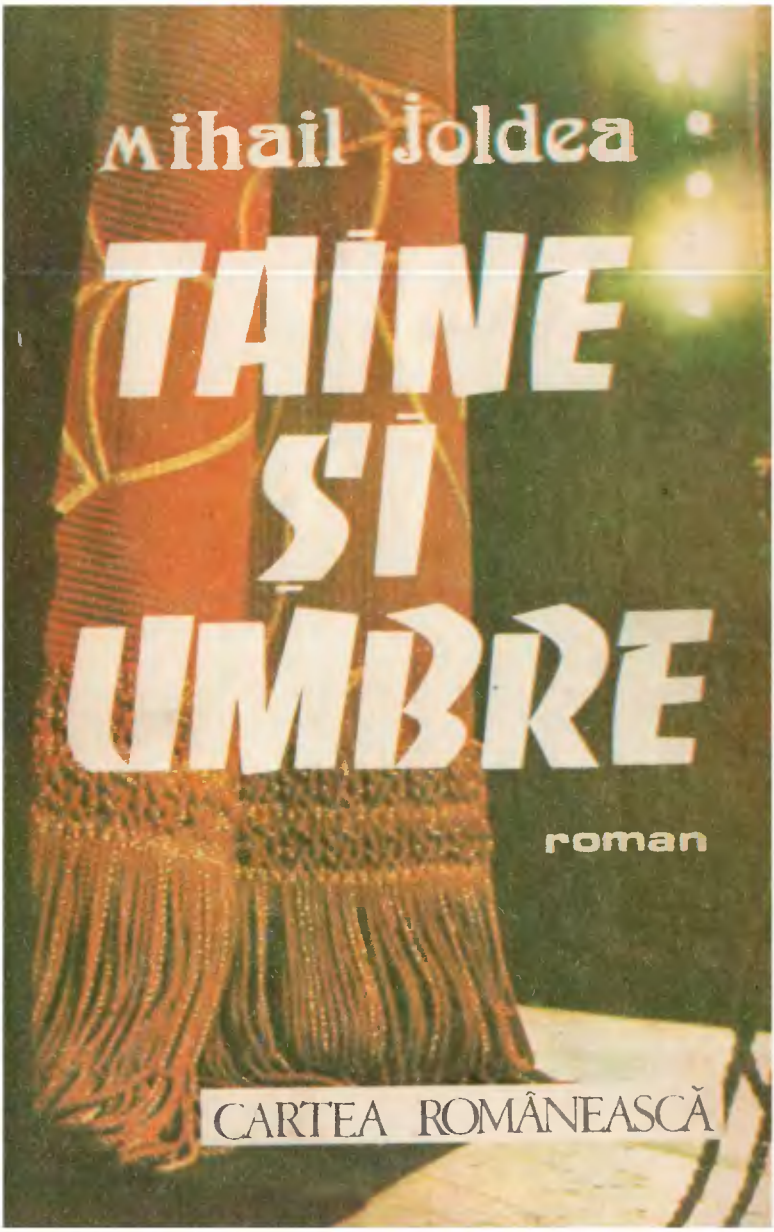
Mihail Joldea
TAINE ȘI UMBRE
roman
CARTEA ROMÂNEASCĂ

MIHAIL JOLDEA

TAINE ȘI UMBRE

MIHAIL JOLDEA

TAINE ŞI UMBRE

Roman

★

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ

1987

Coperta de *Florența Pană*

Oștenii lui Suvorov și cei ai prințului Saxa Coburg se pregăteau să intre în Țara Românească. Vodă Nicolae Mavrogheni îi întîmpină la Focșani, unde izbuti să-i oprească pe loc în cîteva bătălii. Dar în septembrie este înfrînt la Mărtinești și la Porceni. La 10 octombrie, prințul Coburg intră în București. Lui Mavrogheni nu-i mai rămîne decît fuga la Giurgiu și de acolo la Șumla, unde se întîlnește cu bunul său prieten și ocrotitor, Capudan-pașa Djezaerli Hassan, singurul în măsură să-i apere capul dinaintea mîniei sultanului pentru înfrîngerile suferite. Dar, din nefericire, spre marea deznădejde a lui Mavrogheni, Capudan-pașa muri pe neașteptate. Știind ce îl va aștepta, Mavrogheni fugi la Rusciuc și de acolo la Arvanitahori, năucit de belelele năpustite pe capul său. Imbrohorul sultanului l-a încolțit la Bela lîngă Vidin într-o colibă părăsită unde și-a căutat scăparea. Era pe la sfîrșitul lui octombrie. Burnița se schimbase în ploaie și răpăiala ei făcea să nu se audă pașii celor veniți să-l piardă. Ploaia urma să cadă mai departe, liniștită ca șoaptele viselor la urechea celui gata de somn. Se apropie de fereastra murdară, privind cu luare-aminte afară. Nimeni. Răsuflînd ușurat, se întoarse și se trînti pe jos cu picioarele strînse sub el, cercînd să-și liniștească clănțănitul dinților și dîrdîiala cărnii. Prinse a se gîndi la scurta lui vreme de fericire, la caleașca sa cu cei patru cerbi înhămați la ea în care se plimbase adesea pe ulițele Bucureștilor, la arnăuții cu fustanele albe ca zăpada ce îl însoțeau, la prostimea care îl aclama... Zîmbi fără pic de amărăciune, știind că înălțarea aduce după sine și coborîșul, că totul e

împărțit de timp în ani și luni, în ore și minute, după care nu mai e aproape nimic sau nimic... Tremurînd de frig, își strînse fermeneaua ca pentru a se mai încălzi și, fără de voie, își aruncă privirea pe fereastră, încremenind. Cîțiva oșteni turci se furișau aplecați. „Sosit-a vremea!" își spuse fugăritul voievod și trase iataganul, îndemnat fiind să se apere cu semeția celui ce i se rătăciseră mințile, dar îndată îl cuprinse un fel de lehamite de viață și de tot. Apucă zăvorul și deschise larg ușa. Capugiul sta nemișcat în ploaia rece, privindu-l cu o milă încărcată de dispreț. Oștenii așteptau un semn care nu mai venea. Zărindu-i, spaima îl învălui din nou ca o mamă tematoare. Ochii i se holbară, chipul păli, iar mîinile i se schimbară în reptile reci și umede. Rămase în prag aruncînd iataganul. Ceilalți păreau niște bolovani mari, albi, așezați acolo de mîna întîmplării. O tăcere grea, stînjenitoare, se înstăpîni peste toți. Mavrogheni își roti privirea peste un cîmp fără de început și fără de sfîrșit. „Ce vreți de la mine?... Ce vreți?..." se pomeni el răcnind. Aceia urmau să tacă și să-l privească mai departe. „Proclet și anatemă și de trei ori să fie blestemat cel ce în viitor va sluji cu credință imperiul otoman", răcni el mai departe. Căută cu mîna dreaptă sub fermenea și, apucînd icoana sfîntului Nicolae pe care o avea prinsă de grumaz, o sărută apăsat de cîteva ori, cu mînie parcă. Își înălță trupul, îndreptîndu-se înspre capugiu, ca și cum ar fi voit să-i ceară socoteală. Acela se trase deoparte. Mavrogheni mai voi să rostească ceva, un blestem sau o înjurătură, dar o mînă zdravănă, venită pe neașteptate, îl înhăță de ceafă, doborîndu-l în genunchi. În cădere mai zări cu ochii minții chipul gingaș al englezoaicei Elisabeth Craven care vizitase țara în vremea domniei lui, apoi totul se șterse de șalvarii cenușii ai capugiului... Un oștean prinse capul de păr și, ridicîndu-l de pe jos, îl înveli într-o pînză albă ca o aripă de porumbel. În urma celor ce se depărtau, coliba rămase pustie, cu ușa deschisă, legănată de vînt cu țipăt de balama ruginită lîngă leșul descăpățînat al nefericitului voievod...

Pe acele vremuri, în Țara Românească mișuna o mulțime pestriță de oameni dornici de căpătuială, unii din-

tre ei, fiind urmăriți de răzbunarea otomană, au fost nevoiți a-și căuta aici scăparea și ascunzișul. Alții, oameni fără căpătîi, fie că erau oșteni în plată, cînd ai unei armate, cînd ai alteia, fie că erau lotri sau coategoale, negustoreau ziua și tîlhăreau noaptea. Hanurile cu hangiii lor ajunseră gazde de tîlhari și de ucigași, încît cei ce călătoreau nu mai cutezau să înnopteze pe acolo, ci, strîngîndu-se mai mulți laolaltă, dormeau pe cîmp, avînd pămîntul drept saltea și cerul învelitoare. Temnițele erau ticsite de zarzavagii, donițari, bragagii, covrigari, băgați la gros pentru fel de fel de matrapazlîcuri, cerșeau întinzînd labele murdare printre gratii, milogindu-se în gura mare pentru un colț de pîine, stăpînirea nemaiavînd timp să țină seama lor. Foarte puțini erau cei ce aveau ceva aur la teșcherea, veniți și ei cu gîndul de înavuțire pe căi cinstite, adicătelea, care însală mai bine...

Într-o zi, printre acești oameni, s-a ivit un oarecare Nicolae Sariene, bărbat ca la vreo 40 și ceva de ani, plăcut la chip și la vorbă, care cerca și el să se aciuiască în Valahia. Găsise de cumpărat o casă mai arătoasă și ar fi fost gata să încheie tîrgul dacă nu s-ar fi întîlnit din întîmplare cu un simpatriot, venit și ăla după chiverniseală, care s-a grăbit să-i șoptească la ureche cum că turcii voiau să-l găbjească, punînd ei ghelir gras pe capul lui. Și cum, atît copiii lui Allah, cît și cei ai lui Dumnezeu, cînd e vorba de aur, nu se dau în lături de la nimic, n-ar face bine să se așeze chiar în Cetatea de Scaun, cum s-ar spune, să iasă ca păduchele în frunte, cînd i se abate de moarte, că voievodul, fiind credincios turcilor, nu va lăsa să treacă multă vreme pentru a pune gheara pe el, fie trimițîndu-l peșcheș, sub pază, la Constantinopole, fie trimițîndu-i numai capul, ca fiind mai ușor, spre încredințare. Mulțumindu-i celui ce îi ieșise în cale, șoptindu-i cele spuse mai sus, Sariene se grăbi să se facă nevăzut din București, nu însă și din țară. O vreme a izbutit să i se piardă urma, ca ceva mai tîrziu să i se întîlnească numele în niște înscrisuri de vînzare și cumpărare de pămînturi ale unei moșii întinse în satele Stoicănești, Făgețelu, Perieți, Palota, toate fiind în stăpînirea unei jupîniță Balașa, strănăne-

poată a unuia Neagoe, asupra căruia s-a revărsat mila lui Radu-vodă, întărită prin hrisovul de danie din 4 august 1522, făcîndu-l stăpîn peste aceste pămînturi. Stoicăneşti nu arăta mai breaz ca celelalte sate, în acea vreme. Ţăranii meştereau bordeie în pămînt, iar cei avuţi înălţau nişte case din chirpici, cu bîrne crestate de bardă, spre a prinde mai bine lutul amestecat cu băligar. Pe marginea şoselei — mai mult hîrtoape decît şosea — străjuiau salcîmi cu frunzele albite de praf, duzi cu fructe negre care, scuturîndu-se, făceau un fel de clisă din amestecul cu ţărîna. Plozii cu buricele goale se tăvăleau prin băltile cu apă verzuie, stătută, rămasă de la ultima ploaie. Frigurile şi pelagra rodeau satul de la un cap la altul. Aşa arătau Stoicăneştii atunci cînd Sariene cumpărase cu galbeni buni pămînturile şi acareturile Bălăşoaiei. Erau aceşti stoicăneşteni un neam de oameni chipeşi, mîndri şi harnici, iar fetele şi muierile lor nu de puţine ori au sucit mintile stăpînitorilor de moşii, făptuindu-se ucideri, făcîndu-se unele din copile nevăzute sau tineri care îşi luau zilele...

Dar să ne întoarcem la acel Sariene ivit din ceaţa trecutului... În butca aceea frumoasă, care mergea în trapul cailor înspre conacul Bălăşoaiei, Sariene sastisit de drum îşi plimba privirea de la o margine la alta a uliţei pe care butca înainta, legănîndu-se ca o corabie pe valuri. Îi venea să-şi dea cu pumnii în cap pentru prostia pe care o făcuse, ba o clipă se chibzui să poruncească surugiului să întoarcă, luînd drumul Slatinei, şi să vîndă moşia chiar la un preţ mai scăzut. Dar gîndul că ar putea să o dea în pagubă îl îndemnă să meargă pînă la capăt.

Părintele jupîniţei Bălaşa, om aprig, ciufut şi muieratic din cale-afară, plecase într-o bună dimineaţă cu gîndul de a ajunge la Slatina cu nişte daraveri ale unei case ce îi era voia să o cumpere. Trecură o zi, două, nouă, şi văzînd fie-sa, Bălăşoaia, cum îi ziceau ţăranii, că tatăsău nu se mai întoarce, repezi slujitori călări să iscodească la Slatina. Acolo nici urmă de postelnic! Jupîniţa dădu de veste agiei, care agie începu cercetările de îndată. Se căută în rîpe, în văi, în păduri, în ape leneşe ce d-abia îşi tîrau umezeala, dar nu s-a dat nici de pos-

telnicul Neagoe, nici de surugiul lui. Parcă îi înghițise pămîntul! Așa că agia lăsă lucrurile baltă, avînd pe cap și alte treburi. La o vreme, un oarecare dădu de veste agiei cum că zărise caii boierești în ograda unuia din Seaca. Luat din scurt, omul mărturisi că a cumpărat caii de la un gospodar al cărui nume nu-l știe, plătindu-i caii cu doi poli de parale. Oamenii agiei au sucit-o, au învîrtit-o pînă s-au poticnit din nou. Și iar s-a așternut liniștea peste dispariția postelnicului, ca la o vreme, unul Florea Zăvelcă și altul Mitru Țîfu, de i se mai zicea „a' lu Fleoșc", ducîndu-se ei să taie niște lemne, băgară carele în pădurea postelnicului Neagoe. Veniră cu gîndul de furat, că de cereau lemne pe plată, ori pe muncă, apăi sau le lua Bălășoaia nădragii de pe ei, dacă era vorba de vînzare, sau îi spetea de ar fi fost plata prin muncă. De paznici nu se temeau, că pe ăia îi cumpărau cu o lulea de tutun, dar spre a nu fi zăriți de cine știe cine, au tras carele pe un drumeag mai lăturalnic, apoi o cîrmiră la dreapta. Ziua se ghicea a fi frumoasă, iar soarele, care pînă atunci stătuse ascuns în nori, începu să ardă. Cei doi își luară topoarele din căruțe, gătindu-se de lucru. O boare de vînt le trecu pe sub nasuri miros de hoit.

— Măi Zăvelcă, pute a mortăciune!

— O fi vreun bursuc, răspunse Zăvelcă, cercînd cu degetul buza toporului.

N-au mers mult și-au dat peste surugiul boieresc. Mortul zăcea pe spate. Pe la gît și piept era început de sălbăticiuni.

— Mă, dacă dădurăm peste Gheorghe, apăi trebuie să fie și boierul p-aci, spuse Mitru.

— Cine știe care i-o fi belit! mormăi Zăvelcă, strîmbînd nasul de duhoarea aceea dulceagă.

Mai umblară ei încoace și încolo, fără a mai găsi vreo urmă. Tocmai cînd erau gata să se lase păgubași, nu știu cum își aruncă Zăvelcă privirea înspre un tufiș ce nu se zărea prea departe. Se opri pe loc, uitîndu-se cu luare-aminte.

— Ce văzuși, Zăvelcă, de te oprișî locului? îl întrebă Mitru, mai aruncînd cîteva crengi în car.

— Măi, Mitrule, ia vin', ia ! îl strigă Zăvelcă, fără a se întoarce.

Rămase pe loc așa cum rămîn prepelicarii la vederea vînatului. Mitru se apropie agale, ținînd toporul pe braț. Glasul lui Zăvelcă suna a uimire.

— Ia te uită la tufișul de colo ! îl îndemnă el pe Mitru.

— Un'e, mă ?

— Acolo !

— Aha !

— Iaca ! La două palme de pămînt se leagănă niște botfori, zise Zăvelcă și o luă înainte.

Cu cît se apropiau, mirosul de mortăciune se simțea mai puternic. Acum botforii se vedeau bine. Se legănau cînd înainte, cînd înapoi, uneori făceau cîte o roată de la stînga spre dreapta, după cum bătea vîntul. Zăvelcă dădu tufele deoparte cu coada toporului. Zăriră trupul postelnicului, spînzurat de o cracă. Chipul îi era tăiat de bardă.

— Văzuși ?...

— Văzui !

— Io crez că l-au belit în șusea, p-ormă l-au tîrît și l-au atîrnat de cracă.

— Dracu știe cum au făcutără, răspunse Mitru, cuprins de greață lîngă trupul postelnicului care se tot legăna.

— Îi luară și inelele din dește, mormăi Zăvelcă.

— Ba nu, că era să i le lase, ca să le găsești tu ! rîse Mitru.

Uitîndu-se din întîmplare pe jos, în iarbă, Zăvelcă a zărit lucirea unui galben. Puse opinca pe el, făcîndu-se că se minunează de cel spînzurat.

Mitru nu băgă de seamă jocul celuilalt, care se gîndea că de îl va împărți cu Mitru, nu e bine, că cine știe... Îi spune muierii, iar muierea... cum sînt muierile, îi melițează gura la alta și alta spune la alta și iote că dau de belea. Acu, nu că îi era lui numai de asta, dar nu îi era aminte să-i dea și celuilalt.

— Io gîndesc să nu spunem la nimeni, că cine știe... Una, că l-am găsit pe boier și am tăcut, și alta, că ce căutam noi în pădurea stăpînului...

— N-om spune, zise Mitru în vreme ce pipăia pielea moale a botforilor boierești. Io îi iau, rosti el scurt și se apucă să-i scoată din picioarele mortului.

— Îl dăm jos, ori îl lăsăm atîrnat? întrebă Zăvelcă și, făcîndu-se că își leagă opinca, înșfăcă galbenul din iarbă.

— De ce să-l dăm jos? Ce? Îl atîrnarăm noi? răspunse Mitru, trudindu-se să scoată și botforul din piciorul stîng.

Pe urmă, cu carele pline cu lemne, o porniră înapoi, înspre sat. Spre norocul lor, nu-i zări nimeni care să-i întrebe ce și cum. La vreo două săptămîni, într-o duminică, după-amiază, Zăvelcă luă calea crîșmei. Ceru rachiu și bău pînă se făcu pulbere. Prinse a cînta și a juca, după care, porunci crîșmarului să dea rachiu la oameni. Cînd a fost să plătească, scoase galbenul legat în basmaua de la chimir. Crîșmarul făcu ochii mari. Luă banul, îl suci, îl învîrti, îl cercă în dinți, se uită pieziș la Zăvelcă, apoi, după ce își opri partea ce i se cuvenea, îi dădu restul, o mînă de bani, fără a-i spune nimic. După vreo alte trei-patru zile, numai ce se pomeni Zăvelcă, tam-nisam, cu oamenii zabetului în pragul casei, taman în zorii zilei, cînd se pregătea să se ducă la un lot de al lui ce îl avea cu trifoi. Muierea, „că chiu, că văleu", prinse a chirăi și a se bate cu pumnii în cap. Poterașii l-au cetluit zdravăn și, după ce i-au muiat oasele cu muchia iataganelor, l-au pornit la Slatina. Acolo, după ce l-au ținut la baștă vreo două zile, nemîncat și nebăut, l-au scos și l-au dus într-o încăpere mare, unde pe un jilț stătea un ăla mătăhălos, plesnind de untură, pe nume Atanasache Ciufu. Boierul nu părea a fi rău și nici urît la chip, numai că ochii îi avea încrucișați. Îl pofti pe țăran să se așeze cu un gest larg ce părea plin de bunăvoință. Zăvelcă își așeză fundul cu sfială pe marginea scaunului, punîndu-și căciula pe jos, la picioare.

— Ei, ia să-mi spui tu mie, unde ai găsit galbenul? îl întrebă Ciufu, trosnindu-și degetele.

Glasul nu era nici răstit, nici amenințător. Lui Zăvelcă i se păru că era cam subțiratic, aducînd a glas de muiere. Un zîmbet vesel juca pe chipul matahalei.

— Îl găsii, măria-ta, sărutăm dreapta, rosti Zăvelcă plin de smerenie.

— Unde ? stărui Ciufu.

Zăvelcă zări ochii încrucișați și prinse să tremure.

— Păi... îl găsii în șușea, stăpîne, răspunse țăranul mai mult șoptit.

Atanasache rîse încetișor. Parcă necheza.

— Adicătelea, tu vrei să mă faci să cred că în satul vostru oamenii sînt atît de procopsiți, încît pierd galbenii pe drum ?

— Să mă bată Dumnezeu, stăpîne, dacă nu-l găsii !

— Măăă, io nu te întreb dacă l-ai găsit, că, de vreme ce îl ai, înseamnă că l-ai găsit... Așa-i ?

— Așa-i, boierule, așa-i ! se grăbi Zăvelcă să încuviințeze.

— Dar io te întreb unde l-ai găsit ?

— Pe șușea, sărutăm dreapta...

— Cum vine vorba asta, Zăvelcă ?

— I-o fi picat boierului Neagoe...

Se opri înspăimîntat, zărind zîmbetul larg al lui Ciufu și ochii încrucișați care se luminară.

— Păi așa spune, măi Zăvelcă ! Da' tu unde crezi că i-o fi căzut ? îl mai întrebă matahala. Zăvelcă ridică din umeri. Că în șosea nu avea cum să-i cază, deoarece nimeni nu mai știe ce s-a întîmplat cu boierul de atîta vreme... Și chiar așa să fie, după cum spui tu, înseamnă că boierul Neagoe l-ar fi pierdut acu vreo trei-patru săptămîni... Nu-i așa, Zăvelcă ?

— Chiar așa, stăpîne !

— Păi vezi, Zăvelcă !... vorbi încrucișatul, uitîndu-se la țăran cum se uită pisica la șoarece, zîmbindu-i cu o bunătate feroce.

Zăvelcă își linse buzele uscate, minunîndu-se foarte de boierul ăsta mare, care nici nu se răstește la el, nici nu strigă, nici nu începe să-i care la pumni, așa cum făcea vechilul boierului Neagoe, cuconul Costache. Se mai liniști, chibzuind el în mintea sa că, de îndată ce va ajunge acasă, îi va trage crîșmarului cîteva ciomege zdravene pe spinare, că numai ăla l-a vîndut, altul n-avea cine.

— Dar în răstimpul acestor săptămîni, l-ar fi găsit copiii care se joacă pe uliță toată ziua bună ziua, auzi el glasul încrucișatului. Nu-i așa, Zăvelcă ?...

— Asta așa e, măria-ta !

— Apăi, dacă e drept, vorbi Ciufu, sugîndu-și buzele, însemnează că nu l-ai găsit pe drum și că tu m-ai mințit, urmă așa cu glasul prefăcut a tristețe.

— Ba nu v-am mințit, stăpîne... Să n-apuc ziua de mîine dacă nu l-am găsit în șușea ! Iaca, asta mi-e sfînta cruce, zise Zăvelcă, făcînd o cruce mare.

Sacul de grăsime căscă lung, ca și cum treaba asta cu galbenul nu-l mai interesa. Și din nou își prinse degetele unul cîte unul, făcîndu-le să trosnească.

— Măi, Zăvelcă, io crez că l-ai găsit pe șosea...

— Să n-am parte de...

— Bine. Să fie după cum zici tu. Dar cînd l-ai găsit, erai singur, sau mai erai cu cineva ?

— Singur, măria-ta, se grăbi să răspundă Zăvelcă, bucuros că i s-a prins minciuna.

— Măăă, tu dacă îmi spui mie drept, dar drept, io te iert, mă fac că nu știu nimic și te las să te duci în treaba ta. Dar dacă m-ai mințit, te fac de îmi spui cum l-ai omorît tu pe tată-tău ! Auzi ?

— Aud, păcatele mele, dar dacă îl găsii în șușea...

— Bine, măi, Zăvelcă ! rosti Ciufu cu aceeași liniște în glas și, apucînd clopoțelul de pe masa sa, îl scutură cu putere.

Pe dată se ivi un poteraș care se opri lîngă ușă cu brațele încrucișate. Ciufu îi făcu un semn cu capul. Acela se ploconi și ieși grabnic. „Acu mă slobozește", se veseli Zăvelcă în inima sa, văzînd că măritul boier nu-l mai întreabă nimic, începînd să-și curețe unghiile cu un bețișor. O dată isprăvită treaba cu unghiile, cu același bețișor prinse a se scobi în ureche. Din cînd în cînd, se mai uita la Zăvelcă, zîmbindu-i prietenos. „Iote, mă, că mai sînt și boieri de omenie", își spuse el, foindu-se pe scaun.

— Va' zică, galbenul îl găsiși în șosea și tu erai singur, grăi Ciufu, fără a se mai uita la țăran.

— Așa e, stăpîne ! Cum zice măria-voastră ! răspunse omul, plecîndu-se să-și ridice căciula de pe jos, spre a fi mai repede gata de plecare.

— Apăi, mergi sănătos, măi Zăvelcă, îi ură Ciufu.

— Să trăiți, măria-voastră, și să vă dea Dumnezeu zile multe cu sănătate și belșug, răspunse țăranul și se ridică de pe scaun gata să o tulească pe ușă.

Ba chiar porni înspre ușă, cînd aceea se deschise încet. Zăvelcă păli, dîndu-se cîțiva pași înapoi. Susținut de doi poterași, Mitru a' lu Fleoșc, snopit în bătăi, d-abia se mai tîra. La vederea lui Mitru, lui Zăvelcă începu să-i clănțăne dinții în gură. Știind ce îl așteaptă, se lăsă în genunchi împreunînd palmele.

— Nu mă omorî, stăpîne, se ruga el.

Încrucișatul se făcu tare de urechi. Apucă din nou clopoțelul, scuturîndu-l. Pe dată intrară doi vlăjgani cu vine de bou în mîini. Ciufu le făcu un semn. După vreo cincizeci de vine de bou trase pe spinare, Zăvelcă prinse a striga ca din gură de șarpe :

— Lasă-mă, stăpîne, că spun tot... Aga făcu un semn cu mîna și cei doi vlăjgani se traseră la o parte. Mitru privea în gol, năucit de bătăi. Căzuse în mîinile stăpînirii datorită lui fiu-său. Ăla, găsind botforii pitiți într-un lighean sub o laviță, se apucă să se fudulească la ceilalți copii. Aceia spuseră acasă, părinții vorbiră mai departe și așa l-au umflat și pe Mitru. I-au bătut pe amîndoi pînă li s-au muiat ciolanele, că de ce n-au spus ei îndată ce au găsit corpul boierului ?... Că de ce au tăcut atîta amar de vreme ?

Jupînița Bălașa, care sta mai toată ziua dosită după perdele, asemenea paianjenului, aflînd că se dăduse de firul poveștii, făgădui un ghelir bun celor de la agie pentru a-și îndoi rîvna. Stăpînirea, sătulă de căutări, sătulă de gura Bălășoaiei, dornică de răsplată bănească (banii înhățîndu-i Ciufu), a pus la cazne și pe Mitru a' lu Fleoșc și pe Zăvelcă.

— Măăă, noi vă vrem binele, le spuse încrucișatul între două bătăi, căci dacă mărturisiți că l-ați omorît pe boier, vă băgăm la ocna părăsită și cine știe... poate că vă scăpați zilișoarele mai vreo anaforea, mai mila dom-

neasca de sfintele sărbători, dar de nu vreți să mărturisiți adevărul, apăi vi-l scoatem noi cu mațe cu tot...

Ăia ce erau să facă ? Bușiți de bătaie și de cazne, năuciți de foame, mărturisiră cum că ei l-au ucis pe boier pentru a-l jefui.

— Acu, dacă v-ați făcut oameni de omenie, mărturisind că l-ați omorît pe boier, hai să facem treaba întreagă, le spuse aga. Unde ați ascuns banii și sculele de preț ?...

Cum cei doi tăceau, uitîndu-se unul la altul, năuciți de beleaua căzută pe capul lor, porunci să-i pună din nou la cazne. În cele din urmă, Zăvelcă își dădu duhul în mîinile căznuitorilor săi, iar Mitru a' lui Fleoșc o luă razna, rizînd și cîntînd popește. Deci văzînd stăpînirea că i-au sărit doagele din suceala minții, i-a dat drumul, lăsîndu-l să umble tehui și căpiat pe uliță, iar el, de multe ori, se oprea în loc, încreținд fruntea, ca și cum s-ar fi gîndit adînc la ceva ce nu-i venea în minte, după care o lua din nou la picior, zbierînd cît îl ținea gura : „Închinarea Treimii s-a arătat...“ Ciufu a umflat ghelirul făgăduit de Bălășoaia, boierul a fost înmormîntat, slujit fiind de doisprezece popi, iar pe Zăvelcă și pe surugiul boierului i-au astrucat în gropi ca pe niște oameni de nemica ce erau. Mitru luă calea bolniței acelora cu mințile rătăcite unde cei aiuriți din cine știe ce năpaste erau bătuți măr pînă se făceau bine, iar de nu se făceau bine, luînd calea cerească, atîta pagubă ! De nebuni, a fost, este și va fi lumea plină întotdeauna ! Așa că stăpînirea, găsind ea de cuviință că amărîtul ăsta a' lu Fleoșc strică liniștea orașului, ba în miezul zilei, ba la miez de noapte, urlînd cînd îl apuca aducerea-aminte : „...Închinarea Treimii s-a arătat...“, l-a așezat într-o încăpere cu încă vreo șase bolnavi. Nu erau furioși. Erau doar triști, fiecare cu singurătățile și suferințele lui. Cel de lîngă ușă sta mai toată vremea pe marginea patului, nemișcat, uitîndu-se în podea. Din cînd în cînd îl apuca dorul de ducă. Paznicul de la ușă nu-l oprea, căci știa că se va întoarce. Rătăcea o vreme pe uliță, oprindu-se la fiecare poartă. Localnicii se învățaseră cu el. Știau că îl cheamă Ilie. Alt nume nu avea „Ce-i, Ilie ?“ „Ai venit după cerșit ?“ îl întrebau muierea sau stăpînul ca-

sei. Ilie nu răspundea. Se mulțumea să-și scarpine subsuorile. Cîte unii mai cu inimă îi întindeau un blid cu resturi de mîncare, alții, mai cîinoși, nu-i dădeau nici o cană cu apă. Pe urmă se apuca să strîngă pietricele pe care le vîra în sîn. Cînd i se ura lui de atîta strîns, lua calea bolniței și, după ce se așeza pe pat, scotea pietricelele și începea să le numere, o dată, de două ori, de o sută de ori, tot socotind și clătinînd din cap. Fusese pe vremuri strîngător de biruri. Un oarecine îi șterpelise banii adunați pe care avea să-i predea stăpînirii. Agia, neluînd în seamă spusele lui, s-a așezat cu bătaia pe el, și pînă cînd n-a văzut că a luat-o diliu cu vorba, nu s-a lăsat, ea rămînînd păgubașă de parale și Ilie de minte. N-avea nici femeie, nici copii, nici alte neamuri, sau poate că o fi avut niscai rude, dar care neavînd ce lua de la el, se făceau a nu-l cunoaște. Celălalt de lîngă el, mereu neliniștit, bărbat între două vrîste, era roșcovan, cu ochi iuți și vicleni. Pe ăla, cînd îl căutai, străbătea odaia de la un cap la altul cu pași mici și grăbiți pînă îl prindea oboseala. Atunci se oprea, sporovăind cu o femeie închipuită. Pe cînd vorbea, îl apuca un tremur din tot corpul și, după ce îi arunca vedeniei în obraz zoaiele cuvintelor, o scuipa, după care murmura cu mărinimie : „Totuși, să știi că te iert, Mărie ! Să știi că te iert !“ Pe urmă îl apuca plînsul. Și așa o ținea toată ziua. Cel dinspre fereastră, să tot fi avut 50 de ani. Slab, numai piele și os, fluiera de cum se scula pînă se culca. Lîngă el era un bărbat tînăr, pînă în 40 de ani. Acela nu îngăima decît cîteva vorbe, mereu aceleași : „Am pierdut tot ! Am pierdut tot !“ Nu tăcea decît atunci cînd li se aducea masa. După ce înfuleca lacom, pe nemestecate, iar începea : „Am pierdut tot ! Am pierdut tot !“ Se vorbea că fusese calemgiu, că strînsese stare frumușică, dar încurcîndu-se cu o nagodă de muiere, rea de muscă, într-o zi, pe cînd nu era acasă, ibovnica i-ar fi golit sipetul și ar fi șters-o cu altul. Mai era unul care mai tot timpul își pipăia cu grijă capul, apoi, plin de uimire, bombănea : „Măi să fie al dracului ! Ce stai dumneata de vorbești ?“ Tresărea la cel mai mic zgomot. Atunci își punea pătura pe cap, așteptînd să treacă primejdia. Lîngă el mai era un bătrînel care își schimono-

sea chipul de nu știai dacă rîde sau plînge. Cei doi copii pe care i-a avut au pierit arși de vii în casa care îi luase foc. Dimineața erau mînați cu cîrdul pentru a săruta icoana Sfintei Fecioare, pentru tămăduirea lor. Paznicii erau puțini, căci simbria era mică, neîndestulătoare pentru un om cu nevastă și copii. De obicei erau tocmiți paznici niște ăia ce nu-și făcuseră un rost pe lume, haidamaci fără suflet, bețivani înrăiți, care, mîniați de urletele nenorociților, se năpusteau asupra bolnavilor, lovind unde se nimerea, fără a ține seama de vaietele și plînsetele acelora. Ca leac pentru liniștire, li se poruncea bolnavilor să stea nemișcați, într-un picior. Și vai de acela care lăsa piciorul jos! Aici a fost adus Mitru a' lu Fleoșc, gospodar așezat în satul Stoicănești, părăsind el pămîntul acesta plin de blestemății într-o noapte pe cînd paznicii s-au îmbătat bine și, pentru a se veseli, s-au pus cu bătaia pe bolnavi. Mitru a' lu Fleoșc a murit de frică, fiind speriat el de bătaie cu multă vreme înainte.

Îndată după înmormîntarea lui tată-său, jupînița Bălașa s-a închis în casă, nemaivoind să vadă pe nimeni. De toate meremeturile moșiei se îngrijea vechilul Costache chiorul, om desfrînat, lacom, crud și bețiv din caleafară. Într-o bună dimineață, Bălășoaia și-a strîns pungile cu galbeni și sculele de preț, părăsind pentru totdeauna locurile acelea, de rămase conacul vraiște, semn al pustiului, trup slobozit de suflet. Și avea jupînița ani patruzeci și doi, necunoscînd ea îmbrățișare rușinoasă de bărbat. Zice-se că în tinerețe jupînița Bălașa și-ar fi încolăcit brațele în jurul grumazului unui rob vînjos și al naibii de nărăvaș, unuia de îi zicea Zurlă. Dar taman cînd a fost gata să se despoaie acolo, pe fînul din grajd, la miez de noapte, pentru a săvîrși dulcele păcat, dinții jupîniței prinseră a clănțăni, ochii i se holbară, după care căzu într-un fel de amorțeală asemănătoare morții. Zurlă robul, spăimîntîndu-se foarte, nu a mai cutezat să-i sărute buzele reci ca gheața. Treaba asta avea să o afle postelnicul Neagoe ceva mai tîrziu de la alt rob, căruia Zurlă, într-o noapte de beție amarnică, i se mărturisi, spunînd el celuilalt cum că viața fără jupînița Bălașa nu merită a fi trăită. Cutezase nemernicul de

el să gîndească ceea ce nu i-ar fi fost îngăduit nici măcar să viseze. Dezmeticindu-se el din beție, se căi amarnic pentru trăncăneala sa și, temîndu-și viața, fugi de la curtea boierească. Dar postelnicul și-a repezit slujitorii care răsturnară toate căile cu fundul în sus și în cele din urmă l-au încolțit într-un saivan părăsit unde se ascunsese Zurlă cu toate gîndurile la nurii jupîniței, și după ce l-au cetluit în fiare, tot într-o bătaie și sudalmă l-au dus înaintea stăpînului, care, fără a-l mai mustra, grabnic l-a dat morții. Văzîndu-l de la una din ferestre cum se zbate în laț, jupînița a simțit aceeași zguduire în tot corpul ca atunci cînd mîinile robului îi cercetau pulpele. Vorba asta au întins-o niște flecari, guri de petice, dar pînă nu faci foc...

Stoicănești enii au aflat că jupînița a vîndut tot, și pămînturi și lac și acareturi, unui boier venit de peste țări și mări. Că înscrisurile au fost întocmite la judecătoria din Slatina, unde mai ființa și Curtea de criminalion, sub jurămînt și carte de blestem pă cum că Bălașa Neagoe, singura clironoamă a răposatului postelnic, a vîndut întreaga avere stătătoare și mișcătoare unui oarecare Nicolae Sariene și că, o dată treaba încheiată, jupînița și-a primit banii naht pînă la ultima para, după care a plecat la Viena să-și istovească viața și să-și isprăvească zilele, nu mult după aceea...

La puțină vreme după plecarea Bălășoaiei, Nicolae Sariene și-a luat în stăpînire tot ce i se cuvenea, moșie și conac, ce aducea mai mult a cetate. Așezat pe o ridicătură, nici deal, dar nici șes, împrejmuit cu zid înalt din piatră, era cu neputință să răzbească cineva înlăuntru fără voia stăpînilor. Bălăriile închideau cărările, crescute în voia lor, căci de la moartea postelnicului, fie-sa lăsase să cadă totul în paragină...

Noul stăpîn urcă treptele și, scoțînd o legătură de chei, deschise ușa de la intrare, Se pomeni într-o sală lungă, pardosită cu mozaic. În mijlocul ei, semnul soarelui era închipuit din pietricele, destul de stîngaci. Sariene fu întîmpinat de o răceală neplăcută, umedă. Deschise pe rînd ușile celorlalte odăi, uitîndu-se din prag în fiecare. Robii se opriră lîngă ușa de la intrare cu calabalîcul noului stăpîn, așteptînd porunci. Necunoscutul bo-

ier nu-i învrednici nici măcar cu o privire. Urcă gînditor scara masivă de stejar ce ducea la încăperile de sus.

— Nu pare a fi de prin părțile noastre, șopti unul din robi, urmărind cu ochii trupul zvelt, bine legat al noului stăpîn.

— Tare mă tem că în curînd îl va izbi Mihalcea cu ceata lui, răspunse celălalt rob, rînjind.

Deodată amuțiră. Sariene îi privea din capul scării.

— Cine-i Mihalcea, bre ? întrebă el, coborînd scările alene.

— Haiduc e, măria-voastră, se grăbi să răspundă unul dintre robi, înalt și bărbos. Calcă blestematul conacele boierești și numai blestemății face pe unde trece...

— Cu cît vă plătește ca să-i fiți oameni de credință ? îi întrebă Sariene zîmbind.

— Ferit-a Sfîntul, stăpîne... se apărară robii.

— Văzutu-l-ați la chip ? îi mai iscodi el.

— Ba, măria-voastră ! Că se dă cu funingine pe față, de nu-l cunoaște nimeni... Zic unii că are și iarba fiarelor...

— Cum îți spune ție ? întrebă Sariene pe robul bărbos și vorbăreț.

— Mitriță mă cheamă, măria-voastră !

— Știi care mi-e voia, măi Mitriță ?

— Poruncă, stăpîne !

— Să-l cunosc pe acest căpitan de haiduci.

— Să ne ferească Dumnezeu sfîntul, spuse Mitriță înspăimîntat, auzind dorința boierului.

— Te faci luntre și punte și îl aduci dinaintea mea, grăi Sariene, fără a ține seama de înspăimîntările robului. Înțelesu-m-ai ?

— De unde să-i știu io ascunzișurile și gazdele lui, păcatele mele ?... Și chiar de aș da peste el, pe dată mi-ar face seama, ca nu cumva să-l vînz stăpînirii...

— Mă, tu ai auzit ce ți-am poruncit, au ba ?

— Măria-voastră, de i-aș dibui locul, nu vine, că se teme...

— Eu te întreb încă o dată, auzit-ai ce ți-am poruncit ?

— Auzit și prea auzit, stăpîne, bîigui Mitriță, holbînd ochii la boierul ce nu i se părea a fi în toate mințile.

— Apăi dacă ai auzit, așa să faci de voiești să mai ai trai bun cu mine. Acu aprindeți lumînările și cărați-vă ! M-am sastisit de mutrele voastre !

Robii lăsară agarlîcul boierului așa cum li se porunci se, făcîndu-se nevăzuți. Rămase să aprindă lumînările numai Mitriță.

— Stăpîne, spuse el după un timp, biciuiește-mă, omoară-mă că am cutezare de a-ți spune...

— Ce mai vrei ? îl întrebă Sariene cu glas răstit.

— Nu-i bine să-l vedeți pe Mihalcea... Oamenii zic că s-a înhăitat cu Diavolul...

— Ai isprăvit cu aprinsul lumînărilor ?

— Isprăvit, măria-voastră !

— Ei, dacă ai isprăvit, cară-te și tu ! îl repezi Sariene.

Mitriță, după ce se ploconi, se făcu nevăzut, mistuindu-se în întunericul de-afară.

Rămas singur, Sariene prinse a se plimba cu pași mari prin sala cu pardoseală de piatră. Îi plăcea să-și asculte sunetul pașilor. „Va să zică, chir Mihalcea, ți s-a făcut de streang ! Bine, bre, o să-ți fac pe voie !“ mormăi el, urmîndu-și plimbarea. Se gîndi că Mihalcea ăsta a băgat groaza și în boieri și în prostime numai pentru a se făloși, jecmănind în stînga și în dreapta. „Mîndria îți întunecă mințile, îndemnîndu-te la pierzanie“, urmă el să vorbească de unul singur. Fără de voie, îi trecu prin fața ochilor înscăunarea lui Mavrogheni ca voievod al Țării Românești. Îl zări ieșind din Sarai, călare pe Tabla-bașa, în țiuitul meterhanelei. Îmbulzeala prostimii, a milogilor și calicilor l-a împins pe Sariene în față. Mavrogheni i-a zîmbit sau așa i s-a părut lui, stăruind o clipă cu privirea în ochii albaștri, imobili ca două lacuri înghețate, ai lui Sariene. Oamenii strigau, se îmbrînceau, bătînd din palme. De la celălalt capăt al uliței se ivi o ceată de oameni. Strigătele și uralele au încetat. Ceata împingea înainte cu lovituri de bici un bărbat gras, scundac, aprins la față. Straiele de pe el erau mai mult niște zdrențe. Mavrogheni își opri calul, punîndu-și cu mîndrie o mînă în șold. În ochii săi negri și vii se citea o ne-

păsare încărcată de dispreț. Un om învesmîntat în roșu smuci juvățul prins de grumazul celui căznit, silindu-l să cadă în genunchi. Un freamăt de înfiorare trecu prin mulțime, căci cel căznit nu era altul decît unul dintre cei mai avuți bărbați ai Imperiului otoman, Celebi Petrache. Cîndva fusese bucătar, dar datorită toanelor sultanului, ajunsese zaraful și vistiernicul împărăției. Între el și Mavrogheni se cuibărise o dușmănie de moarte din cauză de amor, căci se șoptea cum că acest Celebi Petrache ar fi fost odinioară unul dintre ibovnicii Mărioarei Mavrogheni, durdulia soție a noului voievod. Auzind Petrache precum că blestematul de Mavrogheni avea să fie numit voievod al Valahiei, se temeni la „preamăritele picioare" ale sultanului și atîta l-a bătut la cap încît „Umbra lui Allah" mormăi plictisit: „Bine, Petrache! Să nu mai fie Mavrogheni domn!" Cînd a auzit Iusuf-pașa, bunul prieten al lui Mavrogheni, că ticălosul de Celebi Petrache s-a băgat pe fir, izbutind să întoarcă pe sultan de la hotărîrea sa, a alergat într-un suflet la „neprețuitele picioare" ale sultanului. Ce i-o fi șoptit nu se știe, dar „Umbra lui Allah" îi spuse: „Bine, Iusuf! Să fie Mavrogheni domn!" Ajungînd la urechile lui Petrache uneltirile lui Iusuf, a strîns patru mii de pungi cu aur, pe care, după ce le-a pus dinaintea marelui stăpîn, îl rugă ca pe Allah să nu-l pună pe Mavrogheni domn, ba și mai abitir, să-l zvîrle și pe Iusuf din slujbă, ca fiind necredincios tronului. De data asta, sultanul a tăcut, iar Petrache a pălit. Aflînd Iusuf-pașa isprava grecului, strecură cîteva cuvinte la urechea padișahului, cuvinte ce îl îndemnară să ridice o pleoapă și să ciulească urechea la care i se șoptea: „...Căci de va binevoi măria-voastră să facă un semn, capul nemerniculuI de Celebi Petrache ar cădea și atunci s-ar putea lua de la mort nu patru mii de pungi, ci patruzeci de mii..." Stăpînitorul lumii se ridică alene, îndreptîndu-se agale înspre harem cu Iusuf-pașa cocîrjat de smerenie după el. „Fă cum crezi tu că e mai bine, Iusuf!: îi spuse sultanul din mers. Și cu asta, soarta grecului a fost pecetluită. Chiar de a doua zi, Petrache se pomeni umflat de bostangii, care l-au pus la cazne pentru a-și mărturisi

averea. I se luă totul, dar nu chiar atît cît să rămînă Iusuf-pașa cu buza umflată. Își luă și el partea lui. Pe urmă, din bunăvoința padișahului, Petrache a fost tîrît dinaintea lui Mavrogheni. Acuma cel fără de apărare cerși îndurare, trîntindu-se cu fața în țărînă.

Din ochii mici și puchinoși curgeau lacrimi de căință tîrzie. Gîdele îi sfîșie cămașa, dezgolindu-i ceafa, așteptînd semnul lui Mavrogheni. Văzînd că lacrimile fățarnice nu i-au fost luate în seamă și că totul este pierdut, Petrache ridică fața din țărînă. Nu mai plîngea. Căznindu-se să se ridice în picioare, îi răcni noului voievod în obraz : „Blestemat să fii în vecii vecilor și de o moarte ca a mea să ai parte și...“ N-a apucat să isprăvească, fiindcă iataganul gealatului îi zbură capul de pe umeri, după care săltă căpățîna de la pămînt așa cum ar fi ridicat un pepene, deoarece Petrache era cheleș, și o azvîrli ca pe o minge între picioarele calului domnesc care, speriat, sări într-o parte. Prostimea urla și rîdea, proslăvind pe sultan și pe Mavrogheni, al cărui chip pălise la rostirea blestemului, după care zîmbetul să-i înflorească pe buze... Alaiul domnesc se depărtă. Slujitorii călări aruncau bănuți mulțimii, așa cum se aruncă grăunțele la semănat. Calicii și milogii se îmbrînceau, trîntindu-se pe jos și încăierîndu-se, stîrnind hazul celor ce îl însoțeau pe domn.

Ulița rămase pustie. Acolo, nemișcat, cu ochii zgîiți asupra corpului descăpățînat, Sariene a înțeles că atît mărirea, cît și avuția sînt strigoii deșertăciunii și ai golului omenesc, dar a mai înțeles că fără ele omul trece prin viață așa cum trece rîma ulița. Și el nu prea aducea a rîmă. Îi plăcea să aibă stare multă și să risipească mult, dar starea multă nu ți-o faci ca slujbaș oarecare într-o dregătorie pe la Brussa sau Rodos și nici mîndrie nu poți avea frîngîndu-ți șalele dinaintea unuia sau a altuia. Iar dacă ar mai fi dat drumul izvorului milei din sufletul său, apăi praful s-ar fi ales de el. Acestea fiind zise, dobîndi stare de la părinți, nici prea-prea, nici foarte-foarte. Se înhăită cu mai mulți tovarăși și, cum pe acea vreme pirateria nu era ceva de disprețuit, se apucă

să străbată mările în căutare de pradă, setos de mărire și înavuțire, semn că n-a prea înțeles mai nimic din tot ce a văzut atunci pe ulița Stambulului, sau dacă a înțeles, apăi a înțeles anapoda. Nu i-a fost de-ajuns că a tîlhărit pe mări, prădînd și ucigînd, dar i s-a mai făcut și poftă de a trage sfori politice. Așa că se mai îndeletnicea și cu meseria de iscoadă plătită de venețieni. Cumnecum, turcii au mirosit treaba, că în astfel de privințe nu-i întrecea nimeni, dar o făceau pe nisnaii, ținînd un ochi închis și pe celălalt o leacă mai deschis. Și l-au lăsat și l-au lăsat pînă le-a venit bine și o dată... hați ! Sariene a căzut ca un nătîng în prostovolul întins de viclenia otomană de care capetele ghiaurilor erau cam lipsite pe acea vreme. Știindu-l tînăr și pofticios la trup de muiere, i-au vîrît sub nas o cadînă, una Caisé. Și prostălăul de el se îndrăgosti lulea. Ba mai voind să facă și pe deșteptul nevoie mare, îi mărturisi ei tot ce nu trebuia să-și mărturisească nici lui. Și atît i-a fost ! Căci mîglisindu-l ea într-o noapte și ametindu-l cu vin și cu dragoste nebună, numai ce au năvălit bostangiii din toate părțile, iar el scăpare n-a mai avut. Și după ce l-au zvîrlit în temniță, l-au căznit ca pe dracu, rămînînd ca peste cîteva zile să-i ridice viața. Dar cum cîteodată ursita mai întinde mîna celui căzut în nenorocire din prostia și îngîmfarea lui, cu o zi înainte de despărțirea lui de lume, a izbutit să fugă, spre deznădejdea paznicilor, cărora li se tăiară capetele, iar trupurile au fost aruncate în Bosfor. O vreme a stat ascuns, pînă cînd lucrurile au fost acoperite de vălul uitării și pînă cînd a socotit el că a venit vremea să se răfuiască în liniște cu aceea care l-a vîndut. Deci, așteptînd el căderea nopții, s-a strecurat în casă, ascunzîndu-se după o draperie. Caisé intră în odaie, cîntînd încetișor. Aruncă toate vălurile de pe ea și se trînti pe pat. A doua zi, roaba care o slujea o găsi moartă. Și cum femeia ucisă era favorita valiului, acesta începu cercetările de îndată, astfel că Sariene a fost nevoit să se facă nevăzut. Încredință pe cei doi copii ai săi, o fată și un băiat, născuți dintr-o legătură a sa cu o turcoaică, ce murise la nașterea celui de al doilea copil în condițiuni ciudate, unui bun prieten de al său, pre nume Ibrahim, și căruia, după ce

îi dete o sumă de galbeni pentru creșterea lor, fugi din imperiu, luînd calea Franciei, încercînd să se stabilească acolo, dar a nimerit în plină revoluție, fiind anul 1789, deci văzînd el că a dat, cum s-ar spune, cu oiștea în gard, și-a strîns catrafusele și ciulind urechile a prins el din zbor că Valahia i-ar putea fi a doua patrie. Nu-l uimi sărăcia lucie a țăranilor din acele vremuri, după cum nu-l uimi nici avuția unor boieri pămînteni. Își făcu însă o socoteală pe cît de simplă, pe atît de înțeleaptă. „Eu de la amărîții ăștia de țărani n-am ce lua. Îi jecmănesc îndeajuns marii boieri, dar de la marii boieri se pot apuca multe; și bani și pămînt și tot ce poate face fericirea unui om muritor", își spunea el în sinea sa. Nu se poate ca între țăran și boier să nu se îmbăibăcească vrăjmășia și ura. Cel dintîi luptîndu-se pentru a-și păstra măcar ființa fizică, cel de al doilea cercînd să apuce tot pentru îndestularea nesăbuitei lăcomii. Deci, hotărîndu-se el să-și facă din țărani oameni de credință, iar pe cei cu stare să-i aducă în sapă de lemn, lucrurile erau limpezi în capul lui și astfel sosi el în Valahia, țară mizerabilă și înapoiată, după unii, iar după el, țară unde curgea lapte și miere...

Măcinat de astfel de vise, își privi calabalîcul cu care venise. Deschise una din lăzi privindu-și cu apelpisie minteanul de culoare roșie, împodobit cu cașmir, pistoalele cu sileaf cumpărate pe mai nimic de la un borfaș, iataganul cu plăsele de fildeș și teaca ferecată cu argint, brîiele late și înflorate, unele din bogasiu, altele tivite cu dantelă... Omul mării se lăsă în genunchi adulmecînd boarfele. Rămase așa cuprins de o mare și ciudată oboseală. Deodată sări în picioare, scuturîndu-se. „Eu n-am venit aici să cerșesc îndurare Valahiei", se auzi el și glasul îi răsună puternic în sala mare și rece. Lumînarea dintr-unul din sfeșnicele de argint sfîrîi ușor, apoi se stinse așa ca de o pală de vînt. Intră în prima încăpere, uitîndu-se pe fereastră. Zări sălașele de robi unde, la lumina focului roșiatic, stăteau țiganii pe jos cu picioarele sub ei. Pîcîiau cu toții din lulele, îngîndurați. Luna — dairea de aur — lumina pămîntul cu razele-i reci. O femeie căreia nu-i putea zări chipul se îndrepta spre fîntînă cu cobilița pe umeri de care erau atîrnate

două găleți. Mergea alene, ca și cum s-ar fi născut din vise. Lîngă grajduri, un cal alb sta nemișcat. Nu era nici liniștea aceea sănătoasă de țară, nici liniștea somnului. Sariene avu simțămîntul unui cimitir necunoscut. „Aici lipsește viața, bre, mormăi omul de lîngă fereastră, vădit nemulțumit. Cum naiba or fi trăit cei dinaintea mea?“ se întreba el și, pe neașteptate, îi răsări în fața ochilor făptura jupîniței Bălașa. Își aminti că o zărise la întocmirea înscrisurilor. Era slăbuță, și chipul arăta o paloare nefirească omului viu. O vînă albastră de pe frunte i se zbătea ușor. Ochii căprui, lîncezi, pe jumătate închiși, nu aveau nici o lumină. Cînd Sariene i-a sărutat mîna cu buzele lui fierbinți de oriental a simțit răceala unei mîini ce sta cuminte peste piept, în raclă. Ba i se mai păru cumpărătorului că aude un geamăt ușor de plăcere vinovată. Privind-o, îi zărise buzele mișcîndu-se înfiorate. Toată ființa femeii sărite de 40 de ani părea că se prinde ca o iederă de trupul bine legat al celui căruia îi vindea moșia, sorbindu-i vlaga cu zeci de guri sîngerii, învălătucindu-se în jurul lui, dogorindu-l cu arșița pe care numai femeile trecute de întîia tinerețe, uitate de dragoste păcătoasă, o pot avea... Zîmbetul ei parcă cerșea iertare, milogindu-se pentru un strop de dragoste. „Cui i-ar fi putut plăcea strigoiul acela de femeie?“, își zise el, gîndindu-se la Bălașa. Căscă lung și, întorcîndu-se de la fereastră, se întinse pe divan, așa îmbrăcat cum era. Intră pe poarta somnului după ce un cîrd de vreme privise luna cum se lăsa înspre pămînt tot mai roșie, ca jarul ce este gata a se stinge.

Înspre zori îl trezi răcnetul lui Miron robul care suferea de „ducă-se pe pustii“. Se ridică în capul oaselor și începu să înjure pînă se sătură. „Ăsta-i conac pe care de nu îl stăpînești tu, te stăpînește el pe tine“, bombăni Sariene, dîndu-se jos de pe divan. Pe fereastră zări o dimineață lăptoasă, cu un cer mohorît. Auzind pași pe sală, deschise ușa. În fața sa stăteau trei vlăjgani. Unul ținea de toartă o cană cu apă, al doilea avea în mîini un lighean, al treilea avea săpun și ștergar.

— Tu cine ești, bre? îl întrebă Sariene pe cel cu cana.

— Sînt ibrictarul măriei-voastre ! spuse acela, temenindu-se cu smerenie.

— Și tu ?

— Sînt mataragiul, stăpîne, răspunse cel cu ligheanul.

— Dar tu ce hram porți ?

— Sînt peșchirigiul din mila ta, stăpîne, grăi cel cu săpunul.

— Și pentru treburile astea primiți simbrie ? îi iscodi Sariene.

— Primim, milostive, că asta ne este slujba.

— Prea bine, spuse stăpînul, cîntărindu-i cu privirea. De mîine, urmă el, să se înfățișeze dinaintea mea numai unul dintre „măriile-voastre", iar cei doi să se apuce de muncă de mai voiesc să trăiască pe lîngă casa mea. De nu, sînteți slobozi să vă luați cîmpii. Eu de puturoși n-am nevoie. Să rămînă doar unul dintre voi cu toate marafeturile astea, iar voi doi, cărăbăniți-vă din fața ochilor mei... Sictir ! răcni el la slugile care pe dată se făcură nevăzute.

Omului învățat să se spele în mare și să se usuce la poalele catargului nu-i venea la socoteală înfumurarea ciocoiască. „Prea multe slugi, bre ! Astea în cîteva luni mă aduc la mofluzeală." Nici nu-și isprăvi bine gîndul, cînd se trezi cu o păleață de rob, îngenuncheat la picioarele lui.

— Tu ce dracu mai vrei ?

— Sînt geamsfigiul măriei-voastre.

— Așa ? ! făcu a se mira Sariene. Da' ce credeți voi că e aici, bre ? Curtea lui Soliman-pașa ? Și ce credeți că sînt eu ? Ca puturoșii ăia de stăpîni pe care i-ați avut și pe care îi duceați de subsuori la umblătoare ? Apăi, lăsați pe mine ! De nu vă voi face eu să umblați ca zăvozii cînd li se leagă tinicheaua de coadă, să nu-mi spuneți mie pe nume !

— Fie-ți milă, stăpîne...

— Piei din fața mea, ticălosule, de nu voiești să-ți moi ciolanele !

Robul o zbughi pe ușă, înspăimîntat. După ce mai bodogăni o vreme, Sariene se liniști. Îmbrăcă o cămașă ce îi îngăduia să i se vadă pieptul păros și crucea de aur prinsă de grumaz cu lănțug. Își trase nădragii strînși pe pulpe, împodobiți cu găitane, încălță niște cizme lungi cu pielea moale, iar mijlocul și-l înfășură cu un brîu lat. Se opri deodată, ciulind urechile. Din curte se auzea o hărmălaie de nedescris. Neștiind de ce poate fi vorba, vru să-și ia pistoalele, dar se răzgîndi. Ce i-ar fi folosit ! O clipă s-a gîndit că turcii, aflîndu-i ascunzătoarea, să-l fi încolțit, dar turcii nu fac atîta gălăgie ; vin tiptil, cu pași de pisică, încît nici nu-i auzi. Ieși iute din casă. Curtea era plină cu țărani. La vederea lui, gloata a amuțit. Omul mării se înfrunta cu oamenii pămîntului. Erau moșneni amăriți, sărmani, care își duceau traiul fie pe bucata lor de pămînt, cei mai mulți muncind din zori și pînă în noapte moșia stăpînului. Se așteptau să vadă un boșorog cu priviri lăcrimoase, purtat de subsuori, molfăind cuvintele între gingiile foanfe și puturoase, și cînd colo, în fața lor stătea un bărbat plăcut la înfățișare, ba chiar atrăgător. Doar ochii albaștri, imobili, care nu arătau nici prostie, nici bunătate, îi cam puseră pe gînduri.

— Bine ați venit la curtea mea, oameni buni ! le ură Sariene. Se uita la ei, zîmbind, ținînd mîinile în șolduri, plimbîndu-și privirea peste turmă. Ia spuneți, ce necazuri v-au îndemnat să veniți la conac, lăsîndu-vă treburile baltă ?

Oamenii se zgîiau la el cu gurile căscate. Ei știau că boierii nu-i întreabă nici de una, nici de alta. În numele stăpînilor vorbeau vechilii... Din mijlocul țăranilor ieși un bătrîn ca la vreo 80 de ani. Se ținea sprijinit în ciomag. Chipul îi era uscat ca al sfinților bizantini.

— Să trăiești întru mulți ani, luminate stăpîne ! grăi bătrînul. Dar noi n-am venit să vă stricăm hodina, ci am venit din porunca cuconului Costache, așa după cum se obișnuiește, cu plocoane pentru boierul cel nou...

— Ce fel de plocoane, oameni buni ? Făceți-mă să înțeleg !

— Apăi !... fiecare după puteri, stăpîne ! Care, o pasăre, care, ouă, care, brînză... După datină, urmă bătrînul. Acu și răposatului boier îi aduceam plocoane tot din po-

runca cuconului Costache, vechilul măriei-sale. Că el primea plocoanele aduse de noi, nemernicii...

— După cîte înțeleg eu, voi vă luați de la gura copiilor și a voastră ce bruma aveați, aducîndu-le la curtea boierească, iar Costache le lua în primire...

— Apăi, cam așa, stăpîne! Și să ne iertați că n-am adusără mai mult... După puteri, milostive...

— Oameni buni, mie nu-mi place această urîtă și nedreaptă datină. Vă mulțumesc pentru gîndurile bune cu care ați venit la curtea mea. Cît despre peșcheșurile pe care mi le-ați adus, luați-vi-le înapoi! Eu n-am ce face cu ele, iar vechilul meu nu vă va mai da astfel de porunci. Eu poruncesc, și nimeni altul!

Un freamăt trecu printre țărani. Unde s-a mai pomenit ca un boier mare să nu primească plocoane?....

— Și să mai știți că, o dată cu pămînturile pe care le-am cumpărat, m-am procopsit și cu necazurile voastre, spuse în chip de glumă și, zîmbind, lăsă să se ivească și două gropițe în obraji.

— Stăpînește-le sănătos, milostive, auzi Sariene glasul gros al lui Marin Vieru, că o dată ce ai bani, nu se poate altfel... Da' năcazurile, lasă-le în seama noastră, că om vedea noi ce le-om face...

— Fie pe voia voastră! Nici n-oi cădea în genunchi, rugîndu-vă să vă ajut, nici n-oi plînge că n-aveți nevoie de ocrotirea mea, răspunse Sariene. Cei ce mă vor sluji cu credință, cu inima curată, mult bine vor prii de la mine, iar cei ce vor căuta să mă viclenească și să mă tîlhărească îmi vor plăti însutit pagubele aduse, bașca multe altele, de își vor lua singuri picioarele la spinare, ducîndu-se unde or vedea cu ochii. Vă spun toate astea, cinstit, pe față, căci nu voiesc să nedreptățesc pe nimeni, dar vai de acela care va căuta să-și facă rîs de munca și avuția mea!

Oamenii tăceau, uitîndu-se în pămînt. Cele două lumi se cumpăneau, cătînd fiecare să facă față la năvala celeilalte, temîndu-se una de alta.

— Stăpîne, grăi Ilie Grosu, în catastifele boierești pe care le ține cuconul Costache sîntem însemnați cu bucate, sau bani, sau muncă pe care le datoram răposatului boier... Astora ce le-om face?...

— Toate astea se cuvin să vină la partea mea, răspunse Sariene, de vreme ce am cumpărat această moșie. Și-apoi, pare-mi-se că ați spus mai adineaori că de necazurile voastre vă purtați singuri de grijă...

— Le-om purta, vorbi mai departe Grosu, dar vă rugăm, stăpîne, să nu ne puneți sula în coaste așa cum făcea boier Neagoe, care la ziua hotărîtă nu suferea amînare, luîndu-ne și cenușa din vatră.

— Știu și eu ?... spuse Sariene ridicînd din umeri. Descurcați-vă cum veți ști...

— Apăi, ne-om descurca de va voi Dumnezeu, mormăi nemulțumit Ilie Grosu.

— Lasă-l pe Dumnezeu în pace, că nu lui îi datorați bucate și bani, ci mie, grăi boierul, privindu-i cu luare-aminte.

Peste țărani se lăsă o îngrijorare grea. Oare ce voia stăpînul ăsta nou ? Să-i lase în sapă de lemn ? Oare nu scăpără de dracu și dădură peste tată-său ? Că de le lua tot, ce aveau de făcut ? Nimic. Și cui să se plîngă ? Altor boieri ? Și ăia le-ar fi dat dreptate ? Ba ar fi poruncit să se pună cu toiagurile pe ei, schilodindu-i ! Și cum stăteau așa, amărîții de ei, gîndindu-se că vine iarna, iar cuconul Costache le va goli ogrăzile pînă la împlinirea datoriei, numai ce auziră glasul noului stăpîn, grăindu-le :

— Iacă, oameni buni, eu vă iert de acele datorii !

Un murmur de mulțumire și ușurare se auzi printre oameni. Sariene țintise bine, nimerind în plin. Mai întîi le vorbi de necazurile lor, dar văzîndu-i mîndri, rînji în sinea sa. Îi aștepta la potecuță, cum s-ar spune. Cînd Grosu prinse a se văita de datorii, s-a făcut că îi amenință, ca, în cele din urmă, să le ia spaima, iertîndu-i, plin de mărinimie. Că doar nu lui îi datorau țăranii bucatele și banii ! Dar toate acestea — zîmbetele, amenințările, făgăduielile — le grada, cu pauze, cu așteptări lungi, cu cercetarea chipurilor posomorîte ale țăranilor, după care iar le dădea unele nădejdi, și zărindu-le chipurile luminîndu-se, le mai trîntea cîte una, ameținîndu-i. Era dibaci grecul, iar școala vicleniei o învățase de la turci.

— Totodată, vă voi scădea zilele de clacă de la douăsprezece zile la șase, fără a vă cere ceva în schimb. Și să

mai știți că nu de teamă vă fac aceste înlesniri, ci din milă, pentru că eu cunosc legea nescrisă a voastră de a vă uni împotriva boierului. Chiar dacă stăpînul are dreptate, țăranul trebuie să țină cu ai lui, căci a înșela pe boier nu-i păcat, ci faptă legiuită. Păcat este să furi de la un alt țăran, dar pe stăpîn îl poți fura fără grijă, numai să nu te prindă... Așa-i oameni buni ? Printre țărani se auziră rîsete și chihoteli. Și mai luați aminte, oameni buni, vă voi da izlaz de pășunat pentru ca dobitoacele voastre să nu ducă lipsă de hrană și nu vă voi cere nimic în schimb. Și crîșmă nouă vă voi face, pentru că nu e bine să te cerți nici cu Dumnezeu, dar nici cu dracul să nu te strici... Atîta vă poruncesc, să nu treacă nimeni peste voia mea și nici să se lăcomească la bunurile mele. Numai așa și nu altfel va fi pace și înțelegere între mine și voi...

Sariene le arunca ba una caldă, ba una rece. Cînd o făgăduială, cînd o amenințare, cînd un zîmbet, cînd o uitătură poncișă. Văzîndu-i că nu spun nimic, începu să-și piardă răbdarea. Ce mai voiau ? Ce mai mocneau în sufletele lor, în care nu puteai ști niciodată cînd e zi și cînd e noapte ?...

După un timp, ieși în față Tănase Zorzoliu, făcîndu-și loc printre oameni. Era mic de stat și îndesat ca un sac. Peste nădragii de pînză purta o cămeșoaie lungă. Mijlocul era încins cu brîu roșu, înflorat, peste care venea chimirul cu cătărămi și ținte, așa, ca frumusețe.

— Io îs Tănase Zorzoliu, stăpîne, se prezentă el fără a mai aștepta să-l întrebe boierul cine e și ce vrea.

Teama îl opri să spună ce avea de spus. Învîrtea și frămînta căciula în mîini și parcă ceva nu-i venea la socoteală.

— Ei ?... îl îndemnă stăpînul. Pînă aici ai adus-o bine, glumi el. Să auzim mai departe.

Oamenii rîdeau, dîndu-și coate. Zorzoliu se împotmoli de tot.

— Ia spune omule ce te doare ?... îl luă veneticul cu blîndețe prefăcută. Ce necazuri ai ?

— Apăi, stăpîne, țăran fără de necazuri și cîine fără purici, cine a mai pomenit ?... Sariene zîmbi a rîde. Iacă,

milostive, cei ce l-au beregătuit pe boierul Neagoe n-au fost dibuiți nici pînă în ziua de azi...

— Asta e treaba agiei, nu a mea, și după cîte știu, au fost găsiți vinovați doi dintre voi...

— Să ne fie cu iertare, milostive stăpîne, se ținu tare Zorzoliu, că pe Zăvelcă și Mitru a' lu Fleoșc i-a căznit stăpînirea de pomană, că nu ei au fost...

— Atunci, cine ?

— Știe Dumnezeu sfîntul !

— Și acum tu ce vrei ? îl întrebă Sariene, neînțelegînd unde voia să ajungă Zorzoliu.

— Acu, răposatului boier tare mult îi mai plăceau muierile... Se opri, uitîndu-se pe sub sprîncene la boier.

Sariene zîmbi. Zorzoliu adusese vorba pe departe, țărănește.

— Am mai uitat să vă spun, oameni buni, că mie nu-mi trebuie muierile și copilele voastre. Păstrați-le sănătoși, dar eu n-am venit cu gînd că s-ar fi stins neamul muieresc de pe fața pămîntului...

Un hohot de rîs izbucni din mijlocul țăranilor.

— Vă zisei și io așa, că dacă văzurăm că n-aveți cucoană... zise Zorzoliu și se vîrî în turmă, rușinat foarte.

— Mai aveți ceva de spus, oameni buni ? îi întrebă Sariene.

Văzînd că nimeni nu mai are nimic de spus și că toate s-au rostuit după voia sa, stăpînul porunci să se scoată o butie cu rachiu din pivnițele postelnicului, spre cinstirea oamenilor și veselirea lor, fapt care a fost foarte pe placul amărîților cu gîturile uscate și cu burțile mereu goale...

După plecarea țăranilor, rămas singur, Sariene socoti că acest Costache, vechil al răposatului postelnic, trebuie să fie un mare pișicher, de care va trebui să se descotorosească grabnic. Îl mai supără faptul că „cuconul" Costache, cum îi ziceau țăranii, nici n-a bindisit să se înfățișeze dinaintea noului stăpîn, încredințat fiind el că acest „grecotei" nu merită atîta cinstire. Sariene nu trimise om după el, ci îl lăsă în voia lui.

Costache chiorul află prin oamenii săi tot ce s-a petrecut la curte între țărani și noul boier și strîmbă din

nas. După cîteva zile se hotărî să se înfățișeze dinaintea grecului. Boierul îl primi pe prispa casei, acolo unde își sorbea cafeaua dimineața.

— Tu ești Costache ? îl întrebă Sariene, privindu-l pe vechil cu ochii săi albaștri, imobili, ca două lacuri înghețate.

— Io, milostive stăpîne ! Să iertați că n-am ieșit în întîmpinarea...

— Nu face nimic, îl întrerupse grecul. Dar fiindcă tot ești aici, aș voi să ții seama de niște porunci ale mele !

— Voi ține, stăpîne.

— Ia, deci, aminte, să nu mai îndemni oamenii să-mi vină la curte cu peșcheșuri...

— Păi, mă gîndeam...

— De gîndit, mă gîndesc eu. Înțelesu-m-ai ?

— Am înțeles, da'... răposatul boier, fie-i țărîna ușoară...

— Să fie sănătos răposatul boier !

— Voi face așa cum porunciți, milostive.

— Și să mai știi, chir Costache, că eu nu-s învățat ca cei cărora le dau simbrie să lipsească de la curte, fie argat sau vechil. La curtea mea toți trebuie să muncească, de la stăpîn la ultimul rob. Te văd că ții pălăria pe cap, ți-e frig ?

— Nu, stăpîne !

— Apăi dacă nu ți-e frig, să stai cu capul descoperit dinaintea mea. Acum du-te și vezi-ți de treabă ! sfîrși Sariene, întorcîndu-i spatele.

Pe drum, înspre odaia lui ce servea și de cancelarie, Costache își făcea tot felul de socoteli în privința noului boier. „S-ar putea ca grecul să fie un îndrăcit și jumătate sau numai unul dintre aceia care caută să bage frica în om. În orice caz, e bine ca o vreme să-mi văd de treabă. Cu ticăloșii ăștia de țărani pot să fac ce vreau, că doar n-or avea îndrăzneala să se înfățișeze cu jalba dinaintea boierului. Și chiar de se va înfățișa vreunul, tot degeaba, că pe mine mă va crede și nu pe un coate goale." Dar trecînd o vreme și văzînd Costache chiorul că stăpînul nici nu-l mai caută, nici nu-i dă porunci,

nici pe cîmp nu se duce, ci tot pe prispă stă, se apucă iar de blestemății. Sariene se făcea că nu bagă de seamă pișicherlîcurile chiorului, lăsîndu-l să jecmănească pe oameni mai departe, să fure, să facă din una două și din două nouă. O luase iar razna, dormind pe la țiitoare, îmbătîndu-se ca un porc, fiind încredințat că s-a speriat de pomană, nefiind nimic de capul ăstuia ce îi era stăpîn. Dar Sariene nici nu dormea, nici nu se îmbăta, ci cerceta cu mare luare-aminte socotelile moșiei din catastifurile ținute de Costache sub cheie. Apoi încuia totul cu grijă, pentru a nu trezi vreo bănuială. Ziua, poruncea să i se pună caii la trăsură, fiindu-i voia să se plimbe. Și așa colinda celelalte moșii ale răposatului Neagoe, pe care le cumpărase, aflînd de pe la oameni tot ce avea de aflat, încredințîndu-se că acest Costache este un mare pezevenghi, a cărui viață nu prețuia mai mult ca un capăt de sfoară și o bucată de săpun. Nu îi păsa lui că acest ticălos îi jecmănea pe țărani, dar îl rodea că hoțul îl înșelase pe postelnic, ale cărui moșii le cumpărase el. Deci pe el îl furase. Firește că toate aceste cercetări ascunse le-ar fi putut face la lumina zilei, pentru că n-avea de ce se teme. Era stăpîn și avea tot dreptul, dar atunci chiorul și-ar fi luat măsuri de apărare. Ba își schimbă chiar felul de a se purta cu vechilul său. Sta de vorbă cu Costache prietenește, ba încă îi mai și zîmbea cu gropițele acelea afurisite din obraji, care îl făceau atît de plăcut, căci cunoștea pe de rost viclenia otomană, prefăcîndu-se într-un om „n-aude-n-avede", așa precum făceau turcii cînd voiau să-l piardă pe cîte unul ce îi mînia. Încît Costache, văzînd că are de-a face cu un papițoi care nici nu știe pe ce lume trăiește, fura și nedreptățea mai departe, în legea lui.

Totuși, pentru mai multă siguranță, el, care numai prost nu era, luase seama într-un fel că mulți greci veniți din imperiu aveau ceva pe suflet, fie că făptuiseră ei ceva acolo ce nu era pe placul stăpînilor lumii, fie că au fost iscoade ale creștinilor și dibuindu-i turcii au fost nevoiți să o șteargă pentru a le rămîne capul pe umeri, așa că vechilul vorbi vorbe de taină cu unul Lae, omul său de credință, tot atît de ticălos, dacă nu și mai abitir decît Costache, tovarăș de beții, de stricăciuni și care,

deși n-avea prea multă știință de carte, era în stare să afle și cînd strănută vodă. Așa că îl însărcină Costache pe Lae să afle tot despre veneticul înstăpînit pe moșia mortului postelnic, luînd calea Slatinei sau, de va fi nevoie, să ajungă chiar în Cetatea de Scaun, la București. Acolo, în lumea ticăloasă a orașului, multe ar fi aflat Lae. Dar cu o seară înainte, Mitriță, robul veneticului, bău cu Lae pînă după miezul nopții, și cum la beție mai scapă omul și unele vorbe necugetate, n-a întîrziat a i le șopti la urechea stăpînului său, care nu era omul să nu ducă o treabă la bun sfîrșit. Îi spuse, deci, lui Mitriță doar atît: „Mitriță, mi-e voia ca acest Lae să nu mai ajungă la oraș", și se uită lung în ochii omului său de credință, neuitînd să-i pună în palmă și cîțiva galbeni ungurești. Mitriță i-a sărutat mîna și a ieșit. Că ce a fost sau n-a fost, Dumnezeu știe! Dar de vreme ce Lae nu s-a mai întors în sat în vecii vecilor, ne face să credem că nici la Slatina sau București n-a mai ajuns.

În timp ce Costache aștepta întoarcerea lui Lae, își făcea mai departe de cap. Pe muieri și pe copile le smintea, luîndu-le repede pe tarla sau în vreun stog cu fîn, iar de îi sta una împotrivă, apăi o vedea Sfîntul! Neam de neamul ei nu mai mînca pîine de pe moșie și nici de pe moșiile alăturate, că era Costache ăsta mînă în mînă cu ceilalți vechili, la fel de bețivi și hoți. Știa să lovească crunt în acela ce nu-i făcea pe voie. Pe Ioniță Jumară l-a făcut să-și părăsească satul, aducîndu-l în sapă de lemn, pentru că muierea aceluia n-a vrut să-i fie țiitoare. Pe Marin Pițigoi l-a bătut de a zăcut omul o iarnă și o vară pe cuptor, și dacă a scăpat cu zile, om întreg n-a mai fost. Se fereau oamenii de el ca de dracu! Cîțiva s-au jurat să-i pună într-o noapte sacul în cap și să-l bușească bine, dar chiorul a prins de veste și, aflîndu-i, le-a frecat ridichea de le-au mers peticele! Femeile, mai slabe de înger, ziceau că „cuconul" Costache este în cîrdășie cu Diavolul. Ba chiar și Lisaveta, muierea lui Mandache Zevedeu, muiere cu mintea întreagă, se jură că noaptea în urma lui cuconul Costache pășește un țap negru cu ochi de jăratic, semn neîndoielnic al demoniei, iar chiorul, dacă îi e voia, se schimbă în abur, făcîndu-se nevăzut din mijlocul oamenilor. Alții ziceau,

după ce își făceau o cruce mare, că acest cucon Costache ar fi strigoiul unui tîlhar țepuit de Vlad voievod. Numai Mandache Zevedeu mormăia : „E un ticălos și atîta tot ! Într-o zi o să le dea toate pe una.“ O vreme cuconul Costache i-a purtat sîmbetele lui Zevedeu. Puse ochii pe Viana, mezina țăranului. Omul i-a mîrîit doar atît : „Cucoane Costache, io zic să lași copila în pace de ți-e voia să mai rămîi cu zilișoarele în oase“. Costache a prins a rîde, dar zărind el uitătura aceea cruntă a lui Mandache, a lăsat-o baltă. Nu-i putea găsi pricină, deoarece Mandache își muncea peticul său de pămînt.

Acest Zevedeu, om ca la vreo 40 de ani, ce ținea de muiere pe Lisaveta a lui Jugănaru, era omul cel mai colțos din sat. Nu se temea nici de poteră, nici de dăbilari, nici de feciorii boierești, nici de biciul stăpînirii. Sta închis în el, ferecat ca într-o temniță. O ducea greu, căci șapte guri, basca maică-sa, muiere bătrînă, nu erau de colea ! Dar nici nu arăta la nimeni și nici nu se văita. Ciolănos, oacheș, cu falca de jos puternică și ieșită puțin înainte, cu mustața tușinată, lăsată la comisuri ca doi craci de furcă, cu ochi căprui ce nu păreau a fi de om dat naibii, dar nici de sfînt, repezi și amenințători, căci aduceau mai mult a „ce vrei, mă ?“ decît a „bună ziua, lele !“ Se trăgea dintr-un neam aspru și îndrăcit, ai cărui moși și strămoși luptaseră în oastea lui Radu-Șerban voievod, la Teișani și Ogretin, ceilalți, dinaintea lor, pierzîndu-se în negura vremurilor. Zevedeu nu s-a dus cu plocoane la curtea boierească, așa cum au făcut ceilalți. Sta la el în bătătură și cioplea cu barda un cap de oiște. Sudoarea îi șiroia pe obraji. Părul era tăiat mărunt, că i-l scurta Lisaveta cu foarfeca de tuns oile, că numai scări și ciupituri avea pe cap ! Țăranii se înturnau de la curtea boierească, veseli, că noul stăpîn le făgăduise marea cu sarea, iar ochii le luceau de băutură.

— Tu de ce nu venișI la curte ? îl întrebă Zorzoliu, sprijinindu-și coatele de ulucă.

— Iacă așa, că nu vrusei, îi răspunse Mandache peste umăr.

— Te făcuși al dracului ? îl zgîndări Zorzoliu.

— Mă făcui, da !

— Ne dete scuteală și rachiu, se lăudă Zorzoliu, dîndu-și căciula pe ceafă. Și datoriile vechi către boierul ăl de muri ni le-a iertat! trăncăni mai departe.

— Vă încarcă el cu altele noi, mai grele ca astea...

— Dar scuteală și rachiu de ce ne dete ?...

— Vă dete ca să vă facă din proști și mai proști, pufni Zevedeu, aruncîndu-i lui Zorzoliu căutătură grea.

— Și tu ce-ai vrea, Mandache? Să vină boierul la tine în ogradă și să-ți cază picerele alea împuțite ?... întrebă Zorzoliu, în hazul celor ce stăteau pe margine.

— Vă duserăți cu toții să-i pupați nădragii, mîrîi Mandache.

— Ba ne duserăm să facem cunoștcală, se fuduli Zorzoliu, că doar nu era să vină boierul din bordei în bordei ca să ne întrebe de sănătate... Și să mai știi că n-aduce nici pe departe cu ăl de muri! Îi luminat la minte și cu judecată... Ne întrebă cu multă chibzuială cum să facem și cum să dregem să fie bine și pentru el și pentru noi...

— Las', c-oți vedea voi cum o să vă fie de bine! O să treceți pe locul dîrvarilor, de o să vă iasă pe nas scuteala și rachiul lui! rîse otrăvit Zevedeu.

Se mai ciorovăiră, și dacă văzură oamenii că din ale lui nu-l pot scoate, îl lăsară dracului în pace și își căutară de drum.

Mandache se întoarse să intre în casă. Ridică ochii și îl zări pe fiu-său ăl mare, pe Ichimie, stînd de taifas cu Tudosca, fata Hiristulei. Tudosca privea pe furiș la băiat și chihotea. „Dacă o îmborțoșează, apăi trebuie să o ia. S-a termenat! Ar mai fi încă un mîncău la casa mea, că mumă-sa, Hiristula, e coclită de săracă. Acu, deodată, îl mai las, dar dacă oi vedea și oi vedea, mă pun cu ciumagul pă el și îl satur io de muiere..." gîndi Mandache. Celălalt fecior, mijlociul, Ieremia, băietănaș ca la vreo 18 ani, nu călca pe urmele lui tată-său. La chip aducea mai mult cu Lisaveta, mamă-sa. Fire tăcută și așezată. Cărbune în spuză! Lisaveta îl iubea ca pe ochii din cap, în schimb Mandache nu se uita la el nici ca la o rîmă. Din „prostălău" și „fătălău" nu-l scotea. Ieremia nu răspundea, mocnea în el. Cînd însă, într-o zi, se întoarse

Zevedeu de la cîmp plin de draci, lovindu-și muierea cu pumnul peste gură, de o răsturnă în tindă, se așeză în fața lui Ieremia „fătălăul". Mandache se opri o clipă descumpănit.

— Tu ce mă-ta vrei ? se răsti el la băiat.

— Taică, dacă mai dai o dată în mama... Se opri, privindu-l pe tată-său în crucea ochilor.

Zevedeu zări uitătura aceea cruntă a neamului său și se înfioră de plăcere, dar se și mînie. Adicătelea cum vine asta ? Se bagă un... ăla, acolo, între el și muierea lui ?...

— Ce ziseși că faci dacă mai dau în mă-ta ? se făcu Mandache a nu fi auzit bine.

— Te tai, zise Ieremia, și în ochi Mandache îi ceti atîta cruzime, încît se liniști pe dată.

De-atunci n-a mai dat în ea, dar nici pe Ieremia nu-l mai putea îndura. Al treilea fecior, de îi ziceau Văsălie, să fi avut 16 ani. La chip nu aducea nici cu tată-său, nici cu mamă-sa. Aducea mai mult cu un moș de al lui Mandache, mare coțcar și vînzător de suflete. Un oarecare îi ridică zilele cu toporul. Văsălie era mai viclean ca vulpea, dîndu-se bine cu toți, spre a-i fi lui bine. Cu frații cei mari nu se încontra niciodată, ba o singură dată l-a încondeiat pe Ieremia la tată-său. Tăciunele de Ieremia a tăcut mîlc, dar cînd i-a venit bine, l-a bătut îndesat, ceva mai departe de casă, ca să nu apuce să strige, și l-a umplut de sînge. Văsălie a tăcut și nu s-a plîns nici mamă-sii, nici lui taică-său. Dar de-atunci i-o tot clocea mijlociului. Altfel, era descuiat la minte ! Știa să facă din albă neagră și din neagră albă „Asta te vinde cînd nu gîndești", își spunea Zevedeu în sinea sa și nu s-a înșelat. Cînd și cînd își mai potcovea Mandache feciorii cu cîte o palmă sau cu un ciomag zvîrlit pieziș. Fetelor, că mai avea și două fete, le mai îndesa cîte un dupac după ceafă, că erau mai răbdătoare și mai plîngăcioase. Pe a mare o chema ca pe maică-sa, Lisaveta, dar toți o strigau Tița. Urîțică, lungă la picioare și cam adusă de spate, Tița era un fel de cal de povară. Nu rîdea niciodată, chipul ei arăta o tristețe poate bolnăvicioasă sau mai degrabă răbdarea celei ce nu prea are ce aștepta de la viață. Ailaltă, Viana,

de vreo 13 ani, bine înmugurită, era dracul gol. Năltuță și sprintenă ca iada, cu chip zîmbitor și luminos, era o codană gata să scoată din balamale pe orice flăcău care s-ar fi uitat mai mult în ochii ei. Muierea lui Mandache era numai os și piele. Cîndva fusese o fată veselă și frumușică, dar anii de sărăcie și copiii o uscaseră de tot. Cînd s-a luat cu Mandache, n-avea mai mult de 15 ani. Zevedeii, părinții lui Mandache, n-au prea văzut cu ochi buni însoțirea băiatului cu Lisaveta, fată săracă, fără de nici unele. Altceva au visat ei pentru feciorul lor. Le-ar fi zîmbit o noră cu cevaș' avere și mai coltoasă, care să mai pună stavilă îndrăcitului lor de copil. Văzînd cum stau lucrurile, Mandache a încolțit-o pe Lisaveta pe nesimțite, pe o tarla, taman cînd o pornea soarele spre asfințit. Zevedeu bătrînul l-a ciomăgit pe fiu-său pentru fapta asta de a zăcut băiatul vreo cîteva zile, dar ori cu bătaie, ori fără, treaba se făcuse. Nici neamul fetei nu s-a lăsat mai prejos, dar căzu vorba de cuțit și moarte de om, așa că tatăl îi mai trase o bătaie bună lui fiu-său, înjură de mama focului, după care la nuntă s-a îmbătat de a căzut sub masă. La scurtă vreme, bătrînul s-a prăpădit din aprindere de plămîni. Hrisanta, mama lui Mandache, muiere iabrașă și îndrăcită ca fiu-său, multe zile amare i-a făcut noră-sii și multe lacrimi a făcut-o să verse, pitită după hambar, ca să nu o vază omul ei și copiii. Într-o zi a picat soacră-sa la pat, căci vrînd ea să strîngă niște rufe întinse la uscat, i-a alunecat piciorul și i s-a frînt ca o surcică. O dată osul rupt, nu s-a mai fiert, că era Hrisanta muiere în vîrstă. Noră-sa a chemat o babă doftoroaie, mare meșteră în descîntece și făcături, care i-a curățit locul, oblojindu-l cu tot felul de buruieni. Cînd a văzut Mandache că nu mai are ce-i face, a urcat baba pe cuptor și a lăsat-o să zacă acolo pînă cînd i-o fi. D-abia atunci i-a venit bine Lisavetei să-și scoată, cum se spune, din capete. A punguit-o bine, de crîșca Hrisanta din dinți, dar n-avea ce face. Lisaveta nici n-o ocăra, nici n-o lăsa nemîncată. De cîte ori o striga soacră-sa, se făcea că n-a auzit, ori venea la căpătîiul ei după ce Hrisanta își făcuse nevoile pe ea. „Dacă simțești că te trece, la ce nu mă strigi?“ o mustra noră-sa în vreme ce o spăla. „Te

strigai, maică, te strigai", zicea bătrîna. „Dacă mă strigai, aș fi auzit! Da' așa ești dumneata! Îți place să chinuiești omul!" Și ochii negri de noapte amară ai noră-sii o împungeau pe bătrînă ca două cuțite. Mocnea între aceste două femei — Lisaveta, care sta pe lîngă Hrisanta cum stă moartea lîngă om, tot dîndu-i tîrcoale, și bătrînă, care o privea cu ochii măriți de spaimă — o ură neîmpăcată.

— Lisavetă! o strigă Hrisanta, văzînd-o pe noră-sa că da să plece. Lisaveta se întoarse și bătrîna zări aceeași privire neagră în care nu se putea ceti nimic. De ce îmi rogi moartea, Lisavetă? se văicărea bătrîna și chipul i se încreți a plîns. Noră-sa ridică din umeri a nepăsare. Io simțesc că îmi rogi moartea...

— Io nu cei moartea nimănui. Ea vine după vrerea ei. Nici n-o pot opri, nici ruga, grăi femeia cu glas egal, liniștit.

— De piatră de ți-ar fi inima, și tot ți-ar fi milă de bătrînețele mele, urmă să se văicărească mai departe Hrisanta.

— Apăi, fiecare după inima lui, rosti Lisaveta. Cînd ți-a fost bine, ai călcat peste mine ca peste trifoi...

— Măcar spune-mi cînd îți va fi voia să mă omori? întrebă soacră-sa, dar văzînd chipul noră-sii luminat de un zîmbet ce părea a fi venit de undeva de departe și smoala privirii arzătoare, se înfioră.

— De ce crezi că vreau să te omor? o întrebă Lisaveta cu aceeași blîndețe crudă cu care o mustra uneori. Dumneata de ce nu m-ai omorît cînd ți-a fost bine?

— La ce te-aș fi omorît? Dumnezeu m-ar fi pedepsit...

— He, he, he! behăi ca o capră Lisaveta. Nu de Dumnezeu te-ai temut, ci de gîndul că îmi va fi mai ușor plecînd în moarte... Că farmece îmi făceai și piei de broaște îmi aruncai în ogradă și alte spurcăciuni...

— Știu io ce vrei tu, Lisavetă, mîrîi bătrîna, foindu-se pe cuptor.

— Ce vreau io? zîmbi noră-sa.

— Vrei să-ți cad la picere și să mă rog ție de iertare...

— Departe de mine așa ceva! Io nu vreau decît să te țin în viață... Să trăiești cît mai mult... Că io asta m-am rugat la Dumnezeu după ce te-a schilodit, și iată

că mi-a ascultat ruga, pupa-i-aș urmele pașilor, că a făcut după voia mea... Cine mă poate ține de rău că m-am rugat pentru zilișoarele dumitale ?...

— Ai să dai sama în fața Celui atotputernic, o amenință bătrîna.

Lisaveta rîse ușor.

— Oi da-o ! Că toți datori sîntem să o dăm. Că numai acolo e dreapta și marea judecată. Aici pe pămînt și cel ce judecă e om și cel judecat este om. Și dacă se judecă om pe om, ce-i ? Crezi că se face dreptate ?... Iacă, i-o m-am iubit cu Mandache și m-ai judecat și mi-ai stat împotrivă că n-am avut stare... Dar judecatu-mi-ai sufletul ? Ba ! Că nu-l puteai judeca... Nu erai dumneata Cel-de-Sus ! Ai judecat după firea omenească, ba că n-am ladă de zestre, ba că nu mi-a dat taica decît un pogon de pămînt, ba că n-am țoale d-alea cu piriclis, ba că n-am decît un amărît de porc în curte și cîte și mai cîte... Așa ai judecat ! Dar n-ai pus în tirizie nici inima mea, nici că eram o fată harnică, nici că ți-am iubit feciorul, fiind gata a trage și la rău și la bine alături de el ! La ce mi-ai făcut viața amară, blestemîndu-mă și drăcuindu-mă de dimineață pînă seara ? Acu nu-ți mai place ? De ce ? Că și io te judec tot omenește, așa cum m-ai judecat dumneata pe mine. Ce mai vrei ?

Se priviră în ochi cu dogoarea aceea a focului răscolit de ură. Hrisanta a dat să mai spună ceva, dar noră-sa ieși pe ușă ca o iasmă. Se întoarse ceva mai tîrziu, așezînd pe masa joasă mămăliga și blidele în care turnă ciorba de știr. Apoi ieși dînd chiot după copii, care s-au adunat într-o clipă. Pînă n-a venit și Mandache la masă, nu s-a atins nimeni de mîncare. Omul a luat ața, tăind mămăliga în șapte bucăți egale. Mîncau cu toții în tăcere, fără a scoate o vorbă. Nu se auzeau decît horpăielile din lingurile de lemn.

— Îți dete să mănînci ? o întrebă Mandache pe maică-sa, fără să se uite la ea.

— Îmi dete, răspunse bătrîna scurt.

Mandache isprăvi de mîncat, privindu-și copiii pe sub sprîncene. Și deodată i se făcu de ceartă.

— Mă, tu să o lași pe Tudosca în pace, i se adresă el lui Ichimie, căutîndu-i pricină.

— Mie îmi vorbești, taică ? întrebă feciorul, ridicînd ochii din strachină.

— Cu tine, nu cu mă-ta !

— Ce-ți făcu Tudosca, taică ?

— Ce-mi făcu, ce nu-mi făcu, io atîta îți spui...

— Io mă iau cu ea, răspunse Ichimie liniștit.

Ceilalți tăceau, necutezînd să se bage în vorba lor. Zevedeu se uită la fiu-său cu ochi încetoșați și răi.

— Vrei să faci și tu ce au făcut ai tăi cu mine ?! sări Lisaveta, luînd apărarea lui fiu-său.

— Vezi-ți de mîncare, o repezi Mandache, iar tu, i se adresă el lui fiu-său, ori asculți de vorbele mele, ori te duci dracului din casa mea ! mîrîi Zevedeu.

De pe cuptor se auzi rîsul chițăit, înveninat al Hrisantei.

— Și tălică ai luat-o pe mama fără voia bunicilor, și dacă ți-ai făcut mendrele, nimeni nu ți-a zis nimic, răspunse Ichimie, încurajat de rîsul bătrînei.

Mandache nu răspunse. Simțea cum se răsucește în inima lui o mînie albă, neputincioasă, căci ușor i-ar fi fost să zdrobească mutra lui fiu-său, dar mînia aceea vermiculară tot n-ar fi dispărut. Se gîndea că era încolțit și hrentuit din toate părțile și nimeni nu-i da crezare, nici ai lui, nici cei de dincolo de ulucă, ba se mai pomeni cu cîteva zile în urmă că îl chema la curte boierul cel nou, dar Mandache nu s-a dus. Iacă așa ! Nu s-a dus. Se aștepta ca stăpînul să-și trimită vechilul, pe cuconul Costache, și să-l ducă numai în bice pînă în fața boierului, așa cum era învățat să facă postelnicul Neagoe, dar, spre mirarea lui, n-a venit nimeni după el, și faptul ăsta l-a pus pe gînduri pe Zevedeu. Și pe lîngă toate astea, se mai găsise și neisprăvitul de fiu-său să-i înnevenineze zilele cu sărăcia aia de față a Hiristulei. Ichimie se ridică de la masă și, fără să spună o vorbă, dădu să plece pe ușă afară.

— Crez că ne-am înțeles la vorbe, îi mai spuse tată-său.

— Taică, io îmi fac singur rostul meu, răspunse răspicat băiatul.

Mandache se ridică și el, oprindu-se în fața lui Ichimie.

— Cum zîseși, mă ? Îți faci rostul singur ? spuse Mandache, de parcă n-ar fi auzit bine, și ridică pumnul.

Ichimie nici nu se clinti. Îl privea pe tată-său rînjind. Zevedeu lăsă pumnul să-i alunece de-a lungul trupului, posomorîndu-se.

— Dacă-i p-așa, n-ai decît să te duci unde ăi vedea cu ochii ! La casa mea n-ai ce căuta cu muierea aia, urmă Mandache și se întristă de moarte la gîndul că tuta de fiu-său îi va mai aduce un mîncău pe vatră.

Mai avea de căpătuit fetele, astfel că va fi nevoit să adune cît de cît ca să nu se zică în sat că Zevedeu și-a măritat mîrțoagele fără să le dea un ac. Nici Ieremia nu mai era un copil. Mîine-poimîine o va lua și el razna și cine știe peste ce prăpădită va da, că la vîrsta asta numai la drăcii le e gîndul, dar cînd îi prinde greul de grumaz, atunci chițăie ca din gură de șarpe ! Îi strînge sărăcia pînă le ies ochii din cap. Îi întoarse spatele lui Ichimie, ca și cum ar fi isprăvit de vorbit cu el cînd, de fapt, își vorbise lui, inimii sale cătrănite. Fără de voie își aminti că nu-și mîngîiase copiii niciodată, nici vorbă bună nu le spusese. Se răstea la ei, înjurîndu-i, de pe cînd erau de-o șchioapă. În ceafă îl ardea privirea lui Ichimie. Și pentru întîia oară, Mandache înțelese că n-avea pe cine să se sprijine. Îl strigă pe Văsălie, fără a ști de ce îl strigă, uitîndu-se prin odaie de parcă acum o vedea. Mamă-sa prinse să geamă.

— Acu la ce te vaiți ? o repezi el, plin de draci.

— Nu mai poci neam, se văicărea bătrîna.

Ichimie plecase, fără să spună vreun cuvînt. „Se duse de parcă ar fi plecat de la casă pustie", mîrîi ca pentru el. Se uită la Tița și i se păru că vede o lăcustă uriașă. Se scîrbi de tot. „P-asta n-o ia nici dracu de greabăn." Se întoarse cu gîndul la bucata de pămînt pe care o avea și ochii i se încețoșară. Parcă și-a îngropat inima acolo, în mijlocul arăturii, și mult se veselea cînd, după ce umplea cerga cu grîu, lua boabele în căușul palmelor și, ridicîndu-le în sus, lăsa să curgă un ropot de pîine. Ca acuma să i-o aducă fiu-său pe Tudosca în muncuița lui ! Se trezi vorbind singur :

— De ce așa ?

— Te roade fata Hiristulei, vorbi piaza aia rea de mamă-sa, de parcă i-ar fi ghicit gîndurile, pornindu-se pe rîs. Se împlini blestemul lui taică-tău... Că ne săpași groapa cu Lisaveta !...

Zevedeu nu-i răspunse. Ieși în ogradă ca să cioplească niște bulumaci de salcîm pentru a mai mări coșarca și pentru a se liniști. Ichimie nu s-a mai întors acasă. Dormea la fata Hiristulei, cu care se înnodase de-a binelea. Mandache auzi de pe la oameni cum că fiu-său se gătește de nuntă și i-a mai ajuns la urechi că se tocmise cioban sau văcar la boier Sariene și vestea asta îi otrăvea viața și mai mult. Neam de neamul lui nu se băgase slugă la nimeni. Și acuma, îmbroboditul de fiu-său se vînduse veneticului pentru a se dedulci între fustele Tudoscăi, făcînd pe voia Hiristulei. Boierul Pătru Mavrodineanu, mare stăpînitor de pămînturi, auzind de hărnicia lui Zevedeu, poruncise să vină la curtea sa, dar Mandache a stat ascuns o vreme, iar boierul, luîndu-se cu altele, uită. Cînd l-a chemat Sariene, țăranul nici nu s-a sinchisit, a și uitat. Fostul pirat nu uita atît de ușor și nici nu-i plăcea să-i calce nimeni urma. El se făcu a nu băga de seamă obrăznicia și înfruntarea lui Mandache, așteptînd „să se pornească vîntul și să umfle pînzele", cu alte cuvinte, aștepta pînă îi va veni bine. Într-o zi, nu mai era mult pînă să se însereze, adia un vînticel călduț peste sat, numai ce îi veni lui Mandache că își tufli căciula pe ceafă și își luă ciomagul.

— Un'te'ci, Mandache ? îl întrebă femeia, lăsînd țîța vacii din mînă.

— Am o vorbă ! mormăi el, ieșind pe poartă.

Lisaveta nu-l mai întrebă nimic. Știa că îi sare țandăra din te miri ce, iar cînd sta întunecat cu zilele, era bine să fie lăsat în boii lui. Se apucă să mulgă vaca mai departe. „S-o duce la curte, la boier", își spuse ea, trăgîndu-și broboada mai bine pe frunte. Zevedeu străbătu ulița fără grabă. Ciomagul îl ținea pe umăr. Deși soarele scăpătase, era încă zăduf rău. Ajuns în dreptul ogrăzii lui Pestealcă, se opri o clipă, șovăind. Ulița se despica în două. O luă pe scurtătură, tăind tarlaua lui Zamfir. Începuse să meargă în dorul lelii. Parcă l-au părăsit puterile și drăcoșenia din el. „Am o vorbă, bombănea el

cu gîndul la Lisaveta. Numa să se încontreze cu mine, că bine nu i-o fi", urmă el să vorbească de unul singur. Ajuns în dreptul ogrăzii lui Hiristula, prinse a bate cu ciomagul în poartă. Lupu, dulăul ciobănesc, se repezi, lătrînd furios. Hiristula ieși din casă. „Marș, lovi-te-ar bătăile să te lovească", îl izgoni ea. Era o femeie zdravănă, ca la vreo 40 de ani, înaltă, cu picioare lungi și puternice, cu țîțe frumoase încă. Pe buzele uscate și lătărețe înflori zîmbetul viclean al muierii care de mult aștepta pe cel chemat prin farmece să-i cadă în brînci. Mandache își roti ochii prin ograda pustie. Nu tu orătănii, nu tu vite... Înghiți în sec. Sărăcie mare! „Se găsiră tusea cu junghiul", își spuse Zevedeu în sinea sa cu gîndul la fiu-său și la Tudosca.

— La ce veniși, Mandache? îl iscodi Hiristula.

— Am o vorbă, spuse Mandache, întunecat.

— Dacă ai vorbă, intră! îl îmbie femeia, păstrîndu-și zîmbetul.

Intrară în casă. Îl întîmpină o duhoare stătută din niște buci de lînă ce erau pe una din laviță. La vederea lui, Tudosca se ridică alene.

— Săru mîna, tată-socrule, îngăimă ea.

Mandache o privi pe sub sprîncene. Era bine clădită, aducînd cu maică-sa. Hiristula îl pofti să se așeze, păstrînd același zîmbet zeflemitor.

— Unde-i Ichimie? mîrîi Mandache.

— Nu-i acasă, răspunse Hiristula.

— Asta văz io că nu-i acasă...

— Cînd o veni, i-oi spune că fuseși p-aci...

Zevedeu îi prinse căutătura veselă și se înnegură de tot. „Cutra asta de muiere își face rîs de mine", gîndi el

— Dacă ți-e voia să-i zic ceva... Femeia se opri, simțind că o încearcă rîsul.

— Ascultă, Hiristulă, io venii să-mi iau băiatu acasă...

— Acu e cam tîrziu să-l mai iei acasă, răspunse vădana, uitîndu-se la burta țuguiată a fie-sii.

— Adicătelea, vrei ca fie-ta să se ia cu Ichimie al meu fără încuviințarea mea?...

— Eh, parcă mai țin seama ăi tineri de încuviințarea noastră! Și-apoi, asta-i voia lui Ichimie!

— Voia i-o dau io, grăi Mandache, simțind cum i se urcă sîngele în cap.

Hiristula începu să rîdă cu poftă, plesnindu-se peste coapse cu palmele.

— Ce găsișî, fa, de rîs, că de îți dau una, te văz cu zgaibaracele în sus...

— Ia încearcă ! îl întărîtă ea. Că încep să chirăi, de aridic tot satu... Stai tu, numai să vie Ichimie acas' !... Femeia nu mai rîdea. Îl privea cu ochi răi și amenințători.

— Tată-socrule... căută să liniștească lucrurile Tudosca.

— Și tu de ce te puseși cu picerele în sus, fa ? Hai ? De ce l-ai lăsat ? se răsti el la fată.

Tudosca începu să plîngă, ștergîndu-și nasul cu șorțul. Mandache zări burta țuguiată a Tudoscăi și îl cuprinse sila. Vru să-i mai spună vreo două, să-l țină minte, dar în prag se ivi Ichimie. Tatăl și fiul se priviră cu dușmănie.

— Ce vrei ? îl întrebă Ichimie.

— Hai acas', îi zise Mandache, îndesîndu-și căciula pe cap.

— Ba ! îi răspunse feciorul cu arțag și dădu să intre.

Tată-său i se așeză înainte. Nici unul dintre copiii lui n-au cutezat să-l înfrunte atît de amarnic. Ridică ciomagul, cu gînd să-l croiască pe fiu-său peste șale, dar Ichimie mîrîi, apucînd ciomagul din mîna tatălui. S-au încăierat. Băiatul nu lovea, se apăra cu îndîrjire. Tudosca se năpusti pe ușă afară, strigînd :

— Săriți ! Săriți, oameni buni, că se omoară !

Cîțiva vecini au ieșit din ogradă și se uitau ca la comedie, fără a se sinchisi de tărăboiul iscat. În cele din urmă, Ichimie izbuti să zvîrle ciomagul din mîna lui Mandache și să pună piciorul pe el. Mandache gîfîia mai mult de mînie decît de oboseală.

— Du-te acasă, taică, pînă nu pun cîinele pe tine, auzi el glasul lui fiu-său.

Se întoarse ca o mașinărie stricată, întristat de moarte. Plecă înspre poartă cu pași rari, cu capul gol, căciula căzîndu-i în timpul încăierării. Cînd să iasă pe poartă, cîinele veni pe la spate și, fără să latre, îl prinse cu dinții

de izmene. Zevedeu nici n-a simțit. Își frămînta mintea, gîndind că toți oamenii de pe pămînt însămînțează vatra muierii, ca apoi să se nască omorîtorii și chinuitorii de mai tîrziu. „Pesămne că așa e scrisa", își zicea el, ștergîndu-și buzele cu mîneca.

— I-ați căciula, spuse Ichimie și i-o întinse.

— Fir-ai să fii de zăltat, îl înjură Mandache și, smulgîndu-i căciula din mînă, și-o vîrî pe cap pînă peste urechi.

Ieșind pe uliță, se pomeni că îi trece vîjîind pe lîngă umăr ciomagul lui. I-l aruncase fiu-său peste ulucă. Zevedeu îl ridică fără să se mai uite înapoi. Auzi rîsul ascuțit al Hiristulei, dar nu se mai mînie. Ba chiar i se înseninâ sufletul. Dacă cutezase să se încontreze și să ridice ciomagul la tată-său, asta era semn că Ichimie al său e Om ! Aproape de casă, îi veni să cînte. Cînd îl auzi Lisaveta, mormăind un cîntec de pe cînd era flăcău, nu mai putu de bucurie.

— Un' e fuseși, Mandache ?

— Avui o vorbă, spuse el și intră în casă.

Nu mai cînta. Îl apucă fluieratul. Dacă Ichimie o umflase pe Tudosca, iar pe el, cît p-aci să-l cotonogească zdravăn, era o treabă. „Dar pînă nu-i trag io o bătaie, să mă pomenească, tot nu mă las", bombăni el și din prag strigă la Lisaveta :

— Puseși, fa, de mămăligă ? Îl prinsese o foame îndrăcită, zgîndărită de supărare.

— Cine îți rupse izmenele maică ? îl întrebă Hrisanta, de pe cuptor.

— Dracu ! Se rupseră singure ! și prinse a fluiera mai departe.

*

În acele vremuri, drumurile nu prea erau sigure, căci cei ce se încumetau să călătorească chiar pînă la Slatina, boieri sau negustori, își luau cîțiva slujitori înarmați, care să facă față la caz de nevoie, deși nu se putea avea multă încredere în ei, aceștia fiind uneori iscoade ale haiducilor sau tîlharilor care bîntuiau codrii și șoselele. Poterele se dovedeau neputincioase pentru a se împotrivi cetelor tot mai numeroase ale celor certați cu pra-

vila : țărani ce nu mai puteau răbda asprimea și lăcomia ciocoilor, robi ce fugeau de pe moșiile boierești și care, adunîndu-se în cete, jefuiau pe socoteala lor. Hangiii le erau gazde bune, iar ibovnicele căpeteniilor, așișderea. Nici în cei șui, bătuți de Dumnezeu, milogi și calici nu se putea avea încredere, căci de veneau să cerșească la casă avută, iscodeau cu privirea, însemnîndu-și în minte locurile lesnicioase pe unde se putea pătrunde și sfeterisi, astfel că cel pe care îl mînau treburile la o asemenea călătorie își lua rămas bun de la familie, încredințîndu-i ultimele dorințe. De viața și avutul său aveau grijă Cel-de-Sus și... surugiul. Drumurile erau niște hîrtoape cu apă la vreme de ploaie sau nori de praf de timp de secetă. Apele se treceau uneori prin vaduri primejdioase sau peste poduri de lemn destul de șubrede, care nu arareori se rupeau, lăsînd olacurile să se răstoarne în apă cu călătorii, surugiii și caii lor. Se mai frîngeau niște coaste, se mai pierdeau niște boccele, basca năpustirile tîlhărești, care în cel mai fericit caz se sfîrșeau cu despuierea călătorilor, batjocorirea vreunei jupînițe care, în loc să stea pe vatră, își făcea cale pe cărare, sau, în cel mai nefericit caz, cu uciderea celor ce umpleau drumul, asta atîrnînd și de toanele sau nacafalele cu care se sculase căpetenia cetei.

Olacul era un fel de cutie fără acoperiș, tras de vreo opt-zece cai. Trei dintre ei erau călăriți pe deșălate de către surugii. Aceștia intrau, cum s-ar zice, în funcție și îndată ce părăseau bariera. Întîiul surugiu începea să urle pe un ton, cînd vesel, cînd trist, pînă i se tăia răsuflarea. Apoi începeau al doilea și al treilea, însoțind urletele cu lovituri de bici și înjurături, pentru ca goana cailor să nu slăbească. În cap n-aveau decît trei griji : gîtlejul, biciul și caii. Olacul și călătorul erau pentru ei niște lucruri fără însemnătate. Șanțurile, gropile, apele, tufișurile nu-i speriau... Iar de se rupea vreo roată și olacul venea într-o rînă, răsturnînd pe călător, rupîndu-i coastele, surugiii își vedeau mai departe de drum. Numai cînd ajungeau la stație, băgau de seamă lipsa roții și a... călătorului.

Cam în astfel de condițiuni călătorise, ajungînd cu chiu și vai la Slatina, un oarecare Angelo Santorini, să tot fi avut ca la vreo 20 de ani. Era zugrav de meserie,

zugrăvind chipuri și icoane cu mult meșteșug. Cînd se dădu jos din olac, mai întîi își făcu o cruce mare, papistașă, mulțumind Celui-de-Sus că a ajuns pe meleagurile acestea întreg, apoi se întinse pînă îi trosniră oasele. Era de pe undeva de prin părțile Genovei. Venise în Valahia auzind că s-ar putea chivernisi. Și mai auzise el cum că valahii sînt sălbatici și încrezători, lesne deschizători de pungă, ba unii îi mai șoptiră că în Valahia umblau cîinii cu covrigi în coadă, și cum la vîrsta sa orice tînăr crede că orice zboară se mănîncă, junele nostru nu făcu excepție de la regulă. Înăltuț, cu mijloc subțirel, cu ochi albaștri, alungiți în sus, de parcă rîdeau mereu, cu gene întoarse ca de fecioară, aveau în strălucirea lor nevinovăția aceluia ce încă n-a ieșit bine din găoace. Părul auriu îi împodobea umerii largi. Nasul ușor ridicat, cu nări fremătătoare, asemănătoare puilor de ciută, desăvîrșea farmecul chipului neintrat în bărbăție. Gura frumos arcuită, cu buze roșii, păstra un zîmbet plin de nădejde și de bună dispoziție, astfel că oamenii locului i se arătau binevoitori. Îmbrăcămintea era aceea a messerilor italieni : vestă cu dantelă, nădragi strîmți vîriți în cizme înalte, bonetă de catifea neagră, iar la cingătoare îi spînzura pumnalul pe care tînărul nu-l folosea decît la tăiatul pîinii, a hălcii de carne, cînd se nimerea să fie, și la curățatul unghiilor. Vorbea stricat românește, totuși izbutea să se facă înțeles. Pe tată-său nu-l cunoscuse niciodată. Din spusele mamă-sii aflase că părintele său era marinar pe unul din galeoanele venețiene. Pe urmă veni vestea că galeongiul a fost ucis într-o luptă cu turcii. De durere, maică-sii i s-au rătăcit mințile, încît vecinii, nemaiîndurînd urletele ei, au vîrît-o într-o bolniță, unde cei ce dădeau semne de nebunie erau bătuți cu vergile pentru izgonirea Necuratului din trup. La scurtă vreme, s-a prăpădit și maică-sa, Lucia Santorini, femeie făcută parcă numai pentru dragoste.

Rămas singur, copilul ajunse un fel de slugă a unui neam îndepărtat de al lui tată-său, care se mută în casa Santorinilor. Mai mult flămînd decît sătul, mai mult dezbrăcat decît îmbrăcat, băiatul și-a luat lumea în cap, dormind pe unde apuca, mîncînd ce găsea. Messerul Giancarlo Contalla, pe cînd se întorcea spre casă, l-a găsit

dormind pe scările catedralei. L-a trezit și l-a luat cu el acasă. Copilul nu s-a împotrivit. Mahmurit de somn, de foame și de frig, mergea lîngă messer, tropăind din încălțările mari pe care le luase din casa părinților săi ca să nu plece desculț. Giancarlo, pictor de mîna a doua, se purta omenește cu copilul atîta vreme cît era treaz, dar cum treaz nu prea era, băutura ținîndu-i loc de înlăturare a necazurilor, îl bătea pe băiat crunt, lovindu-l unde se nimerea, apoi îl izgonea din casă, ca îndată ce se trezea din cocleala beției să-l caute în tot orașul, iar cînd îl găsea, îi dădea să mănînce, îl mîngîia, sărutîndu-l de zeci de ori, plîngînd și cerîndu-i iertare. Pe urmă iar se îmbăta și o lua de la cap. Din toată viața asta amărîtă, totuși copilul s-a ales și cu ceva bun ; bețivanul de Giancarlo îl învățase meșteșugul picturii, iar băiatul, care nu era lipsit de har, l-a prins repede. Cînd messerul s-a prăpădit din beție, Angelo își cîștiga pîinea zugrăvind chipuri de femei sau bărbați, mai muncind pe la unii și alții, ținîndu-și zilele. Pe urmă, după cum s-a mai spus, plecase, auzind el ce pleașcă îl așteaptă în Valahia.

Lîngă stația olacului, peste drum de ea, era un han care nici după înfățișare și nici după firmă nu făgăduia prea multe. Căci hanul se chema „La dracu", iar cît privește starea lui, în afara unor odăi cu un pat și o măsuță la catul de sus și o sală mare, jos, cu cîteva paturi acoperite cu rogojini, pentru cei cu punga mai subțirică, nu făcea prea multe parale. În schimbul cîtorva bănuți, i se dete tînărului o odaie scundă, cu pereți și tavan coșcovit, și o ciorbă de vacă. Frînt de oboseală, cu măruntaiele zgîlțîite de olac, îndată ce înghiți zeama călduță, cu mult ardei, tînărul se lungi pe pat și adormi pe dată. Se deșteptă tîrziu și băgă de seamă că afară se înnoptase bine. De jos se auzeau sforăielile celor ce dormeau pe paturile cu rogojini. Cum n-avea altceva mai bun de făcut, că nici lumînare n-avea în odaie, rămase mai departe lungit pe pat, începînd să croiască tot felul de planuri și vise. Se și vedea poftit în casele boierilor și dregătorilor, înconjurat cu toată cinstea ce i se cuvenea unui messer priceput ca el, așezat la masa îmbelșugată a celor avuți, lîngă jupînițe ce oftau, uitîndu-se la el cu inimile pline de

amoare, ale căror părinți se întreceau care mai de care să și-l facă ginere. Adormi nespus de fericit.

Chiar de a doua zi, tînărul nostru începu să colinde ulițele orașului în căutarea celor dornici de a-și vedea chipul zugrăvit pe pînză, spînzurat pe perete. Își făcea tot felul de socoteli, cum să se tocmească și cît să ceară. Umblă mai toată ziua, fără a face nici o ispravă, căci unii îl mustrau spunîndu-i că nu e frumos să cerșești la o vîrstă atît de fragedă, după care îi trînteau ușa în nas, alții îl ascultau, cercetîndu-l cu priviri iscoditoare, ca în cele din urmă să-i spună că nu le trebuie așa ceva, cei mai mulți ocărîndu-l și alungîndu-l după ce își făceau cîteva cruci, cum că vine cu scoposul de a le fura chipul, ca apoi să-l vîndă Diavolului, ba unii, căpățînoși și înapoiați, asmuțeau cîinii asupra lui, silindu-l să o ia la goană pentru a-și feri singura îmbrăcăminte de colții dulăilor întărîtați. Astfel umblă el multe zile fără să izbutească să pătrundă în casa vreunuia cu dare de mînă. Bruma de bani cu care venise se isprăvi, iar hangiul căruia îi rămase dator îi cerea banii, altfel văzîndu-se nevoit să se plîngă zabetului. Angelo se rugă de păsuire și, totodată, îi propuse hangiului ca în schimbul banilor ce îi datora să-i îngăduie să zugrăvească peretele din sala de jos, fără altă plată. La început, hangiul nici n-a vrut să audă de așa ceva, făgăduindu-i lui Angelo că va cere să fie închis în temnița celor ce nu plătesc, iar catrafusele cu care venise le va opri în socoteala datoriei. Înspăimîntat, tînărul se gîndi să fugă peste noapte, blestemînd pe toți aceia care l-au sfătuit să vină în Valahia. Dar, spre norocul lui îl zări hangița, femeie trupeșă, dornică de îmbrățișare, de care de multă vreme era lipsită. Auzind ea de la bărbatu-său cum stă treaba, îl sfătui că n-ar fi rău dacă l-ar lăsa pe tînăr să zugrăvească peretele cel dinspre răsărit, care și așa era coșcovit ca vai de el, și că ar mai înfrumusețea puțin urîțenia hanului. Și cum bărbații sînt ușor duși de nas de către neamul Evei, hangiul a mormăit ceva, dar pînă la urmă s-a învoit cu zugravul. Tînărul s-a pus pe treabă și a făcut o frescă ce înfățișa nașterea Domnului, încît, atît hangiul, cît și cei ce veneau la han au rămas cu ochii zgîiți. Iar pe Angelo iar l-a prins nădejdea de mînecă, redîndu-i rîsul

din ochii albaștri care o băgaseră în boală pe hangiță. Pe urmă, tot datorită femeii, hangiul îi propuse tînărului să zugrăvească și chipul muierii lui pe pînză, că zicea ea că n-ar fi rău dacă ar acoperi și peretele celălalt cu tabloul său, că și acela dădea semne de dărăpănare. Pentru asta, hangiul îi făgădui zugravului încă două săptămîni de ședere la han, pe masă și casă. Angelo primi și se apucă să zugrăvească chipul aceleia ce l-a scăpat de temnița datornicilor și de foame.

După multe zile de lucru, tabloul se apropia de sfîrșit. Angelo făcuse din chipul hangiței un fel de madonă la care îți venea să te rogi. Atunci s-a ridicat hangița din jilț și, apropiindu-se de tînăr, îi prinse capul în mîini, sărutîndu-i buzele, mușcîndu-i-le cu șcrîșnet și gemete de femeie însetată de dragoste. Tînărul încremeni. Nu gustase încă din cupa plină cu dulcele venin. La început a crezut că vrea să-l sărute cum îl săruta mamă-sa, așa că s-a tras lîngă perete, bîiguind înfricoșat : „Madona... Eu... Nu știu ce vreți de la mine!" Hangița l-a privit în ochi și a prins să rîdă : „Pe tine te vreau, dragule și scumpule ! Nu-ți cer decît să te sărut, să mă lași să te sărut, iar dacă tu simțești ceva pentru mine, io sînt gata a mă supune poftelor tale." Angelo nu-i răspunse. Se grăbi să iasă din încăpere, ștergîndu-și buzele cu mîneca. Femeia nu și-a pierdut însă răbdarea. A înțeles că ea îi este întîia învățătoare în ale dragostei și inima ei tresăltă de bucurie. Ajuns în odaia sa, zugravul s-a hotărît să o șteargă cît mai grabnic de acolo, pentru că ce s-a întîmplat în ziua aceea s-ar fi putut întîmpla și în altă zi. Dar unde naiba era să plece, fără un chior în pozunar ? S-a gîndit că totuși va mai trebui să rămînă acolo pînă își va găsi ceva de lucru. Orice ! Iar de hangiță se va feri cît se va putea. Se va zăvorî în odaie noaptea, iar ziua va umbla pe uliță, și în cele din urmă va găsi el cu ce să-și țină zilele.

Spre fericirea tînărului genovez, chiar a doua zi, din întîmplare, trecu pe acolo, în drumul său, marele negustor Ionașcu. I se stricase osia butcei chiar în dreptul hanului și, pentru a nu se apelpisi, intră în crîșma urît mirositoare, ferindu-și fermeneaua de mesele murdare, pentru a se mai englendisi pînă cînd dobitocul de suru-

giu va face osia bună de drum. Zărindu-l, hangiul se frînse de șale, temenindu-se pînă la pămînt. Ionașcu nu-l învrednici nici măcar cu o privire. Își scoase batista parfumată pe care o duse la nas pentru înlăturarea mirosului puturos ce stăruia în han. Privirile marelui negustor, cunoscut la Lipsca, Viena și Brașov, rămaseră uimite în fața frescei făcute de Angelo. Multă vreme rămase în fața ei, minunîndu-se. Zări și chipul hangiței și ochiul lui de negustor o prețui dintr-o privire. Ba încă, nerodul de hangiu îi mai ceruse lui Angelo, bineînțeles, contra cîtorva bani, să șteargă chipul Sfintei Fecioare și să-l așeze pe al neveste-sii. Auzind o astfel de neghiobie, zugravul nu se învoi.

— Cine ți-a zugrăvit peretele? îl întrebă Ionașcu pe hangiu, fără a se întoarce.

— Un zugrav talian ce locuiește la mine, mărite! răspunse plin de smerenie omul.

Cînd băiatul de la han a bătut în ușa odăii, Angelo sta pe marginea patului, cu fața îngropată în palme, gîndindu-se cum să o șteargă, fără a prinde hangița de veste. Băiatul îl pofti dinaintea marelui negustor Ionașcu. Zugravul tresări și chipul de fecioară i se însenină. Își făcu cruce cu limba în gură și o porni după băiat. Ajuns în fața lui Ionașcu, înclină capul, fără să se ploconească, neținînd seama de ghionții hangiului.

— Tu ești zugravul talian care a zugrăvit acest perete? îl întrebă Ionașcu, plin de măreție.

Angelo se roși de parcă cineva i-ar fi smuls veșmintele de pe el, lăsîndu-l în pielea goală.

— Seniore, în țara mea, sînt învățat să mi se spună „messere", și nu să mi se spună așa cum i se zice slugii, pe nume, răspunse tînărul, uitîndu-se în ochii lui Ionașcu, fără a se rușina.

Hangiul amuțise. Zugravul se lăsa lipsit de orice în afară de demnitate și onoare. Și mai era învățat să spună omului în față tot ce gîndește. Ionașcu zîmbi în colțul gurii, văzînd înverșunarea tînărului.

— Fie după cum spui, meștere, admise negustorul, de voiești, poftește la mine acasă, unde ne vom tocmi pentru zugrăveala chipului jupînesei mele. De voi fi mulțumit, îți voi plăti după înțelegere, de nu, nu-ți voi da

nici o para! Și spunînd acestea, se întoarse și ieși din han, urcîndu-se în butca a cărei osie o meșterise surugiul.

— Cum de ai cutezat să-i vorbești astfel? Știi cine este? îl mustra hangiul.

— Cine să fie? Un negustor oarecare, răspunse Angelo. Pe cînd eu sînt un messer, făuritor de frumusețe suprapămîntească.

— Apăi de ai de gînd să le vorbești celor mari așa, tare mă tem că vei muri de foame, iar io n-am cum să te mai țiu...

— Slobod ești să mă alungi dacă ți-e voia! îl înfruntă tînărul, fără teama de a fi alungat, simțind patima ce o nutrește pentru el hangița.

Dar tînăr fiind, nu știa că uneori patima unei femei se poate schimba într-o ură sălbatică atunci cînd este respinsă. Și multe nu știa el dintr-ale femeilor, numai că ar fi mari meștere în farmece și vrăji, dar pe astea le socotea el eretice, bune pentru rugul Inchiziției, cît privește în ale dragostei, era tot atît de priceput ca vițelul pus să buchisească slovele. Cînd își aminti de sărutul plin de foc și de gemetele hangiței, îl pufni rîsul. În clipa aceea îl prinse teama. O teamă grozavă, neștiind ce i se poate întîmpla, dar acuma cînd era singur în odaia lui, nu-și mai putea stăpîni rîsul. Îi vedea tremurul corpului, ochii în care el ceti un fel de nebunie... Și de ce naiba îi mușcase buzele, de mai-mai să-i dea sîngele? Pe Giancarlo Contalla, messerul ce-l învățase meșteșugul zugrăvelii, nu-l auzise niciodată vorbindu-i de femei și de patima lor. Căci messerul trăia singur, fără femeie și fără copii, în schimb îi vorbea despre băutură ca de licoarea sfîntă. Nici cu vagabonzi de vîrsta lui nu se înhăitase, ca să afle de la ei asemenea treburi. E drept că uneori, noaptea, în pat, i se încingea carnea și inima îi bătea în piept repede-repede, simțind el un ceva care nu era neplăcut. Atunci se ridica în capul oaselor, făcîndu-și sfînta cruce, pentru a îndepărta pe demon, care nu-i dădea pace. Cînd se trezea dimineața, uita tot ce i se întîmplase noaptea. Ba chiar se gîndise cînd pățise treaba cu hangița ca nu cumva femeia să fi fost lovită de „ducă-se-pe-pustii", și îi păru rău de ea, că era tînără și plăcută la înfățișare.

Oare n-ar fi fost bine să-i spună hangiului, pentru ca acesta să o ducă la vreun doftor sau la biserică, spre a o mîntui ?... Înlătură aceste gînduri, grăbindu-se să plece grabnic la casa marelui negustor, pentru ca acela să nu se răzgîndească.

Închise deci cu lacătul ușa odăiței sale, ca nu cumva cele cîteva lucrușoare ale sale să cadă pradă borfașilor sau celor certați cu pravila, care pe atunci bîntuiau peste tot, ca molima. Ajuns în fața casei lui Ionașcu, se opri minunîndu-se de frumusețea ei, și șovăi dacă să intre ori nu. O slugă îl întîmpină, întrebîndu-l cine este și ce voiește. Angelo își luă un aer de măreție pentru a nu îngădui slugii să se uite la el ca la un nimic.

— Du-te și spune stăpînului tău că sînt messerul Santorini, mare zugrav de icoane și chipuri, poftit aici de cel ce are nevoie de mine !

Sluga îi cercetă îmbrăcămintea de sus pînă jos cu un zîmbet zeflemitor ce îi înflori chipul, căci îi zări cizmele rupte pe margini și straiele cam ponosite, nepărînd acest tînăr trufaș unul de care să aibă nevoie stăpînul său. Se întoarse, lăsîndu-l să aștepte o bună bucată de vreme în fața porții, dat fiind că la acea oră Ionașcu își sorbea cafeaua, vutca și trăgea ciubuc.

Zugravul, văzînd că e lăsat în fața ușii ca un milog oarecare, se roși de umilință și mînie, pregătindu-se să plece. Adică ce ? Un messer ca el, ale cărui pînze aduceau cu ale divinului Rafael și care era poftit în casele genovezilor cu tot respectul cuvenit, să ajungă să fie ținut la poarta unui oarecare, de care nu știa nimeni, ca un calic ? Se gîndi însă că hangiul, zgîrcit și nesimțit la ce e frumos ca ciubota lui, îl va alunga, el rugîndu-se să-l mai păsuiască, sau va trebui să se roage de nebuna aia de hangiță, care cine știe ce avea să-i mai facă. Se hotărî să mai aștepte puțin. Începu să se plimbe furios prin fața porții. Cine naiba l-o fi pus să vină în Valahia, unde fiecare își dădea aere de doge ? Zări aceeași slugă apropiindu-se alene și răsuflă ușurat.

— Intră ! îl pofti omul. Te așteaptă stăpînul ! spuse acela, dîndu-se la o parte.

Angelo trecu grăbit pe lîngă el, fără să-i arunce vreo privire. Străbătu încăperile acelea mari, împodobite cu

divane și covoare, cu mobilă adusă din țări străine, și se pomeni în fața lui Ionașcu. Negustorul sta pe divan, cu picioarele adunate sub el, după obiceiul oriental.

— Apropie-te, meștere, îl îmbie Ionașcu. Ce ai rămas lîngă ușă, ca slugile ?

— Seniore, am venit, după cum ne-a fost înțelegerea, răspunse Angelo, făcîndu-se a nu fi auzit cuvintele batjocoritoare ale negustorului, ferindu-se să spună : „După cum ați poruncit", cercetînd fugar chipul lui Ionașcu, buhăit, cu mustețe mari. Văzîndu-i tichia de lînă ce îi acoperea capul ras, își stăpîni rîsul.

— Voiesc a-ți mai spune că la noi, în Valahia, se spune „boierule" sau „stăpîne", grăi Ionașcu, asta pentru a plăti cuvintele cele necuviincioase spuse de tînăr cu o zi mai înainte.

Zugravul nu răspunse. „E îngîmfat ca un păun și prost ca un dobitoc", gîndi Angelo. Negustorul bătu din palme și îndată se înfățișă sluga, împreunîndu-și mîinile la piept, ca semn de respect.

— Ai vestit-o pe stăpîna ta ?

— Da, stăpîne !

— Să mergem, spuse Ionașcu lui Angelo.

Servitorul se repezi să-și ajute stăpînul să se ridice de pe divan. Ionașcu călcă plin de el, izbind podeaua cu toiagul.

— Vino după mine, îi aruncă el peste umăr cele trei vorbe.

Trecură prin vreo patru odăi tot atît de mari ca și aceea în care a fost primit. Se opriră în ultima încăpere.

— Aș voi să mai știu cît mă costisește zugrăveala ce o vei face ! Eu socotesc că mai mult de doi galbeni nu merită... grăi Ionașcu, întorcîndu-se cu fața spre Angelo. Bașca, masa, pe care o vei lua cu oamenii mei, simbriași, cum s-ar spune, adause el, ferindu-se să-i mai numească slugi. Ei ?... Facem tîrgul ? îl întrebă el pe tînăr, văzînd că acela tace.

— Pentru doi galbeni nu pot zugrăvi decît jilțul pe care va sta jupîneasa domniei-tale, răspunse Angelo.

— Cum voiești, dar io mai mult ca doi galbeni nu pot să dau !

— Cînd veți auzi că messerul Santorini a zugrăvit un chip pentru doi galbeni, să știți că ori e pe moarte, ori și-a pierdut mințile. Rămîneți cu bine și cu sănătate! îi ură tînărul, întorcîndu-se să plece.

— Nu e bine să te grăbești, băiete! vorbi Ionașcu, văzînd că zugravul s-a întors să plece. Nu voia să-l scape din mînă.

— Mai în jos de zece galbeni nu pot lăsa, grăi Angelo și, zărind cum se căscau ochii negustorului, prinse a zîmbi.

— Zece galbeni, meștere? se minună Ionașcu. Oare nu ești în toate mințile?... Unde s-a mai pomenit o zugrăveală atît de costisitoare?

— Dacă aș fi primit doi galbeni, într-adevăr că n-aș fi fost în toate mințile, și-apoi să mai știe domnia-ta că un tablou de al meu peste ani și ani va prețui nu zece galbeni, ci o mie, dacă nu mai mult. Așa că alișverișul îl face domnia-ta, nu eu! La rugămintea hangiului, am vrut să vă fac un hatîr, spuse zugravul cu mărimimie prefăcută și cu o oarecare mîndrie copilărească.

S-au tocmit preț de vreo două ceasuri, negustorul străbătînd odaia în lung și în lat, făcînd socoteli, bombănind, jurîndu-se că așa nebun încă nu i-a fost dat să vadă, căutînd să mai rupă din preț. Tînărul se ținea tare, deși prin buzunare îi sufla vîntul. În cele din urmă, Ionașcu se învoi, înjurînd ca la ușa cortului. N-avea el nevoie de tablou și cu mare bucurie ar fi poruncit slugilor să-l arunce pe scări pe acest talian obraznic, dar văzuse prin casele marilor boieri, din țările pe care le colindase, pereții acoperiți cu tablouri, iar pe stăpînii lor fălindu-se cu astfel de nimicuri. Și mai auzindu-i pe aceia cum că acele chipuri valorează o grămadă de bani, încetă să se mai tocmească. Cînd talianul îi spuse că el nu ia masa cu simbriașii lui Ionașcu și că să i-o dea în bani sau să i-o dea acasă, îi veni să-i crape capul cu toiagul, dar se stăpîni, înghițind și pretenția aceea. Ah, dacă la Slatina s-ar fi găsit zugravi de chipuri, ce picior în fund i-ar fi dat acestui tînăr nerușinat!...

Ajuns la han, Angelo îi povesti hangiului cum s-a rugat Ionașcu de el, dimpreună cu jupîneasa lui, și nu l-au lăsat să plece pînă ce nu le-a făgăduit că de mîine

se va duce la lucru. Îi mai spuse hangiului, care îl privea cu ochii holbați de mirare, că nici n-a fost vorba de tocmeală. Cît a cerut, atîta i-a dat. Auzind toate acestea, hangiul își schimbă felul de a se purta cu zugravul. De unde pînă atunci d-abia dacă se îndura să-i mai dea să mănînce ce mai rămînea prin oale, acuma îl servea chiar el, îndopîndu-l cu toate bunătățile. Neveste-sii îi porunci să fie foarte smerită față de messerul talian, care le-a făcut cinstea să le calce pragul. Pentru a-și face reclamă, hangiul umplu și orașul că la el stă un mare messer talian, zugrav de tablouri cum nu s-a mai dovedit altul, în vreme ce hangița se topea ca lumînarea de dor și de amoare. Mai ales cînd îl auzea pe talian cum cînta cu vocea aceea dulce în odăița lui, îi venea să se urce pe pereți. Răsărise soarele și pe ulița zugravului, însă nu pentru multă vreme...

•

Într-o dimineață, cuconul Costache, vechilul lui Sariene, veni la curtea boierească mahmurit. Băuse toată noaptea, perpelindu-se cu una din ibovnicele sale. Era tehui de cap și avea chef de ceartă. Cînd să intre la el, în odaia în care ținea socotelile moșiei, se pomeni cu Mitriță lîngă el.

— Tu ce voiești, cioară ? îl întrebă vechilul, răstindu-se la el.

— Cucoane Costache, a poruncit stăpînul ca să-i aduci pe dată catastifele...

— Piei dinaintea mea de nu vrei să-ți moi oasele !...

Mitriță se făcu nevăzut. „Va' zică, grecoteiul mă ia pe nepusă masă ! Ei, las', că-l întorc io de nu-l mai descurcă nici dracu", bombăni el pe cînd își strîngea terfeloagele. Încuie ușa cu grijă, mai încercînd clanța o dată, spre încredințare. Sariene îl aștepta în ceardac. Costache, după cum era obiceiul slugilor viclene, se temeni plin de umilință.

— Adus-ai toate catastifele ?

— Adus, stăpînc, răspunse el, punîndu-i terfeloagele dinainte, după care se trase cîțiva pași înapoi, cu ochii

în pămînt, și, ca semn de smerenie, își strînse fermeneaua la piept.

Cît ținu această scenă mută, veneticul zîmbi în colțul gurii. Începuse jocul amar de-a viața și de-a moartea, Sariene nefăcînd risipă de bunătate sau milă, căci învățase școala vicleniei de la A la Z de la marii dascăli în ale perfidiei, stăpînii de la Constantinopole. Știa cînd să se prefacă în a fi blînd și cînd să lovească fără cruțare, cînd trebuia să sacrifice un țap ispășitor și multe alte legi nescrise pe care le cunoștea cu ochii închiși, dovedind mult praxis și tragere de inimă... Cel din fața lui era un bețivan, o brută care lovea și cu rost și fără rost în niște ființe năpăstuite în toate vremurile. Hiena se înfrunta cu tigrul. Sariene deschise catastiful de dare și luare al casei dumnealui postelnic Tudor Neagoe. Prinse a ceti, mai întîi zumzăit, apoi cu glas tare :

— Două mii cinci sute de talere s-au prins din vînzarea pădurii de pe moșia Făgețelul... Boierul se opri, uitîndu-se pe sub sprîncene la Costache și, întîlnindu-i privirea fățarnică, zîmbi după cum îi era obiceiul : Ia spune, bre, cît ai prins din vînzarea pădurii ?

— Atît cît scrie în catastif, stăpîne. Martor mi-e Dumnezeu...

— Lasă-l pe Dumnezeu în pace, că n-are vreme el să se bage în marafeturile noastre !... Și zici că n-ai luat nimic mai mult ?

— Nimica, stăpîne !

— Ia gîndește bine ! Poate că ai uitat...

— N-am uitat, milostive. Ce scrie în catastif e sfînt.

— Bag seamă că ești scurt de memorie.

— Mărite, jur pe icoana Sfintei Fecioare cea făcătoare de minuni...

— Apăi eu știu că ești gata a jura și pe papucii sfîntului Spiridon ! Atunci dacă ai uitat, să-ți amintesc...

— Poate să fi uitat a trece vreo para, două, spuse repede vechilul.

— Pădurea ai vîndut-o pe trei mii de talere, dintre care cinci sute i-ai băgat în pozunar...

— Să mă trăsnească Dumnezeu dacă...

Sariene ceti mai departe, fără a se sinchisi de jurămintele lui Costache.

— Două mii de talere s-au prins din vînzarea fișiei de moșie Palota, cu o întindere de două sute de hectare, dintre care șaptesprezece hectare de pădure...

— Atîtea talere s-au prins, stăpîne...

— De-aici cît ai furat ? îl întrebă grecul cu glas liniștit.

Costache nu răspunse. Îi sunase ceasul necazului adus de acest venetic, care, după cît se părea, era dracul gol. „Dacă scap cu bine, nu mă las pînă nu-l omor !“ își zicea în sinea sa parșivul de Costache.

— Ei ?... Ia spune, cît ai prins din fîșia de moșie Palota ? stărui Sariene.

Costache tăcea mai departe, scrîșnind din fălcile puternice de animal nesățios. „Dacă diavolul ăsta m-ar fi învinuit de sfeterisirea unor bani scoși din mintea lui numai pentru a mă prinde, n-aș fi avut de ce să mă tem, dar știe pînă la centimă“, se minună Costache în sinea sa.

— Ai amuțit, chir Costache ?

— Am prins cît scrie acolo, stăpîne, mîrîi vechilul.

— Aici spune că ai prins două mii de talere, dar eu vreau țifra adevărată, nu pe asta...

— Cît scrie acolo, milostive...

Costache simțea cum îl trec sudorile. Sariene îl privi pe vechil ca pe un gunoi.

— Atunci să-ți spun eu, bre ! Ai prins două mii șapte sute de talere... Gîndești că eu sînt postelnicul Neagoe, pe care îl jucai și îl prosteai după cum pofteai ?

— Stăpîne, dacă nu-ți mai fac trebuință, dă-mi ce mi se cuvine, iar io oi pleca unde oi vedea cu ochii...

— Apoi, ți-oi da eu ce-i al tău, dar numai după ce mi-i da mie ce-i al meu, spuse Sariene. În glasul lui suna o amenințare surdă.

— Ce pagubă ți-am pricinuit io, stăpîne, păcatele mele ? Te-am înșelat cu ceva ?... Astea erau moșiile stăpînului meu, odihnească-l Dumnezeu, care mi-a poruncit să le vînd...

— Așa e, precum zici, spuse Sariene dar eu nu te strîng cu ușa pentru că m-ai furat pe mine, ci pentru înșelătoria pe care voiai să mi-o faci, căci de la înșelătorie pînă la furtișag nu-i decît un pas ! Înțelusu-m-ai ? Acuma

te du la treburile tale, dar să știi că multe mai ai a-mi răspunde... Ce mai aștepți? îl întrebă el pe vechil, văzîndu-l că nu se clintește din loc.

— Catastifele, milostive...

— Deocamdată rămîn la mine. Voiesc a le cerceta cu amănunțire. Pe urmă vom mai vorbi, spuse Sariene, încrucișînd brațele.

Costache se ploconi, ieșind cu spatele. „Nu mai e chip să stau în preajma ticălosului de grec, își spunea el, îndreptîndu-se spre odaia sa. Voi fugi la noapte și voi intra în ceata lui Mihalcea, apoi mă voi întoarce cu haiducii lui și pînă nu-i voi pune pielea la uscat pe gard, nu mă las!" Cu aceste gînduri, cuconul Costache se întinse cu mîinile adunate sub cap, făcîndu-și tot felul de socoteli. Apoi așteptă să se întunece bine și, ieșind în prag, cercetă cu luare-aminte odăile slugilor și șălașele robilor. Nici o lumină. Oamenii dormeau greu după ziua de muncă. Și casa grecului era scufundată în întuneric. Ieși, călcînd ușor, îndreptîndu-se grabnic spre grajd. Îl întîmpină căldura fînului încins și mirosul de bălegar. Zări armăsarul alb al boierului și se gîndi dacă n-ar face bine să-l omoare pentru a-i face în ciudă celui ce îi lua pîinea de la gură. Dar dacă pe armăsar l-ar fi pus naiba să necheze? Ar fi sculat toată curtea. Se răzgîndi, chibzuind el că încheierea socotelilor încă n-a venit. Puse tartanul pe spinarea calului său și, prinzîndu-l de dîrlogi, îl scoase binișor dintre stănoage. Deodată îi îngheță sîngele în vine. În pragul grajdului sta Sariene. Costache zări cu spaimă ceata slugilor care nu aștepta decît un semn ca să se repeadă asupra lui.

— Încotro, bre Costache, acu la miez de noapte? îl întrebă Sariene cu un glas cît se poate de liniștit.

* *
* *

Ieremia, feciorul mijlociu al lui Mandache Zevedeu, aștepta pînă se culcară toți ai casei. Nu se ridică de la locul său decît atunci cînd auzi sforăitul gros al lui tată-său. Se strecură binișor, îndreptîndu-se spre ușă. De-acolo întoarse capul pentru a privi încă o dată în urmă și a se încredința că tot neamul Zevedeilor a ador-

mit. Pe laviţa lungă, de-a curmezişul, dormea Lisaveta, Mandache, Tiţa, Viana şi Văsălie, mezinul. Lisaveta sforăia uşor, aşa cum toarce o pisică. Dormea cu gura căscată, cu capul într-o parte. Tiţa adormise cu picioarele atîrnate în jos. Neliniştea viselor făcu să i se ridice fusta dezvelindu-i coapsele. Ieremia se întoarse, acoperind-o. Apoi se plecă, sărutînd uşor mîna maică-sii. Era singura din acest neam pe care o iubea din toată inima. Sus, pe cuptor, dormea Hrisanta, bunică-sa. Ieşi în vîrful picioarelor pentru a nu face zgomot şi trase uşa după el. Ajuns în ogradă, îşi făcu o cruce mare şi porni către casa lui Tutunaru. Se strecură în grajdul aceluia cu atîta fereală şi îndemînare, încît nici cîinii nu-l simţiră. Acolo dezlegă armăsarul gospodarului, un roib frumos cu urechi mici şi glezne subţiri, şi după ce îi puse dîrlogii în cap şi zăbala în gură, îi înveli copitele în cîrpe. Cal şi om se făcură nevăzuţi. Ajuns în uliţă, sări în spatele dobitocului şi... p-aici ţi-e drumul ! Departe şi nici prea foarte, se zărea, mai mult se ghicea ca o pată întunecată, codrul. Înspre acolo gonea Ieremia. Nu nedreptatea îl mînase să ia calea codrului, pentru că tată-său nu-l lăsase să slugărească la ciocoi. „Atîta vreme cît am pămîntul meu, mult, puţin cît este şi îmi dă pîine, copiii mei n-au de ce să fie slugi", spunea tată-său de cîte ori Lisaveta îl bîrîia la cap. De cînd auzi că Ichimie, fiu-său ăl mare, se tocmise văcar la Sariene pentru a face pe voia Hiristulei şi a Tudoscăi, nu mai avea linişte. Se întîlni întîmplător cu fi-su pe uliţa satului. Cei doi nu-şi vorbeau de cînd Ichimie îşi făcuse rîs de el în faţa cutrelor de muieri, aruncîndu-i căciula şi ciomagul peste gard. Ichimie îl zări de departe şi trecu pe lîngă tată-său, făcîndu-se că nu-l vede. Se însurase cu Tudosca, avea şi un copil, dar la nuntă nu pofti pe nimeni din neamul lui şi nici la botezul copilului. Mandache nu spusese nimic, dar porunci muierii şi celorlalţi copii să nu pomenească numele lui Ichimie în casa lui. Văzîndu-l acum pe fi-su cum se gătea să treacă pe lîngă el ca pe lîngă un străin, i se puse în faţă. Ichimie tresări şi apucă mai bine ciomagul.

— De ce îmi faci tu mie ruşinea asta, Ichimie ? prinse a-l mustra bătrînul cu mîhnire.

— Care rușine, tată ? îl întrebă fi-su țîfnos.

— Că nu mă chemași la nuntă și la botezu lu fi-tu, e treaba ta ! Așa socoți tu că faci bine, te privește ! Dar să te tomnești slugă la grec, asta nu ți-oi ierta-o în vecii vecilor ! Și să mai știi că de nu pleci de-acolo, s-a mîntuit... Îți pun foc la casă ! Să nu-ți paie de glumă !

Ichimie izbucni în rîs. Un rîs rău, crud, veninos. Vru să treacă mai departe, dar Zevedeu îl prinse de braț.

— Ce-ți pasă ție, mă, ce fac io ? Și dacă vrei să știi, nu-s sluga nimănui, se răsti Ichimie la el, smulgîndu-se din strîmtoare, nu argățesc la nimeni. Boierul mi-a dat pămînt pe care îl muncesc cu muierea mea. Nu mă țin fălos ca alte capre rîioase ! Io doar bătătura mea mi-o argățesc... Nu mai te amestica tu în treburile și în casele altora... Că dacă...

N-apucă să isprăvească vorba, că palma lui tată-său îl plesni greu peste gură, de scuipă Ichimie numai sînge și'ațe.

— Anafura mă-tii de slugoi ! Mă înfrunți tu pe mine ?

Se încăierară bătîndu-se zdravăn. Pînă la urmă, Ichimie îl răzbi pe tată-său. La început Ichimie nu făcea altceva decît să se apere de năvala tot mai mînioasă a lui Mandache, dar cînd tată-său îl plesni peste coaste cu bîta noduroasă, scoase un urlet de durere și privirea i se întunecă. Ridică ciomagul, năpădindu-l pe tată-său cu lovituri dese și puternice. Zevedeu făcu un timp față, dar în cele din urmă se prăbuși cu un geamăt adînc. Ichimie îl lăsă acolo, căzut în țărînă, spunîndu-i mai înainte de a se depărta : „Dacă îmi pui foc la casă, apăi să știi, mă, că io îți pun foc la bucate !... Să nu-ți paie de glumă !“ îl imită el pe tată-său. Plecă scuipînd sînge și ștergîndu-și fața cu mîneca de la cămașă. Mandache zăcu mult, doborît la pămînt. Din fericire pentru el, nu trecu nimeni pe acolo, se întîmplă să nu treacă nimeni care să-l vadă plin de sînge, răsturnat pe spate, gemînd și înjurîndu-și feciorul de toți Cristoșii și Dumnezeii. Izbuti să se salte cu greu, culegîndu-și căciula și ciomagul de pe jos. Se opri o vreme locului, răzimat în bîtă. Capul îl durea de parcă sta să-i plesnească. „Mă răzbi, crucea mamii lui. Asta ori mă omoară el, ori îl omor io !“ mormăi în timp ce se îndrepta spre casă șchio-

pătînd. Ajunse acasă cu chiu, cu vai ! Cînd îl zări Lisaveta cu cămașa ruptă, cu ochiul stîng aproape negru, lovit țeapăn, începu să țipe. Se strînseră fetele și cîțiva vecini.

— Mandacheeee ! Ce pățișî, Mandacheeee ! țipă ea, bătîndu-se peste gură. Îmi omorîră omul... Și se jelea și se văicărea, de parcă îl îngropase.

— Ia taci, fa, din gură și nu mai chirăi, că dacă îți dau vo două peste șale, amuțești ! o repezi el.

Lisaveta se învioră. Ba chiar o prinse rîsul. „Dacă îmi zise el că-mi dă vreo două ciumege pă spinare, e sămn că n-a pățit nimic", își zise ea.

— Și voi ce vă holbați așa la mine ? își repezi Mandache fetele. Tu, îi porunci el Tiței, adu apă să mă spăl...

— Îndată, tătică, răspunse ea și o luă la fugă să împlinească porunca lui tată-său.

— Tu, Viană, dă fuga și culege niscai buruiene de leac... Foi de patlagină, cevași... Ai venit ?

— Acușica, taică ! spuse Viana și o zbughi în fundul ogrăzii printre bălării.

Zîmbi, văzîndu-le cum aleargă pentru a împlini poruncile. „Parcă-s mai bune pietrele astea din casă decît neisprăviții ăia de băieți !" își zise el. Lisaveta îl ajută să-și scoată cămașa. Se scorojise de sînge. La orice mișcare pe care o făcea, Mandache gemea și înjura.

— Unde fuseși tu, Mandache ? îl întrebă muierea, văzîndu-l mai liniștit.

— La dracu, un'e să fiu ? Ia, mă dusei și mă bătui cu procopsitu de fiu-tu... E țapăn, da' pînă la urmă tot io îl răzbesc, mormăi el prins de mîndria lui bolnavă. Intră în casă, clătinîndu-se. Acolo întîlni privirea cețoasă a Hrisantei.

— Te bătu fi-tu ? chițăi bătrîna..

Lui Mandache i se păru că mamă-sa se bucură, și îl apucă dracii.

— Nu mai crăpi odată ? izbucni Zevedeu mînios, dîndu-și drumul la tot năduful strîns în el de atîta amar de vreme.

A înjurat, a scuipat, a dat cu căciula de pămînt, pînă s-a băgat Lisaveta între ei :

— Las-o în pace, Mandache ! De ce să crape ? De ce să scapi de ea ? Io nu vreau să scap de ea ! Că io muncesc s-o spăl, s-o aridic și s-o culc, nu tu ! Și dacă io nu mă vait, tu la ce te vaiți ?...

Mandache tăcu, întunecîndu-se tot. Era o dușmănie în sufletele acestor oameni, dușmănie ce n-avea leac pe lumea asta. Și după necazul ăsta cu Ichimie, mai veni, hodoronc-tronc, și fuga lui Ieremia de-acasă. Lisaveta se năruí de tot. Ieremia era sufletul ei. Mai căzu beleaua cu furtul calului lui Tutunaru în spinarea lui Ieremia fugarul. Mandache fu nevoit să-l plătească, spre a nu fi purtat prin judecăți, Tutunaru dovedindu-se a fi un zgîrie-brînză cum nu s-a mai pomenit.

Oamenii începură a se uita chioriș la Zevedeu, care de rușine sta mai mult pe vatră. „Măcar de-aș fi găsit niște creștini să-mi ia belelele astea de fete din casă ! Dar după cîte se întîmplară, cine dracu se mai înnoadă cu ele ?“ bombănea el. Lisaveta îl sfătui să se mai ducă pe la biserică și să mai bată niscai mătănii, pentru a goni Necuratul din casa lor. „Ce să cat io la besearică ? o întrebă el îndîrjit. Ce ? Besearica i-a făcut or io ?“... Lisaveta tăcu din gură. Și-o răcea de pomană cu omul ei, ciufut și încăpățînat ca un catîr.

*

Dinspre dealul Caluianca, cel ce nu era totuna cu dealul Caluianca din mijlocul Slatinei, acoperit în întregime cu pădure deasă și zdravănă, venea boare cu miros de codru, apoi se porni o pală de vînt rece, ce făcea să se strîngă spetele creștinului. Așezări omenești nu se zăreau în apropierea dealului, cît să îndrăznească să se sumețească mai sus, nici pomeneală ! Pentru că iarna ar fi urlat lupul în bătătura rumânului, iar vara ar fi trăsnit flinta haiducului. Poterașii nu se încumetau mai mult de cîteva sute de pași de marginea codrului. Deacolo nu-i mai urnea nimeni, măcar de ar fi fost picați cu ceară. Mai bine se lăsau păgubași decît să întîlnească moartea în cale, coborîtă din cine știe ce copac.

De sus, de pe deal, casa lui Pătru Marjă avea loc bun de zărire de jur împrejur, ca un fel de turlă înălțată foarte,

de unde se puteau ghici bine toate lucrurile, cu rosturile lor. Ograda o păzeau doi lupi mari, de cîte șaptezeci de ocale fiecare. Îi găbjise Marjă pe cînd erau puiandri în vizuina lupoaicei și îi luă cu el. Îi crescu ca pe cîinii ciobănești, cu jintiță, cu mămăligă, cu carne, pînă prinseră rădăcini. Lupoaica le luă urma, după mai multă vreme, și într-o noapte sări uluca în ograda omului. Acolo se așeză pe labele din spate și prinse a urla. Puii se apropiară de ea fără teamă. Mama se trînti pe o coastă, îmbiindu-i. Puii mirosiră țițele, apoi, după ce simțiră gustul laptelui, se puseră pe supt. La urletul ei, Marjă ieși cu flinta afară din casă. Acolo, în bătaia lunii, om și fiară se înfruntară cu privirile. La șuieratul lui, puii veniră la picioarele stăpînului. Lupoaica mai dădu un urlet cu botul înălțat la lună, apoi sări uluca și dispăru în desișul codrului. „Lupii, ca și oamenii, mormăi vesel Marjă, cînd au de toate, uită și de mă-sa și de tată-său. Bag seama că există potriveală bună între om și lup", apoi, după ce mîngîie pe cei doi puiandri, intră în casă. Era singura așezare pe deal care cuteza să să înfrunte cu pădurea Caluianca. Casa era înălțată pe o pivniță mare și adîncă, de unde venea vara miros de rachiu și de vin dimpreună cu aripi de răcoare. Trei odăi văruite și împărțite în așezarea crucii lăsau ochii ferestrelor să se plimbe și pe deal și pe pădure, după nevoia gospodarului căzut la ananghie fie la pasul vulpesc al lotrilor, fie la năvala fără de veste a poterașilor domnești. Orătăniile, vitele și oile ieșeau pe poarta ogrăzii dimineața, pe la cîntători, și nu se mai întorceau decît seara, pe la asfințitul celui ce luminează pămîntul. Pînă atunci, codrul bătea în galben-verzui, după care se schimba în verde-întunecat, asemenea smaraldului prețios.

Stăpînul casei de pe deal, Pătru Marjă, om mic de stat, cu fața fălcoasă și scurtă, de parcă cineva i-ar fi retezat-o, nu era nici tînăr, nici bătrîn. Cutreierase mult și văzuse multe. Nimerise prin codrii Bosniei și Herțegovinei, se bătuse alături de haiduci străini ce căutau a-și trage țara de sub papucul turcului, ajunse la Stambul, unde o vreme făcuse negoț cu cojocăria, după care plecă și de-acolo, mînat mereu de ceva necunoscut, așezat pentru totdeauna în ființa lui neliniștită, mistuită de arde-

rile celui ce nu-şi poate găsi locul. De fel era din satul Făgeţelu, de unde fugise pe cînd era aproape copil. Avea femeie şi o fată ca la vreo 13 ani. Femeia asta, dimpreună cu copila ei, sta mai mult pe la neamuri decît acasă la ea.

Oamenii îl ocoleau pe Marjă, bănuindu-l a fi iscoada agiei, plătită cu bani naht pentru scormonirea şi prinderea acelor ticăloşi ce se ţineau de rele şi de tîlhării, ieşind ba la drumul mare, ba căzînd asupra conacelor fără de pază bună. Că lucrurile stăteau aşa, au ba, nimeni nu putea şti cu siguranţă. Nu de puţine ori, cînd luna încremenea pe cer în vălmăşala norilor, Pătru Marjă ieşea din casă şi, după ce se încredinţa că nu-i nici ţipenie de suflet în jurul lui, fluiera scurt, de două ori. Sau făcea ca buha, sau ca huhurezul. Pe urmă lega lupii şi aştepta să se întoarcă fluieratul sau ţipătul buhăi aşa ca un ecou. Nu mult după aceea, din desişul codrului ieşeau la iveală nişte bărbaţi ca de cenuşă. Purtau ceacşiruri, căciuli scurte, flinte lungi, pistoale şi cuţite la brîu. Mai mult se scurgeau pe sub lumina lunii decît mergeau. Odată intraţi în casă, Marjă acoperea geamurile ferestrelor cu pături, pentru a opri ochi străin să privească înăuntru. În culă rămînéa cîte unul dintre cei de care am pomenit, veghind la liniştea celor din casă.

Cel ce trecuse întîiul peste prag era Mihalcea haiducul, om cu faţa dulce cum e faţa muierii, numai că ochii verzi şi întunecaţi aveau sclipiri de cremene. Era înăltuţ, subţirel la mijloc şi nu părea a fi prea voinic. Odată s-a strecurat printre poteraşii domneşti îmbrăcat în ţoale muiereşti. Îşi dăduse pe faţă cu dresuri şi suliman, ba îşi mai făcuse şi un zbenghi sub ochiul stîng, înnegrindu-l cu gogoaşă de ristic, şi aşa îşi legăna coapsele, încît zărindu-l un păcătos de poteraş, îşi pierdu minţile de tot. Şi l-a îmbiat Mihalcea cu mersul cel legănat prin pădure, tot cu vorbuliţa dulce, întrebîndu-l ba de una, ba de alta, iar zăpăucul cela de poteraş tot da ochii peste cap, simţind cum îl prinde un fel de leşin de la lingurea. Dar cînd să-i pună mîna dinainte, numai ce l-a trăsnit o dată Mihalcea cu pumnul peste gură, de s-a năruit grecul şi de lovitură şi de uluială, că aşa ceva încă nu i se mai întîmplase. Şi punîndu-i Mihalcea

cuțitul în grumaz, i-a spus grecul tot ce voia să afle. Ce pază are ocna, cînd se schimbă paznicii, unde își țin armele și cîte a mai avut nevoie să afle. Că de frica morții, spunea poterașul tot, de făcuse clăbuci la gură. Apoi Mihalcea l-a legat burduf și l-a agățat într-un copac. Nu l-a omorît, că, deh... grecul visa să-i fie ibovnic. După ce și-a scos tovarășii de la başcă, Mihalcea a luat drumul necunoașterii de nimeni. Vorbea puțin și nu se dădea în dragoste și nici în băutură. Stăpînirea pusese un mare ghelr pe capul lui, dar cine se încumeta să-l vîndă sau să-l piardă, că acela pe el se vindea și pe el se pierdea, căci era Mihalcea ăsta iute ca pardosul și avea oameni unul și unul, gata fiind a-și da viața pentru el. Iar pe muieri le cerca cu vicleșug. Așa făcuse cu una, Safta. Aia dornică de bani, spuse stăpînirii ziua cînd va intra Mihalcea în cămara ei. Haiducul veni legănîndu-se călare cu ceata după el. Dar nu erau haiduci, ci poterași îmbătați criță, de de-abia se mai țineau pe cai, că le dădu Mihalcea să bea, schimbat în drumeț, pînă își tîrîră picioarele. Și dacă aflară ei că străinul îi duce pe urmele lui Mihalcea, n-au mai stătut ei mult pe gînduri și, așa beți cum erau, s-au aburcat ei în spinările cailor și, ținîndu-se cînd de dîrlogi, cînd de coamele cailor, au ajuns cu Mihalcea în frunte la necredincioasă. Mihalcea se prefăcu a fi și el beat mort, dar nu o pierdu din ochi pe Safta, care își tot făcea drum prin ogradă, iar el o zări cum aprinse Iuda de femeie torța de rășină și cum o mișca mereu, cînd într-o parte, cînd într-alta. Și cînd ea s-a întors în casă, dînd să-l dezbrace pe Mihalcea, chipurile să se drăgostească, o dată a răcnit haiducul la ea, de au trecut-o toate nevoile, și prinzînd-o de păr, a ucis-o și i-a pus capul în fereastră, cu dinții rînjiți, ca și cum n-ar mai putea de părere de bine, apoi, ieșind prin spatele casei, a încălecat și dus a fost. Iar poterașii, năpustindu-se în casa femeii, dădură peste oamenii lor, care, întîmpinați de căldură, pe loc li se muiară ciolanele, adormind fiecare pe unde îl apucase. Iar la fereastră sta capul vînzătoarei cu dinții rînjiți și cu ochii holbați de spaima morții.

Cel de-al doilea care îl urmă pe Mihalcea în casa lui Marjă era Haidul, bărbat înalt și voinic, cu mustață lungă de și-o trăgea după ureche. Acest Haidul, de neam

aromânesc, nimerise pe meleagurile oltenești hăituit de stăpînirea turcească, căci prăpăd mare făcuse prin turcime, omorînd și jefuind. Deci, văzînd turcii că nu o mai pot scoate la capăt cu acest ticălos de aromân, se jurară pe Coran că nu se vor lăsa pînă cînd nu vor pune gheara pe el. Cînd simți Haidul că se strînge lațul în jurul lui, fugi în Țara Românească, schimbat în negustător turc, căruia îi luase țoalele după ce îl trimisese în lumea nevăzută a lui Allah. După mai multe isprăvi făcute și pe pămîntul românesc, oamenii lui vodă îl încolțiră într-o casă părăsită, unde se ascunsese. Haidul s-a apărat cu straşnică voinicie, pînă cînd a isprăvit plumbii. Atunci s-a dat prins, căindu-se amarnic că respinsese mîna întinsă a lui Mihalcea, voind să haiducească de unul singur. Stăpînirea, bun bucuroasă că a pus mîna pe acest haiduc atît de primejdios, îl pedepsi cu moartea.

Se adunase multă prostime și tot atîta gură-cască în ulița Spînzuraților unde fusese înălțată spînzurătoarea. După ce i s-a citit porunca domnească ce avea să se împlinească peste cîteva minute, Haidul ceru un preot. Acela fu găsit repede. Mihalcea, căci el era popa, își puse patrafirul, apoi, apropiindu-se de prins, îl binecuvîntă, șoptindu-i ce avea de făcut. Călăul îi petrecu osînditului lațul în jurul grumazului. Dar la un semn al popii, niște oameni descărcară flintele pe neașteptate în poterașii de pază. Țipete, urlete de durere. În vălmășala iscată, Haidul îl lovi pe călău cu piciorul în burtă, încît ăla icni ghemuindu-se de durere, apoi popa și Haidul săriră pe cai și... pe-aci le fu drumul. Totul s-a petrecut cît brăzdează fulgerul poala cerului. Pînă s-au dezmeticit oamenii agiei, Mihalcea, Haidul și ceata erau departe.

În mijlocul codrului, cei doi și-au însemnat brațul, crestîndu-l cu cuțitul, sorbindu-și sîngele de trei ori. Astfel că ajunseră frați de cruce, deși nu se asemănau din fire, cum nu se aseamănă șoimul cu lupul. Căci pe cît era Mihalcea de tăcut și bănuitor, pe atît era Haidul de vorbăreț și netemător de nimic, aprinzîndu-se din te-mirice. Dar cum se aprindea, pe atît se stingea de repede. Rîdea cu gura pînă la urechi de toate nimicurile și îl podideau lacrimile de cîte ori vedea vreun copil fără căpătîi.

Mai era apoi Barbu Rogabet, țăran îndrăcit, fugit de pe moșia Văitoianului, după ce îl smintise în bătaie pe vătaful boieresc, care îl încărcase la socoteli, înșfăcîndu-i bucata de pămînt pe care o moștenise de la părinți. Era roșcovan la chip și ciacîr. N-avea nici muiere, nici copii. Cînd sta de vorbă cu cineva, căta cu privirea într-altă parte. Cuvintele le rostea mai mult mormăit. Pumnul îi era greu ca barosul, iar cuțitul îi tăia ca briciul. Călărea pe deșălate, învîrtindu-se pe cal ca o sfîrlează. Știa să se ferească de plumbi și de poterași ca nimeni altul. Niciodată nu i se puteau ghici gîndurile. Le rumega în el cum rumegă vita lucerna.

Un altul era Păun. Acesta ucisese un dăbilar care se legase de nevastă-sa. Era smead la chip, cu ochi întunecați, negri ca noaptea. Barda cu care îl trimisese pe lumea cealaltă pe dăbilar o purta lîngă pistoale. Nu s-ar fi despărțit de ea în ruptul capului.

Trancă era un altul. Fiu de țăran de prin partea locului, fugise la Mihalcea după ce îndemnase oamenii să nu mai plătească bir stăpînirii. Un nemernic îl vîndu agiei pentru cîteva mahmudele. Aflînd Trancă această urîtă treabă, îi făcu de petrecanie într-o livadă de pruni. Zile și nopți l-au căutat cei de la agie, pentru că vorbele lui căzură pe pămînt bun. Oamenii primiră pe strîngătorii de biruri cu furci și topoare, încît mumbașirii degrabă dădură dosul. Asta n-a ținut mult, căci stăpînirea trimise asupra răsculaților cete de arnăuți înarmați pînă în dinți, care făcură proască între țărani, cuminținduși pe cei ce scăpară, pe ceilalți cuminținduși pămîntul care îi astupă. Nici muierile și nici copiii răsculaților n-au fost cruțați, muierea lui fiind izvorul de plăceri al unei cete de arnăuți, pînă muri sub unul dintre ei. Copilei, fată de 9 ani, la vederea acestei grozăvii, i se rătăciră mințile. Trancă nu iertă pe nimeni. Ucidea tot ce-i cădea în mînă, apoi punea foc. Pe preoteasa care-i îndemnase pe arnăuți să cadă asupra casei lui, Trancă o unse cu gaz, apoi îi dădu foc, iar pe popă îl spînzură sus în clopotniță.

Printre cei veniți în acea noapte la casa lui Marjă, la sfat de taină, mai era și Orezeanu, un fel de boiernaș. Se îndrăgostise lulea de el Leica Mavrodineanu, copila

boierului Mavrodineanu, mare stăpîn de pămînturi și față aleasă între boierii halea. Simțind Mavrodineanu cum stăteau lucrurile, nu i-a fost greu ca prin legăturile ce le avea cu ceilalți boeri să-l scoată pe Orezeanu vrăjmaș și hiclean domniei. O dată treaba făcută, Orezeanu fu înhățat pe nepusă masă și, după multe cazne, a recunoscut tot ce i s-a pus în spinare. Condamnat pe viață, a scăpat tot datorită lui Mihalcea și, după ce a căutat s-o mai vadă pe Leica, dar numai pe catafalc, deoarece copila își făcuse seama, a luat calea codrului. Și era acest Orezeanu la înfățișare cu ochi mari, negri și adînci, cu gură bărbătească și cărnoasă, iar pielea îi era albă ca întîia zăpadă căzută pe crengi de brad, nefiind întinată de om. Se înflăcăra repede, ca și Haidul, și nu mai ținea seama de viața lui în încăierări. Căci nu de puține ori Mihalcea fu nevoit să-l smulgă din mijlocul poterașilor unde învîrtea iataganul cu turbare, pînă ce aceia erau gata-gata să-i arunce juvățul de gît.

Un alt credincios al lui Mihalcea era Pîrvu. Cîndva fusese călugăr. Pe atunci se chema părintele Teofil. În sfînta mănăstire unde slujea, cea mai mare parte din călugări erau greci. Acolo i-a fost dat să vadă cele mai amarnice beții și preacurvii. Toate astea l-au scîrbit foarte, el fiind suflet curat, temător de Dumnezeu. Ceea ce l-a îndemnat să ia calea codrului a fost nemila și neomenia călugărilor, mai ales a starețului, față de țăranii care trudeau pe moșiile mănăstirii. Lăsînd la o parte necinstirea muierilor și a copilelor clăcașilor de către boaitele cu sutană, călugărul Teofil îi spuse starețului drept în față tot ce avea pe suflet. Acela asculta și, mîngîindu-și barba roșcată, tot înghițea la noduri, după care a dat strașnică poruncă celorlalți țapi ca Teofil călugărul să fie închis în beciurile mănăstirii, laolaltă cu șobolanii, unde să nu i se dea decît pîine și apă, atît cît să nu moară de foame și de sete, pînă l-o slobozi duhul cel rău și i-or veni mințile la cap. Părintele Teofil, care nu prea era dus la biserică și nici un slăbănog nu era, îi croise însă cu cîrja păstorească pe cei ce căutau să pună mîna pe el, în așa fel că dinaintea acelora se deschiseră cerurile cu toți heruvimii și sfinții laolaltă, apoi, scoțînd cuțitul cu care împărțea pîinea în sferturi pentru masa cuvioșilor, și ținîn-

du-i la respect, o zbughi pe ușa chiliei și, aruncîndu-se pe deșălate pe unul din caii mănăstirii, după ce zvîrli potcapul în sfinții părinți, aghezmuindu-i cu niște cuvinte nu prea bisericești și care nu-și au locul în cartea de față, o luă la goană cu pletele în vînt. Multă vreme l-au căutat stăpînirea și biserica pentru a da seama de fapta sa necreștinească, dar Teofil, care se întoarse la numele lui de mirean, se lipi de ceata lui Mihalcea, binecuvîntînd cu muchea iataganului pe mulți care greșit-au calea cea dreaptă, scurtîndu-i pe unii de zile și lungindu-le calea spre ceruri.

Dar să ne întoarcem la Mihalcea, căpetenia haiducilor. Acesta fusese cîndva polcovnic peste agia unui județ. Cătînd el să oprească abuzurile și necinstea, unul din cei de sub porunca sa, un oarecare Stănică Piciorscurt, nepotul unui slujitor din garda domnească, se gîndi că n-ar fi rău dacă l-ar potcovi el pe Mihalcea și i-ar lua locul. Și, punîndu-se omul pe treabă, porni tot felul de intrigi, izbutind ca „mila domnească" să se reverse și asupra bietului Mihalcea, acuzat pe nedrept cum că ar fi luat mită de la tîlhari, ca apoi să le dea drumul. Mihalcea, care se știa cu sufletul curat, strînse dovezi împotriva lui Stănică și a celorlalți hoțomani care cîntau în struna aceluia și nu se lăsă pînă nu scoase averea lui Stănică la mezat ca să înapoieze celor năpăstuiți măcar o parte din cît li se furase. Dar nici Stănică nu se lăsă. Făcu ce făcu și, mai de voie, mai de nevoie, îi sili pe cei pe care tot el îi jecmănise și care aduseseră dovezi pentru asta lui Mihalcea să dea în scris că mărturiselile le fuseseră smulse prin silnicie. Și-apoi, lasă, Doamne, hîrtiile pe seama lui moșu-său ! Năpăstuit de nedreptatea făcută și, spre a nu fi prins și întemnițat, Mihalcea luă calea codrului, înhăitîndu-se cu toți de care s-a pomenit mai înainte.

După ce își lăsară caii la grajd și intrară în casă, haiducii se așezară fiecare unde apuca, în timp ce Marjă coborî în pivniță, de unde se întoarse cu două carafe mari, pline ochi, cu vin rubiniu, ușor pișcător la limbă. Mai puse pe masă o strachină umplută vîrf cu miez de nucă scăldată în sarță și rumenit la cuptor. Cînd se așeză și el, privirea i se pironi asupra unui june pe care nu-l mai văzuse pînă atunci.

— Dar tu cine ești, că, dacă îmi dau bine cu socoteala, nu te-am văzut niciodată ? îl întrebă Marjă pe cel necunoscut lui.

— Io îs Ieremia al lui Zevedeu din Stoicănești, răspunse acesta, fără sfială.

— Așa ? Și ce cauți tu, măi flăcăule, p-aici ? Că rostul tău la vîrsta asta e la horă și la dragoste !

— Așa o fi, jupîne, dar mie nu mi-e a hori și nici a iubi încă, răspunse Ieremia cu arțag. Ceilalți izbucniră în rîs. Și să mai știi, urmă Ieremia încurajat de rîsetele tovarășilor, că și io caut ce caută căpitanul nostru Mihalcea : Dreptate !

Marjă nu-l mai întrebă nimic. Știa că Mihalcea nu lasă să se alăture de el decît oameni pentru care putea să-și bage mîna în foc. Peste Ieremia dădu în mijlocul codrului. Sta răzimat de tufan, neștiind încotro să o ia. Văzîndu-l atît de neajutorat și cu tuleile în barbă de-abia răsărite, îl întrebă că ce caută el pe acolo, în calea celor certați cu stăpînirea. Ieremia îi răspunse să-și vadă de treaba lui și să-l lase în pace dacă vrea să rămînă cu spinarea întreagă. Mihalcea, cum sta el pe cal, cu o mînă în șold și cu alta ținînd de dîrlogi, se puse pe rîs. Îi plăcu de la început înfățișarea băiatului, și dacă văzu că are și îndrăzneală mare, se hotărî să-l încerce, mai ales că era singur, fără de haită. Se dădu jos de pe cal și scoase cuțitul. Ieremia trase barda de la brîu, cea pe care o furase din casa lui tată-său. Zărindu-i chipul de copil încruntîndu-se, iar îl umflă rîsul, spre ciuda lui Ieremia, care se năpusti asupra lui Mihalcea. Acesta, vulpe bătrînă, feri lovitura și, cît ai clipi din ochi, îi zvîrli barda din mînă cît colo. Totuși, cruntătura din ochii băiatului făcu să amuțească rîsul haiducului. Cînd auzi Ieremia că cel din fața lui este Mihalcea, i se lumină chipul, cerîndu-i să-l ia cu el. Mihalcea cercă a-i schimba gîndul, spunîndu-i că încă e mult prea necopt pentru o astfel de meserie, că pentru așa ceva îți trebuie sînge rece, gata a te supune la orice fel de lipsuri, ba uneori te poți înfrăți chiar cu moartea. Ieremia nu se dădu bătut. Atîta se rugă de haiduc și atîta credință îi jură, încît pînă la urmă acela îl luă cu el...

O vreme nu se auzea în odaie decît pocnetul miezului de nucă sfărîmat între măsele. Părea că toți cei ce veniseră la Marjă tăceau pentru a-și aduna gîndurile.

— Au năvălit cete de pasvanlîi... rupse el tăcerea, încunoștințîndu-i.

Niciodată Marjă nu-și isprăvea vorba. Mihalcea îl cercetă cu coada ochiului. Nu punea la îndoială cele spuse de Marjă.

— Prind vitele și oile oamenilor și le trec peste Dunăre... Ba și muieri și copii au luat pentru tîrgul de robi... urmă Marjă.

— De ce mama dracului nu se împotrivesc oamenii ? izbucni Haidul, și chipul i se aprinse de mînie.

Mihalcea zîmbi fără să răspundă. Știa că lui Haidul îi e de-ajuns o scînteie ca să ia foc.

— Aș vrea să-mi spui, Haidule, cum ai pune tu împotrivire cu brațele goale unor tîlhari înarmați pînă în dinți ? îl întrebă Mihalcea fără a se uita la el. Atîta vreme cît oamenii n-au decît furci și topoare, și atîta vreme cît nu sînt uniți, îi belește fiecine după pofta inimii, urmă Mihalcea.

— Curgem așa cum merg pîrîiașele, unul pe lîngă altul, rosti Rogabet. Nu știm a ne face apă mare dinaintea căreia nu i-ar mai sta nimeni în cale...

— Pentru a se strînge toți, le trebuie înțelegere și înțelepciune, spuse Mihalcea. Glasul îi suna a părere de rău. Așa ceva încă nu avem, urmă el. Uitați-vă la noi ! În loc să ne unim toate cetele de haiduci, silind stăpînirea să tremure de frica noastră, noi ne mulțumim să stricăm ograda vreunui boier sau negustor. Și cu asta ce-am făcut ? Dăm din ce luăm celor ce ne ajută și ne găzduiesc... Apăi așa... Unii „hăisa“ și alții „ceala“, nimica nu potrivim ! Mereanu belea pe hangiii cu pungile doldora de aur și pe popii grași la ceafă... Își chivernisea ibovnicele și trăia ca un bey... Albescu taie pe ciocoii ieșiți în calea lui, spre nenorocul lor, după care se îmbată pînă ce cade jos. Jianu își are socotelile lui cu cei ce i-au răpit-o pe Golfineanca... Iar în vremea asta, păgînii lui Pasvantoglu ne pradă și ne omoară ! Se opri pentru a sorbi o gură de vin.

Ceilalți tăceau adunați în necazurile lor. Fiecare își avea răfuielile lui ba cu unii, ba cu alții, în vreme ce țăranii scăpau după cum dădea bunul Dumnezeu...

— Și atunci, fiule, după tine ce este de făcut ? îl întrebă fostul călugăr Teofil pe Mihalcea.

— Mai întîi avem mare nevoie de arme, răspunse Mihalcea, apoi să mai lăsăm înfumurările, căci fiecare dintre noi ar vrea să fie căpetenie... Iaca, eu mă leapăd de căpitănie și gata sînt să ascult de poruncile altuia mai breaz și mai iute la minte...

— Dacă îmi este îngăduit, aș spune și io ceva, vorbi Ieremia, și se roși la față ca orice nevîrstnic. Se opri cercetînd chipurile haiducilor.

— Spune, flăcăule, îl îndemnă Mihalcea.

— Iaca, la noi, la Stoicănești, a cumpărat moșia postelnicului Neagoe un venetic, unul Sariene...

— După nume se pare a fi grecotei, spuse Mihalcea.

Ieremia înceuviință, înclinînd capul.

— Păi ce mai așteptăm, căpitane ? Să ne ducem peste el, sări Trancă.

— Și ?... întrebă Mihalcea, scotocind în strachina cu miez de nucă.

— Și... îl belim !

— Bine ! Și ?... Ce luăm ? Cîteva vite, cîțiva cai, niște oi, ceva pungi cu galbeni... Gata ! După care o să se spună de către țărani : „Mihalcea cu oamenii lui au făcut sînge în baligă !...“ Frații mei, noi va trebui să lovim locurile unde vom afla că se găsesc arme și amuniție. Pe urmă vom învăța pe oameni cum să se apere izbind pe prădătorii turci. Negreșit că îl vom călca și pe boier Sariene, pentru a-i ura bun venit pe meleagurile noastre. Acuma, deocamdată vom porni la drum pentru a lua urma pastvanlîilor și pentru a-i întoarce pe oameni și prunci acasă, scoțîndu-i din ghearele păgînilor. Și asta cît mai degrabă...

Se ridică golind cana cu vin. Noaptea prinse a se destrăma. Pe perete se zărea umbra înaltă a căpeteniei.

— Căpitane Mihalcea, oare n-om fi prea puțini pentru asemenea treabă ? întrebă fostul călugăr.

— Pîrvule, de cîte ori greșit-am în hotărîrile mele ? vorbi Mihalcea și sprînceana i se încruntă. Nu-i plăcea

să se amestece cineva în gîndurile lui, cercînd a i le schimba.

Pîrvu tăcu. Puseră la cale un mic plan de încolțire a polcurilor păgînești, apoi, după ce își făcură cruce, părăsiră casa lui Marjă. Pe drumul ce ducea înspre Dunăre, călăreții și caii se mistuiră în zorile care încă îngemănate cu noaptea ce nu se sfîrșise. Marjă închise poarta, dezlegă lupii, intră în casă și se trînti așa îmbrăcat cum era în pat. Încercă să doarmă, dar somnul nu se prindea de el. Tot felul de gînduri îi frămîntau mintea. Gînduri, socoteli, toate năvăleau de-a valma, făcîndu-l cînd să se oprească la unul, cînd să-l alunge. „Agia plătește bine, dar și Mihalcea plătește bine; dacă vinzi pe unul, te omoară celălalt, își spunea el. Din jocul ăsta blestemat, unul singur își poate pierde viața și acela sînt eu!"... își urmă el gîndul. Își dădea bine seama că, o dată ce intrase în horă, înapoi nu mai putea da. Rămase așa, culcat pe spate, pînă ce auzi cîntatul cocoșilor. Pe urmă somnul îi închise ochii.

*

* *

Dis-de-dimineață poterașul de serviciu deschise ușa agiei, pentru a se mai primeni aerul, apoi se apucă să curețe după ce udă bine mătura, ca să nu stîrnească praful. Afară, pe trepte, sta un june destul de jerpelit, ce ținea în mînă o boccea care desigur că îi servea și drept căpătîi. Zărindu-l pe poteraș, junele se ridică în picioare, temenindu-se plin de respect.

— Pe cine cauți și ce vrei, flăcăule? îl întrebă poterașul, punîndu-și o mînă în șold așa, ca măreție.

— Nu caut pe nimeni, măria-ta, răspunse flăcăul, stînd mai departe cu capul plecat, plin de umilință.

— Poate că ai a te plînge de cineva sau a vinde vreun vrăjmaș, stărui arnăutul.

— Nici n-am a mă plînge, nici a vinde, rosti junele.

Arnăutul săltă sprînceana a mirare.

— Atunci ce vrei?

— Vrau să ajung și io mîndru și frumos ca măria-ta!

Spuse toate astea cu atîta smerenie, încît grecul își răsuci mustața, înfiorîndu-se de plăcere.

— Și cam cum ai vrea tu să ajungi mîndru și frumos ca mine ? se fuduli grecul.

— Blagorodnice stăpîne, de vei binevoi a mă primi să slujesc ca poteraș pe domnul nostru... vorbi junele, temenindu-se din nou.

Arnăutul începu să rîdă, plin de îngîmfare. Îi plăcu băiatul și felul lui umil de a vorbi. Totuși, nu voia să-i dea nici cea mai mică nădejde de la început.

— Ehei, băiete... Ca să ajungi poteraș domnesc, îți trebuie cale lungă. Vei avea mult de trudit și multe de împlinit ! Și abia după aceea vom chibzui dacă meriți bunăvoința și mila stăpînirii...

— Pune-mă la încercare, milostive, și de mă voi arăta leneș sau neputincios, atunci să mă izgonești cu lovituri de bici.

Spunînd acestea, juncle se ploconi și, apucînd mîna poterașului, o sărută cu căldură. Arnăutul se umflă în pene, mai-mai să plesnească. Se găsise unul mai mic ca el care să-i sărute mîna. Lui, care sărutase atîtea mîini, tîrîndu-se la picioarele mai-marilor săi.

— Și-apoi ar mai fi ceva, băiete... vorbi grecul, făcîndu-se că nu ia în seamă sărutatul mîinii, ca și cum ar fi fost obișnuit cu așa ceva.

— Ascult, milostive...

— Stăpînirii îi face plăcere ca cel ce o slujește să-i fie devotat...

— Pînă la sfîrșitul zilelor mele, milostive ! răspunse junele.

— Nu te pripi, flăcăule ! Sînt mulți vrăjmași ai domniei, haiduci, tîlhari, bojogari, calpuzani... toți oameni de nemica, despre care tu va trebui să ne dai veste, să-i descoperi fie prin vorbă, fie prin ameteala vinului sau îmbrățișările muierești. Și d-abia atunci, după ce vei căpăta praxis, vei ajunge să-ți porți ighemoniconul după cum se cuvine unui poteraș domnesc...

— Mă voi strădui să fac tot ce mi se cere, ba chiar și mai mult.

— Care ți-e numele, flăcăule ?

— Văsălie, măria-ta ! Văsălie a lui Zevedeu.

— Și de unde ești de fel ?

— Din satul Stoicănești, milostive...

— Și ce-i tat-tu, bre ?

— Țăran, prea bunule...

— Țăranii ăștia ticăloși ne dau multă bătaie de cap, spuse grecul, ușor nemulțumit de originea junelui.

— Așa e, milostive...

— Așteaptă-mă aici pînă ce voi afla pe mai-marii mei ! spuse arnăutul și intră în clădire.

Văsălie se așeză pe trepte și chipul i se îmbujoră de fericire. Pe grecul cu care stătuse de vorbă nu da nici două parale. „E prost și îngîmfat, își spuse el. Dacă toți sînt ca ăsta, atunci, Văsălie, să știi că vei trăi ca în rai."

Slujbașii agiei începură să sosească. Văsălie se ridica, salutîndu-l pe fiecare pînă la pămînt. Unii răspundeau temenelelor lui, alții nu-l învredniceau nici măcar cu o privire. La o vreme își făcu apariția grecul. Părea bucuros de treaba făcută.

— Deocamdată stăpînirea s-a învoit să te numească om la toate. Vei mătura, vei face curățenie, vei alerga să faci cumpărături și tot ce-ți vor porunci mai-marii tăi... Cată a nu mă face de rîs și de ocară !... Înțelesu-m-ai ?

— Înțeles, milostive, și Dumnezeu să te înzilească !

— Acum urmează-mă și vezi de fii cît mai plecat și mai umil !

— Așa voi face, înțelepte ! spuse Văsălie, împreunînd mîinile la piept.

Cei doi intrară în clădirea agiei. Văsălie își făcu cruce cu limba în gură. Scăpase de sărăcie, de bombănelile lui tată-său și de munca istovitoare a cîmpului. Va primi și el, după cum primesc alții, peșcheșuri, rușfeturi, căci, har Domnului... prostia omenească e mare, iar teama de stăpînire e și mai mare ! În fața unei uși, cei doi se opriră. Arnăutul bătu cu sfială.

— Cată să nu mă dai de rușine, fătul meu ! îi șopti grecul înainte de a intra.

*

Dis-de-dimineață, Sariene dădu poruncă să se adune tot satul la curtea boierească. Oamenii veneau în cete pe mijlocul drumului, stîrnind praful ca niște buhai cu labele lor mari și desculțe. Ciomegele pe care le țineau în mîinile nădușite erau un fel de ghioage din corn pîrlit.

prinse în brățări late de bronz, cu măciulii noduroase, de care un cap de creștin cu greu ar fi scăpat nevătămat. Vorbeau toți o dată în graiul lor aspru, nu prea dus la biserică. Înaintea lor, mergea țanțoș Dumitru Scărișoreanu, pîcîind din luleaua din vișin umplută cu tutun negru ca pămîntul, pe care îl ținea în băsica de porc prinsă în chimir. Țăranul parcă era făcut din noduri de copac. În urma bărbaților veneau muierile lor, vorbind tare și repede. Erau și tinere și mai în vîrstă. Unele, frumoase de înghețau apele, altele, scofîlcite ca prunele uscate, urîte ca moartea. Oamenii intrară pe poartă, apărîndu-se cu ciomegele de cîinii boierești.

Grecul îi aștepta în cerdac. Își luase cafeaua și dulceața, fumase ciubuc cu tutun macedonesc, galben cum e aurul, băuse și un păhăruț de vutcă, după cum cerea obiceiul, și acuma sta drept, nemișcat, în cămașă albă, cu guler răsfrînt și mîneci bufante, încălțat cu cizme galbene, trase peste nădragii strînși pe pulpe. Țăranii se descoperiră cu grîja în suflet. La ce-i chema ? Nu cumva îi era voia să-și ia vorba înapoi după ce le făgăduise și scuteală de boieresc și de zile de muncă ?...

— Bine ați venit, oameni buni ! îi întîmpină Sariene cu zîmbetul acela care îl făcea atît de plăcut la înfățișare. V-am chemat pentru a vă mai săra puțin inimile, veselindu-vă la comedia pe care vă voi arăta-o... Se opri uitîndu-se peste oameni : Dar Mandache Zevedeu nu-i printre voi ?... Că nu-l văz !

— Ăla nu se prea amestecă printre noi, spuse cineva.

— Ei... O veni el atunci cînd îi va fi voia, spuse Sariene cu glas voit nepăsător. Își aminti că nu venise nici întîia oară, nici cînd îl chemase. Și acuma să vedem comedia pentru care v-am adunat, se adresă el mulțumit, făcînd totodată un semn cu mîna.

Un fel de perdea se dădu la o parte, iar doi robi aduseră în față pe Costache chiorul. Era cu capul gol, iar mîinile le avea legate la spate. Din mijlocul gloatei se auzi un murmur de uimire. Numai la așa ceva nu se așteptaseră țăranii. Sariene se apropie de prins și cu mînerul cravașei îi săltă capul. Apoi îl apucă de umăr, întorcîndu-l cu toată fața spre săteni.

— Priviți-l, oameni buni ! Ăsta e tîlharul care v-a jecmănit și v-a belit ! Ia uitați-vă ce mutră de cotoi călugărit mai face !

Oamenii, înmărmuriți, tăceau. Nu se dezmeticiseră încă. Sariene prinse a rîde.

— N-are nimeni a se plînge de ticălosul și vicleanul ăsta ?... Să fi fost el atît de cinstit și să nu vă fi făcut decît bine ? Sau eu să fiu atît de negru la inemă încît să mă leg de un creștin al lui Dumnezeu, atît de spășit, precum boala de omul sănătos !...

Privi zîmbind chipurile lucioase de sudoare ale țăranilor, lovindu-se ușor cu cravașa peste cizme. Peste curtea boierească trecu o boare de vînt cu miros dulce de tei.

— Apăi, dacă voi nu aveți a vă plînge de nimica, eu am a mă plînge ! Și dacă voi îl iertați, eu nu-l iert, vorbi Sariene, văzînd că țăranii nu cască gura.

— Milostive stăpîne, izbucni Florea Smucilă, luîndu-și inima în dinți, pă mine mă scotea mereu dator... Ba mai m-a și spînzurat cu capul în jos, și mi-a dat fum de ardei, și nu m-a lăsat pînă nu i-am dat fitanție cum că îi datorez douăzeci de lei...

— Așa, oameni buni, spuneți tot ce vă doare, îi încurajă Sariene.

— Mie îmi lua din zece opt, sări cu gura Jugănaru. Și n-aveam ce-i zice și nici ce-i face... Ba mai m-a înjugat la carul de fîn ca pe vită, spunîndu-mi că ce altceva sînt io decît o vită...

— Și de copila mea s-a legat, țipă ascuțit Rada lui Pricop, muiere trupeșă și încă în puteri, că spunea că de nu-i împlinește voia spurcată, o să paștem pe mirișie numai rug, ca oile... Blestematul !

— Mie mi-a luat vaca din bătătură pentru un iuzluc de treizeci de parale ! strigă Dumitru Lupu.

— Ne-a prădat și ne-a lăsat în sapă de lemn ! urlau oamenii.

Se porni o hărmălaie de nedescris. Fiecare se plîngea de cîte o fărădelege a vechilului. Sariene privea turma dezlănțuită cu o milă disprețuitoare. „Norodul este cea mai blajină viețuitoare dacă știi să-i cînți în strună și dacă îl saturi, dar se schimbă în cea mai fioroasă fiară dacă i te împotrivești", își aminti el de cuvintele unui

turc, înalt dregător al imperiului. În liniștea care se lăsă nu se auzea decît scîrțiitul cizmelor lui Sariene, căci, făcînd el semn cu mîna, oamenii se potoliră.

— Auzit-ai chir Costache ce zic aceștia ? Nu ai nimic a spune ?... îl întrebă el pe vechil, care îngălbenise și prinse a tremura din tot corpul.

Era de-ajuns ca veneticul să facă un singur gest, ca balaurul cu zeci de capete să-l rupă în bucăți. Își dădu seama că orice răspuns ar fi dat, i-ar fi îndîrjit mai rău pe țărani. Așa că cel mai bun lucru pe care îl avea de făcut era acela de a tăcea.

— Dezbrăcați-l și întindeți-l la pămînt ! porunci Sariene slugilor.

Îndată aceștia sfîșiară veșmintele vechilului, apoi, cu mișcări aspre, îl trîntiră la pămînt, ținîndu-l strîns. Mitriță își făcu loc printre oameni. Avea într-o mînă biciul cu piele tare de bivol, iar în cealaltă o căldare cu apă sărată. Sariene se dădu la o parte, făcîndu-i loc. Mitriță începu să lovească. Lovea cu ură sălbatică, dezlănțuită. Avea și el de încheiat niște socoteli cu vechilul. De cîte ori îl legase de stîlp, despuiat, ca să-l înțepe mușteleș și țînțarii...

Țăranii amuțiră. Nu se mai auzea decît șuieratul biciului și icnelile celui pedepsit. Costache răbdă vreo nouă bice fără să crîcnească. Își făcea cruce cu limba în gură, bolborosind întruna : „Doamne, Dumnezeule, nu mă lăsa !“ La a zecea lovitură dădu un țipăt scurt, ca de muiere. Îl răzbise durerea. Carnea i se umflă pe buci și pe spate, începînd să plesnească. Țipetele se schimbară în urlete, apoi în gemete...

— Lasă-l, stăpîne ! Dă-l păcatelor ! se auzi deodată glasul lui Firică fierarul.

Sariene se întoarse, privindu-l cu mirare. La Stambul, oamenii erau altfel. Cu cît nefericitul urla mai tare, cu atît se bucurau mai mult, încurajîndu-l pe călău cu strigăte.

Firică mai vru să spună ceva, dar se întoarse și își vărsă mațele. Muierile stăteau cu mîna la gură, în vreme ce ochii li se umplură de lacrimi. Pînă a nu vedea și a nu auzi biciul șuierînd, țăranii l-ar fi rupt în bucăți. Se

împărțiră în două tabere : unii cereau încetarea bătăii, alții erau împotrivă. Sariene porunci celor doi robi care îl țineau pe Costache să-l ridice. Vechilul d-abia se mai ținea pe picioare și, dacă nu-l sprijineau chinuitorii lui, desigur că s-ar fi prăbușit. Mitriță îi aruncă în față apa sărată. Costache se clătină. Sariene se apropie de osîndit. Un gînd drăcesc îi trecu prin minte. Abil cunoscător al sufletului omenesc, grecul știa că, o dată trupul zdrobit, sufletul nu mai face împotrivire. Așa că orice învinuire adusă celui supus caznelor are posibilitatea de a smulge niște adevăruri tăinuite, fie de teama suferinței prelungite, fie din istovirea trupului și a sufletului. De ce n-ar încerca ? Costache chiorul nu era însurat, copii nu avea, iar părinții îi muriseră de mult. Așa că nimeni nu s-ar fi răzbunat și nici nu i-ar fi cerut socoteală în faptul nopții sau la drumul mare. Și-apoi așa erau vremurile : stăpînul avea numai drepturi, iar supusul numai îndatoriri, în afara încuviințării de a muri în voie. Cui îi păsa dacă stăpînul își trimitea sluga pe lumea cealaltă ? Vodă și divăniții săi își vedeau de meremeturile lor, negustorii se temeau să nu mofluzească pentru a nu fi țintuiți de urechi la stîlpul rușinii, iar norodul se îngrijea de nevoile lui. Și cu toții la un loc, de la vodă pînă la opincă, tremurau la orice încruntare din sprînceană a sultanului. E drept că se mai ridicau niște pedepsitori ai huzurului și ai bunului plac, acei ce se numeau haiduci, dar cădeau repede în știreang sau în mîinile poterașilor, fie prin trădare, fie din lăcomie, ori inimă străpunsă de amoare. Acestea fiind vremurile, Sariene n-avea a se teme de nimic.

— Acuma, spune-le acestor oameni cum l-ai omorît pe boierul Neagoe, lăsînd să cază vina pe niște nevinovați, îl luă din scurt epiriotul.

Costache holbă ochii și începu să tremure. Zărindu-i chipul înspăimîntat, Sariene nu-și putu opri zîmbetul. Lovise bine, căci chiorul coclit din bătaie pică ușor în plasa întinsă de grec. Era sigur că veneticul aflase totul și nu greșea. Căci atîta vreme cît l-a ținut închis, Sariene îi scotocise casa, dînd peste sculele de preț ale celui ucis și peste niște pungi cu galbeni. „Înseamnă că în vreme ce m-a ținut la popreală, mi-a întors casa cu fundul în sus,

cotrobăind peste tot. Dacă nu voi recunoaște, mă va da pe mîna zabetului, iar aceia mă vor supune la cazne și, o dată cu sufletul, îmi vor scoate și mărturisirile...

— Ei ?... Cum l-ai omorît ? auzi Costache glasul lui Sariene.

Se lăsase o tăcere grea, apăsătoare peste toți.

— Cu barda, răspunse vechilul într-un tîrziu.

Lui Sariene îi tresăltă inima de bucurie, dar se prefăcu nepăsător, ca și cum ar fi știut mai de mult de isprava lui Costache.

— Și ?... Spune mai departe, îl îndemnă veneticul cu blîndețe prefăcută.

— I-am ațînut calea. Stăpînul era doar cu surugiul... Știam că are mulți bani la el... Voia să cumpere niște case... Costache vorbea cu greutate, oprindu-se din cînd în cînd să-și tragă sufletul.

— Pe urmă ? stărui Sariene, văzînd că vechilul tace.

— Boierul m-a văzut și a poruncit surugiului să oprească. S-a dat jos, mirîndu-se foarte că mă vedea și... a voit să mă întrebe ceva, dar io nu i-am dat răgaz și l-am lovit cu barda peste față. Stăpînul s-a prăvălit pe spate, iar Gheorghe surugiul a luat-o la fugă. Atunci m-am luat după el și, sărindu-i în spate, l-am sugrumat... Se opri să răsufle.

— Mai departe ! Spune mai departe ! îl zori Sariene.

— După ce l-am omorît pe Gheorghe, m-am întors și i-am luat boierului pungile cu bani și sculele de preț, apoi l-am tîrît în adîncul pădurii și l-am spînzurat, ca să se creadă că l-au pedepsit haiducii... Și pe surugiu l-am tras aproape de boier. Butca am răsturnat-o într-o rîpă adîncă și am acoperit-o cu frunziș și cu crengi, iar caii i-am vîndut la tîrg într-o comună îndepărtată... Glasul i se curmă.

— Ai vrut doar să-l jefuiești, sau mai urmăreai și altceva ? îl mai întrebă Sariene.

Vechilul nu răspunse. Sta cu capul în jos, suflînd greu. Deodată se trînti la pămînt și începu să zbiere :

— Iertați-mă, oameni buni !... Iartă-mă stăpîne, îndură-te de nemernicul de mine ! Lasă-mă să mă smeresc și să-mi închei viața într-o sfîntă mănăstire...

Sariene rîse ușor, închipuindu-și-l pe tîlharul de Costache înveșmîntat în rantie și cu comănacul pe creștet.

— Nemernicule, oare nu ți-a fost de-ajuns cît l-ai furat pe postelnic, la ce ți-ai mai încărcat sufletul cu acest omor ?...

— Începuse să bage de seamă, bîigui vechilul.

— Aha ! Dar cum ți-a venit să lași să cadă păcatul omorului asupra a doi nevinovați dintre ei, vorbi Sariene, prefăcîndu-se mînios și arătînd cu mîna spre oameni.

Murmurul surd al țăranilor se schimbă în răcnete. Nu le păsa lor de moartea boierului Neagoe nici cît ar spurca o vrabie un eleșteu, ci de moartea lui Zăvelcă și nebunia lui Mitru a' lu Fleoșc. Cei doi *erau dintre ei*. Se strînseră amenințători în jurul vechilului, care, galben la față, căta ocrotire lîngă Sariene.

— De ce ai lăsat să cadă ponosul pe alții, mă, păcătosule ? îl mustrului Smucilă, lovindu-l cu pumnul peste gură.

Lupul îl prinse de grumaz, cu laba lui mare cît o casma, izbindu-l cu genunchiul în burtă.

— Nu mă lăsa, stăpîne ! strigă Costache. Dă-mă pe mîna agiei să mă judece și să mă pedepsească stăpînirea...

— Oameni buni... Oameni buni... se făcu Sariene cum că ar vrea să-i liniștească pe țăranii îndîrjiți, dar mai mult îi asmuțea, el dîndu-se la o parte din calea lor.

Deodată, unul, Stancu Isbelișie, îl croi pe vechil cu ciomagul peste ureche. Lovitura fu atît de năprasnică, încît se auzi osul pîrîind. Costache se lăți pămîntului. Pe urmă tăbărîră cu toții pe cel căzut, răcnind și lovindu-l. Mitriță veni înspăimîntat lîngă Sariene :

— Ce-i facem, stăpîne, că-l omoară !...

— Nu-i treaba ta, îi șopti scrîșnit Sariene. Apoi se adresă turmei dezlănțuite, apucînd pe cîte un țăran de umeri : Liniștiți-vă ! Stăpînirea o să facă dreptate...

Roata din jurul lui Costache s-a desfăcut. Vechilul, plin de sînge, nu mai sufla. Acuma îi prinse spaima pe toți.

— Cine vă puse, oameni buni, să faceți moarte de om ? îi mustră Sariene.

Unii dintre ei începură a se strecura pe nesimțite înspre poartă, căutînd să scape de belea. Sigur că boierul

îi va da pe mîna stăpînirii pentru moartea acelui ticălos. Iar stăpînirea i-ar fi luat în bice pentru răzmeriță și i-ar fi băgat la gros, de unde întregi n-ar mai fi ieșit.

— Apăi, n-am vrut... dar dacă se înnemeri să moară... bîlbîi speriat Zorzoliu.

Veneticul le zări teama în priviri și chipurile palide și se bucură în sinea sa. „Încă știu de frică. E bine!" își spuse el.

— Oameni buni, eu nu vă voi da pe mîna stăpînirii. Ce-a fost a fost! Dumnezeu să-l odihnească, deși avuția și-a adunat-o din necinste și furtișaguri... Așa e?

— Așa-i, stăpîne! strigară cu toții într-un glas.

— Pămîntul pe care l-a apucat prin fărădelegi și vicleșuguri vi-l voi da vouă... rosti Sariene cu glas tare.

Un urlet de mulțumire ieși din piepturile țăranilor.

— Să trăiești întru mulți ani, stăpîne, și Dumnezeu să te ajute să săvîrșești numai fapte drepte, auzi Sariene glasul dogit al unuia dintre ei.

— Drepți veți fi, drept voi fi! Cinstiți veți fi, cinstit voi fi! Harnici veți fi, darnic voi fi și Dumnezeu să ne ajute să mîncăm pită și voi și eu, că pită este pentru toată lumea. Și pentru cel neavut, și pentru cel avut! Nici săracul să nu se năpustească asupra bogatului, nici bogatul să nu strice starea săracului. Numai așa și numai așa vom putea trece umăr la umăr în lumea de veci cu sufletele împăcate și curate... Acum mergeți cu Dumnezeu la treburile voastre, munciți cu sîrg, ca să prindem stare cu toții... isprăvi Sariene cuvîntul, dovedindu-se din cale-afară de milostiv cu țăranii, dar din avutul altuia.

Cît privește oamenii, ei ieșiră pe poartă munciți de gînduri și de toate cele cu care le împuiase capul boierul. Acesta făcu ce făcu, mai dărui ceva bani celor de la agie, astfel că toate lucrurile intrară în firescul lor; mizerie, boale și hoție. Veneticul își plătise polița față de vechilul care cutezase să-l înfrunte, cercînd să afle trecutul stăpînului său. Pămîntul celui ucis de țărani fu împărțit la cei ce n-aveau nici o brazdă și celor ce aveau prea puțin. Boierul nu le ceru nici bani, nici muncă. Gospodăria cu ograda chiorului o lăsă să cadă la mîna țăranilor, fiecare apucînd ce putea: uși, tocuri, cărămidă,

pînă nu mai rămase nimic. Peste toată agoniseala hoțomanului de Costache parcă suflase vîntul. Sariene dovedi obrazelor judecătorești cum că vechilul îi datora o mulțime de bani, astfel că veneticul ajunse clironomul celui omorît de țărani. Cu asta împușcase doi iepuri deodată : scăpase de un vrăjmaș și un hoț, iar țăranilor le adormi orice bănuială prin dărnicia lui. Ba chiar stăpînirea fu trasă pe sfoară, căci văzînd ea că pămîntul și gospodăria chiorului încăpuseră pe mîna țăranilor, nu mai ridică nici o pretandarisire. Mortul intră în pămînt, gloata prinse mai nimic din avuția tîlharului, Sariene luă sculele de preț și aurul pe care îl găsi în casa vechilului și toată lumea se declară mulțumită.

Veneticul își freca mîinile într-ascuns, după care se apucă vîrtos de muncă. În scurtă vreme gospodăria postelnicului Neagoe ajunse de nerecunoscut. Bălăriile dispărură din grădină, copacii curățați de omizi, robii cărau saca după saca pentru a da viață florilor și pămîntului aceluia pîrjolit al Bărăganului, unde o ploaie din cînd în cînd era minune dumnezeiască și mană cerească. Întreprinzător și harnic, fostul pirat nu-și pierdea vremea, uitîndu-se la cei ce munceau. Călare pe un armăsar puternic, pe care îl botezase Fulger, veneticul cutreiera moșia în lung și în lat. Mergea singur, neînsoțit de slujitori, nefiindu-i teamă de nimeni și de nimic. Avea o încredere oarbă în pistoalele de la brîu și în pumnalul pe care îl mînuia cu multă pricepere. Arăta tuturor încredere fără a o avea în nimeni. Știa la cine să se zborșească și la cine să zîmbească, rostind vorbe plăcute, prietenești. Adînci helețeul din mijlocul satului, curățindu-l de nămol și murdărie. Pe țărani îi lăsa să pescuiască crapi sălbatici de șase-șapte ocale, bibani, carași, lini, în schimbul unui fel de taxid în natură. La trei pești, unul revenea stăpînului. Și oamenilor li se păru tîrgul destul de bun și în folosul lor. Undeva, în fundul curții, făcu ghețărie acoperită cu stuf mult și paie, țăranii învoindu-se să aducă iarna cîte patruzeci de care cu gheață din apa helețeului. Și în sat se făcură tot felul de schimbări, astfel, în locul bisericii vechi aproape de năruire, se înălță biserică nouă, frumoasă, cu chipuri de sfinți zugrăviți în ulei și aur, ajungînd Sariene ctitor și în-

găduindu-i unui meșter zugrav, pre nume Matei, să-i zugrăvească chipul.

Acest Matei, cîndva călugăr, în urma unui chef strașnic cu muieri și cîntece de lume, făcut într-o chilie din sfînta mănăstire, fusese alungat din rîndurile celor ce își căutau mîntuirea întru Domnul și afurisit în vecii vecilor. Mai aduse Sariene și popă de la Slatina, cel dinainte murind de bătrînețe, să le fie țăranilor pentru nevoile lor sufletești, sfătuitor și sprijin. Mai dărui satului și loc de școală — școală pe care o și ridică — pentru copiii țăranilor, tocmind dascăl pe unul Mirea din Slatina, acela stabilindu-se cu femeia lui în satul boieresc. Îndreptă moara lăsată în plata Domnului de jupînița Bălașa, toate astea cu banii lui, astfel că satul începu să înflorească pe zi ce trecea.

Piratul își făcuse o bună socoteală. N-avea nici un interes ca oamenii să se zbată în mizerie și să-l urască. Ce-ar mai fi putut scoate de la ei ? „Politichia se face cu înțelepciune, nu cu otuzbirul", îi spusese lui odată un grec bătrîn, încărcat de ani. Aflase treaba asta de pe vremea cînd se învrednicea cu pirateria, căci de multe ori cîte o corabie i se strecura pe sub nas, el prefăcîndu-se că nu o vede, spre marea nemulțumire a tovarășilor lui. După ce o lăsa să se încarce bine cu de toate, la întoarcere, ieșea dintre stînci, năvălea asupra ei și o prăda. Pe marinari îi vindea ca sclavi, iar corabia o scufunda. Din prinos făcea parte și ocîrmuirii otomane, care închidea ochii și întindea mîna. Același lucru îl urmărea și cu oamenii pămîntului. Îi va lăsa să prindă stare, să se chivernisească bine, ca să aibă vite de jug zdravene. Înavuțirea o va face pe spinarea boierilor. De acolo era de supt. Dar pentru asta îi trebuia timp și răbdare. Mult timp și multă răbdare.

Piratul știa să aștepte tot așa cum aștepta zile sau săptămîni întregi, ascuns vederii, dosit între stînci, pînă cînd se ivea corabia plină cu mărfuri și galbeni. Acum ajuta pe oricine, cuprins parcă de frenezia de a face bine. Umbla printre țărani, intra în crîșma satului, cinstind oamenii care îl înconjurau, ascultîndu-l cu ochii zgîiți și cu gurile căscate. Venea pe jos la sfînta slujbă, smerit, cu capul gol. Credincioșii îi făceau loc, dîndu-se

la o parte din calea lui. Ajuns în fața altarului, îngenunchia, unindu-și palmele într-o rugăciune mută, înălțîndu-și ochii spre cer. Avea însă grijă ca cei din jur să-l audă murmurînd : „Apără, Doamne, pe oamenii acestor meleaguri, dăruiește-le viață lungă, sănătate și belșug în casele lor...“ Cuvinte pe care cei din preajma lui se grăbeau să le repete și celorlalți. Sătenii începură să se apropie de el, ba unii dintre ei chiar să-l iubească, astfel că piratul izbuti să ducă de nas pînă și pe cei mai bănuitori și vicleni. Boteza, cununa, făcîndu-și o mulțime de fini și de fine, ajutîndu-i pe fiecare după cum le erau nevoile. Și, totuși, nimeni nu izbutea să-l cunoască. Tot felul de zvonuri umblau de colo pînă colo, zvonuri ce se băteau cap în cap. Unii auziră cum că veneticul ar fi un mare bețiv, alții spuneau, dimpotrivă, că nu bea decît apă de la fîntînă, unii, cum că ar fi mieratic mai dihai decît fostul postelnic, dar că se feresțe nevoie mare, alții, că ar fi fost în tinerețea lui călugăr... Zeci și zeci de vorbe aruncate în vînt. Pe toate, grecul le lăsa să zboare de la un cap la altul al satului. Unora le dădea de toate pentru a-l ridica în slava cerului, altora nu le dădea nimic pentru a cîrti împotriva lui. Sariene se aseamănă valurilor mării. Cînd furioase, cînd blînde, cînd ascunse, cînd ucigașe, lăsînd pe oameni să se zbată tematori în a nu cunoaște niciodată apa aceea albastră, adîncă și fără sfîrșit. „Căci numai așa îi voi putea stăpîni, punîndu-le piciorul în grumaz, își spunea el. Cîtă vreme nu vor ști ce hram port și nici gîndurile nu mi le vor cunoaște, se vor teme de mine, cum se tem de întunericul nopții...“

Un singur om bătea din buze a batjocură : Mandache Zevedeu. Dar țăranii, știindu-l om sucit și ciufut, îl lăsară în pace. Că doar nu era să se strice tot satul cu boierul cel nou din cauza unuia căruia i se tot năzărea ba una, ba alta...

În puțină vreme, Sariene își împătri numărul oilor și al berbecilor de rasă, al vitelor și al cailor, și nu jupuindu-i pe țărani, ci trăgîndu-i pe sfoară pe boieri. Sistemul era simplu ca bună ziua. Umplea tîrgul cu vite de ale lui pe care le vindea pe prețuri de nimica. Oamenii se îmbulzeau să le cumpere, în vreme ce de vitele

sau oile boierilor nu se apropia nimeni. Dar cei ce se îmbulzeau să cumpere dobitoacele lui Sariene erau oamenii lui, care se făceau că le cumpără, aducîndu-le înapoi, în grajdurile grecului. Ceilalți boieri, văzînd aceasta, începură să vîndă sub prețul lui Sariene, cu gînd de a-l sărăci, chit că pierdeau, astfel că veneticul cumpăra dobitoace de rasă la prețuri foarte scăzute. La fel proceda și cu bucatele. Le vindea negustorilor pe ce nu curge pe apă, iar vecinii de moșie băteau din buze că negustorii strîmbau din nas auzind pretențiile piperate ale marilor stăpînitori de pămînturi, lăsîndu-le bucatele să mucegăiască în hambare. Atunci Sariene își trimitea oamenii lui în chip de negustori pe la curțile boierești, iar aceia, pentru a nu rămîne cu hambarele pline, le dădeau la preț scăzut, după care, așa-zișii negustori cumpărau bucatele, mai făcînd și nazuri, iar Sariene le vindea pe piața Orientului, înzecit. Dacă Sariene izbutise să-i ducă de nas pe Pătru Mavrodineanu, pe Mihai Vițeanu, pe Pîrvu Izvoranu și pe alți boieri și boiernași, aceștia înțeleseră cam tîrziu jocul veneticului și își făgăduiră să nu se lase pînă ce nu-l vor vedea pe Sariene întinzînd mîna la colțul ulițelor, cerînd de pomană. Încercară și ceilalți boieri să vîndă bucatele și vitele peste Dunăre, dar cum naiba se făcea că mai întotdeauna cădeau în mîinile jefuitorilor, astfel că boierii se lăsară păgubași, scrîșnind din dinți, blestemînd-o pe Bălășoaia, căreia îi venise ideea să-și vîndă pămînturile unui ticălos înfrățit cu „ducă-se pe pustii".

În vremea asta, veneticul se făcea a nu vedea și a nu auzi nimic din bîrfelile boierilor. Își îngrijea via după felul celor din țara stafidelor sultanine, scormonea pămîntul, silindu-l să-i dea roadă bogată și multă. Își făcu o grădină numai pentru zarzavat și legume, învățîndu-i pe țărani și sfătuindu-i să se ia după el. „Orice petic de pămînt pe care îl aveți în jurul casei trebuiește muncit, pentru a vă da cele cuvenite hranei de toate zilele. Căci ce folos dacă vă văitați unul altuia că n-aveți de nici unele, cînd toate sînt la nasul vostru", îi povățuia piratul, iar oamenii munceau de se speteau și pentru ei și pentru boier, amestecînd muncile și ascultîndu-l mai

dihai decît pe popa Hristea cînd le citea sfînta leturghie. Apoi Sariene își dură un grajd mare cu despărțituri pentru cai și vite, cu iesle încăpătoare pentru fîneață și jgheaburi pentru apă. Se apucă să dărîme sălașele robilor — niște bordeie urît mirositoare — poruncindu-le să ridice altele mai încăpătoare, văruite, sădind în preajma lor pomi fructiferi și flori. Pînă și cărările ce duceau la sălașele lor le împrejmui cu piatră de rîu scăldată în var. Le mai spuse că cei ce vor fi găsiți cu păduchi sau cu bordeiele necurățite vor fi pedepsiți cu cîte cincizeci de lovituri de bici. Înălță deasupra casei un fel de foișor, de unde avea putința să vadă la mare depărtare orice mișcare de oameni, dincotro vin și încotro se duc. Cînd totul a fost gata iar conacul se înveșmîntă tot în trandafiri sălbatici, de părea — văzut de departe — ca un fel de vatră de jăratic, sclipind de curățenie, Sariene scrise prietenului său Ibrahim, cel ce îi scăpase zilele, ajutîndu-l să fugă din temnița în care îl aruncase mînia otomană, să-i trimită copila. Fapt pe care Ibrahim se grăbi să-l îndeplinească, celălalt copil, Constandin, rămînînd mai departe în grija sa.

Jupînița Elencu sosi la Stoicănești într-o seară plină de melanholie, cînd vîntul începu a sufla cu noapte peste sat, iar oamenii se înturnau de la muncă în carele lor scîrțîitoare, în vreme ce muierile bătrîne, rămase pe vatră, ațițau focul, așezînd ceaunul pe pirostrii, după care lăsau să cadă praful de aur al meiului din mîna stîngă, învîrtind cu dreapta melesteul spre a nu face mămăliga cocoloașe. Dinspre helești se auzea fără încetare orăcăitul broaștelor, împletit cu țîrîitul greierilor. În curînd avea să se aprindă stelele sus pe cer și opaițele pe pămînt.

Sariene se întorcea de la cimitir. Venea de la înmormîntarea unui țăran ce muncise la el pe moșie și care se prăpădise de surpătură. Mersese pe jos în urma carului tras de doi boi, închis în el ca într-o cetate, cu gîndurile lui ascunse celor ce îl înconjurau, în vreme ce bocitoarele țipau, smulgîndu-și părul: „Aolică, Antoane, Antoane, scoal', mă Antoane, că și boierul e după tineeee!" se văicărea femeia celui ce părăsise lumea asta, văicăreală ce se schimbă în urlet hohotitor în momentul cînd

bulgării de pămînt se prevăleau peste sicriu. Preotul rostea cu glas tare rugăciunea pentru cei plecați pentru totdeauna, în vreme ce adierea ușoară a vîntului făcea să se zbuciume flacăra lumînărilor.

Sariene își șterse ochii umeziți de lacrimi — putea să plîngă după voie. Acolo, față cu toată lumea, veneticul dărui femeii răposatului cîțiva galbeni, „pentru a-și mai prinde din nevoi", scutind-o de clacă și de dijmă. Apoi, după ce-și făcu o cruce mare, se apropie de mormîntul proaspăt și, punînd mîna pe un braț al crucii, așa cum ar fi pus mîna pe umărul unui prieten bun, rămase un moment nemișcat. Oftă din adîncul sufletului, gîndindu-se la cu totul altceva, ridică în brațe pe mezinul văduvei, sărutîndu-l pe amîndoi obrajii, după care se întoarse, depărtîndu-se încet, fără a mai privi înapoi. Oamenii îi făcură loc într-o tăcere smerită, urmărindu-l cu privirile, pînă cînd Sariene se mai zări ca un hulub alb sau ca un nor îndepărtat, aducător de furtună.

*

La conac era frămîntare mare. Sosise jupînița Elencu, copila stăpînului. Robii duceau calabalîcul în casă, zgîindu-se la Caliopi, femeia care o crescuse pe Elencu și care turuia pe limba ei, bombănind nemulțumită, uitîndu-se urît la țigani. Acum striga la ei, blestemîndu-i, acum lovea pe cîte unul ce i se părea că se mișcă prea încet, umblînd de colo pînă colo, spre uimirea slugilor care nu înțelegeau o iotă din tot ce spunea ea. Era o grecoaică de vreo 60 de ani, îndrăcită și rea de gură. Pe Elencu o iubea ca pe copilul ei, gata fiind să-și dea și sufletul pentru ea, dar asta nu o împiedica să strige și la copilă și să o dojenească. Jupînița intra peste tot, cercetînd încăperile, mirîndu-se de tot ce vedea, cu glas tare. Era o fată de 13 ani neîmpliniți, înăltuță, oacheșă la chip, cu mijloc gingaș și coapse mici de copil. Ochii negri aduceau cu ai maică-sii. Nasul drept și ascuțit, iar gura, puțin cam mare, cu buze umede și roșii, lăsa să se vadă dinții mici și albi. Chipul îi era luminos, iar carnația se asemăna primei ninsori. Uneori rămînea cu pri-

virea dusă aiurea, încărcată de o ciudată și neînțeleasă tristețe. Atunci i se zugrăvea dulceața și lîncezeala orientală din ochii semănînd cu ai maică-sii. Atrasă de noutatea locului, descuia toate ușile, răvășea toate lucrurile, lăsîndu-le vraiște, sporovăind în limba ei cu Caliopi, pe care o trăgea de mînă spre a-i arăta ba una, ba alta, însoțindu-și căutările cu mici țipete de uimire. Bătrîna se smulgea din mînuța ei, bombănind și răstindu-se la ea. Elencu îi dădu pace Caliopei și ieși în curte, umblînd peste tot: la grajduri, printre cai, la sălașele robilor, fără a se teme de dulăii curții, care o priveau nepăsători, necatadicsind nici măcar să miște din cozi.

Se opri în pragul grajdului, stînjenită. Sluga de la grajd se descoperi dinaintea ei, mormăind un „săru mîna". Elencu îi zîmbi fără a înțelege ceva. Se întoarse repede pe călcîie și se repezi valvîrtej în sălașele robilor. O țigancă bătrînă se temeni în fața ei, privind-o cu niște ochi roșii, ca de jăratic. Cîțiva plozi cu buricele goale, murdari pe față, se uitau la ea ca la o arătare. Copila o luă la fugă, îndreptîndu-se înspre via curții. În drum, se opri locului ca să mîngîie un dulău ce sta trîntit în praf cu botul pe labe. Cîinele scutură coada alene în chip de salut, fără a se urni. Elencu îl lăsă în plata lui și o zbughi mai departe, intrînd în vie, unde începu să umble printre araci, pînă ce vrejul aspru al unui dovleac îi zgîrie piciorul. Dădu un mic țipăt și se opri locului. Din apropiere auzi un glas gros, rostind niște vorbe aspre, pe care ea nu le înțelegea. Paznicul, un bătrîn trecut de 80 de ani, se apropie încet. Purta încălțările dacilor — opinci — iar capul îi era acoperit cu căciula nobililor daci, acei tarabostes. Barba albă, curată și îngrijită îi ajungea pînă la piept. Elencu încremeni dinaintea bătrînului ce-i sta în față drept ca lumînarea.

— Cine ești tu ? îl întrebă ea în grecește.

Bătrînul zîmbi, descoperindu-se. Pletele albe îi căzdeau pe umerii încă puternici. Copila întinse mîna cu sfială, mîngîindu-l pe obraz. Îl mîngîia așa cum se mîngîie statuia cuiva pe care l-ai cunoscut demult și care nu mai trăiește decît în amintire. Bătrînul părea împietrit locului. Continua să o privească zîmbind. Pe urmă, Elencu îi mîngîie barba, uitîndu-se la el cu uimirea copilului în

fața unui ceva neașteptat. Și moș Ibrahim, prietenul tatălui ei, avea barbă, dar nu atîta de albă și de frumoasă. Cînd ajunse aproape de mustăți, bătrînul făcu odată „ham", așa cum latră cîinii. Fata dădu un mic chiot de spaimă, apoi începu să rîdă. Rîdea și moșul, din toată inima.

— Io îs Gheorghe ! rosti el cu glas tare, fiind sigur că dacă strigă, fata îl va înțelege.

— Ghiorghios ? murmură ea.

Deodată se întoarse și o luă la fugă. Auzise strigătele Caliopei, care o căuta de zor. Ajunse în fața casei în momentul cînd Sariene intra pe poarta mare. Zărindu-l, se repezi înaintea lui cu brațele deschise pentru îmbrățișare. Ochii piratului se umeziră de fericire. Mut de emoție, luat prin surprindere, fiindcă își închipuia că fata nu va veni mai înainte de sfîrșitul lunii august, așa cum îi scrisese Ibrahim. În primul moment, n-a fost în stare să rostească nici un cuvînt. Îmbrățișarea celor doi a fost mai mult o încleștare lungă. S-au învîrtit de cîteva ori pe loc, nedîndu-și drumul din brațe.

— Elencu, *psihi-mú !* Elencu, *fos-mú ! Parighoria tu Kosmu !* murmura el pierdut. Îi plesnea inima de atîta bucurie, apoi, ridicînd-o în brațe, începu să se învîrtească pe loc și să cînte.

Intrară în casă ținîndu-se de după mijloc. La vederea stăpînului, Caliopi se repezi și îi sărută mîna. Apoi începu să i se plîngă de toate năzbîtiile fetei. Sariene rîdea cu poftă văzînd mutrișoara fie-sii strîmbîndu-se de cîte ori Caliopi o învinuia de vreo ispravă. Tatăl își ținea fata strîns lîngă pieptul lui. Nu o mai văzuse de atîta amar de vreme. Masa se scurse în tot felul de istorisiri, fiind servită fără grabă, cu pauze mari între feluri, Elencu povestind tatălui, în felul ei copilăresc, tot ce se întîmplase la Stambul după fuga lui ; viața ei în casa credinciosului Ibrahim, spaimele, cercetările bostangiilor turci, galbenii puși drept răsplată pentru capul lui și multe altele. Sariene o asculta dus pe gînduri. În Elencu vedea pe soția sa moartă la nașterea copilei sale. Îl învăluiau adînci păreri de rău, pentru că, în afară de el și Caliopi, nimeni nu știa adevărata cauză a morții fostei sale soții.

Din curte răzbăteau rîsetele și glasurile slugilor, cărora veneticul le dădu de mîncat și de băut după pofta inimii în cinstea sosirii jupîniței.

— Tată, pînă a nu veni tu, am cercetat pe oamenii acestor locuri, îl trezi din gînduri glasul fie-sii.

— Și ?...

— Și mi s-au părut foarte buni.

— Asta e adevărat, *psihi-mú*. Atîta vreme cît cînți pe struna lor, sînt foarte buni, răspunse Sariene cu jumătate de gură.

— Și cum izbutești să cînți pe struna lor ? îl întrebă copila, neînțelegînd mare lucru din spusele lui tată-său.

— De cîntat pe struna lor nu cînt, doar mă prefac, pentru că eu tot în struna mea cînt... Se opri zîmbind, văzînd ochii plini de mirare ai fetei. Pe de o parte, le dau dreptate, urmă el, duc o viață mizerabilă, încît pentru cîțiva icusari sau mahmudele sînt gata a-și vinde și pe tată-său și pe maică-sa. Dar pe de altă parte, sînt în joc și ghelirurile mele. E greu să mulțumești și pe unii și pe alții, iar ca să faci ca acul balanței să stea drept, fără a se înclina nici într-o parte, nici în alta, îți trebuie multă politikie și mai trebuie să fii ișchiuzar. Tu, copila mea, vei fi nevoită să înveți limba acestor oameni, e adevărat că e mai ciolănoasă, mai din topor decît limba noastră elinească, dar nu e urîtă. Vei mai fi nevoită să înveți cînd și cui să zîmbești și la cine să te încrunți...

— Voi zîmbi la cei buni și mă voi încrunta la cei răi, spuse copila cu nevinovăția vîrstei.

— Așa s-ar cuveni, *fos-mú*, dar teamă mi-e că vei fi nevoită să zîmbești celor răi și să te încrunți la cei buni...

— Cum vine asta, tată ? Mi se pare că e pe dos...

— Toată viața e pe dos, fiica mea.

— Și pentru ce trebuie să zîmbesc celor răi ?

— Asta te va învăța viața, după cum te va mai învăța să joci teatru și cu cei de jos și cu cei de o seamă cu tine și cu cei mai mari, căci viața e un teatru de cînd te naști pînă cînd mori. În fața celui puternic te vei pleca spre a-l doborî mai ușor, în fața celui slab te vei sumeți pentru a-l stăpîni. Numai așa vei putea aduna avuție multă...

— La ce-mi va folosi avuția dacă voi fi nevoită să mint întruna ?

— Minciuna o poți dărui tuturor, iar adevărul îl vei păstra pentru tine, rosti Sariene zîmbind.

— Și pe soțul meu va trebui să-l mint ? întrebă ea uitîndu-se în ochii tatălui.

— Nu numai pe el, dar și pe tine va trebui să te minți uneori, răspunse el.

Caliopi, care se îndopase peste poate cu toate bunătățile de pe masă, bașca oboseala călătoriei, sforăia acum ușor cu capul culcat pe braț, dar Elencu îl asculta cu luare-aminte.

— Ei, și după ce vom strînge avuție mare, urmă el, vom pleca departe de-aici, cît mai departe...

— Și dacă îi vom părăsi, acești oameni ce se vor face ?

Sariene ridică din umeri :

— Ce-au făcut și pînă a nu veni eu, copila mea ! Iar noi vom pleca cît mai departe și de țara asta ticăloasă și de imperiu, unde la orice pas te pasc temnița și streangul. Și să mai știi că fiecare trage de la altul ca să poată trage altul de la el și să-i mai rămînă și lui ceva. Asta-i legea vieții ! vorbi Sariene, după care își goli vinul din pahar.

O vreme tăcură amîndoi.

— La ce te gîndești ? o întrebă el, văzînd chipul copilei întunecîndu-se.

— Mă gîndesc că sînt prea mică pentru a înțelege acest joc crud al oamenilor, rosti ea, și ochii i se umeziră.

Sariene zări întristarea de pe chipul fetei și îi păru rău că îi vorbise ca unui om mare. „E prea devreme pentru a o lăsa să-și strice sufletul", gîndi el.

Elencu se ridică de la masă și, după ce sărută mîna tatălui, o trezi pe Caliopi pentru a merge la culcare. Era obosită de drumul lung pe care îl făcuse și neliniștită la gîndul vieții noi pe care o începea în Valahia.

Sariene, rămas singur în capul mesei, porunci să i se aducă ciubuc și cafea. Își îngropă fața în palme ca omul care caută să lovească cu coatele pentru a putea să-și facă loc în viață. Poate că ar fi fost mai bine să-și fi

lăsat copila cu gîndurile ei curate, rămînînd ca viața să desăvîrșească ceea ce începuse să o învețe el. Și dacă n-ar fi vestit-o de toate cîte i s-ar fi putut întîmpla, oare n-ar fi fost o femeie lipsită de apărare, pradă acestui joc ticălos al vieții ?... Dorea să-i insufle credința lui în aceea de a lua cît mai mult și a da cît mai puțin. Dar această credință nu era semnul celui slab, lipsit de putere ? Unde sălășluiește oare puterea ? În josnicia înșelării omului de către om sau în bunătatea fără de margini a aceluia care nu se teme de nimeni și de nimic ?... Privirile i se opriră pe un fluture mare cap-de-mort, care își tremura aripioarele pe masă. Sariene îl strivi cu palma, după care și-o șterse de nădragi. Capul de mort îi aminti flamura neagră care fîlfîia în vîrful catargului piratersc. „Mă las tîrît în învălmășagul unor gînduri bolnave, își spuse el. Și, ridicîndu-se de la masă, mormăi : *Harpaze na tros kai clepse nahe*.... Răpește ca să mănînci și fură ca să ai, repetă îndepărtîndu-se ușor aplecat din spate, mai bătrîn parcă decît îi erau anii.

•

Velpostelnicul Pîrvu Izvoranu, boier haléea, cu așezare frumoasă în Cetatea de Scaun, cu moșii întinse și sate în Olt, om în fața căruia nu cuteza să sufle nimeni, dat fiind treapta la care ajunsese și trecerea pe care o avea la vodă, n-a putut suferi ca unul, venit de nu se știe unde, să-i treacă pe dinainte, ba mai și înfruntîndu-l. Îndrăznise acest grecotei de Sariene să-i strice rosturile lui și celorlalți boieri, ținîndu-se mîndru, nevoie mare, nevrînd să știe de obiceiurile valahe, nevoind să se înfățișeze smerit, după cum s-ar fi cuvenit, dinaintea simandicoaselor obraze, pentru a le săruta mîna, temenindu-se în fața lor, ascultîndu-le poruncile sub formă de sfaturi fără a cîrti. Și se mai mîniase velpostelnicul și pentru faptul că acest străin a avut îndrăzneala de a-i sta în cale prin tîrguri, stricînd prețurile, păgubindu-l astfel de gheliruri bune, așa că se hotărî să nu stea cu mîinile în sîn, pierzînd bani buni, și să se țină de capul lui vodă, silindu-l pe grec să-și ia lumea în cap.

Acest Izvoranu, bărbat frumos odinioară, cu privirea tăioasă, cu glas puternic ce știa a porunci, acuma om în puterea vîrstei, își înlăturase vrăjmașii fără a-l linguși pe vodă și fără a i se ploconi, ci după ce strîngea mărturii ce nu puteau fi doborîte, se înfățișa dinaintea voievodului, avînd a-i spune vorbe de taină. Acolo, între patru ochi, îi arăta măriei-sale isprăvile unuia sau ale altuia dintre cei ce îi voiau pieirea. Iar vodă, după ce îl asculta, mîngîindu-și barba gînditor, și mai ales după ce vedea despre ce era vorba, căci Izvoranu nu se ducea niciodată la vodă cu mîna goală, purtînd în traistă hîrtiile ce încriminau pe cei ce îl supăraseră, îl socotea pe Izvoranu om de credință, poruncind ca cei vinovați să fie aduși dinaintea divanului, unde domnul le arăta dovezile, fără a le spune de la cine le are, căci zicea velpostelnicul : „Măria-ta de vor afla acești nemernici cum că eu sînt devot scaunului, se vor teme și feri de mine și nimic nu vom mai face". Și vodă nu zicea nimic împotrivă, că de îndată ce îi găsea vinovați pe cei dați judecății, le ciuntea averile, ciupind și el cît se putea ciupi, făcînd parte și credinciosului său velpostelnic. De la bun început e bine să se știe că Izvoranu nu a fost un ticălos, că tot ce făcea făcea în bună credință, încredințat fiind că vrăjmașii lui erau niște răi care nu meritau nici o iertare. Că vodă îi făcea favor, dăruindu-l cu cîte o moșie, apăi asta el o socotea răsplata credinței sale. Și nu ținea seama nici de rudă, nici de neam. Și pe socru-său, boierul Orheianu, îl dase în gît cînd aflase că acela nu se prea avea bine cu cinstea, lasă că acela mai voia să-și țină ginerele sub papuc, dar simțind dîrzenia Izvoranului, se lăsase păgubaș, văzîndu-și mai departe de matrapazlîcurile lui. Izvoranu era devotat cinului boieresc, neieșind din cuvîntul lui, deci aflînd el cum că socru-său a luat-o razna, neținînd seama de ceilalți boieri, nu s-a sfiit să-l arate lui vodă ca pe unul ce nu mai merita a fi boier haléa, astfel că Orheianu a fost trimis din poruncă domnească surghiun la Craiova. Jupîneasa Păuna, copila Orheianului, n-a aflat niciodată că toată năpasta căzută pe capul lui tată-său se datora soțului ei, pe care îl iubea cu dragoste mare, neieșindu-i din cuvînt. Cînd pasvanlîii prădalnici loviră Craiova, dîn-

du-i foc din patru părți, a ars și casa Orheianului, dar mai înainte de a arde tîlharii îl schingiuiră pe bătrînul boier ca pe dracu pentru a mărturisi unde își ținea ascunse averile, după care, aflînd ei tot ce voiau, l-au spînzurat în streang deasupra flăcărilor, punîndu-l la afumat cum se pun șuncile de porc, apoi jefuind bine orașul, s-au tras înapoi peste Dunăre. Izvoranu le-a luat urma cu cete înarmate, căci nu se temea de nimic, și ajungîndu-i pe la mijlocul drumului, multora le-a ridicat viața, dimpreună cu tot ce au jefuit, dar neștiind el cui să înapoieze cele jefuite, și le-a păstrat pentru sine. Pe soție o mîngîie de moartea bătrînului pentru că așa se cădea, nu pentru că i-ar fi părut rău. Apoi a mai vîndut ce se mai putea vinde din ce a mai rămas de la Orheianu, a trecut prin Slatina pentru a se încredința că atît casa părintească, cît și acareturile n-au avut nimic de suferit de pe urma prădalnicilor și se întoarse cu jupîneasa sa la București. Astfel că dîrzenia de fier a acestui boier neînduplecat nu era să se împiedice de Nicolae Sariene. Avea strînse toate dovezile care arătau că veneticul, în loc să facă pe voia celor puțini, dar puternici, căta a face lesnicioasă viața țăranilor, lovind în cinul boieresc, din care făcea și el parte. Le adunase mai înainte de a se repezi asupra pasvanlîilor, și, deși auzise că voievodul ce-l ținuse lîngă inima sa fusese mazilit și înlocuit cu Alexandru Moruzi, nu socotea că nu ar putea alunga pe grec din țară. A tresărit aflînd că noul voievod e lacom și strîngător de avuție, dar știindu-se iubit de boieri și nedușmănit de prostime, nu avea de ce a se teme, căci velpostelnicul nu bătea țăranii, nu le făcea nici rău, dar nici bine. Pentru el, țăranii erau un fel de năluci de care se slujea, fără a se uita la ei. De sărbători îi ajuta pe cei mai nevoiași, fără a-i scoate datornici, nedîndu-le nici prea puțin, nici prea mult, atîta cît socotea el că nu le va stîrni dușmănia. Și asta nu o făcea din omenie, ci din datorie față de Dumnezeu, pentru a nu-l mînia, temîndu-se ca, pedepsindu-l, să-l lase în sapă de lemn. Deci știind el că se are bine cu prostimea, fiind alături de boieri în orice împrejurare, lupta cu Sariene i s-a părut un fel de joacă neprimejdioasă, ba chiar plăcută. Dar vodă Moruzi aduse

cu el pe un oarecare Ianache Furdui, schimbînd pe boierii cei vechi cu cei noi, căci așa se obișnuia pe atunci și așa se va obișnui în vecii vecilor. Mulți boieri haléa au fost înlăturați, înlocuindu-i vodă cu cei pe care îi socotea de credință. E drept că de velpostelnicul Izvoranu nu s-a atins, dar Sariene nu dormea, că nu toți cîți au ochii închiși dorm, ci aflînd el de uneltirile lui Izvoranu, pe care le-a pus la cale pentru a-l face să plece încotro o vedea cu ochii, și fiind el prieten cu acel Ianache Furdui, îl vizită de cîteva ori. Venise momentul veneticului. Ianache Furdui nu s-a rezit ca buhaiul cu coarnele în gard, ci a așteptat pînă i-a venit bine să sară întru apărarea prietenului, mai ales că velpostelnicia nu i-ar fi stat rău, astfel că, într-o noapte, vodă dormise prost — se mai întîmplă și asta cîteodată ! Deci, sculîndu-se el plin de apelpisie, porunci să i se aducă ciubucul și cahfeaua și spre a nu fi singur — avusese și niște vise urîte peste noapte — mai porunci să vină degrabă boierul Ianache Furdui. Acela, vestit de slujitori, nu întîrzie a se înfățișa domnului său. Zărindu-l, chipul lui vodă se lumină, căci era Furdui ăsta un bun de gură, de taclale și de lafuri și vorbe de duh spunea de rîdea măria-sa, răsturnîndu-se pe spate. Din una în alta, Ianache aduse vorba, așa, ca din întîmplare, despre velpostelnicul Pîrvu Izvoranu. Mai întîi îl tămîie de sus pînă jos, pe urmă veni acel „dar însă", care întotdeauna strică tot ce s-a spus mai înainte. Apoi de ce îi auziră urechile lui vodă, să nu mai vorbim ! Astfel află Moruzi de la Ianache cum că velpostelnicul e un mare urîtor de greci, că nu-i are la inimă nici pe cei de rînd, darămite pe măria-sa !... Moruzi tăcea și asculta, afanisindu-se de tot. Și mai află domnul cum că boierii de țară nu-l mistuie, fiind ei învrăjbiți de Izvoranu.

— Dacă îmi aduci dovezile și pîrile, nefiind ele mincinoase, mă jur că îl voi aduce de barbă pe Izvoranu dinaintea divanului, iar de iertat, nu-l voi ierta... Ei ?... Te prinzi, bre, Ianache, să-mi aduci acele dovezi ?

— Mă prind, măria-ta, dar asemenea lucru să nu-l faci, îl sfătui el pe vodă.

— Ce fel ? îl întrebă Moruzi, neînțelegînd.

— Boierul Izvoranu are mulți prieteni și aducerea lui dinaintea divanului ar da naștere la scandelă, care nu-i va fi priincioasă măriei-tale...

— Atunci cum e de făcut, Ianache? Că după cîte îmi spui, acest boier este hiclean domniei mele...

— Este, măria-ta, dar nici noi nu trebuie să ne lăsăm mai prejos. La hiclenie vom răspunde cu hiclenie, zise Furdui și prinse a-l sfătui pe vodă cum ar fi mai bine de făcut, în așa fel încît să împace și capra și varza.

Și așa îl sfătui de bine Ianache, încît de uimire, măria-sa își dete gugiumanul pe ceafă spre aerisirea minții.

— Și-apoi, măria-ta, noi, elenii, mai avem o răfuială și cu turcii și cu acești boieri valahi, pe care, cînd îi cauți, toată ziua bună ziua, se țin de jalbe și de pîri, pe care le trimet sultanului. Așa că eu chibzuiesc că nu e bine să stea în preajma măriei-tale o iscoadă a turcilor...

Vodă Moruzi îl asculta dus pe gînduri. Ianache ăsta nu-i om prost, și dacă spune el așa ceva, înseamnă că știe cam cum se petrec lucrurile, și-apoi Izvoranu mai este și un trufaș fără pereche. Așa că n-au trecut multe zile și într-o dimineață, numai ce se pomenește velpostelnicul cu slujitorii domnești la scara casei sale, poftindu-l la Curtea domnească. Bucuros din cale-afară, Izvoranu porunci slugilor să-l ajute la îmbrăcat și surugiului să înhame caii la butcă. „Venit-a clipa cînd voi scăpa de acest grec blestemat de Sariene", își zise în sinea sa și, luînd dovezile strînse împotriva veneticului din Stoicănești, se urcă în butcă, gîndind că măria-sa l-a poftit la Curte în urma rugăminții sale. Ajuns dinaintea fanariotului, Izvoranu nu se ploconi pînă la pămînt, așa cum obișnuiau mulți dintre boieri, neavînd în el nimic de slugă domnească. Înclină ușor capul și zărind mîna întinsă pentru sărutat a lui Moruzi, neavînd încotro, o atinse cu buzele. Vodă simți sila boierului valah și disprețul ce i se putea ceti pe chip. Nu spuse nimic, mulțumindu-se să zîmbească ușor spre a-și ascunde nemulțumirea.

— Bine ai venit, velpostelnice, îi ură vodă, păstrîndu-și zîmbetul.

— Gata sînt a asculta porunca măriei-tale, grăi velpostelnicul cu glasul său tăios și mîndru.

— Eu nu poruncesc celor ce îmi sînt prieteni, răspunse Moruzi. Cum te mai simțești, boier Pîrvule ?

— Bine, măria-ta, mulțumesc lui Dumnezeu !

— Mult se veselește inima mea cînd aude că cei ce îmi sînt prieteni și supuși se simțesc bine... Pare-mi-se că ți-a fost voia să vii dinaintea mea, avînd a-mi spune niște vorbe de taină.

— Întocmai, măria-ta !

— Gata sînt a le asculta ! spuse Moruzi, uitîndu-se cu luare-aminte la Izvoranu.

Acesta vorbi mult, înșirînd toate blestemățiile făcute de Sariene, socotind el că nici pe placul domnului nu pot fi.

— Cu ce poți dovedi spusele domniei-tale, boier Pîrvule ? îl întrebă vodă, care pînă atunci îl lăsase pe Izvoranu să vorbească, el neîntrerupîndu-l.

— Iată, măria-ta, dovezile, spuse velpostelnicul, scoțînd hîrtiile din țașcă și întinzîndu-i-le.

Fanariotul le luă, fără a se uita la ele, lăsîndu-le să-i cadă în poală.

— Foarte îți mulțumesc, boier Pîrvule, că mi-ai dat de veste despre acest boier care își va primi pedcapsa neîntîrziat.

— Măria-ta, eu nu mi-am făcut decît datoria față de domnul meu, grăi Izvoranu.

— Sînt încredințat de devotul ce îl porți domniei-mele ! Dar oare nu te simțești bine, boier Pîrvule ?... Ești tras la chip și galben cum e ceara...

— Doamne, nu mă știu a fi bolnav. Poate să fie o oboseală trecătoare. Rog pe măria-ta să nu ia în seamă...

— Boier Pîrvule, tare mă îngrijorezi, căci oboseala este vestitoarea bolii, așa că bine este să o luăm noi înainte pentru a nu-i da răgaz să-și facă mendrele în trupul domniei-tale. Deci, mai întîi, te vei trage la odihnă, după care, stînd liniștit cîteva luni de zile, te poți întoarce la velpostelnicia domniei-tale și să mai știi că aerul Bucureștilor nu-ți este priincios, așa că bine ar fi să te așezi la Slatina, unde, după cîte știu, ai case frumoase, bașca,

fiind domnia-ta și mai aproape de moșiile ce le stăpînești, grăi Moruzi cu blîndețe.

Izvoranu păli, mușcîndu-și buzele. Înțelese că vodă l-a surghiunit, luîndu-i și velpostelnicia, nemaifiind nici boier haléa.

— Altă poruncă mai are a-mi mai da măria-ta ?

— Nici un fel de poruncă. Îmi pare nespus de rău că unui boier credincios ca domnia-ta i-a venit vremea odihnei, grăi vodă zîmbind, după care îi întinse mîna pentru sărut. Izvoranu i-o sărută, scrîșnind. Și cată a te face bine cît mai grabnic, pentru a mă sluji cu aceeași credință ca pînă acum, îl mai sfătui vodă.

Izvoranu înclină capul fără a răspunde. În glasul lui Moruzi se simțea o ușoară batjocură. După plecarea velpostelnicului, vodă bătu din palme și îndată se ivi din spatele draperiei Ianache Furdui.

— Ianache, velpostelnicia o vei lua tu, spuse vodă. Furdui îi sărută mîna fără altă vorbă. Ia vezi ce dovezi a adunat Izvoranu împotriva lui Sariene, grăi fanariotul, întinzîndu-i hîrtiile lui Ianache.

Acela le desfăcu, aruncîndu-și ochii peste ele.

— Nimicuri, măria-ta ! Nu face să-ți încarci mintea cu tot felul de cîrteli veninoase, răspunse Ianache.

Și, văzînd că domnul nu le cere pentru a le vedea, le rupse în bucățele, în vreme ce îi povestea stăpînului său pățania unui boier pe care îl găsi un popă în patul preotesei, asta pentru a îndepărta gîndurile grecului de la isprăvile lui Sariene, iar Moruzi, bărbat frumos, mare amator de astfel de lafuri, rîdea din toată inima. Faptul că îl azvîrlise pe Izvoranu ca pe o măsea stricată trecuse peste el cum trece apa pe pana gîștii.

Izvoranu se întoarse acasă de la Curtea domnească afanisit foarte, jurîndu-se pe toți sfinții că va plăti înmiit rușinea făcută oricărui grec, socotind el că întîia răfuială o va avea cu Sariene. Dar pentru asta va trebui să învețe a se purta după felul mieros al fanarioților, ceea ce îi va veni foarte greu, el nefiind în stare să se stăpînească și să zîmbească celui căruia îi venea să-i crape capul. Ajuns acasă, porunci să se strîngă tot calabalîcul, fără a spune ce și cum. Nu-i plăcea defel să-l întrebe unul și altul „de ce ?“ sau „pentru ce ?“ Își repezi ju-

pîneasa, care cutezase să-i ceară să o lămurească de ce atîta grabă și de ce era nevoit să se mute la Slatina, orășel care nu-i plăcea jupînesei nici de frică ! Înțelese doar că porunca e poruncă și că ceea ce spunea bărbatu-său era bine spus. Pe urmă lui Izvoranu îi trecu mînia, ba chiar se înseninâ la chip, căci fiind el mai departe de vodă și de jigodiile ce îi ling mîinile și picioarele de dimineață pînă seara, va putea urzi împotriva fanariotului, dimpreună cu alți boieri nemulțumiți de domnie, că, har Domnului !... De cînd e lumea lume, nici un stăpînitor de noroade nu i-a putut mulțumi pe toți. Îi mai era voia să înalțe o biserică la Slatina cu hramul sfîntului Gheorghe, că balaurul pe care îl străpungea sfîntul cu sulița știa Izvoranu cine era și mai voia ca și biserica de la moșia domniei-sale Izvoarele să o zugrăvească din nou, că se coșcoviseră pereții, și din sfinții întregi odinioară mai rămase ba cîte un nimb, ba un picior, ba o barbă, nu mai spun că zugrăveala era făcută de mîntuială de oameni nepricepuți, care nu aveau idee de dimensiuni. Pentru toate acestea, lui Izvoranu îi trebuia un zugrav bun, care să știe meșteșugul așa cum gîndea el. A vrut să ia cu el un zugrav de la București, dar nu a dat de nici unul mai acătării. Îndată ce s-a așezat în casele lui de la Slatina, a început să caute zugravi, dar aceia ori erau niște nepricepuți, ori spuneau că ei nu se bagă la o asemenea treabă, ori cereau bani care întreceau cu mult meșteșugul lor, așa încît Izvoranu era gata-gata să se lase păgubaș. Dar într-o zi s-a întîlnit cu marele negustor Iancu Cupețul. Din una în alta, au ajuns și la ce îl rodea pe fostul velpostelnic. Negustorul îl pofti pe Izvoranu acasă la el, unde boierului surghiunit i-a fost dat să rămînă cu gura căscată în fața tabloului în care era zugrăvit chipul jupînesei aceluia. Bogăția de culori, lumina dulce ce cădea pe fața femeii, migala cu care erau zugrăvite inelele cu pietrele scumpe de pe degetele soției negustorului l-au amețit pe Izvoranu. Îl iscodi pe negustor unde l-ar putea afla pe acest meșter desăvîrșit, iar acela îi spuse că zugravul talian locuiește la hanul „La Dracu".

Întors acasă, n-a mai avut răbdare să aștepte pînă a doua zi, ci a poruncit unei slugi să alerge la han și fără de meșterul zugrav să nu se înapoieze. O clipă se gîndi

dacă nu ar fi bine să-l repeadă pe surugiu cu una din trăsuri pînă la han, dar își luă seama, socotind că nu se cuvine ca un boier mare să trimită trăsura după un zugrav oarecare, fie el cît de priceput ar fi. Pe Angelo nu l-a găsit la han, plecase de dimineață pentru a scăpa de hangiță. Slujitorul lăsă vorbă hangiului ca, de îndată ce se va întoarce zugravul talian, să nu întîrzie nici măcar o clipă, ci să dea fuga, înfățișîndu-se dinaintea marelui boier Pîrvu Izvoranu, la porunca stăpînului. În vremea aceasta, Angelo Santorini hoinărea prin oraș, în căutare de amatori de tablouri, intrînd și prin biserici, unde, zărind chipurile sfinților, destul de neîndemînatic făcute, purtînd pecetea influenței bizantine, se mulțumea să zîmbească asemenea unuia ce știa bine să mînuiască pensula și culorile. Cînd îl încinse foamea se întoarse la han, fără a fi făcut nici o ispravă. Hangiul îl aștepta cu nerăbdare. În timp ce îi dădea să mănînce, îi spuse porunca lui Izvoranu. Angelo parcă nici n-ar fi auzit. Mînca mai departe, uitîndu-se pe fereastră.

— Auzit-ai ce a poruncit boier Izvoranu ? îl întrebă hangiul.

— N-am auzit, răspunse tînărul, mîncînd mai departe.

— Măi băiete, tu nu ești în toate mințile ? Știi tu cine este boierul Izvoranu ?...

— Mai întîi că eu nu sînt „măi băiete", nici pentru domnia-ta, nici măcar pentru vodă. Al doilea, eu nu primesc porunci de la nimeni. Al treilea, mă duc cînd mi-e voia și dacă vreau...

Hangiul își făcu o cruce mare și, clătinînd din cap, se depărtă, socotind că tînărului îi lipsește o doagă, de vreme ce poate vorbi așa. Cine mă-sa e el de se ține așa măreț ?...

Santorini se duse la Izvoranu abia a doua zi, pe la orele 10 dimineața. Îi deschise o slujnică tînără, poftindu-l să o urmeze. Străbătură săli și cotloane, după care îi făcu loc să intre într-o încăpere mare cu ferestre multe și înalte, lăsîndu-l singur. Messerul se uita cu nepăsare la mobila greoaie, așezată fără gust, la divanele de lîngă pereți, la covorul mare cît toată odaia și care ar fi putut fi frumos dacă cei ce l-au lucrat ar fi știut să îmbine bine culorile, dar au pus verde lîngă albastru, roșu lîngă

un cenușiu spălăcit, de parcă ar fi fost alcătuit numai din petice. Aproape că nici nu a auzit ușa deschizîndu-se. Se pomeni dinaintea unui bărbat vîrstnic, îmbrăcat cu libadea, peste care purta o ipingea. Barba mare, albă lumina chipul bărbatului cu nas puternic, ascuțit, ușor încovoiat, asemănător pliscului vulturesc. Ochii căprui, umbriți de sprîncene stufoase, cercetară la repezeală pe zugravul ce îi sta dinainte. Santorini înțelese că se află în fața marelui boier și îl salută, înclinînd capul. Izvoranu îi zări îmbrăcămintea care nu se prea înțelegea bine cu mîndria de pe chipul tînărului. Zîmbi scurt, apoi se înăspri.

— Eu am poruncit să te înfățișezi dinaintea mea ieri, dacă țin bine minte...

— Așa e, boierule, dar eu ieri am avut o mulțime de treburi.

— Treburile se lasă pentru altă dată cînd un boier ca mine îți poruncește să vii grabnic !

— Mărite boierule, eu sînt un messer talian, străin deci de Valahia. Nefiind supus valah, nu primesc porunci, îl înfruntă Angelo, cuprins de mînie. Drept cine îl lua acest boier îngîmfat și plin de el ? !

Izvoranu se așeză pe unul din divane și, după ce își adună picioarele sub el, după felul turcesc, se uită cu luare-aminte la acest tînăr trențăros care cuteza să-l înfrunte. Dacă n-ar fi avut nevoie de el, l-ar fi dat pe ușă afară, ba ar mai fi și poruncit să i se tragă cîteva toiege la tălpi pentru a-i veni mintea la cap și pentru a ști cu cine avea cinstea să stea de vorbă, dar își aminti de tabloul pe care îl văzuse în casa lui Iancu Cupețul și care îl încîntase peste poate, așa că se făcu a nu auzi vorbele lipsite de cuviință ale tînărului.

— Iată care-i madeaua, începu Izvoranu, mîngîindu-și alene barba. M-am gîndit că pentru mine și jupîneasa mea ziua județului înfricoșător nu-i prea departe, așa că aș voi să înalț o biserică, așezînd în ea și chipurile noastre ca ctitori ai ei, ca, zărindu-le acei drept-credincioși, să-și amintească cu dragoste de noi. Cum socotești ? Gîndit-am bine au ba ?

— Mărite boierule, singurul stăpîn al gîndurilor nu poate fi decît domnia-ta, rămînînd ca eu să primesc sau

să nu primesc a-ți face pe voie, răspunse tînărul cu aceeași mîndrie copilărească de care nu se dezbărase încă. Și-apoi, peste mîndria copilărească se așternuse și recunoașterea de către sine a harului ce îl avea.

— Zărind eu în casa lui jupîn Ionașcu chipul jupînesei sale zugrăvit cu mult iușchiuzarlîc, aș voi și pentru casa mea un tablou care să mă înfățișeze și pe mine și pe jupîneasa mea, și de voi fi mulțumit, voi ridica și biserica pe care tot domnia-ta o vei zugrăvi, bașca reînnoirea bisericii celei vechi de la moșia Izvoarele... Ei ?... Ce zici ? Te prinzi a-mi face pe voie ?

— Mă prind, dar tare mă tem că nu ne vom învoi la preț, răspunse Angelo, simțind că Izvoranu va da cît îi va cere, neavînd încotro.

— Să vedem cît mă costișește treaba asta...

— Tabloul vă duce la douăzeci de galbeni naht, și după ce îl voi isprăvi, vom socoti și zugrăveala bisericilor.

— Lui boier Ionașcu i-ai luat zece galbeni...

— Așa e. Dar numai pentru chipul jupînesei domniei-sale.

— Fie ! După cum vezi, nu mi-e felul a mă tocmi. Cred că e de prisos să-ți mai spun că de nu voi fi mulțumit învoiala noastră nu va mai rămîne în picioare.

— Desigur. Mai voiesc a vă întreba ceva, boierule...

— Slobod ești !

— Masa intră în banii aceștia ?

— Osebit de bani, vei primi și masă.

— Mai am o rugăminte, mărite...

— Să auzim ?...

— După cîte știu și am auzit, aici în Valahia, toți cei înzestrați de Dumnezeu cu harul creației frumosului iau masa cu slugile boierești... Eu nu stau la masă cu slugile ! spuse Angelo cu atîta măreție, încît pe Izvoranu îl pufni rîsul. Nu primesc imiclicul dimpreună cu ei, nevoit fiind a asculta glumele deșucheate și nerușinate ale lor, urmă el, fără a ține seama de rîsul boierului. Izvoranu se ridică, fără să răspundă. Sau, dacă nu se poate, reîncepu meșserul, voi lua masa la han, ca pînă acum, plătită însă de domnia-voastră...

Izvoranu îl privi mirat. Nimeni nu cutezase a-i vorbi așa, pe șleau, fără să-i pese în fața cui se află. Tînărul nu i-a displăcut, gîndindu-se că și el se ținea tot atît de țeapăn chiar și în fața lui vodă, dar măcar avea pe ce să se țină țeapăn. Avea avere mare, făcea parte din protipendă, ighemonicul nu i-l călcase nimeni în picioare, fusese dregător înalt sub atîția voievozi, dar jerpelitul ăsta îl întrecea în mîndrie. Zărindu-i ciubotele rupte pe margini și date cu vopsea pentru a nu i se zări ciorapul, îi trecu prin minte un gînd năstrușnic.

— Vei lua masa cu mine și cu jupîneasa mea, îi spuse el zugravului, socotind că nimicurea asta de tînăr îi va mai înveseli prînzul, destul de plictisitor. Și își stăpîni rîsul, gîndindu-se la mutra ce o va face nevastă-sa, văzînd așezat lîngă ea pe acest fluieră-vînt. Mai voiești ceva ? îl întrebă el pe Angelo.

— Nimic.

— Atunci chiar de astăzi îți vei începe lucrul, spuse Izvoranu, dîndu-i a înțelege că e slobod să plece.

— Lucrul meu e legat de domnia-ta, boierule, răspunse zugravul. Izvoranu ridică sprînceana, fără a înțelege. Cum voiți să vă zugrăvesc chipul fără a vă avea în fața ochilor mei ?...

— Vei face mai întîi chipul jupînesei mele...

— Asta nu se poate, boierule. Trebuie să fiți împreună. Să vă așez eu în jilțuri, să-mi cadă lumina bine, să potrivesc vopselele. Credeți că treaba este ușoară ?...

— Bine, afurisitule, lua-te-ar dracu ! rîse Izvoranu.

Angelo Santorini părăsi casa fostului velpostelnic frecîndu-și mîinile. Făcuse un alișveriș pe cinste, din care se va alege cu un ghelir cum nici n-a visat el vreodată. Nici n-a știut cînd a ajuns la han, atît era de absorbit de gînduri. Intră în odăița lui pentru a-și lua cele trebuincioase picturii. Cînta încetișoor și ochii îi erau plini de voie bună. Auzi o bătaie în ușă. Nici n-a apucat să zică : „Intră !“, cînd s-a pomenit în odaie cu hangița.

— Sluga dumitale, madona ! o salută el în bătaie de joc.

— Pleci ? îl întrebă ea și în ochi i se citea teama.

— Nu. Îmi strîng vopselele. M-a tocmit boierul Izvoranu...

— Slavă Domnului ! răsuflă ea ușurată.

Lui Angelo i se făcu milă de ea.

— Ești o femeie bună, madona !

— Și nefericită, adăugă ea.

— Nefericită ?... De ce ?

— Fiindcă te iubesc ca o nebună, Angelo... Tu nu știi ce înseamnă asta ! Încă te iubesc ca o nebună !... Și dacă tu nu mă vei iubi, îmi voi curma șirul zilelor.

—*Santa Madona !* se înfioră Angelo. Ce vorbe sînt astea ?...

— Uite ! Îl vezi ? spuse ea și, cu o mișcare ușoară a mîinii, făcu să apară pumnalul. Cu el mă voi înjunghia și mă vei avea pe conștiință.

Angelo rămase cu gura căscată. A vrut să răspundă ceva, dar în clipa aceea se auzi o ușoară bătaie în ușă. Era băiatul de la han.

— Deci mai rămîneți la noi, nu-i așa ? îl întrebă ea pe Angelo cu glas egal.

„Ce bine știu a se preface femeile !“ se minună zugravul, zărind schimbarea hangiței.

Santorini lucra de zor în casa boierului Izvoranu și, deși era influențat de divinul Rafael, avea stilul său personal, așa că pînzele sale păreau luminate de o lumină cerească, iar chipurile erau de o claritate uimitoare, spre marea încîntare a lui Izvoranu și uimirea fără margini a jupînesei sale, care la început strîmbase din nas auzind că va fi nevoită să stea la masă împreună cu zugravul. A vrut ea să deschidă gura spre a se împotrivi, dar uitătura aspră a lui bărbatu-său nu-i îngăduia așa ceva. Pe urmă se învățase, căci tînărul era vesel și, deși Izvoranu nu îngăduia nimănui să vorbească în vreme ce se lua masa, cu timpul îl lăsă pe zugrav să flecărească, ba chiar făcea și haz. Și tot la masă, tînărul zugrav auzea multe havadișuri, aflate de Izvoranu prin oamenii lui chiar de la Curtea domnească.

Într-una din zile, după ce luară masa, Angelo începu să spună tot felul de glume, dar boierul valah sta posomorît, cu gîndurile aiurea. Jupîneasa Păuna nu cuteza să rîdă, de vreme ce soțul ei tăcea încruntat. Angelo se gîndi că spusese vreo glumă care nu se cuvenea să fie auzită de măritele urechi boierești.

— Boierule, oare e drept ca tristețea să fie primită ca un oaspete în casa domniei-tale ? îl întrebă zugravul pe Izvoranu.

Se aștepta ca cei doi să izbucnească în rîs, dar fostul velpostelnic întoarse capul înspre el, privindu-l ca de pe altă lume.

— La București a lovit ciuma, grăi boierul într-un tîrziu.

— Ciuma ? bîigui Păuna, nevenindu-i să creadă. Poate că nu e decît un zvon scornit de vreo limbă lungă, căuta ea să se mîngîie.

— Am știre de la Gheorghe grămăticul, care mi-a citit pitacul lui Moruzi către părintele mitropolit, îndemnîndu-l să poruncească sfinților părinți să umble cu moaștele sfîntului Visarion, făcătorul de minuni și izbăvitorul acestei boli năpraznice... Zice-se că toată lumea este cuprinsă de apelpisie, căutîndu-și scăparea prin fugă...

— După cîte știu, a mai căzut năpasta asta peste Valahia, ba și altele tot atît de năprasnice, grăi liniștit zugravul.

— Iată ce spune pitacul domnesc, mormăi Izvoranu fără a lua în seamă cele spuse de Angelo. Scoase dintr-un sipet un sul de hîrtie, desfășurîndu-l cu mișcări încete. „Ispravnicii să însărcineze pe preot, ceti el, pîrcălabul și doi orășeni din cei mai de înțeles, ca în toate diminețile să umble din casă în casă să întrebe de sănătate și prin vederea ochilor să treacă pe fiștecarele... Și de se vor găsi sănătoși, să-i lase în odihna caselor, iar împotrivă, de va zice unul că iaște bolnav de ce boală sau patimă va fi, să se scoată la o margine de loc curat unde să șează trei zile, să se aleagă boala lui... Să le orînduiți pentru hrana lor de mîncare : pîine, linte, oțet, usturoi... Iar casele lor de vor fi proaste, să puneți să le dea foc..." Izvoranu înfășură sulul cu aceleași mișcări încete, liniștite, cu care îl desfăcuse. Dacă a lovit Bucureștii, apăi nici pe noi nu ne iartă, mormăi el.

— Deocamdată molima n-a răzbit pînă aici, grăi tînărul.

— Cînd va răzbi, va fi prea tîrziu, spuse Izvoranu întunecat.

— Oamenii s-au făcut răi. Au început a uita de Dumnezeu. Domnia-ta nu te temi ? îl întrebă jupîneasa pe zugrav, zărind chipul liniștit, cu un ușor zîmbet, al lui Angelo.

— De ce m-aș teme ? răspunse el. Ce am eu de pierdut ? Sărăcia ? Părerea de rău după un trecut sau o viață fericită ? Bucuratu-m-am de dragostea și înțelegerea semenilor mei ? Avut-am punga plină de galbeni ? Că de cînd mă știu a tot suflat vîntul prin ea ! De mă lovește ciuma, au ba, totuna-i ! Dar pe cei avuți îi înțeleg. Au de ce a se teme. Căci ia gîndiți domniile-voastre... Strîngi și tot strîngi, fie pe căi cinstite sau necinstite, și deodată te lovește ciuma, iar tot ce ai adunat într-o viață se duce într-o clipită... Dar dacă nu vă e cu supărare, îngăduiți-mi o întrebare, urmă Angelo cu accentul acela genovez în glas, ușor cîntat.

— Spune, meștere, îl îmbie Izvoranu.

— De ce nu părăsiți orașul ?

— Pentru că drumurile sînt grele și nesigure. Cînd nu te aștepți, te lovesc tîlharii. Nici conacele nu sînt apărate de blestemații aceștia. Oricînd te poți trezi la miez de noapte sau chiar în faptul zilei cu polcurile de haiduci în mijlocul curții...

— Dar slujitorii ce fac ? Dorm ? întrebă zugravul, învîrtind ceașca de cafea în mîini.

Izvoranu prinse a rîde.

— Slujitorii sînt cei dintîi care fug, dar de obicei sînt cele mai de credință iscoade ale tîlharilor sau haiducilor. În sfîrșit ! Bun e Dumnezeu ! De îi va fi voie, vom scăpa cu zile, de nu, sănătate bună ! Ne-om duce pe drumul moșilor și strămoșilor noștri... Sîntem la vîrsta cînd nu ne mai temem de moarte, chiar dacă sîntem avuți, pe căi cinstite sau necinstite, după cum ai spus ceva mai înainte ! Și nici de suferința bolii nu avem a ne teme, ci de fuga tuturor din apropierea ta, căci pustiu se naște lîngă tine și nimeni nu ți-e reazim sau mîngîiere spre a-i cere ajutor, căci nimeni nu iaște a ți-l da, doar lucruri nemișcătoare și goale ca deșertăciunea...

Izvoranu tăcu o vreme, de parcă ar fi vrut să-și tragă sufletul. Soarele se lăsa să cadă ușor, scăldînd încăperea cu o lumină blîndă, roșiatică. De pe uliță răzbătea

larma copiilor care, în zbănțuiala lor, nu țineau seama tăcerii și liniștii.

— Poate că de ne vom trage la moșie, așa cum zici, urmă Izvoranu, vom scăpa de boală. Dar scapi de ciumă și te taie tîlharii... Fugi de dracu și dai peste tată-său...

Rămase cu capul lăsat în piept, cu privirea stinsă ațintită în podea. Peste oraș se tîra o căldură lîncedă, pîcloasă. Perdelele se mișcau ușor la adierea slabă a vîntului de miazăzi.

— Atîta vreme cît omul are viață în oase, este nevoit să încerce orice, spuse Angelo. Vorbea nu pentru a le da curaj boierilor Izvorani, ci lui. Nu credea nimic din tot ce le spusese. Se temea de moarte ca orice tînăr care de-abia își începea viața. Mărite boierule și mărită jupîneasă, îngăduiți-mi să vă spun o mică poveste care nu are nimic de-a face cu ciuma, asta așa, ca să mai alungăm îngrijorarea care ne-a cuprins... Cîndva, în Lombardia, era o femeie care, în urma farmecelor făcute, se asemăna anotimpurilor. Iarna se schimba într-o bătrînă scofîlcită, urîtă foc; primăvara, părea o copilă; vara, se schimba într-o femeie tînără, dornică de dragoste, iar toamna era femeie în toată plinătatea înțelepciunii. Nimeni nu-i știa vîrsta sau anul cînd venise pe lume. Mulți tineri s-au încăierat pentru o privire de a ei și mulți și-au pierdut viața și averea pentru un zîmbet al acelei femei. Celelalte surate, mai ales acelea la care nu se uita nimeni, n-au stat mult pe gînduri și au pîrît-o bisericii ca fermecătoare primejdioasă, ce ademenea bărbații, schimbîndu-i în țapi. Auzind așa ceva, biserica n-a stat cu brațele încrucișate, a poruncit să fie arsă pe rug, vînzîndu-și sufletul demonului...

— Și domnia-ta crede că acea femeie se vînduse diavolului?

— Diavolul este zămislit în noi. Rămîne ca tăria noastră să se plece lui sau nu. Nefericita femeie n-a făcut altceva decît să imiteze farmecul neasemuit al naturii, împrospătîndu-se și întinerind veșnic, așa cum a lăsat bunul Dumnezeu... Mai degrabă cred că și-a stîrnit voința, supunînd-o, așa după cum am auzit că fac acei preoți de peste marile ape. De aceea, mi-am îngăduit a vă spune

că omul dator este a încerca doborîrea munților și liniștirea valurilor, pentru că numai așa vom ieși din micime...

— Aferim, meștere ! Frumoase și alese cuvinte ! Toți le rostim la vrîsta laptelui. Și eu cunosc vîltoarea și avîntarea celor tineri, pentru că și eu am avut-o cîndva. Dar asta se întîmpla atunci cînd credeam că nu voi zări niciodată moartea, neîncheind nici un tîrg cu ea...

Ultimele cuvinte le spuse aproape șoptit. Zugravul trase cu coada ochiului la boier. Închis în el, Izvoranu rămînea de nepătruns, dar Angelo avea simțămîntul că întreaga ființă a fostului velpostelnic își tînguia sfîrșitul și poate că nu... de ciumă !

Angelo părăsi tîrziu casa Izvoranilor, grăbind spre hanul unde locuia. Pe uliță îl întîmpină începutul nopții. Ici-colo, din cîte o casă mai răzbătea cîte un mugur de lumină. La o vreme, casele luară sfîrșit, drumul înspre han trecînd peste un maidan lung cît o zi de post. Mersul grăbit îi făcu răsuflarea șuierătoare și repezită. Fruntea îi ardea. Pe față îi apărură broboane de sudoare. Maidanul începu să se învîrtească cu el. Se opri, cuprins de o mare oboseală. S-ar fi trîntit la pămînt, să doarmă, dar teama de a nu fi jefuit sau ucis îl mîna mai departe. Picioarele i se îngreunaseră de parcă ar fi mers prin nisip. Deodată deschise ochii mari. Se pomeni în fața unei păduri pe care nu o mai întîlnise niciodată. Își duse mîna la frunte ca pentru a alunga năluca, pe urmă i se păru că maidanul îi fuge de sub picioare. Întoarse capul înspre oraș, ca pentru a prinde puteri, dar nici urmă de oraș. Poate că a rătăcit drumul ! Tăcerea din jur îi îngheță sîngele în vine. Porni spre dreapta, gîfîind. „Voi ieși la capăt", se îndîrji el, dar nu merse mult și se pomeni iar în fața pădurii. Zugravul se afundă în ea. Acuma mergea fără teamă, cuprins doar de un simțămînt de răceală. O mulțime de poteci îi încurcară pașii, zăpăcindu-l. Umblă mult, sau poate așa i s-a părut, ca pînă la urmă să se trezească la locul de unde pornise. Simți cum i se adună corpul, făcîndu-se foarte greu. Se lăsă încet la pămînt, cu gîndul de a se odihni puțin. Ochii i se închideau, deși se silea să îi țină deschiși. Pe urmă n-a mai știut nimic de el. S-a deșteptat tîrziu. Ziua era dulce și caldă ca șoapta lui Dumnezeu. Nu departe de el, zări ha-

nul cu firma spînzurată strîmb pe care scria cu litere mari : „La Dracu". Cît privește pădurea prin care rătăcise, nici pomeneală ! Nu-l îngrijoră prea mult ciudățenia asta de-oarecce, în puțina lui viață, i se mai întîmplase să se trezească în alte vremuri, după care își pierdea cunoștința. Se întoarse la casa lui Izvoranu, fără a mai trece pe la han. Era încredințat că blestemata aceea de hangiță îi făcuse niscai farmece.

— Ce s-a întîmplat cu domnia-ta, meștere ? îl luă la rost boierul. Am răscolit orașul pentru a-ți da de urmă. De două zile te caută oamenii mei peste tot. Nu voiesc explicații, dar eu nu sînt învățat cu astfel de obiceiuri... Ți-am dat niște bani și...

— Vi-i pot da înapoi, rosti Angelo, cuprins de mîndria lui de om slobod.

Izvoranul îl privi cu luare-aminte. Tînărul era tras la față și galben ca șofranul.

— Eu ți-am plătit ca să lucrezi, nu ca să mi-i dai înapoi... Glasul velpostelnicului suna aspru și chipul îi era întunecat.

— Dacă nu mai ai poftă să zugrăvești chipurile noastre, n-ai decît ! Nu te silește nimeni ! sări și jupîneasa Păuna.

— Vă rog să mă credeți că nu știu ce s-a petrecut cu mine...

— Ce se petrece cu orice tînăr care nu vrea să-și treacă noaptea singur, mormăi boierul. Și acuma, de vreme ce ai început tabloul, cată de îl isprăvește...

— În vreme ce mergeam înspre han, m-am rătăcit, se hotărî Angelo să spună adevărul, mîniat că boierul îl bănuiește de alte lucruri.

— Te-ai rătăcit ?

— M-am rătăcit în pădurea de la marginea orașului.

— Pădure ?... îl întrebă Izvoranu mirat.

— Da. O pădure mare... Nu știu cum îi spune...

— De ce vă place vouă, tinerilor, să nu rostiți adevărul ?....

— Îmi pare rău, boierule, dar eu nu știu să mint. Dacă domnia-ta mă socotești un mincinos, îngăduie să-mi văd de drum. Tabloul îl voi isprăvi în cîteva zile, cît privește

zugrăveala bisericii de la moșia Izvoarele, încercați cu un alt zugrav mai cinstit...

— Ascultă, meștere, pe mine să nu mă iei ca pe cei cu care stai la han, pentru că mie lesne îmi este să te fac să nu mai vezi lumina zilei multă vreme. Ne-am înțeles că vei zugrăvi biserica pe care o voi înălța și pe cea de la moșie ?... Da ? Au ba ?...

— Așa este, dar în această înțelegere n-a fost vorba de umilința la care mă supuneți !

— Nu ți-am adus nici o umilință, dar socotește și domnia-ta, îl luă Izvoranu cu binișorul, dat fiind că avea mare nevoie de el, ce ai spune dacă cineva ți-ar vorbi de o pădure care nu există...

— Dați-mi voie...

— Desigur că mi se pare ciudat dacă mă gîndesc bine că această pădure a fost cîndva, acum cîteva sute de ani în urmă...

— Deci a fost ! sări Angelo.

— A fost, dar turcii i-au dat foc atunci cînd au năvălit în țară... De azi înainte, voi porunci unei slugi să te petreacă pînă la han. Noaptea se făptuiesc multe nelegiuiri și, după cîte văz, domnia-ta nu prea ești țeapăn pentru a le face față sau pentru a nu se mai întîmpla să mai rătăcești prin păduri care nu mai sînt de mult, zîmbi Izvoranu, așa ca un fel de glumă pentru împăcarea zugravului. Și să mai știi că peste cîteva zile vom pleca din Slatina la Izvoarele... Înainte de plecare voi face un zaiafet în casa mea după cum se obișnuiește cu asemenea prilejuri. De la care nu vei lipsi domnia-ta. Vei putea cunoaște fețele simandicoase ce vor veni și care, zărind tabloul nostru atîrnat pe perete, se vor grăbi să-ți pretendarisească să le zugrăvești chipurile lor sau ale jupîneselor. Dar, se înțelege, nu înainte de a isprăvi biserica de care ți-am pomenit. Și să mai știi că de pe urma mea vei cîștiga bani mulți, spuse Izvoranu, așteptînd ca tînărul, la auzul acestor cuvinte, să se închine pînă la pămînt, sărutîndu-i mîna.

— Vă mulțumesc și vă rămîn recunoscător pentru cinstea ce mi-o faceți, poftindu-mă la zaiafetul pe care îl aveți de gînd să-l faceți, dar vă rog să-mi îngăduiți ca eu

să nu iau parte la el, rosti zugravul, făcîndu-se a nu fi auzit de banii cei mulți făgăduiți de fostul velpostelnic.

Izvoranu încruntă sprînceana, părîndu-i rău că de la început nu l-a învățat pe talian ce înseamnă buna-cuviință și cum trebuie să i se vorbească unui mare boier. În vreme ce se gîndea la toate acestea, îl cerceta cu privirea pe omul din fața sa și zărindu-i straiele ponosite și cizmele rupte, a înțeles pentru ce tînărul nu primea această cinste ce i se făcea. Se întoarse și, descuind un sipet ce se afla în colțul încăperii, scoase o pungă sigilată cu pecetea familiei Izvoranu, o desfăcu și, luînd din ea o mînă de galbeni, îi întinse tînărului.

— Iată bani pentru straie și pentru botfori. Acuma nădăjduiesc că vei veni...

— Vă mulțumesc pentru dărnicia pe care mi-o arătați, spuse Angelo, luînd banii, dar sînt încredințat că de erați în pielea mea, ați fi făcut la fel. Valoarea omului crește după cîți bani are în pungă. Din păcate, această gîndire greșită este peste tot; și în țara mea și în alte țări, și în Valahia... Vai de cel nevoiaș care se trezește față în față cu cei avuți! Rîsetele, disprețul, batjocura, armele pentru hăituirea celui ce nu se poate apăra...

Izvoranu nu-i răspunse. În sinea sa îi dădea dreptate, dar desigur că mai tîrziu, cînd zugravului îi va veni mintea la cap, nu va mai judeca așa. Nu cunoscuse sărăcia niciodată, iar pe cei pe care i-a nimicit erau deopotrivă ca el de avuți, cît privește adevărurile spuse de Santorini, chit că avea dreptate, îl lăsau nepăsător. El avea nevoie de zugrav și nu de adevărurile lui.

* * *

Se înnoptase binișor. Cerul se acoperi de norii care, sugrumînd blînda lumină a lunii, nu o lăsau să se reverse peste cîmpie. Dunărea bolbocea nu prea departe, semănînd o dîră neagră în drumul ei de ape. Din depărtare se apropiau, mișcîndu-se anevoie, o mulțime de mogîldețe, unele călare, altele pe jos. Strigătele oamenilor se amestecau cu mugetele vitelor, cu behăitul oilor, cu scîrțîitul carelor. În urma dobitoacelor, mînate cu lovituri de

bici și împunse cu vîrfurile sulițelor, se tîra ceata de săteni, cu femeile și pruncii lor, prinși de-a călare cu arcanele. De-a dreapta și de-a stînga lor călăreau crunții oșteni ai lui Pasvanoglu. Trecuseră Dunărea și, năpustindu-se asupra satelor ce le ieșiseră în cale, prădară și arseră totul în calea lor de jaf și tîlhărie. Erau oșteni de strînsură, fugari din oastea turcească, cîrjalii, neamuri din Anatolia, care intraseră buluc, de bunăvoie, în slujba și sub steagurile lui Pasvanoglu. Se înturnau acum spre casă, gătindu-se să treacă Dunărea, sătui de sînge, încărcați de pradă. La un strigăt al căpeteniei lor, un fugar pre nume Madîr Ibn Saud, hoarda pasvanliilor se opri pentru conăceală. Aprinseră focurile și se așezară în jurul lor. Celor prinși nu le-au dat nici apă, nici mîncare. Îi lăsară să zacă în țărînă, ca dobitoacele. Pasvanliii îi înhățaseră o dată cu bruma de stare pe care o aveau, pentru a-i vinde în piața robilor sau pentru a-i sluji pe ei și pe muierile lor, iar vitele și oile, spre a le face iagmă între ei. Cît pentru îndestularea pîntecelor, înjunghiară cîțiva berbeci grași, și după ce îi beliră de piele le sfîrtecară carnea în hartane pe care, după ce au potrivit-o în țepușele sulițelor, au fript-o pe jăratic. Nici de băutură nu duceau lipsă, căci unele dintre căruțe, trase de bivoli negri, erau încărcate cu buți de vin și de rachiu. Se puseră deci pe mîncare și băutură, aruncînd cu oasele golite de carne, spre veselire, în nefericiții legați cu funii, ce își așteptau cu resemnare sfîrșitul. Mîncară și băură pînă îi apucă sughițul. Beția le deschise pofta de crimă și desfrîu. Și acolo, sub ochii soților și ai părinților, prinseră a batjocori femeile și copilele, după care, toropiți de atîta îmbuibare, cu bărbile năclăite de grăsime și vin, s-au liniștit. Cîțiva începură să cînte. Glasurile scheunau, asemuindu-se țipetelor de șacali. Focurile pîlpîiau, gata a se stinge, lăsînd ca fumul să se înalțe liniștit înspre cer. Pe urmă îi apucă somnul. N-au rămas treji decît aceia însărcinați cu straja prinșilor și a dobitoacelor, dar și aceia d-abia își țineau ochii deschiși, cuprinși de oboseala drumului și a beției.

Văzîndu-i aproape adormiți, prinșii începură să șoptească între ei. Vreo doi au izbutit să-și libereze mîinile legate la spate cu funie groasă și, strecurîndu-se printre

ceilalți, au încercat să fugă. Din nefericire, unul dintre ei s-a împiedicat și a căzut. La zgomotul făcut, paznicii ce moțăiau se treziră, dînd alarma. Cei doi țărani zvîcniră într-o fugă nebună. Într-o clipă, tabăra era în picioare. Cîțiva cîrjalii săriră pe cai, luîndu-se după fugari, pe care îi prinseră cu ușurință. Madîr Ibn Saud, căpetenia, după ce îi scuipă în obraz, porunci să fie îngropați de vii, lăsîndu-li-se doar capetele afară, apoi porunci cîtorva oșteni să-și încure caii peste căpățînile nemișcate, cu ochii holbați de spaimă. Caii sforăiau, sărind peste cele două căpățîni, în hazul celorlalți oșteni. În cele din urmă, ceea ce n-au făcut caii au făcut oștenii. Capetele celor doi nenorociți au fost sfărîmate cu pietroaiele. „Feciori de diavoli ! Cîini blestemați ! Care dintre voi va încerca să fugă va avea parte de același sfîrșit !“ le strigă căpetenia celorlalți prinși. Oamenii tăceau înspăimîntați, cu moartea în suflet. Apoi Madîr Ibn Saud se îndreptă spre un bătrîn ce se tot văita, fiind rănit la cap. Ajuns în dreptul lui, îl privi o clipă, după care trase cuțitul și, apucîndu-l pe nefericitul bătrîn de plete, îl înjunghie nespus de liniștit, nesinchisindu-se nici de strigătul de moarte al bătrînului, nici de țipătul copilei, nepoată a celui ucis. Ibn Saud se întoarse lîngă foc și, trîntindu-se pe jos, adormi pe dată.

Era trecut de miezul nopții. Se simțea o boare de vînt călduț, venită de peste apă, aducînd cu ea miros de mîl. Focurile s-au stins. Ici-colo, cîte un ochi de jăratic clipea în spuză. Cerul începuse să se limpezească, norii zdrențuindu-se făceau loc lunii care prinsese a se înălța. Prinșii nu dormeau. Unii, fie din cauza rănilor, fie din cauza poziției, neputînd sta multă vreme în acea stare de nemișcare. Șopteau între ei, stăpînindu-și gemetele, pentru a nu stîrni mînia păzitorilor care, în cel mai bun caz, s-ar fi pus cu bicele pe ei. Dinspre cîmpie se auziră un fel de bufnituri. Prinșii, cuprinși de un fior dătător de nădejdi, ciuliră urechile. Apoi, o vreme, bufniturile conteniră, ca după un timp să se audă din nou, de data asta ceva mai aproape. N-a trecut mult și, la lumina lunii, țăranii au zărit cîteva pîlcuri de călăreți ce goneau înspre tabăra lor. Un chiot aspru de luptă sfîșie liniștea nopții. Pasvanlîii au fost loviți fără de veste de către

haiducii lui Mihalcea. Acesta le luase urma, cercetînd drumurile, întrebînd pe cei ce au izbutit să se ascundă cît a ţinut năvala hoardei de tîlhari. Ciocnirea n-a prea ţinut mult. Turcii, ameţiţi de somn, căzură sub săbii şi sub focuri de pistoale fără a se putea împotrivi prea mult. Urletele de durere şi de moarte se auzeau pînă departe. O parte dintre cei loviţi de haiduci a dat dosul, căutîndu-şi scăparea în fugă disperată, lovind caii cu latul iataganului, părîndu-li-se că fugarii lor alergau mult prea încet.

Printre cei ce o luaseră la goană îngroziţi era şi căpetenia lor, Madîr Ibn Saud. Acestuia îi săltă viaţa din trup Ieremia Zevedeu. Nici ceilalţi oşteni de-ai lui Pasvanoglu n-au sfîrşit-o cu bine, fiind răpuşi fie de iatagan, fie de flintă. Ţăranii, scăpaţi de urgia păgînească, luară drumul înapoi, spre casă, mulţumind fîrtaţilor care le scăpaseră viaţa şi vitele furate.

A fost o izbitură nemaipomenit de frumoasă a lui Mihalcea. Haiducii au ridicat armele de la cei căzuţi şi două butoiaşe de pulbere, după care au dispărut tot aşa cum au venit.

Ieremia Zevedeu călărea scară la scară cu Mihalcea. Ajunse în puţină vreme un foarte bun luptător, plin de îndrăzneală, crud şi neiertător, lucru care îl îndemnă pe Mihalcea să-l ia mîna lui dreaptă. Ceilalţi haiduci veneau în urma celor doi în ţăcănitul domol al cailor, sporovăind şi rîzînd între ei. Scăpaseră toţi teferi din învălmăşeala cu turcii.

— Căpitane Mihalcea, rosti după un timp Ieremia, mi s-a făcut dor de părinţi...

Mihalcea îl privi dintr-o parte. Pentru întîia oară i se păru că Ieremia îi ascunde ceva.

— Chiar ţi s-a făcut dor de părinţi, Ieremio ? îl iscodi Mihalcea.

Ieremia lăsă privirea în jos. Nu era deprins cu minciuna. Se mulţumi să tacă.

— De ce te ascunzi de mine ? îl mustră Mihalcea. Te-am ţinut lîngă mine ca pe un frate... Chipul frumos al haiducului se întunecă. Mai bine spune drept ! E vorba de vreo muiere ?... Muierile nu sînt bune în viaţa asta a noastră, Ieremio ! Asta să o ştii de la mine !

— Nu e vorba de nici o muiere...

— Atunci ?...

— Vrei să știi adevărul ? Iată-l : îmi era voia să calc ograda lui Sariene. A veneticului. Acu ți-am spus drept ca celui mai drag sufletului meu, vorbi Ieremia.

Mihalcea zîmbi a rîde. Îi plăcea flăcăul ăsta îndrăzneț pînă la nebunie, cu dispreț de moarte, cu hotărîri repezi, fără șovăieli și scărpinături în cap.

— Deci ți-e voia să-l belești pe grec !

— Cam așa ceva, căpitane.

— Are arme ?

— Știe-l Dumnezeu ! Io știu doar că e venetic și ciocoi, vrăjmaș și asupritor al neamului meu, rosti Ieremia întunecat. Vorbea scrîșnit, cu ură.

— Noi avem nevoie de arme, frate Ieremio ! Cu ele vom putea face față ciocoilor și altor cioclovine. Altfel cum ? spuse domol Mihalcea.

— Dar galbenii sunători ai grecului ?... Oare cu ăștia, o dată dobîndiți, nu putem cumpăra arme ? Și sînt încredințat că e plin de galbeni... Oare havaeturile nu și le scoate din sudoarea țăranilor ? Toți sînt veniți pe pămîntul țării cu gînd de procopseală. Vodă cumpără scaunul de la turci și vinde slujbele celor ce dau mai mult, iar aceia, ca să-și scoată din capete, trag pe spinarea neamului meu. La cine ar putea oamenii să găsească ascultare cînd de la vodă pînă la cel din urmă slujbaș toți sînt în cîrdășie ? Au făcut în jurul nostru hora morții... Mumbașirii domniei îi închid pe țărani și pe muierile lor prin coșare, înecîndu-le piepturile și afumîndu-i cu fum de gunoi și ardei. Pe alții îi leagă cu mîinile îndărăt și cu spatele de garduri, smintindu-i cu bicele ca să scoată bani, iar boierii cumpără vitele acestor nefericiți pe nimica toată ! Boul mare, ales, costisește zece-doisprezece lei, iar junincile le cumpără cu doi zloți... Drept e asta ? Încai pe ăștia pe care îi lovirăm acuma sînt păgîni și vrăjmași născuți a fi Țării Românești...

— Tu crezi oare, Ieremio, că eu nu le știu pe toate astea pe care mi le spui ? Le știu și le prea știu ! De voiești a-i călca ograda boierului, îți voi face pe voie, dar nu mai înainte de a trimite iscoadă, pentru a-i afla

obiceiurile, locurile, ascunzătorile, tainițele unde își ține chiverniseala...

— Iscoada voi fi io! sări cu gura Ieremia.

— La dracu! Cei din satul tău te cunosc ca pe un cal breaz și s-o găsi vreunul care să te vîndă stăpînirii pentru cîteva mahmudele...

— Voi mîne la Pătru Marjă, gazda noastră...

— Apăi, văz eu că ți s-a făcut iar de încăierare, vorbi Mihalcea întunecat.

Ieremia zîmbi mulțumit în sinea sa, bucurîndu-se că Mihalcea îi făcuse pe voie.

*

* *

Trecuse o bună bucată de vreme de cînd Sariene stăpînea pămînturi pe meleagurile Valahiei. Ceilalți boieri, vecini apropiați sau mai îndepărtați, nu i-au putut ierta înșelăciunile și nici purtarea față de ei, în afara faptului că acest venetic făcuse înlesnire țăranilor, stricînd prețurile, dijmele, clăcile sau boierescul. Oamenii începură a cîrti împotriva celor ce le luau și cenușa din vatră, spunînd din gură în gură cum că la boierul Sariene curge lapte și miere. Ba cîte unii mai fugeau de pe moșiile celorlalți boieri, tocmindu-se la grec. Iar de îi căutau feciorii boierești pe fugari, Sariene îi lua la goană, spunînd sus și tare că el nu ia țăranii nimănui. Căci așa cum s-a mai spus, veneticul nu venise cu gîndul să jecmănească pe niște nefericiți cocliți de sărăcie, năuciți de biruri și de foame. De aceștia avea nevoie Sariene să și-i facă oameni de credință, ajutîndu-i, firește, nu cu banii lui, ci cu banii boierilor de țară pe care îi scutura cînd nici cu gîndul nu gîndeau, astfel că aceștia făcură nenumărate jalobe la domnie, văitîndu-se de fărădelegile veneticului, scornind pe socoteala sa fel de fel. Nu s-au dat înapoi nici de a scorni cum că acest străin ține o copilă de 13—14 ani pe care și-a făcut-o ibovnică și pe care a răpit-o de la părinții ei, ținînd-o încuiată, silind-o să se supună blestemățiilor lui, dar prietenul său, Ianache Furdui, veghea, astfel că toate jalobele boierilor nu vedeau cinstita și mărita față a voievodului, ci se închirceau schimbîndu-se în cenușă în vatra focului. Cu mare spaimă mai aflară că velpostelnicului Izvoranu, apropiatul fostului voievod,

i s-a luat dregătoria, fiind surghiunit la Slatina cînd căuta să aducă vorba de Sariene. Astfel că, văzînd ei cum că lupta împotriva grecului nu are sorți de izbîndă, schimbară jocul. Începură a se da bine pe lîngă el, poftindu-l la zaiafeturile lor, jupînesele și jupînițele așteptînd cu nerăbdare a-l cunoaște, căci se născură tot felul de zvonuri pe seama lui, cum că ar fi plin de trufie, că n-are jupîneasă, că ar fi desfrînat din cale-afară, încît nu-i scapă nici muiere, nici fecioară. „Adevărat să fie oare?" se întrebau jupînesele și jupînițele, ciulind urechile, auzind astfel de nerușinări, mai cu seamă cele tinere, ale căror bărbați se lăsaseră de mult păgubași de cele lumești, firește, fără de voia lor, mulțumindu-se doar cu chiolhanele și băuturica și în cele din urmă cu apoplexicul. Iar cele vîrstnice, care pierduseră nădejdea de a se mai bucura de dragoste vinovată, melițau din gură precum că grecul ar fi în cîrdășie cu diavolul, făcînd bani de aur din cel ce se îndoaie în dinți, fiind el calpuzan, și că tot el poruncise nemernicilor de țărani să-l omoare pe cuconul Costache chiorul, care, dibuindu-i meteahna, l-ar fi avut la mînă, că în casa lui nu se află nici o icoană, ceea ce ar fi adeverit că e omul Satanei, că în zilele de post mănîncă de dulce, bînd sîngele animalului ucis... Se mai șoptea cum că ar fi căpetenie de haiduci, de vreme ce nu-l călcară polcurile acelor oameni fără căpătîi și frică de Dumnezeu pînă acuma. Unii boieri spuneau, asta pentru a tăia pofta jupîneselor de a-l cunoaște, cum că ar fi urît foc, că pe unde trece spurcă totul, lăsînd în urma sa un miros puturos de pucioasă, dar că se poate schimba în june frumos cînd voiește, spre zăpăcirea minților, și de îl cauți în cîrlionții părului, dai peste niște oase tari ce par a fi coarne, toate astea le-ar fi știut ei de la muierile pe care le lua cu de-a sila Sariene. Dar mai înainte de a-l pofti pe la sindrofiile lor, îl rugară boierii pe marele boier Pătru Mavrodineanu, găsindu-l pe plac și ținîndu-se de capul lui să facă o vizită lui Sariene pentru a le da de veste ce fel de om este, temîndu-se ei ca nu cumva blestematul de grec să sucească mințile jupîneselor și jupînițelor.

Că Pătru Mavrodineanu era cucernic și înălțător de biserici, așa era, dar asta nu-l împiedica să bată pe țărani

la tălpi, ologindu-i, și nici să-i încarce la socoteli și nici să făptuiască păcat trupesc. Căci fiind el văduv și încă în putere, pofti la trupul roabei sale, o tătăroaică tînără, căreia-i porunci să vină la iatac pentru a-l freca la tălpi, zicînd el că altfel n-are somn. Și astfel, după ce băieșița o spălă bine, frecîndu-i țițele cu busuioc și alte părți ale trupului, roaba luă calea iatacului pentru liniștirea boierului, și fiind ea tînără și nici urîtă, era taman bună pentru frecatul tălpilor. Urmarea a fost că între cucernicul boier și roabă s-a aprins o dragoste pătimașă. Mavrodineanu a slobozit-o din robie, păstrînd-o la curte. Pe urmă, tot din frecatul tălpilor, femeia rămase grea. Mavrodineanu s-a gîndit să și-o facă soție, dar ighemoniconul nu-i îngădui o astfel de faptă strigătoare la cer, așa că boierul, necutezînd să-și bucure inima lîngă cea care îi era dragă, s-a mulțumit să țină femeia lîngă el pînă cînd vîlvătaia dragostei a prins a se stinge.

O dată amoarea stinsă, boierul s-a căsătorit cu o jupîniță avută, pre nume Maria, pe cînd copilul născut de tătăroaică nu împlinise anul. Pe urmă, Mavrodineanu, cel înălțător de biserici, pentru a nu avea bătaie de cap, căsători roaba cu un argat, înzestrînd-o cu o salbă de aur, doi juncani, loc de casă și două pogoane de pămînt. Roaba nu a voit să primească nimic, rămînînd ea cu un of la inimă după stăpînul care a părăsit-o. Pe copil l-a oprit boierul la curte, poruncindu-i tătăroaicei să nu care cumva să sufle o vorbă cum că l-ar fi făcut cu el, că e prăpăd mare. Roaba s-a uitat lung în ochii boierului și, fără a spune un cuvînt, s-a temenit pînă la pămînt.

Argatul care primise poruncă să se ia cu roaba, știind că a fost ibovnica stăpînului, îi găsea pricină din orice, snopind-o în bătăi. Înnebunită de bătaie și de iubirea înșelată, femeia și-a furat copilul, luîndu-și lumea în cap. Feciorii boierești au dat peste ea în pădurea Boianului, i-au luat copilul, iar ea a primit cincizeci de bice, fără altă pedeapsă, ca să-i fie învățătură de minte, pe urmă n-a mai știut nimeni de urma ei, în afara boierului și a unei slugi credincioase cu mult praxis în astfel de treburi.

La puțină vreme după întîmplarea asta, jupîneasa Maria s-a săvîrșit din viață în urma unei boli de plă-

mîni. Mavrodineanu nu s-a mai recăsătorit, mulțumindu-se să crească feciorul, pe Alexei, așa cum trebuia crescut un fiu de mare boier.

Deci știindu-l pe Mavrodineanu a fi ușă de biserică și cruce de aur la el în casă, găsiră ceilalți boieri că ar fi cel mai potrivit pentru o astfel de vizită. Dar cu cîteva zile mai înainte de a-și călca Mavrodineanu pe inimă, primind să meargă în casa duhurilor rele, se petrecu ceva, pus la cale de ursită, așa cum se întîmplă în viață de multe ori.

Zorii zilei o găsiră pe jupînița Elencu cu ochii deschiși. Se ridică din pat și porunci să i se pună șaua pe armăsarul ei pe care îl botezase Psihi-mu. Se spălă în grabă, fără a lua nimic în gură, încălecă și ieși pe poartă ca o furtună. Ajunsă în mijlocul cîmpului, prinse a cînta cu glas dulce, molatic, un cîntec de dragoste : *„Ripson, fos mu, neyima ilaron"*... („Aruncă, lumina mea, o privire blîndă.") O vreme rămaseră pe loc și cal și jupînița, asemănîndu-se de departe cu un centaur lăsat în voia vîntului. Pe urmă fata îl lovi ușor cu cravașa și armăsarul o luă la goană, sărind peste gropi și șanțuri. După un timp de alergătură, Elencu așează calul la pas, cuprinsă de o tristețe neînțeleasă. Se înturnă spre casă cu dorința de a închide ochii și a muri. Întoarse capul, avînd simțămîntul unei prezențe străine lîngă ea. Nimeni ! Deodată armăsarul ciuli urechile și prinse a sforăi. De undeva se auzi urlet de lup. Psihi-mu se smuci și, înnebunit de spaimă, porni în goană. Luată pe neașteptate, Elencu n-a mai putut să-l strunească. Descumpănindu-se, căzu de pe cal, rămînîndu-i piciorul în scară. Izbindu-se cu capul de bolovani, își pierdu cunoștința. Într-un tîrziu, se trezi pe marginea unui șanț. Psihi-mu păștea liniștit lîngă un alt cal. Fără voie privirea ei întîlni un tînăr înalt, cu ochii negri, înguști ca ai tătarilor, cu pometii puțin cam mari, purtînd barbă neagră, creață, care îi întorcea o batistă umedă pe fruntea încinsă. Elencu își închipui că tînărul trebuie să fie vechilul vreunui boier din împrejurimi.

— Unde sînt ?... bîigui fata încă ametită. Nu știu ce s-a întîmplat !

— Ce i se poate întîmpla oricui care nu știe să călărească !

— Cum de îndrăznești să-mi vorbești astfel ?...

— Altă dată, cînd simți că dobitocul zvîcnește sub domnia-ta, îl strunești bine, bătîndu-l în gură, fără a-l lovi cu călcîiele, spuse tînărul, neluînd în seamă cuvintele mînioase ale fetei, care îi îmbujorară chipul.

— Nu-ți îngădui să-mi dai mie lecții, mojicule ! zise ea, sărind în picioare. Dar îndată duse mîna la cap, avînd simțămîntul că îi crapă.

— Foarte bine, grăi tînărul zîmbind, dar în cazul acesta, lasă-te de călărie sau ia-ți cu domnia-ta un însoțitor...

Vorbele zeflemitoare ale necunoscutului au scos-o din sărite, îndemnînd-o să ridice cravașa pentru a-l lovi, neputînd să se stăpînească. Tînărul îi smulse cravașa din mînă cu aceeași liniște batjocoritoare. Apoi, pe neașteptate, o ridică în brațe, urcînd-o pe cal, dîndu-i cravașa în stăpînire.

— Mă voi plînge tatălui meu pentru obrăznicia pe care ai avut-o față de mine !... Necunoscutul prinse a rîde. „Frumușică foc, dar plină de nacafale", își zise el. Ei lasă că te voi face eu să-ți treacă rîsul ! îl amenință fata. Spune-mi, la ce boier faci slujbă ?

— Eu nu slujesc la nici un boier, răspunse necunoscutul.

— Cum vine asta ? se miră Elencu.

— Sînt haiduc și îmi aștept tovarășii, vorbi tînărul, căutînd să pară foarte serios, d-abia mai stăpînindu-și rîsul.

— Haiduc ?... se sperie ea și, fără a mai aștepta răspuns, lovi calul cu cravașa, luînd-o la goană.

„Doamne, apără-mă", își zicea ea, știind că haiducii sînt niște ăia cruzi, fără milă, care își fac rîs de jupînițe, le jefuiesc sau le omoară. Își făcu cruce cu limba în gură, nelăsînd calul să-și slăbească goana. Întoarse capul spre a vedea dacă ucigașul vine după ea. Îl zări încălecînd și pornind în goană nebună spre Radomirești. Răsuflă ușurată. Ajunsă acasă, sări de pe cal și, zvîrlind dîrlogii în mîinile grăjdarului, intră în casă ca o furtună. Îl găsi pe tată-său curățind armele și încărcîndu-le.

Căci în dimineața aceea, o slugă îi aduse un răvaș de la haiducul Mihalcea, care îi scria că în curînd vor face cunoștință. Sariene nu era omul să se teamă de amenințări și nici să dea fuga la agie, cerînd ajutor. Știa să se apere singur, avînd el un sînge rece care îi uluia pe toți. Văzîndu-și copila roșie la față și tremurînd din tot corpul, se opri, privind-o mirat.

— Ce s-a întîmplat, copila mea ?...

— Tată, pe cînd eram pe cîmp, un haiduc s-a năpustit asupra mea, și de nu dădeam goană mare, cred că m-ar fi prins și ucis...

— Un haiduc, zici ? o întrebă Sariene, nevenindu-i să creadă. De unde știi tu că omul acela era haiduc ?...

— Mi-a spus chiar el.

— Ei, drăcia dracului ! mormăi îngrijorat Sariene. Dar parcă mi-ai spus că ai luat-o la goană...

— L-am întrebat din goana calului : „Cine ești tu ?“ Atunci el mi-a strigat : „Sînt haiduc“, minți fata, fiindu-i rușine să-i spună lui tată-său că a trîntit-o calul.

— De astăzi înainte nu vei mai ieși singură. Vei pleca însoțită de cîțiva slujitori înarmați... Acum încearcă să te liniștești, o sfătui tată-său.

— Sînt foarte liniștită, minți ea mai departe, simțind cum îi bate de repede inima în piept. Și să știi că de aveam pistol, l-aș fi împușcat pe loc, se lăuda ea.

Sariene zîmbi într-un colț. Apoi Elencu se întoarse și urcă treptele spre odaia ei, sărind cîte două. Era nerăbdătoare să-i povestească lui Caliopi întîmplarea. Și i-o povesti cu înfloriturі, spunîndu-i cum s-a luptat cu el, și cum acela, nemaiputînd face față, a luat-o la goană. La auzul acestei vești înspăimîntătoare, biata bătrînă își pierdu cunoștința. I-a trebuit multă vreme lui Elencu pentru a o trezi, dîndu-i să miroasă oțet, zgîlțîind-o, stropind-o cu apă. Într-un tîrziu, Caliopi se trezi și se puse pe plîns. Căci Elencu era toată viața ei. Mai scumpă decît lumina ochilor.

Rămasă orfană de mică, în casa lui Sariene își găsise a doua familie, prima rămînîndu-i necunoscută, căci niciodată n-a știut cine a fost tată-său și nici pe maică-sa nu a cunoscut-o. Își amintea nelămurit că într-o după-amiază sau înspre seară, pe cînd avea vreo 3 ani, o

luă un străin dintr-o casă unde toată lumea plîngea și se bocea și de unde fuseseră scoase pe năsălie două leșuri : al unui bărbat și al unei femei. Își ridicaseră viața din cauza mizeriei. Copila se încurca printre picioarele celor mari, neînțelegînd nimic din tot ce se petrecuse. Desigur că își cunoscuse părinții, dar nu și-i mai amintea, pentru asta se învățase să spună că nu i-a cunoscut niciodată. Pe urmă, acel străin, care, după ce stătuse mai mult de vorbă cu un bărbat mai vîrstnic, o luă în brațe, plecînd cu ea. Copila n-a plîns și nici nu s-a împotrivit. Și-a lăsat capul pe pieptul omului ce o purta în brațe și a adormit. Nu trecu mult și femeia străinului se săvîrși din viață. Caliopi, căci așa se numea fetița, împlinise vîrsta de 10 ani. Străinul își luă o altă femeie, care nu semăna cu cea dintîi nici pe departe. I se părea copilei că era tare rea și mereu întunecată la față. Tot atunci află copila că se numește Caliopi, că străinul o cumpărase pe cîteva mahmudele, că părinții ei muriseră de mult, că n-avea nici neamuri, pe nimeni. Pînă să-și afle numele, o strigau toți „Miorlăita", că plîngea din orice. A doua femeie a omului care își făcuse pomană cu ea, cumpărînd-o, îi dăduse o cămeșoaie groasă de in ce îi venea pînă peste călcîie și o pereche de papuci mari, ponosiți, de care se împiedica la mers. Tot atunci mai află ea că e slujnică în casa care o adăpostea. Omul o trimitea cu cele cîteva capre pe care le avea la păscut, iar femeia lui îi atîrna o desagă de gît în care îi punea o bucată de pîine și o felie de brînză tăiată subțire de te puteai uita prin ea. Asta era hrana ei pe toată ziua. Pe stăpîn îl chema Iani Elefterides, iar pe femeia lui o chema Eleuteria. Iani se îndeletnicea cu negustoria de iaurt și lapte. Avea o mică dugheană la capătul orașului, într-o mahala. Caliopi se scula cu noaptea în cap, spăla oalele de lapte și chiupurile de iaurt, mătura, apoi stropea podinele cu apă, aerisea încăperea, după care pleca, mînînd caprele pe un cîmp mare și pustiu, fără de nici un copac, încît arșița o toropea, ea fiind nevoită a alerga mai toată vremea după caprele cele smintite ce nu-i dădeau nici o clipă de răgaz. Nu cunoscuse nici vorba bună, nici mîngîierea, căci Iani Elefterides era un om cu fire posacă, închis în el, iar muierii lui, Eleuteria, greu

îi intra cineva în voie. N-aveau copii, singurele ființe din jurul lor fiind caprele, un dulău pe care îl strigau Zavros și un catîr, Marulis. Acolo, pe cîmpul văduvit de umbră, fetița, cu dulăul tolănit la picioarele ei, se tot gîndea, sucindu-și mintea dacă poate fi și o altfel de viață decît aceea de a spăla vasele, de a se scula de cu noapte și de a păzi niște capre nebune, care o fugăreau tot cîmpul. Își auzise stăpînii vorbind de cutare și cutare, de bogății și palate, de oameni leneși, ghiftuiți cu toate bunătățile pămîntului, și cele auzite le întorcea pe cîmp, cînd pe o parte, cînd pe alta, nevenindu-i să creadă nimic din cele spuse de stăpîni. Fiindcă nu avea cu cine sta la taclale, vorbea cu Zavros dulăul, care o asculta cu limba scoasă de căldură, trăgîndu-și cîte o labă peste urechi, pentru a alunga muștele mari și verzi ce îl pișcau fără milă.

Caliopi nu era nici frumoasă, nici urîtă. Avea un păr negru și creț, niște ochi mici, căprui, un nas puțin cam mare pentru obrazul ei și o gură mică, ce contrasta cu nasul. Era firavă ca o mîță leșinată de foame. Cînd isprăvea pîinea și brînza ce i le dădea stăpîna, prindea o capră, mulgînd-o cu o mînă în palma cealaltă făcută căuș, pentru a-și mai potoli foamea și setea. Se temea de oameni și de întuneric. Cînd o lăsară să doarmă în odăița din spatele dughenei, fără a-i da măcar o lumînare sau opaiț, Caliopi nu se odihni toată noaptea. I se părea că aude pași, că prin dreptul ferestrei trec tot felul de năluci, că ușa se deschide binișor, lăsînd să intre o matahală care se apropia de patul pe care era pusă o cîrpă umplută cu paie, ce servea drept saltea. Își îngropă fața în mîini și începu să plîngă, încredințată că acea matahală venise să o strîngă de gît. Odaia cu pămînt pe jos, căci dușumea nu avea, îi aducea în urechi chițăit de șoareci și foșgăieli ușoare de gîndaci mari, negri. A doua zi își rugă stăpînii, cu lacrimile în ochi, să le fie milă de ea și să o lase să doarmă pe jos, la picioarele lor. Și pentru întîia dată, Caliopi își zări stăpînul zîmbind în colțul gurii.

Stăpînii nu o băteau, dar nici nu o înghesuiau cu vorbe bune. Mai ales Eleuteria, cînd vorbea, parcă lătra, încît Caliopi era veșnic cu frica în sîn, iar cînd femeia lui

Iani era mînioasă, și asta se întîmpla destul de des, atunci își scotea pîrleala pe Caliopi. „Asta-i treabă ? Stai toată ziua și nu faci nimic ! Nu știi decît să mănînci și să dormi ! Cine îmi plătește mie paguba că te-am adus în casa mea ?“ Fetița, îngrozită, tăcea mîlc sau plîngea pe înfundate. Știa că de ar fi spus o singură vorbă, stăpî-nă-sa ar fi copleșit-o cu o sută, ba ar fi putut să o arunce pe uliță. Se învățase deci să tacă și să rabde. Într-o zi, un copil de vîrsta ei o întrebase a cui este. Caliopi îi răs-punse : „A lui Iani Elefterides“. Eleuteria, care întindea niște rufe la uscat, o auzi și o chemă în casă. „Cum de cutezi să spui că ești copilul nostru ? o luă femeia la rost, învîrtind ochii în cap. Cine ți-a dat ție voie să te lauzi ? De ce ai mințit ? Eleuteria era în toane rele. Dacă te mai aud spunînd așa, să știi că te iau de mînă și te zvîrl din ograda mea ! Auzi cîtă nerușinare ! Să spună că e fata lui Iani Elefterides !“ bombănea, mînioasă. „Dar atunci a cui să spun că sînt ?“ îndrăzni fata, mai mult moartă decît vie de spaimă. „A nimănui ! Știu eu a cui naibii ăi fi ? răcni femeia la ea. S-a găsit nerodul de Iani să-mi aducă belea în casă, de parcă ne-ar da banii afa-ră !“ urmă Eleuteria să bombăne mai departe. Cînd îi tre-cea paraponul, îi răvășea părul, mormăind : „Oh ! Oh ! Caliopis... Tu încă nu știi ce înseamnă să tragi toată via-ța mița de coadă și să trăiești numai în amărăciune și mizerie !... Și ține minte la ce îți spun eu acuma... Nici-odată să nu te măriți cu un păduchios ca Iani al meu !“ Pe urmă o alunga afară din odaie și se punea pe plîns.

Cînd se făcu mai mărișoară, d-abia atunci Caliopi simți răceala stăpînilor, care își făcuseră, chipurile, pomană cu ea, nu din milă, ci pentru a fi slugăriți, fără să-i coste prea mult, dar tot nu înțelegea prea bine nefericirea ei. Mai mult o intuia. Atunci se ascundea în șopron și plîn-gea, înlănțuind cu brațele grumazul lui Marulis catîrul sau pe al lui Zavros dulăul. Și unul și altul o priveau cu nepăsare, de parcă i-ar fi spus : „Ce tot te bocești atît ? Ce ?... Noi sîntem mai fericiți ?“ Plîngea pînă se răcorea. Pe Iani îl găsea mai bun decît pe Eleuteria. Într-o zi îl auzi spunîndu-i femeii sale : „Bre, Eleuterie, cămeșoaia aia pe care i-ai dat-o lui Caliopi e numai petice și i s-a scurtat mult... Io zic să-i luăm o rochiță...“ Eleuteria sări ca

arsă : „Rochiță, hai ?... De unde ? Aduci tu bani ? Prăpăditule și amărîtule ! Că de n-aș fi fost io, te mîncau păduchii ! Și făcînd ochii mici, îl privi pe bărbatu-său cu răutate : Sau ți s-o fi făcut de carne tînără, blestematule și afurisitule ! Porc bătrîn ce ești ! Ai adus-o în casă cu gîndul că o să ai ce pipăi la bătrînețe !“ „Bine, bre, Eleuterie, nu-i mai luăm rochiță dacă nu vrei tu, zise Iani împăciuitor. Cînd vei crede de cuviință, îi vei da o treanță veche de a ta.“ „Apăi, da, mîrîi Eleuteria cu răutate, dezbracă-mă pe mine, ca să-ți îmbraci viitoarea ibovnică, bătu-te-ar Dumnezeu să te bată !“ „Ce ibovnică, bre ? Că doar e un copil, dar m-am gîndit că rîd vecinii de noi, văzînd-o atîta de trențăroasă...“ „Rîd vecinii ? De ce să rîdă ? Ce-i copilul nostru ? Te-ai apucat să-ți faci pomană cu odrasla cine știe cărui bețivan și desfrînat !“... „Bine bre ! Așa e cum spui tu ! Ai dreptate !“ Iani se stăpînea pentru a nu o supăra. Eleuteria scuipa din ce în ce mai des sînge, uneori foarte mult. Și ca să nu întindă pelteaua, Iani ieși din casă, ducîndu-se la șopron, ca să-l curețe și să-l țesale pe Marulis. De cîte ori se certa cu Eleuteria, își vărsa necazul pe catîr, țesălîndu-l pînă ce îi dădea sîngele.

Caliopi, care auzise tot ce vorbiseră stăpînii despre ea, deși nu înțelesese mare lucru, fu cuprinsă de teamă. Dacă stăpînii o vor alunga ? Unde să se ducă ? Începu să plîngă, stăpînită de o spaimă grozavă. Peste cîteva zile, Eleuteriei îi trecu mînia. O întrebă pe Caliopi cu glas ceva mai blînd : „Ai măturat magazinul ?“ Îi plăcea să numească magherniță dărăpănată „magazin“. I se părea că sună mai abitir decît „dugheană“ și astfel se ridica în propriii ei ochi. „L-am măturat și am udat și podeaua cu apă“, răspunse Caliopi, uimită că stăpîna îi vorbea și nu lătra. „Bine.“ Și îi dete o palmă după ceafă, așa, ca glumă. Apoi se apucă să gătească aceeași tocană din căpățîni de berbec, pe care măcelarul i le dădea de pomană. Asta însă nu o împiedica pe Eleuteria să le treacă la socoteală lui Iani seara, cînd însemnau cheltuielile zilnice. Într-o zi, după ce isprăviră cina alcătuită din pește sărat și halva, masă îmbelșugată pentru ei, Iani își aprinse luleaua și se așeză mai bine în scaunul cu trei picioare, al patru-

lea fiind înlocuit cu cîteva cărămizi, ceea ce făcea nespus de incomodă manevrarea lui, căci de voia să-l tragă mai aproape de masă, trebuia să mute și cărămizile. Caliopi ridică blidele de pe masă pentru a le spăla. Eleuteria sta morocănoasă ca de obicei, cu gura strînsă pungă, făcînd crețuri în jurul ei. Tăceau toți trei, goliți de gînduri și de viață. Dinspre șopron se auzi răgetul lui Marulis și lătratul lui Zavros. Amîndoi protestau în felul lor pentru că nu-și primiseră tainul de mîncare.

„Caliopi, mîine mergem la oraș", spuse Iani într-un tîrziu, pufăind din lulea. Caliopi încremeni. Rămase cu ochii holbați la Iani și, tulburată ca niciodată, era gata să-i scape blidele din mîini. Cuvîntul „oraș" era pentru ea ceva magic. Un fel de lumină puternică se aprinse în întunericul sufletesc al copilei. Nu dormi toată noaptea, presimțind că, o dată cu acest drum, viața ei va lua o altă întorsătură.

Se sculă de cum se ivi zorile, frămîntîndu-și mintea, încercînd să dezlege taina care îl mîna pe Iani să o ia cu el. Nici nu se lumină bine de ziuă, cînd Eleuteria intră în cămăruța ei cu pămînt pe jos, pe unde foșgăiau gîndacii mari cît degetul, ducînd pe braț o rochie veche. „Îmbracă rochia asta, spuse Eleuteria cu glas poruncitor. M-a costisit o avere ! N-aș vrea să se spună în oraș că Iani iaurgiul își ține slugile dezbrăcate." Avea și Eleuteria fanfaronadele ei, fălindu-se că are mai multe slugi, și că ce va spune orașul, zărind-o pe Caliopi numai în zdrențe ! Cine naiba auzise în Constantinopole de Iani iaurgiul ? Dar după cum se vede, și cei bogați și cei sărmani își țin ighemoniconul. „Și bagă de seamă, urmă Eleuteria, dacă o rupi sau o murdărești, va fi vai de tine". Caliopi îi sărută mîna cu recunoștință, minunîndu-se de atîta dărnicie din partea stăpînei. Mișcată de umilința slugii, Eleuteria zise : „Haide ! Fie ! Ți-o dau ție de tot." Se îmbunase grecoaica, îi fusese gîdilată trufia ce se zvîrcolea într-însa. După ce plecă Eleuteria, Caliopi se grăbi să îmbrace rochia. Era o treantă vișinie, pătată de grăsime, destul de veche, ce cădea troală pe umerii firavi ai fetei, care însă era în culmea fericirii. Întîia ei rochie !

Dis-de-dimineață, Iani călare pe Marulis se îndrepta spre oraș. În urma lui mergea Caliopi, purtînd pe umeri

cobilița, de capetele cărcia atîrnau, prinse cu sfoară, două chiupuri mari de pămînt, pline ochi cu iaurt. Marulis mergea cînd domol, cînd în pas țăcănit. Iani sta mai înspre crupa catîrului, lăsînd să-i atîrne picioarele, aproape atingînd pămîntul. Iaurgiul privea plin de mîndrie cînd în stînga, cînd în dreapta, doar-doar l-or vedea mahalagiii că are slugă după el.

„Da' încotro, bre, Iani ?“ îl întreba cîte unul, ițindu-și capul peste ulucă. „Mi-au trimes vorbă cei din oraș să le aduc iaurt, că acolo nu-l potrivesc așa ca mine“, răspundea Iani plin de trufie. Apoi, îndemnîndu-și catîrul cu călcîiele, îl silea pe dobitoc să iuțească mersul, dar de îndată ce Marulis nu mai simțea ghiontul călcîiului, o lăsa mai moale.

Soarele începu să ardă. Caliopi, încinsă de arșiță, cocoșată de greutatea celor două chiupuri, d-abia își mai urnea picioarele. Îi venea să se așeze în mijlocul drumului și să moară, dar dorința nebună de a vedea orașul, minunea-minunilor, îi dădea forțe noi. „Mișcă, bre, ce Dumnezeu ! Mergi de parcă n-ai fi mîncat de două zile !“ o îndemna iaurgiul. De la o vreme, lui Iani îi veni chef de vorbă. Drumul era lung și mustele întepau al dracului. Marulis, cu urechile numai sînge, scutura capul pentru a alunga aceste dușmance lacome și bîzîitoare.

„Vezi tu, Caliopi, a fi iaurgiu, nu-i treabă ușoară ! Trebuie să ai itichie“, se fuduli Iani, mîngîindu-și mustețile lungi, podoabe de care foarte se mîndrea. Copila zorea pasul, ascultîndu-l cu gura căscată. „Da, da, copila mea, nu oricăruia îi este dăruit harul acesta de către bunul Dumnezeu, lăudat să-i fie numele ! A fi iaurgiu înseamnă a fi alesul Domnului. Au fost iaurgii ai căror feciori au ajuns viziri, ba chiar domni în Valahia ! Au strîns bogății peste bogății și și-au înălțat palate și saraiuri ce se învîrteau după soare... Și toate astea din ce ?... De la un chiup de iaurt din ăsta pe care îl porți tu pe umeri ! Pe urmă au deschis o plăcintărie, așa cum voi face și eu... Da, da ! Plăcintăria este un lucru foarte greu“, zise el și rămase visător, gîndindu-se la viitorul strălucit ce îi sta dinainte. „Și după ce vei deschide plăcintăria, vei înălța saraiuri sau vei ajunge domn în Valahia ?“ îl întreba fata, vrăjită de tot ce auzise. Iani rîse plin de îngîm-

fare. Se veselea grozav văzînd că sluga credea toate gogoșile lui, și pe care, din păcate, le credea și el. Încercase el și cu Eleuteria să o potcovească, plin de ifose, cu visele lui de mărire, dar nevastă-sa îi rîsese în nas, făcîndu-l „păduchios“ și „mangafa“ grecească, după care îl alunga din casă cu vătraiul. „N-am urmași, bre Caliopi ! Asta-i nenorocirea, urmă el, că, de-aș fi avut le dădeam un picior în fund de nu se mai opreau decît în scaunul domnesc sau, în cel mai rău caz, îi făceam capuchehai la Poartă... Eh ! Ce să-i faci ? spuse el cu năduf și scuipă plin de măreție peste capul lui Marulis. N-a vrut să mă învrednicească Dumnezeu ! N-a vrut ca Iani Elefterides să aibă urmași care să poarte cabaniță și cuçă și să ajungă domni sau măcar prinți de Samos... Și crezi că pe tine te țineam așa, jerpelită ?... Te dădeam după vreun bucătar sau palicar mîndru din ecpaiaua feciorului meu...“ Auzind toate astea, Caliopi se înfioră de atîta neașteptată fericire ce ar fi putut totuși să vină. „Cu cine să am urmași, bre Caliopi ? Cu Eleuteria, care își scuipă plămînii ? Mai are puțin și fîs ! S-a isprăvit cu ea. Și cu cine rămîne Iani ? Cu Marulis și Zavros și cu cele cîteva capre...“

Tot trăncănind așa, intrară în oraș. Caliopi rămase cu gura căscată cînd zări casele cele mari împodobite cu grădini în care creșteau portocali, curmali și smochini, saraiurile cu fîntîni țîșnitoare ; toate aceste minuni, pe care nici măcar nu le visase vreodată, o buimăciră.

Văzînd-o atît de năucită, Iani își umflă pieptul, răsucindu-și mustățile. Tocmai cînd era mai plin de mîndrie, Marulis ridică leneș coada, slobozi o bubuitură, bălțîndu-se pe tot drumul. Pe lîngă el trecu un echipaj măreț, astfel că Iani d-abia avu vreme să-și tragă catîrul din cale, salutînd plin de umilință. Cel din caleașcă, un efendi venerabil, îi răspunse la salamalec. Iani se înfioră de mulțumire. „Ai văzut, copila mea, ce înseamnă să fii iaurgiu, și nu un fitecine ? Toată lumea te salută și te prețuiește după cum se cuvine !“

Caliopi nu răspunse. Era prea uluită de tot ce vedea. Poate că nici nu-l auzi pe stăpînu-său. Străbătură orașul și ajunseră la tîrgul din afară. Acolo Iani își legă catîrul

de un copac, prinzîndu-i pe după gît desaga cu grăunțe, după care așternu pe jos pe un fel de velință ruptă, cele două chiupuri cu iaurt. Plecase la oraș mai mult de gura neveste-sii, că, zicea ea, acolo mai vede una, alta, mai cunoaște oameni avuți care i-ar fi cerut să-i aducă zilnic iaurt și lapte de capră.

După ce plăti taxidul, bașca ciubucul turcului încasator, se porni să strige și el ca ceilalți, lăudîndu-și marfa. Erau acolo toate semințiile de oameni : turci cu fesuri soioase, jidovi cu perciuni în formă de cîrlionți, greci cu fața albă, armeni arămii, negri ca fundul ceaunului, venețieni cu pielea ca laptele, țigani din India, fiecare din ei vînzînd sau cumpărînd. Turcoaice cu șalvari și iașmac, cărora nu li se vedeau decît ochii negri, alungiți, țigănci care ghiceau viitorul, maimuțe ce șterpeleau cîte o portocală, dezghiocînd-o de coaja pe care o aruncau în capul unuia sau altuia, papagali vorbitori cu penele colorate în toate felurile, cămile cu cocoașele tremurătoare ca gelatina, cîini hămesiți de foame care se împiedicau printre picioarele oamenilor, vînzători de postavuri de la cele mai ieftine la cele mai scumpe, grataragii, vînzători de chebap, bragagii, rahagii, înghițitori de flăcări, aruncători cu cuțitele, milogi ce își arătau fără rușine picioarele purulente sau cioturile de mîini, îmblînzitori de șerpi, derviși, vînzători de gogoși și de semințe, plăcintari din aceia de care îi vorbise Iani lui Caliopi și care neapărat aveau să ajungă domni sau măcar prinți de Samos și care deocamdată își strigau marfa pînă ce răgușeau, bătînd cu cuțitul în formă de semilună în tablaua atîrnată de grumaz, bojogari cu ochii în patru, ochind pe vreunul care făcea vînzare mai mare, învîrtindu-se în jurul lui cu luare-aminte la brîul unde își ținea omul punga și cuțitul. O lume pestriță, amestecată, fiecare urlînd pe limba lui, părînd a se certa cu cei ce voiau să cumpere, care la rîndul lor răcneau, bătîndu-se cu pumnii în piept, jurîndu-se, unii pe Allah, alții pe Sfînta Fecioară sau pe Arțibur tămăduitorul, pe Tablele lui Moise, trăgîndu-și palme sau scuipînd în urma celui ce pleca din fața tarabei fără a cumpăra nimic, printre toți aceștia, bojogarii se prefăceau a fi curioși sau cumpărători, tăind cu dibăcie pungile

de la brîu, scotocind cu mișcări molatice de pisică prin șalvari sau ceacșiri.

Caliopi privea năucită la furnicarul care se blestema, se scuipa, se înjura, ca apoi fiecare să plece liniștit în treaba lui, cumpărătorii cu marfa sub braț, vînzătorii numărîndu-și gologanii, fiecare fiind încredințat că l-a înșelat pe celălalt, turcul zîmbind mulțumit în sinea sa că l-a păcălit pe ghiaur, acesta plecînd bombănind, prefăcîndu-se că a fost dus de hainul turc, ca ceva mai departe să rînjească, bătîndu-și joc de prostia credinciosului lui Allah.

Nici Iani nu se lăsă mai prejos ; se certa cu cei ce voiau să cumpere, se blestema că e un tîmpit, vînzînd bunătate de iaurt pe de pomană, că nici în saraiurile sultanului nu se mînca un astfel de iaurt, ca în cele din urmă să scape de cele două chiupuri și să se pregătească de plecare înspre acasă, dînd dreptate în gînd Eleuteriei, care îi spusese că la tîrg poate scoate mai mulți bani decît de la pîrliții de mahalagii ce se milogeau de el pentru a le vinde iaurtul pe datorie. Cînd vru să-și dezlege catîrul, se trezi tras de mînecă de un jidov perciunat, cocîrjat și slab ca un pește mort de foame în apele grecești.

—. Ai văzut ?

— Ce să văd, jupîne ?

— Cum ce să vezi ? Pezevenghiul de armean care stătea lîngă tine mi-a vîndut o treanță de șal cu șase drahme...

— Și ce să-ți fac eu ?... îl întrebă Iani.

— Cum ce să-mi faci ? Să mergi cu mine la cadiu și să-mi fii martor împotriva parșivului...

— Cum să-ți fiu martor dacă n-am văzut nimic ?

— Ba ai văzut, spuse jidovul și strecură o drahmă în palma lui Iani. Acum nu-i așa că ai văzut ?

— Sigur că am văzut, spuse Iani și bägă drahma în buzunar.

— Oi vei ! Dacă vede Surica cîrpa asta de șal care nu face mai mult decît o drahmă, mă face cușer...

— Și unde e armeanul care ți-a vîndut șalul ? întrebă Iani.

Jidovul se întoarse, căutîndu-l pe acela cu privirea. Dar armeanul se făcuse nevăzut.

— A fugit, spuse jidovul disperat. Ți-am spus eu că așa un tîlhar n-am văzut de cînd sînt ?! Iahve să-i ia liniștea și să-i dea o soacră care să-i roadă ficații ! blestemă jidovul. Dă-mi drahma înapoi, îi ceru el lui Iani.

Iaurgiul se despărți de drahmă cu mare părere de rău. Jidovul se depărtă blestemînd. Lîngă el un turc vindea pepeni. Iani cumpără unul dolofan după ce se certă vreun sfert de oră cu vînzătorul, cercetînd mai mulți, strîngîndu-i între palme, apropiindu-i de ureche pentru a le auzi pîrîitul, ciocănindu-i cu degetul. După ce se mai tocmi o vreme cu turcul, luă pepenele și îl crestă, dîndu-i jumătate din el lui Caliopi : „Ia, bre, Caliopi, și mănîncă ! Ține și de foame și de sete !“ Miezul era roșu și dulce ca mierea. În timp ce mîncau, se apropie de ei un turc. După veșminte părea a fi un negustor bogat. Caliopi îl zărise mai de mult tot dînd tîrcoale lui Iani, cîntărind-o pe Caliopi cu privirea.

— Ai desfăcut toată marfa, negustorule ? îl întrebă turcul zîmbind.

— Toată, efendi, răspunse Iani, ștergîndu-și gura de zeama pepenelui cu dosul mîinii.

— Și nu ți-a mai rămas nimic pentru mine ? urmă turcul să zîmbească.

— Din nefericire, nu mi-a mai rămas nimic, efendi !

— A ta e fetița asta ? îl mai întrebă turcul, peste umăr, făcîndu-se că vrea să plece.

Dar Iani mirosi că turcul mai vrea ceva :

— Nu-i a mea, efendi ! Am găsit-o pe cînd avea trei ani...

— Și nu vrei să mi-o vinzi mie ? îl întrebă turcul cu același zîmbet pe buze, făcînd să zornăie drahmele în șalvarii lui.

La auzul acestor cuvinte, inima lui Caliopi se făcu cît un purice. Se lipi de Iani, prinzîndu-i mîna.

— Deh, milostive, știu io ce să zic ?... răspunse Iani, scărpinîndu-se în cap pe sub fesul soios.

Caliopi găsi cu cale că cel mai bun lucru ce-l avea de făcut era acela de a se ascunde în spatele iaurgiului, tremurînd ca apucată de friguri, dar turcul o prinse de mînă, o suci, o întoarse cu fața înspre el, îi deschise gura, uitîndu-se dacă nu are dinții stricați, apoi îi dădu drumul.

— Cît ? întrebă turcul, desfăcînd punga.

Iani nu răspunse dintr-un început. Se gîndea că totuși Caliopi îi este de ajutor și lui și Eleuterici... Mai știa că femeia lui va muri curînd, iar el va îmbătrîni. Cine va avea grijă de el, de capre, de Marulis și de Zavros ?

— Deh, efendi ! Pe mine, de cînd am luat-o și pînă acuma, m-a costisit peste treizeci de drahme, minți el, pentru că nefericita de copilă nu-l costase nici măcar pe jumătate din cît spusese Iani.

În vremea asta, Caliopi se ruga lui Dumnezeu ca cei doi să nu se înțeleagă la preț și astfel să scape și să se întoarcă în magherniță lui Elefterides, jurîndu-se în sinea sa că nu va mai veni la oraș cîte zile va avea.

— Ține treizeci și cinci de drahme și vino cu mine la cadiu, să întocmim formele, spuse turcul.

— E prea puțin, efendi, se ținu Iani tare, deși, la vederea banilor, îi luciră ochii. Ia gîndiți-vă că fata e harnică, și cu cît va crește, va fi bună de muncă sau, mă rog, la ce o va întrebuința milostivirea voastră...

— Patruzeci de drahme, mări turcul prețul. Nu cred să-ți dea cineva mai mult ! Copila e jigărită și nu se arată a se face bună de muncă.

— Care, efendi, făcu Iani pe miratul, asta ? Așa cum o vedeți, nici nu știți ce putere are ! Mai dați cinci drahme și e a luminației-voastre.

— Nici un ban mai mult ! răspunse turcul.

Se mai ciorovăiră o vreme, cumpărătorul susținînd că fata nu face mai mult de douăzeci de drahme, și acelea așa, din milă și bunăvoință pentru a face o faptă bună, Iani jurîndu-se pe viața lui Marulis, de care turcul nici n-avea habar, că fata prețuiește o sută de drahme, dar că el, Iani, o vinde pentru a scăpa de gura neveste-sii care este foc de zuliară. Turcul ba, Iani da, în cele din urmă, turcul se întoarse să plece. Caliopi, care tremura și plîngea mocnit, răsuflă ușurată. Bine că nu s-au înțeles la preț, își spunea ea, fericită. Cînd, deodată, ticălosul de Iani strigă după turcul ce se îndepărta :

— Cît dai pe ea, efendi ?...

— Nu ți-am spus ? răspunse turcul din mers. Patruzeci de drahme ! Vrei, bine ! Nu vrei ? Să-ți dea Allah mai mult !

— Știi ce, efendi ? Nici ca mine, nici ca domnia-ta ! Patruzeci și cinci de drahme, și mergem la cadiu !

— Patruzeci și două de drahme, săltă turcul prețul peste cît îi oferise înainte.

— Fie ! spuse Iani și oftă lung, deși obținuse mult mai mult decît spera.

Formele o dată îndeplinite în fața cadiului, turcul o prinse pe Caliopi de mînă cu dreptul stăpînului.

— Să fii cuminte, bre Caliopi, o sfătui Iani, nemaiputînd de bucurie pentru cîștigul la care nu se așteptase. La milostivul efendi vei avea de toate și ai să ajungi o cadînă giuggiuc ! Și d-abia atunci îți vei aduce aminte de bietul Iani Elefterides, care te-a ajutat atît de mult ! Și ca să nu vadă Caliopi că i se umeziseră ochii, încălecă pe Marulis, îl îndemnă cu călcîiele, luînd-o din loc, blestemîndu-și sărăcia, căci în sinea sa visa ca, de îndată după moartea Eleuteriei, să și-o ia el de muiere.

Noul stăpîn o dădu în primirea femeilor sale pentru a o îmbăia și a o curăța de păduchi, o îmbrăcară după cum se cădea la o casă mare, dar după trei săptămîni, părîndu-i-se că nu face parale, o vîndu unui tăbăcar pe cincizeci și cinci de drame bune, că cele pe care i le dăduse lui Iani erau calpuze. Tăbăcarul, om rău și ciufut, o învățâ să curețe de carne pielile împuțite, încît biata Caliopi își vărsa mațele, spre nemulțumirea tăbăcarului, care o bătea cu nuiaua umedă pînă țîșnea sîngele. În cele din urmă, văzînd tăbăcarul că nu poate face nici o treabă, pentru că fetița, în urma bătăilor și a lipsei de mîncare, zăcea mai toată ziua, o vîndu la rîndul său unui negustor avut care o luă pentru a avea grijă de copila sa ce d-abia împlinise vreo 3 anișori. Negustorul lipsea mai tot timpul de-acasă, plecînd cu mărfurile lui peste mări și țări, de unde se întorcea cu alte mărfuri și cu pungile doldora de galbeni. Femeia negustorului se purta cu Caliopi așa cum se poartă stăpîna cu sluga. E drept că nu o bătea și nici nemîncată nu o ținea, dar nici un cuvînt bun nu-i adresa. Celelalte femei din haremul negustorului o priveau pe Caliopi cu disprețul cuvenit unui copil de ghiaur. Caliopi rămase în casa turcului pînă ajunse femeie în toată firea, iar copila negustorului prinse

atîta dragoste de grecoaică, încît nu mai vru să se despartă de ea.

Caliopi nu cunoscu îmbrățișare de bărbat în viața ei. O singură dată îl zări pe prințul moștenitor trecînd călare prin fața casei stăpînului ei. Era urmat de un alai măreț de oșteni cu coifuri și zale lucitoare. Tînărul bey avea fața arămie și niște ochi codați de odaliscă. Adamantul ce împodobea turbanul cu pene de struț strălucea de lua vederile. O clipă ochii prințului se întîlniră cu ochii lui Caliopi și ei i se păru că acela îi zîmbise. Aceasta a fost singura dragoste pe care greaca nu o va uita niciodată. Prințul rămase în sufletul ei pînă a închis ochii. Nu-și făurise nici vise, căci fiind un copil sărac, la ce i-ar fi folosit visele! Nu avea în minte decît fața arămie, cu ochi codați de odaliscă, buiestrașul ce sforăia și care, ajuns prin dreptul casei negustorului unde slujea Caliopi, se ridică în două picioare, gata de a-l arunca pe prinț din șa. Pe urmă alaiul se depărtase și Caliopi îl urmărise cu privirea pînă nu-l mai zări. Apoi se scuturâ de vise și se întoarse la mica ei stăpînă, lăsîndu-se în voia jocurilor și toanelor acelcia.

Trecură ani, și tînăra turcoaică ajunse o copilă frumoasă, tocmai bună pentru a înfrumuseța haremul celui ce îi va fi hărăzit a-i fi domn și stăpîn. Tată-său, negustorul, îi făgădui că de îndată ce se va întoarce din drumul pe mare ce îl va face, o va căsători cu un bey avut și va fi o nuntă ca în povești, dar probabil că lui Allah nu-i plăcu soarta ce i-o hărăzea tatăl ei, ci lăsă ca lucrurile să se împlinească după ursita ce-i fusese dată, căci cu cîteva zile înainte de plecarea negustorului peste mări, fie-sa veni dinaintea lui și, căzîndu-i în genunchi, îl rugă cu mîinile împreunate să o ia cu el, dimpreună cu mamă-sa și cu Caliopi, fiindcă niciodată nu călătorise pe mare. Și pînă cînd turcul nu-i făgădui că o va lua cu el, nu se lăsă. Întîia parte a călătoriei se încheie cu bine. Tată-său își freca mîinile fericit, mulțumind lui Allah pentru alișverișurile făcute. Se întorcea acasă plin de bani și de mărfuri ce nu se găseau la Constantinopole. Marea era liniștită, bătînd cînd în albastru, cînd în verde deschis. Marinarii turci erau veseli, știind că îi aștepta un ghelir gras. Corabia aluneca alene pe fața mării, iar fata, maică-sa

și Caliopi nu se mai săturau privind nesfîrșitul apelor. În jurul corăbiei zburau păsări cu pieptul alb, slobozind țipete ascuțite. Ocoliră niște stînci ce se iveau din mare, înalte și adînci ca niște peșteri, dînd și mai mult farmec acelei călătorii de basm. Cîte un pește sărea din adîncul mării, spre bucuria copilei, care rîdea și bătea din palme. Sus, pe marele catarg, marinarul de veghe cînta un cîntec molatic. Deodată luarea lui aminte îi fu atrasă de un vas ce se apropia cu repeziciune de ei. Răsărise dintre stîncile acelea blestemate ca un nor negru. Strigătul marinarului prin portavoce făcu să înghețe sîngele celor de pe corabie. Piratii ! Negustorul își trimise copila, soția și pe Caliopi în cala vasului, ascunzîndu-le printre balotările de mărfuri, el împreună cu ceilalți marinari pregătindu-se de apărare. Așa de repede se petrecură toate, încît fata nici nu prea înțelese bine despre ce este vorba. Crezu că începe furtuna.

Sariene atacă dintr-o latură. Parîmele trosneau, abordajul se făcuse. Focurile de pistoale, urletele năvălitorilor se auzeau pînă departe. Lupta a fost scurtă. Copleșiți de pirați, cei de pe corabia negustorului fură trecuți prin ascuțișul săbiei, astfel că fata turcului și Caliopi ajunseră roabele lui Sariene, turcoaica devenindu-i soție și sfîrșindu-și viața cumplit. Hăt, tîrziu, după fuga lui Sariene în Franța și apoi în Țara Românească, Caliopi crescu copiii piratului cu dragoste de mamă adevărată, ajutată fiind de credinciosul prieten al lui Sariene, Ibrahim...

*

* *

Veni noaptea, și jupînița se vîrî în așternutul cald, gîndindu-se la acel haiduc care, în loc să o omoare, îi scăpase viața, iar ea, în loc să-i mulțumească, se gătea să-i brăzdeze chipul cu cravașa. Și tot gîndindu-se ea la acel necunoscut, întinse cu sfiiciune mîna, mîngîindu-și mugurii sînilor, pînă cînd sfîrcurile se întăreau dureros. Somnul i se schimbase mai mult în perpelire decît în liniștirea trupului. Se scula mai obosită decît se culca, încercănată, cu fața trasă. Tată-său, mînat de treburile mo-

știei, nu luă în seamă toate acestea. Caliopi, femeie fără carte, nici atîta.

Cînd și cînd o cuprindea aceeași tristețe apăsătoare. Ofta cu gîndul la țara din care plecase. I se făcuse dor de moș Ibrahim, chiar de frate-său Constandin, cu care se bătea în parte, deși era cu mult mai mică decît el. Oare ce o fi făcînd ?... Gîndurile i se îndreptau spre apele Bosforului, spre curmali, spre portocalele mari cît un cap de copil, de trîndăveala aceea molipsitoare a turcilor, de muzica lor miorlăită, tînguitoare. Încerca să alunge tristețea, bănuind-o cum că ea îi împrospăta amintirile, dar băgă de seamă că nu era așa, că altceva îi răscolea sufletul, ceva ce aducea a zmeu, a spaimă, a smulgerea ei de pe pămînt prin vălmășagul de frunze moarte și parfum de flori veștede. Cîteodată plîngea încet, domol, ca atunci cînd plîngi de mila cuiva. Ceva se stîrnea în ființa ei, mușcîndu-i fără de lăcomie sufletul însetat după acel ceva pe care nu și-l putea lămuri și de care i se făcea teamă. Își pierdea mult timp uitîndu-se pe fereastră, ascunsă în spatele perdelei de gaz, zărind puii de robi fugărindu-se, încăierîndu-se. Și vitele le zărea, și caii și argații. Totul era însă mut. O tăcere adîncă se lăsa peste casă și curte, prevestitoare de urît. Înspăimîntată, o zbughea în curte. Argații rîdeau și drăcuiau, vitele mugeau, cotcodăcitul orătăniilor umplea văzduhul. Viața se furlandisea în jurul jupîniței, zăpăcind-o cu atîta soare și zbucium. Deci tăcerea ce o încolăcea în odaie venea de undeva din ea, din inima ei. Îl zări de departe pe tată-său cum gonea călare spre casă. Cerul se făcuse vinețiu. Mirosea a ploaie și a praf răscolit. Simțea cum o părăseau tristețea și teama aceea neînțeleasă. Dar pentru cîtă vreme ? „Nu mai vreau ! Nu mai vreau !“ îi murmura sufletul. Tată-său sări de pe cal, o sărută pe frunte, cum îi era obiceiul, dădu calul în grija argatului și porunci să se servească masa. Cam în felul acesta se scurgea viața lor, a lui tată-său, vîntoasă, cu pîndă asupra celor avuți, schimbînd pămîntul în mare și conacul într-un galeon, de unde putea să se năpustească pe neașteptate cu tot felul de vicleșuguri în avuția boierilor care nu mai erau în slujba lui vodă. Elencu îi semăna. Nu se temea de nimic în afară de singurătățile din ea, de visă-

rile amare, de liniștile disperate. Călărea ca un bărbat, lua uliul din zbor cu flinta, iar cu pistolul putea să arunce căciula românului de pe cap.

Înainte de a se lua bine pe lîngă Sariene, boierii mai încercară să scape de el și prin alte mijloace decît acele jalobe trimise domnului, care rămîneau fără răspuns. De prin cîte un lan de grîu îi mai șuiera cîte un glonte pe la ureche, ba odată îi arse veșmîntul în dreptul umărului. Dar Sariene era învățat cu astfel de năravuri. Cînd însă îi prinseră oamenii, ologindu-i în bătaie, luîndu-i vitele la gloabă, ochii veneticului s-au aprins de mînie, dar s-a făcut a nu băga de seamă o vreme, după care le-a otrăvit fîntînile din care își adăpau vitele; la miez de noapte, Mitriță, cu cîțiva oameni de credință, a pus foc la bucatele de pe cîmp, făcînd pe nisnaiul cînd îi ajungeau la ureche asemenea vești. Dar cum hoțul neprins e negustor cinstit, boierii neavînd dovezi împotriva lui, tăceau, înghițind la noduri și scrîșnind.

„Mai bine să ni-l facem prieten decît să-l avem de dușman", își spuneau ei.

Astfel că într-o dimineață, o butcă frumos ferchezuită, cu patru cai, intră în curtea grecului, oprind la scară. Doi slujitori s-au repezit pentru a-l ajuta pe boierul necunoscut să coboare. Acela de burduhănos și greoi ce era d-abia se urnea. Purta veșminte după moda vremii: anteriu cu mîneci lungi, pe deasupra o feregea verde închis, îmblănită pe margini, nădragii strînși la betelie cu brîu de mătase, lat de o palmă, aduceau mai mult a șalvari. Pe cap purta șlic cu fund roșu de catifea. Sariene îl întîmpină după cuviință, ca boier mai tînăr față de unul mai vîrstnic.

— S-au schimbatără vremurile, boier Sariene, mîrîi bătrînul în loc de bună ziua. Astăzi vin cei bătrîni la cei tineri spre a-i cunoaște, urmă el cu glas morocănos. Îi întinse mîna în silă pentru sărut, dar Sariene se mulțumi să i-o strîngă. Și obiceiurile s-au schimbatară, grăi el, văzînd că grecul nu s-a plecat pînă la pămînt și nici mîna nu i-a sărutat-o.

Îndată ce veneticul îl pofti în casă, boierul se așeză pe unul din divane, adunîndu-și picioarele sub el, fără altă poftire. Scoase șlicul, lăsînd să se vadă un cap cît o ba-

niță, ras aproape în întregime, după care prinse a-l cerceta pe grec cu o privire rece și bănuitoare.

— Mărite boierule, cu cine am cinstea de a sta de vorbă ? îl întrebă veneticul.

Celălalt se tot holba la Sariene, clătinînd din cap.

— Apăi de unde să știi, dacă pînă acum n-ai catadicsit să-ți cunoști vecinii de moșie ? răspunse bătrînul nemulțumit. Află că eu sînt marele boier Pătru Mavrodineanu, fost, pînă nu de multă vreme, boier haléa ! Crez că domnia-ta ai auzit de mine și de numele ce îl port...

— Îmi găsesc o mare vină că pînă acuma n-am auzit de numele unui vrednic boier, plin de itichie, ca al domnici-tale. Această neștiință nu mi-o voi ierta cît voi trăi, grăi Sariene, luîndu-și un aer plin de smerenie, în care se putea ceti zeflemeaua.

Celălalt nu o simți sau se făcu a nu o simți. Cahfegiul și ciubucciul așezară cahfeaua și ciubucele, dulcețurile și vutca pe măsuța din lemn de trandafir, apoi, după ce se temeniră pînă la pămînt, se făcură nevăzuți.

— Auzit-am că pe aici a fost răzmeriță, iar țăranii au ucis pe vătaful postelnicului Neagoe de față cu domnia-ta. Oare așa să fie ? întrebă Mavrodineanu, deși fusese și el unul dintre aceia care au trimis jalobă la vodă, dîndu-i de știre. Sariene zîmbi în sinea sa.

— Cu părere de rău, trebuie să-ți mărturisesc, arhonda, că în satul meu n-a fost nici un fel de răzmeriță. Cît privește vătaful, și-a primit pedeapsa pe care o merita. E drept că țăranii s-au cam grăbit în a-l trimite pe lumea cealaltă, aflînd ei cum că acest Costache a fost omorîtorul stăpînului lor, pe care foarte îl iubeau pentru bunătatea sa... Deși am încercat să-i opresc, n-am izbutit să-l apăr nici eu, nici slugile mele. De altfel, această faptă a fost dată uitării de multă vreme și mult mă mir că domnia-ta își mai aduce aminte de ea...

— Totuși, fiindu-ți vătaful credincios...

— Credincios, mie ? întrebă Sariene și prinse a rîde. L-am dovedit că și-a furat fostul stăpîn de l-a zvîntat, încercînd să mă înșele și pe mine. Numai că eu, deh... nu sînt boierul Neagoe... Nu mă las pe mîna slugilor, stînd pe divan și bînd tutun...

— Asta e bine, boier Sariene, că acolo unde se scurtează vederea stăpînului se lungește mîna slugii...

— Arhonda, mîna slugii se lungește cînd se scurtează filotimia stăpînului... Iar postelnicul Neagoe nu era prea cuprins de filotimie...

— Nu se cuvine a-i vorbi de rău pe cei ce nu mai sînt, boier Sariene, îl mustră bătrînul. Ca mare boier ce era, moștenise averea din moși-strămoși, pentru asta nu era dator să o risipească făcînd filotimii cu unii și cu alții...

— Cît privește averile moștenite și nemuncite, ele nu pot duce decît la sărăcie, căci sacul plin din care tot iei fără a pune nimic la loc grabnic se golește, iar o bună parte din boierii pămînteni nu se prea omorau muncind, zise Sariene, zîmbind.

Mavrodineanu păli. Strămoșii săi au fost cîndva negustori de vite, iar cel ce adunase avuție multă, întîiul Mavrodineanu, era haidău de prin părțile Făgărașului, înstărindu-și copiii bine, ba unul dintre ei ajunsese pînă la Curtea domnească, pe a cărui jupînească i-o netezise vodă, după care a fost înălțat pe o treaptă mare de boierie.

— Muncite sau nemuncite, averile au fost făcute aici, pe pămîntul țării, și nu adunate de pe alte meleaguri, Dumnezeu știe cum! Iar mulți dintre cei ce au năpădit țara au cumpărat boieriile ca, în cele din urmă, să-și vîndă domnul care i-a înălțat...

— Ce să-i facem, arhonda?... Fiecare a plătit după puteri pentru a se vedea boier mare, răspunse Sariene. Unii cu averile, alții cu muierile!...

Fără a ști, grecul lovise în plin. La o astfel de obrăznicie, Mavrodineanu se stăpîni, fără să răspundă.

— Auzind toate cele pe care mi le-ai spus domnia-ta, mi-a venit să-mi fac cruce, se făcu a rîde Mavrodineanu, nechezînd ca o mîrțoagă, dar n-am văzut nici o icoană pe pereți...

— Credința se poartă în suflet dacă o ai, nu o atîrni pe pereți, sub chipul icoanelor, răspunse Sariene.

— Atunci, după tioria domniei-tale, nu te duci nici la biserică, îl iscodi mai departe bătrînul.

— Merg la biserică, arhonda, fără a crede în preoții care se dedau la tot felul de necurățenii...

— Nu faci bine, boier Sariene, căci spunînd astfel de lucruri prostimei, lesne este a o face să se răzvrătească. Bag seama că nici posturi nu ții !

— Eu socotesc că nu-i păcat ce bagi în gură, ci ce scoți din ea. Ce folos dacă ții postul și te bați cu pumnii în piept dacă pe cel sărman nu-l lași să trăiască, luîndu-i cenușa din vatră ?... Oare Dumnezeu te iartă, văzînd că nu mănînci vinerea, în schimb poruncești slugilor să ologească pe vreun nenorocit, zdrobindu-i tălpile cu toiagul ?... Arhonda, fățărnicia își are rostul ei în politichie, aferim, dar nu și în fața lui Dumnezeu !

La astfel de vorbe, Mavrodineanu se încredință că acest grec parșiv este vîndut Satanei pe o sută de ani și că tot ce s-a spus despre el este adevărat. Tocmai cînd se pregătea să-l mai iscodească pe Sariene cu alte niscaiva întrebări, jupînița Elencu dădu buzna pe ușă. La vederea lui Mavrodineanu, se rușină și dădu să iasă, dar tată-său o chemă și, ducînd-o în fața oaspetelui i-o prezentă :

— Iată, mărite, pe ibovnica mea, pe care am răpit-o de la niște părinți cumsecade, zîmbi a rîde grecul. Mavrodineanu rămase cu gura căscată, înmărmurit de atîta cutezanță. Parcă așa se vorbește pe socoteala mea, boier Mavrodineanu, nu-i așa ?

— Nu știu... N-am de unde să știu, se bîlbîi bătrînul. Oamenii spun multe, vrute și nevrute...

— Nu oamenii, arhonda, că ei nu-și vîră nasul în treburile mele, ci altfel de oameni, înțelege domnia-ta despre cine vorbesc ! Dar pentru a le liniști sufletele, iată, aceasta este copila mea, Elencu, marea și înfloritoarea mea avuție...

Mavrodineanu tuși încurcat. La așa ceva nu se așteptase. Întinse mîna fetei, pe care Elencu o atinse cu vîrful buzelor, scuturîndu-se de silă, căci mîna boierului era galbenă, uscată și rece, cum e mîna mortului.

— Chipeșă și frumoasă copilă ai, boier Sariene ! Halal ! Să-ți trăiască și să te bucuri de ea, grăi Mavrodineanu, privind-o printre gene, minunîndu-se de frumusețea ei. „Copila asta ar fi taman bună pentru fiu-meu, iar averea grecului nu-i tocmai de lepădat", își zise el, în vreme ce o cerceta cu privirile. Pe feciorul meu îl

chiamă Alexei... Alexei Mavrodineanu, urmă bătrînul. Ei, dacă părintele domniei-tale nu are nimic împotrivă și de vei fi pe gustul fiului meu, cine știe... spuse Mavrodineanu sub formă de glumă, arătîndu-și dinții mari și galbeni în rînjet.

— Să-mi fie cu iertare, răspunse Elencu, dar mai întîi trebuie ca feciorul domniei-tale să fie pe gustul meu și numai după aceea vom mai vedea, spuse ea, făcînd o ușoară plecăciune.

Mavrodineanu zîmbi acru.

— Pe vremea mea, cum hotărau părinții, așa se făcea. Dar se vede treaba că ori eu am îmbătrînit, ori tinerii din ziua de azi au luat-o razna! Căci bătrînii au mai multă doxă la cap, iar mintea celor tineri este fluș-turatecă, zicînd ei că tot ce zboară se mănîncă.

— Arhonda, și eu socotesc că e mai bine ca tinerii să aleagă ei. Noi vom îmbătrîni și vom ajunge copiii copiilor noștri și nu ne este îngăduit să le stricăm viața sau să le-o urîțim.

— Nu mai înțeleg nimic, boier Sariene! Oare să se fi schimbat vremurile într-atîta încît noi, cei bătrîni, să nu mai avem nici un cuvînt de spus?...

— Cam așa ceva, arhonda. Ce a fost bine ieri nu mai este astăzi și ce e bine astăzi nu va mai fi mîine...

— Fie și așa, după cum spui domnia-ta, boier Sariene, dar atîta vreme cît trăiesc, fiul meu nu va trece peste vorba mea, mormăi Mavrodineanu.

— Fiecare e slobod să facă în ograda lui ceea ce poftește, îi răspunse veneticul.

„Ia te uită cine cutează a se împotrivi vrerii mele! O nevîrstnică lipsită de respect, copilul unui venetic, căreia îi fac cinstea de a o alege noră", își spuse în sinea sa Mavrodineanu. Cînd butca a tras la scară și cînd slujitorii l-au dus de subsori, purtîndu-l mai mult pe sus, Mavrodineanu se întoarse către Sariene, cercetîndu-l încă o dată cu privirea.

— Apăi, la bună vedere, boier Sariene!

— Sluga domniei-tale, arhonda! Mergi cu sănătate, îi ură grecul.

— Iară domnia-ta, jupîniță, i se adresă bătrînul fetei, ai face mai bine de a ține seama și a te arăta supusă

față de simandicoasele obraze, o mustră el, apoi, urcîndu-se în butcă, porunci surugiului să dea bice cailor.

Mavrodineanu plecă otrăvit că n-a putut afla mare lucru despre acest străin venit aici pentru stricarea rosturilor boierești.

— Poate că n-a fost bine să-i răspunzi așa, spuse Sariene fie-sii, uitîndu-se lung după butca ce se depărta.

— De ce n-a fost bine ? Cu ce sînt eu mai prejos decît acest boier îngîmfat ? Cît privește fiu-său, ce naște din pisică șoareci mănîncă, răspunse Elencu.

— Da, da... Ce naște din pisică șoareci mănîncă, încuviință tată-său, uitîndu-se lung la copila sa. Un vrăjmaș mai mult, murmură Sariene ca pentru el.

— Spus-ai ceva, tată ?

— N-am spus nimic, răspunse el și, întorcîndu-se, intră în casă.

*

Boierul Pîrvu Izvoranu poftise toată protipenda la zaiafetul ce îl dădea înainte de a pleca la moșia sa de la Izvoarele. Poftise boierime aleasă, vestindu-i și pe cei ce se aflau la moșiile lor, și nu se dădu înapoi nici de a-l pofti și pe Sariene, dimpreună cu copila sa, asta pentru a adormi bănuielile grecului, știind că acela are niscai susținători la Curtea domnească. Îi porunci și jupînesei sale, Păuna, cu cine să fie curtenitoare, cui să zîmbească mai mult, față de cine să fie mai rezervată, ea neieșind din cuvîntul lui. Cum s-ar spune, și ea era cam în rîndul slugilor. Ceea ce o uimi peste fire a fost poftirea zugravului talian la un astfel de zaiafet, dar nu cuteză să-și întrebe bărbatul și stăpînul.

În dimineața aceea, tabloul care înfățișa pe jupîneasa Păuna și pe Pîrvu Izvoranu a fost așezat în salonul cel mare, pentru a fi zărit de toți musafirii. Izvoranu urmărea ceva, fără a spune cuiva gîndurile sale. În același timp, urzelile lui împotriva lui Moruzi se întăriră. În jocul lui primejdios intra și tînărul meșter zugrav Angelo Santorini.

Acela, după ce își cumpărase straie noi, o porni spre casa lui Izvoranu, ferindu-se să întîrzie, pentru a nu fi

nevoit să se ploconească dinaintea obrazelor boierești pentru care nu avea nici o prețuire. Părăsi hanul urmărit de privirile galeșe ale hangiței și, în vreme ce străbătea maidanul, prinse a se gîndi la boierii Izvorani. Ce fel de oameni erau ? Căuta să le deslușească sufletele și nu izbutea defel, căci uneori erau batjocoritori și trufași, sau plini de bunăvoință, arătîndu-i chiar dragoste părintească, asta neîmpiedicîndu-i ca uneori, cînd Angelo venea la lucru, să fie întîmpinat de către o slugă care îi spunea că boierii au poruncit să vină a doua zi, fără altă explicație. Ce îi îndemna să se poarte așa ? Le era voia să-i arate într-un fel că el nu-i decît un oarecare, ceva mai presus de slugi ? Sau voiau a-i da a înțelege că, făcîndu-i favoarea de a lua masa cu ei, asta nu însemna mare lucru ? Căuta răspunsuri și nu le găsea. Uneori chipul lui Izvoranu răspîndea o blîndețe ciudată, dar nu era accea pornită din inimă, ci cu totul alta. Și, deodată zugravul avu viziunea unei reptile nespus de frumoase, cu ochi de rubin, dar pe cît era de frumoasă, pe atît era de rece. Nu se putea spune că Izvoranu era un om rău, dar oare se putea spune că era bun ?... Toate simțămintele omenești ce se pot ceti pe chipul fiecăruia nu se puteau ceti pe chipul său. Nici mînie, nici veselire, nici tristețe. Părea o bucată de piatră, în care Cel-de-Sus pusese o inimă menită să bată pentru păstrarea vieții. Nimic mai mult. Cu astfel de gînduri, Angelo se pomeni în fața casei boierești. Intră pe poarta mare, larg deschisă, și începu să urce scările. O slugă ieșită ca din pămînt i se așeză dinainte.

— Să-mi fie cu iertare, dar nu e voie pe aici ! spuse omul.

— Dar pe unde ? întrebă mirat zugravul.

— Binevoiți să mergeți prin curte și să intrați pe la subsol.

Tînărul păli. Coborî în grabă, hotărît să nu mai calce pe aici. Adică pentru cîțiva galbeni ce i se dădeau de către cei ce îi storceau vlaga să fie nevoit să rabde zîmbetul batjocoritor al slugilor de casă mare ?... Izvoranu îl zări pe fereastră cum se îndrepta spre poartă. Porunci să fie chemat înapoi. Zărindu-i chipul palid de mînie, îl întrebă plin de bunăvoință pentru ce voia să plece

Angelo îi spuse în cîteva cuvinte toată întîmplarea. De supărare, îi tremura buza de jos și se bîlbîia. Boierul n-a spus nimic. A bătut din palme, poruncind slujnicei să-l cheme dinaintea sa pe servitorul de la scară. Accla veni în fugă, gîfîind.

— Poruncă, stăpîne ?...

— De mîine dimineață nu mai ești în slujba mea. Te voi duce la cancelarie, de unde îți vei lua banii ce ți se cuvin. Înțelesu-m-ai ?

— Da, stăpîne, bîigui sluga înfricoșată. Dar io, păcatele mele... am împlinit porunca...

— Poți pleca, i-o reteză Izvoranu, și mîine să nu te mai găsesc aici ! Omul ieși cu spatele, ploconindu-se. Voi, talienii, vă aprindeți repede, ca paiele uscate, rîse boierul, întorcîndu-se spre tînăr.

— Seniore, cutez să vă rog și eu ceva...

— Te ascult ! rosti scurt Izvoranu.

— De se poate, iartă pe nenorocitul acesta...

— Nimeni n-a trecut vreodată peste hotărîrile mele, nici chiar eu.

— Dar e vorba de viața unui om și de viața femeii și a copiilor... Se opri, avînd simțămîntul că zărise în ochii lui Izvoranu o flăcăruie de înțelegere.

— Au început să sosească mosafirii, spuse boierul drept răspuns la rugămintea zugravului.

Angelo rămase singur. Izvoranu ieșise în întîmpinarea celor veniți. Își aruncă privirea asupra tabloului pe care îl zugrăvise. Pe chipul jupînesei nu se putea desluși nimic. Ochii aveau răceala celui care nu vrea să vadă nimic în jurul său. Gura păstra un zîmbet chinuit, ce nu venea de nicăieri. Chipul lui Izvoranu arăta o dîrzenie nestrămutată. Angelo ar fi voit să le dea o altă înfățișare, nu a chipului, ci a sufletului, dar i-a fost peste poate. Mîinile velpostelnicului, adunate în poală, erau împodobite cu inele din aur și pietre scumpe și, așa cum erau așezate, nu dovedeau nici dărnicie, nici zgîrcenie, ci o totală nepăsare față de cei din jur. Privit cu luare-aminte, tabloul năștea simțămîntul privitorului că are în fața sa niște năluci pe care nu le poate prinde de nicăieri. Angelo zîmbi mulțumit, căci îi întrebase de voiau să le dea o altă înfățișare, dar ei au spus într-un glas să-i facă

așa cum sînt, iar el așa i-a făcut, cum crau. Ar mai fi vrut să se uite la tablou, dar tocmai intrară în salon cîțiva boieri, cu jupînesele și jupînițele lor. Angelo salută scurt, înclinînd capul, dar aceia nu-l luară în seamă, iar Izvoranu s-a ferit să-l prezinte.

Marele vornic Barbu Vîrnav se opri în fața tabloului. Se minună de meșteșugul celui ce îi zugrăvise, dimpreună cu jupîneasa lui și cu cele două odrasle, jupînița Floarea și jupînița Ilincă. Angelo se lipi cu spatele de sobă, ascultînd sporovăielile femeilor. Jupîniței Floarea nu îi era ei aminte să se uite la tablou, ci tot trăgea cu coada ochiului la tînărul necunoscut, frumos ca zeul iubirii. Pe urmă mai intrară și alți nou-veniți în salon. Angelo rămase mai departe răzimat de sobă, făcîndu-se cît mai neobservat, pentru a nu fi nevoit să-i salute. Printre ultimii veniți se aflau și Sariene cu fie-sa. Veniseră de la Stoicănești pentru a nu se pune rău cu Izvoranu. Toți s-au strîns grămadă în fața tabloului, minunîndu-se de meșteșugul zugravului necunoscut. Toți îl întrebau pe Izvoranu cine lucrase tabloul. În vreme ce vorbeau, Elencu întoarse ochii aceia negri, lîncezi, plini de acel vino-ncoace, simțind în ceafă flacăra unei priviri străine. Întîlni ochii albaștri, seniri, plini de o tainică și dulce candoare, și toată ființa ei fu străbătută de ceva necunoscut . Cel ce o privea purta straie străine. Lăsă privirea în jos, căutînd să scape de albăstreala amețitoare. Angelo nu mai vedea pe nimeni în afară de copila necunoscută. Își scăldase privirile în ochii ei, rugîndu-se parcă să nu se întoarcă de la el.

— Cum vi se pare tabloul ? îi întrebă Izvoranu pe cei ce se îmbulzeau să-l vadă.

— E lucrat cu mare izbîndă, spuse Barbu Vîrnav.

— Se pare că cel ce l-a făcut nu este numai un zugrav oarecare, ci și un cunoscător de oameni, vorbi Sariene, zărind golul sufletesc de pe cele două chipuri.

— Iată și meșterul care l-a zugrăvit, îl prezentă Izvoranu pe Angelo.

Toți se întoarseră, astfel că Angelo se văzu nevoit să se încline dinaintea lor. Elencu răsuflă ușurată. Crezuse la început că e vreo slugă de-a boierului Izvoranu. Inima

îi tresări de bucurie. Ca din întîmplare, își tot întorcea privirea spre tînăr, care nu-și mai lua ochii de la ea.

— Tată, mult aș dori să-mi zugrăvească chipul acest meșter talian, îi șopti Elencu lui tată-său, strîngîndu-i brațul.

— Voi vorbi cu el, și chiar de va fi aforisească de bani, îți voi împlini dorința!

Deodată Elencu păli. Îl zări pe Barbu Vîrnav apropiindu-se zîmbitor de Angelo. Asta însemnă că urîta de fie-sa s-a milogit de tată-său să-l aducă pe talian în casa lor, iar Barbu Vîrnav s-a plecat dorinței fie-sii. Elencu îl trase pe Sariene după ea, apropiindu-se de cei doi pentru a auzi mai bine cele ce îi va spune marele vornic.

— Voiesc să zugrăvești chipul copilei mele, i se adresă Vîrnav lui Angelo. Pentru asta va fi nevoie să vii la mine acasă, urmă el. Slutei de fie-sa îi jucau ochii în cap de bucurie. Să mai știi că plătesc bine! Ei? Ce zici? îl întrebă el pe zugrav, văzînd că tînărul șovăie.

Ochii lui Angelo se întîlniră cu ochii lui Elencu, de parcă ar fi voit să-i ceară încuviințarea. În ei ceti el rugămintea de a nu primi. Nu știa cum să iasă din încurcătură. Dacă nu împlinea dorința marelui boier, acela desigur că s-ar fi mîniat și răzbunarea unui înalt dregător, stăpîn pe sate și oameni, e tot atît de primejdioasă ca mușcătura viperei, pe de altă parte, dacă primea, pierdea minunea ochilor negri din fața lui și pentru care începuse să-i ticăie inima. Cine naiba l-a pus pe Izvoranu să agațe tabloul în perete? Auzi din nou întrebarea vornicului, de data asta nemaiavînd în ea rugămintea plăcută, ci asprimea celui puternic, neînvățat să nu i se facă pe voie. Norocul a fost că velpostelnicul Izvoranu îl izbăvi de pacostea ce îi căzuse pe cap.

— Mărite vornice, desigur că tînărul nostru zugrav va veni neîntîrziat la casa domniei-tale, dar mai are încă de lucru la mine... Pentru asta eu am plătit cu bani naht, și de îndată ce va isprăvi, se va grăbi să-ți împlinească pofta!...

În clipa aceea, două inimi răsuflau ușurate, a lui Elencu și a lui Santorini. Chipul pocit al jupîniței Floarea se întunecă.

— Și cam cît timp îi va lua treaba ce o are de mîntuit la domnia-ta ? îl întrebă Vîrnav pe Izvoranu, ușor nemulțumit.

— La așa ceva nu am pricepere, grăi Izvoranu. Asta numai meșterul zugrav o poate spune !

— În jur de două-trei luni, vorbi Angelo, zărind privirea întrebătoare a vornicului ațintită asupra sa.

— Bine ! mormăi Vîrnav și îi întoarse spatele.

Musafirii se împrăștiară prin toate încăperile. Apoi jupînesele s-au adunat cu toate într-o odaie, spunînd ultimele noutăți, admirînd fiecare rochia celeilalte, cleventind pe cele ce nu erau de față, mă rog, după cum e treaba femeilor. Boierii mai bătrîni se așezară pe divane, arătîndu-și fiecare îngrijorarea față de noile biruri puse de Moruzi. Deși ei nu plăteau un sfanț, se temeau ca nu cumva prostimea ce ducea tot greul în spinare să se ridice, făcînd răzmeriță. Unii dintre ei tăceau, făcîndu-se a nu fi auzit cele spuse de ceilalți boieri, ca la o adică să se poată spăla pe mîini. Izvoranu îi știa pe fiecare : cine este alături de Moruzi, cine nu-l poate suferi, cine voiește ca vodă să fie înlăturat. Toate acestea firește, se spuneau pe ocolite, cît mai pe ocolite, că urechea lui Moruzi era mare și întinsă în toată țara. Toate aproponturile se făceau mai ales la adresa grecilor. În salon, lîngă tablou, nu rămase decît Elencu, tată-său cercetînd încăperile cu mare luare-aminte.

— Spune-mi, meștere, se adresă Elencu lui Angelo, ce simțești cînd zugrăvești un chip de om ?...

— Depinde de om, jupîniță, răspunse tînărul. Uneori nu pun nici o patimă dacă acel om nu-mi spune nimic, ci îl zugrăvesc după cum se cuvine, așteptînd să mi se plătească și să pot pleca repede.

— Dar chipul jupîniței Floarea cum îl vei zugrăvi ?

— După cum va plăti boierul Vîrnav, răspunse tînărul zîmbind.

Elencu începu să rîdă.

— Și pe al meu îl vei face tot după cum îți va plăti tatăl meu ?...

— Îmi voi lua plata îngăduindu-mi să te privesc. Pentru că numai așa voi putea face un tablou care să

nu aibă seamăn, adăugă el repede, zărind ochii copilei aprinzîndu-se în fața îndrăznelii lui.

Căci deși Elencu se îndrăgostise de el de la prima vedere, mîndria nu-i îngăduia ca un zugrav oarecare să-și ridice ochii la ea. Nemaivăzuta frumusețe a tînărului o descumpănise, dar nu voia să-i arate simțămintele sale față de el.

— Îndată ce vei isprăvi treaba la boierul Izvoranu, vei veni la moșia din Stoicănești. Acolo ți se va da casă și masă și tot ce vei avea nevoie, plătindu-ți după învoială. Duminicile vei fi slobod, spuse copila cu un aer de mare jupîniță, asta pentru a-i trece gustul acestui frumos neobrăzat de a-și lua nasul la purtare. Deci, ne-am înțeles ?... sfîrși ea, întorcîndu-se să plece.

— Poate că voi veni sau poate că nu voi veni, nu știu, răspunse el, rămînînd în aceeași poziție de pînă acum.

— Cum adică, vei veni sau poate nu vei veni ? O dată ce ți s-a spus, nu încape îndoială că vei veni, grăi fata, ferindu-se să spună : „O dată ce ți s-a poruncit". Elencu semăna bucățică ruptă cu tată-său, plăcîndu-i să poruncească, și vai de acela ce nu-i da ascultare.

— Am spus poate că voi veni sau nu, deoarece s-ar putea să părăsesc Valahia, răspunse tînărul, zîmbind. „Nu cumva crezi că mă vei pune cu botul pe labe, frumoaso ?" își spuse el, uitîndu-se cu îndrăzneală în ochii fetei.

— Mă rog ! După ce vei isprăvi zugrăveala chipului meu, slobod ești a pleca unde voiești ! spuse ea și, răsucindu-se pe călcîie, ieși din salon.

„Cum de îndrăznește să mă înfrunte pe mine ? Cine crede că e el ?" își zicea ea mînioasă în vreme ce se depărta.

Rămas singur, îl cuprinse o tristețe amară. Ce căuta el între acești oameni încrezuți numai pentru faptul că erau avuți ? După ani și ani, cine va mai ști de ei ? Avuțiile azi se fac și mîine se desfac, pe cînd avuția lui este fără de sfîrșit. Și totuși ce dulce e chipul acestei copile, plină de ea ! Niciodată n-a văzut niște ochi mai frumoși ca ai ei sau un oval mai dulce al obrazului, un trup pe care perfecțiunea își pusese pecetea... „Doamne nu mă lăsa să cad la picioarele ei, sărutîndu-i urmele pașilor." Din celelalte încăperi vorbăria se făcuse zgo-

mot. „Ce gălăgie zadarnică fac oamenii pentru a arăta că există", gîndi Angelo. Pe urmă gîndurile lui s-au întors iar la copila grecului. Pentru întîia oară simți că se rupe ceva în sufletul lui, zărind-o că se întoarce și pleacă. Oare asta e dragostea? Suferința de a nu mai vedea pe celălalt să fie dulcea plăcere? Atunci, dacă e așa, naiba să o ia! Că doar nu venise în Valahia să se îndrăgostească de vreo jupîniță! Asta s-ar fi putut întîmpla și în țara lui. N-avea nevoie să bată atîta drum și să înghită umilințele unora sau ale altora pe care el nu dădea nici un firfiric. Cel mai bun lucru ce îl avea de făcut, se gîndi el, ar fi să-și strîngă catrafusele și să plece din țara asta, unde unii plesneau de bine și alții crăpau de sărăcie. O țară în care respectul față de om lipsea cu desăvîrșire. Prostimea era înrăită de mizerie, gata a te scotoci noaptea prin buzunare o dată cu cuțitul răsucit în burtă, iar protipenda și marii negustori învățaseră cu sîrg cartea fățărniciei. Elencu, m-aș fi închinat pînă la moarte în fața frumuseții tale dacă ai fi fost și săracă!..." În vreme ce tînărul zugrav era bintuit de astfel de gînduri, o slugă se apropie de el.

— M-a trimes stăpînul să vă spun că a dat poruncă să vi se pună masa în odaia de lucru a dumneavoastră...

— Spune-mi, omul acela care nu mi-a dat voie să urc scările prin față... ce s-a făcut cu el? întrebă Angelo, ca și cum n-ar fi auzit porunca boierului valah.

— Și-a strîns boarfele, ca mîine în zori să nu-i mai zărească stăpînul chipul.

— Dar porunca de a nu urca cu prin față nu a dat-o stăpînu-tău?...

— Deci, de voiți să luați masa... îngăimă sluga fără să răspundă la întrebarea tînărului.

— Du-te și spune stăpînului tău că eu am luat masa la hanul unde locuiesc, grăi Angelo, aprins la față.

Servitorul se înclină și ieși. Tocmai atunci intră în salon boierul Izvoranu. Pe chip îi rămăsese un rest de zîmbet. Părea a se fi bucurat de ceva. Dînd cu ochii de Angelo, se miră zărindu-l acolo.

— Ah! Domnia-ta... spuse Izvoranu ca și cum ar fi întîlnit un lucru oarecare de care uitase. Dar îndată chipul i se schimbă, părînd a fi foarte preocupat și

încurcat : Fătul meu, începu Izvoranu cu aceeași răceală mîndră pe chip (era pentru întîia oară cînd fostul vel-postelnic îl numea „fătul meu", dar așa cum s-a mai spus, era foarte bucuros, poate că primise ceva vești de la București sau că urzeala de aici mergea șnur). N-aș voi să ici în nume de rău și nici să te întristezi, știindu-te cît ești de mîndru... Ah, dar mai întîi, dă-mi voie să-ți spun că mi-a făcut o mare plăcere faptul că niște boieri mari te-au ales pentru a le zugrăvi chipurile... Da, da... Nici nu știi ce plăcere mi-a făcut că de pe urma mea vei putea cîștiga niște bani frumoși... Care cred că îți vor prinde bine, nu-i așa ?... Și spunînd acestea, îl luă pe Angelo de brat, făcînd împreună cîțiva pași, ca pentru a-l urni de lîngă sobă. Iată despre ce este vorba. Nu mi-aș fi închipuit că vor veni atîția mosafiri și că d-abia am avut loc să-i așez pe toți la masă... Așa că domnia-ta fiind, cum se spune, de al casei, nu te va supăra prea tare faptul că am poruncit să ți se servească masa în odaia domniei-tale... Voi porunci să nu-ți lipsească nimica din tot ce se va servi la masa noastră, chibzuind eu că acea odaie este cea mai nimerită pentru domnia-ta, că numai acolo îți dezvălui comorile izvorîte din sufletul, ochiul și mîna atît de pricepută... Rămase pe loc, mai căutînd niște cuvinte alese, pentru a nu-l pierde.

Angelo simți un fel de silă.

— Aș voi să vă spun ceva...

— Te ascult cu plăcere, fătul meu...

— Oare nu v-ar fi fost mai ușor să-mi spuneți : „Măi zugravule, tu, cu obîrșia ta, nu ai ce căuta la o masă boierească pentru că nu se cuvine !" Pentru ce a fost nevoie de atîtea ocolișuri, pe care nici domnia-voastră nu le credeți, nici eu ! Dacă îmi spuneați așa, v-aș fi mulțumit, căci bine este ca fiecare să-și cunoască lungul nasului... În orice caz, trebuie să vă spun că am luat masa la han, așa că nu vă mai neliniștiți din pricina mea !...

— Dar nu e vorba de așa ceva, răspunse mai moale Izvoranu.

De n-ar fi avut nevoie de acest copilandru, care nu se împăca defel cu bună-cuviința, lesne i-ar fi fost să-l dea afară după asemenea vorbe nesocotite, căci nu se vorbește așa cu un boier mare ca el. Însă îi intrase în

cap că trebuie să reînnoiască biserica din sat, ctitorită de el și de jupîneasa Păuna, și să înalțe în Slatina altă biserică, pentru pomenirea lui. Astfel că își stăpîni mînia ce l-a cuprins, lăsînd să-i fluture pe chip același zîmbet pe care știa să-l cheme de cîte ori era nevoit să-și acopere adevărata față.

— Domnia-voastră mi-ați arătat cum trebuie să se poarte un om față de semenul său... Din păcate, nu sînt în stare să mă învăț a fi așa. Nu știu a zîmbi sau a mă încrunta cînd e nevoie. Poate că vîrsta mea nu-mi îngăduie să le cunosc pe de rost pe toate acestea.

— Nu știi să fii recunoscător, meștere, răspunse cu asprime Izvoranu. Și nici nu știi să vezi ceea ce trebuie să vezi!

— Iertat să-mi fie, seniore, dar văd ceea ce este de văzut și înțeleg ceea ce este de înțeles.

— Fătul meu, ești un mare zugrav, dar nu știi să scoți în valoare harul pe care ți l-a încredințat Dumnezeu. Văzut-ai cum se îmbulzeau boierii în fața tabloului, ba chiar și marele vornic Vîrnav, lăsînd totul la o parte, nu s-a sfiit să te poftească în casa lui. În orice caz, sînt mulțumit că am putut să te ajut... Da, da! Foarte mulțumit!... Spunînd acestea, Izvoranu îi dădu drumul de brat și ieși grăbit.

Angelo nu mai rămase mult. Ieși pe o ușită dosnică și, fără a fi văzut de cineva, se pomeni în uliță. Noaptea îl cuprinse. spălîndu-l parcă de niște lături. Mai întoarse o clipă capul, cu slaba nădejde că va mai putea zări o dată la una din ferestre ochii negri și lîncezi ai jupîniței Elencu, după care o luă din loc către han, iuțind pasul.

Înainte de a se așeza la masă, Elencu mai se făcu a se plimba prin încăperi, căutînd cu ochii în toate părțile, dar nu-l mai zări pe tînărul acela frumos ca un zeu, care n-a căzut la picioarele ei îndată ce a văzut-o. A vrut să întrebe o slugă dacă nu cumva l-a zărit, dar se rușină la gîndul unei asemenea necuviințe. Îi trecuse cheful de orice. „Oare ce se întîmplă cu mine? se întrebă ea. Să-mi fi pierdut mințile din cauza acelui nerușinat de zugrav?“ Și de nu va voi să vină la Stoicănești, îl va ruga pe tată-său să-l aducă grabnic cu potera. Dar cine se crede el?...

Își frămîntă nervoasă batista în mîini, cînd privirea i s-a oprit pe un tînăr cu ochii înguști și alungiți, cu pomeții cam mari, cu barbă creață, care intră pe ușă, ținînd de braț un bătrîn de al cărui chip își aminti. Boierul Pătru Mavrodineanu. Și pe tînăr parcă îl mai zărise undeva! Deodată își înăbuși un mic strigăt de uimire. Haiducul. Acela care îi scăpase viața! Cînd tînărul i-a fost prezentat, Elencu nu s-a putut opri de a-i spune că este un mare lăudăros, dîndu-se drept haiduc, și un mare mincinos. În sinea sa îi părea bine că n-a fost așa. Nopți întregi se gîndise la acel bărbat cu ochi negri care ar fi putut să o ucidă sau să o jefuiască. Și teama se împletea cu o dulce plăcere. Dar acuma toată aventura aceea care îi dădea fiori se risipise.

— Ați mai învățat să călăriți? auzi ea glasul lui, necăjind-o.

— În orice caz, e mai frumos să spun că nu știu să călăresc prea bine decît să fac pe grozavul, zicînd că sînt ceea ce nu sînt în stare a fi! îi răspunse ea, fără a-și lua ochii din ochii lui.

Tînărul rîse ușor, și Elencu zări niște dinți de o albeață nefirească.

— Faptul că nu v-ați temut prea mult de mine mă face să cred că nu erați încredințată că sînt haiduc, pentru că altfel ați fi murit de spaimă, o necăji el mai departe.

— Nu mă înspăimîntă haiducii, că știu să țintesc cu pistolul mai bine decît domnia-ta, îi răspunse ea cu o mîndrie copilărească.

— Dacă e așa, vom face o încercare de îndată ce ne vom întoarce la moșie, și de voiți, putem pune și un rămășag...

— Sînt gata pentru rămășag și sînt încredințată că-l vei pierde...

— Rămîne de văzut, spuse tînărul, zîmbind.

Îndată după isprăvirea mesei, sosiră și lăutarii. Începură să cînte, iar boierii le țineau isonul, unii răcnind din lipsă de glas, alții behăind din lipsă de ureche, mîngîindu-și bărbile cu apropont, aruncînd priviri lăcrimoase către jupînese sau jupînițe, dădeau pe gît pahar după pahar, după care strigau „vivat", rîzînd și bătînd din

palme. Ba unii dintre ei, aghezmuiți binișor, încinși de pojarul mîncărurilor și vinaturilor, lepădară anteriele, spre rușinea jupîneselor, care se făceau a nu lua în seamă asemenea necuviințe. Singurul care își ținea bine firea, nedîndu-se în stambă, era Sariene, la care trăgeau cu coada ochiului jupînesele, înfiorate de bărbăția ce i se putea ceti pe chip și de ochii albaștri, imobili, ca două lacuri nemișcătoare.

Izvoranu îi cîntărea pe toți, căutînd pe cine să mai atragă de partea sa împotriva lui vodă Moruzi. Pe Sariene îl poftise pentru a-l iscodi de una sau de alta și pentru a vedea ce păcate are. Băutura? Muierile? Jocurile de cărți?... Dar grecul nu se lăsă ademenit de nimic din toate astea. În tot acest timp și pe sub masă se mai petreceau niste lucruri nu tocmai la locul lor, dat fiind că meșii stolnicului Iacovache Tufescu se atinseră așa, ca din întîmplare, de poalele rochiei slugeresei Văleanu, căreia, cam de multișor, stolnicul îi purta simbetele. Slugereasa Bica, muiere trupeșă și defel îndărătnică la cele lumești, căsătorită din porunca lui tată-său cu urîtul acela de Dumitrache Văleanu, gata era a scoate din minți pe un bărbat, mai cu seamă dacă aceluia îi cîntase vinul în strună, așa că simțind ea meșii stolnicului, nu-și trase piciorul, ba și-l lipi mai avan de meșii îndrăzneți, înfiorîndu-se toată, cercetîndu-și în taină, cu dosul mîinii, fierbințeala obrazului, în vreme ce își privea bărbatul cu privirea aceea molatică de mîță, și zărindu-i smocurile de păr ce îi ieșeau din nas și din urechile blegi, se cutremură de silă. Căutase în bărbatu-său oprelișteа pe care o simțea cum se face praf. Și iar meșii Tufescului nu-i dădeau pace. Își făcu cruce de trei ori cu limba în gură, aruncîndu-se în mocirla păcatului, așa cum fac unii ce vor să-și ridice zilele. Dar deodată a înghețat. Mîna stolnicului se plimba ușor pe coapsa ei, în vreme ce Iacovache se făcea a rîde de lafurile boierilor. Bica încercă să-i îndepărteze mîna cu mîna ei, dar mîna lui Iacovache ardea ca focul, iar a slugeresei era rece gheață. „Nu se cuvine, îi șopti ea din vîrful buzelor, fără a-și trage mîna din mîna lui. Ne vede Dumnezeu, stolnice!“ murmură ea, pierdută. Drept răspuns, auzi în căușul urechii șoapta fierbinte a lui Tufescu: „Au com-

pătimești la amoarea mea ?“ Și Bica, slugereasa, îi răspunse, tot în șoaptă, neluîndu-și ochii de la pocitul de bărbatu-său : „Compătimesc !“

După masă se prinseră boierii la joc. Jucară hora boierească, sîrba și bătuta și „ca la ușa cortului“ și tot felul de jocuri de le băteau ca tobele inimile în piepturi, iar slugerul Văleanu sărea ca un țap, ținînd de mînă pe stolnicul Tufescu, chiar de mîna aceea care îi mîngîiase jupîneasa. Acuma să nu se creadă că Iacovache Tufescu era singur cuc. Avea jupîneasă tînără și plăcută la înfățișare, dar de care i se cam luase, zicîndu-și el că stolniceasa e prea înceată la dragoste, cercetînd ea mai mult cele bisericești decît cele lumești, ba îl mai ținea departe de ea sub tot felul de pricini. „Azi e sfînta vineri și îi păcat mare ! Azi e sfînta miercuri, îi zi de post... Cine a mai pomenit să-i ardă cuiva de dragoste într-o astfel de zi !...“ Și tot așa îl ținea, iar Tufescu se cam săturase de atîtea posturi și o luase razna, mai cu seamă că stolniceasa nu tocmea în casa ei slugi tinerele, cunoscînd ea aprinderile lui Iacovache, ci numai hoaște, una mai urîtă decît alta. De mult nu mai era zuliară, lăsîndu-l să-și facă de cap, deși îi mai strecura în băutură buruieni ce moaie puterile bărbatului, nădăjduind în cele din urmă că tot Dumnezeu îi va veni de hac ! Zărise ocheadele pe care le schimba slugereasa cu bărbatu-său, dar se făcu a nu le lua în seamă. Ba chiar la plecare, cele două femei se îmbrățișară, sărutîndu-se cu mare dragoste... Pe la orele 3 din noapte, butcile boierești începură a trage la scară. „Ce berbant mai e și Tufescu ăsta ! O clipă nu mi-a dat pace !“ își zicea slugereasa, privindu-și soțul care începuse să sforăie ca un bivol, trîntit între perinele butcii. În legănatul trăsurii, capul lui Văleanu se clătina cînd într-o parte, cînd într-alta, ca o căpățînă de măgar mort.„De ce, pînă la vremea asta, Tufescu nu mi-a mărturisit amoarea sa ?“ se întreba ea înciudată. Se hotărî să se întîlnească oriunde și oricînd cu stolnicul...

Chiar în ziua aceea, înspre amiază, Izvoranu părăsi orașul Slatina, îndreptîndu-se spre moșia Izvoarele, urmat de căruțe încărcate cu cele necesare ședерii sale acolo. Și cum gonea trăsura în pasul întins al cailor, Izvoranu

zări pe meșterul zugrav, cărîndu-și puținul calabalîc în spinare, mergînd agale pe partea dreaptă a drumului. Izvoranu porunci să oprească în dreptul călătorului.

— Meștere Santorini ! strigă el.

Angelo se întoarse.

— Încotro ? îl întrebă boierul. Am trimes după domnia-ta la han și mi s-a spus că ai plecat. Oare să fi uitat că noi doi am avut o înțelegere, întărită de niște bani ?

— N-am uitat. Dar am plecat pe jos, pentru a cunoaște și o altfel de lume, răspunse tînărul.

— Firește, mai bună decît lumea de la oraș, rîse Izvoranu.

— Atîta vreme cît n-am cunoscut această lume, nu mi-e îngăduit să fac asemănare sau deosebire...

— Păi bine, meștere, de ți-e voia să cunoști prostimea, n-aveai nevoie s-o pornești pe jos. Te-ai gîndit unde vei fi putut dormi sau unde vei fi putut mînca ceva ?...

— Iată niște întrebări pe care nu mi le-am pus, deoarece tot n-aș fi găsit răspunsul...

— Ah, tinerețe, tinerețe !... Cît poți fi de încrezătoare ! Urcă, meștere ! îi spuse Izvoranu. Apoi se adresă jupînesei în chip de glumă : „Iată fiul rătăcitor !"

Păuna zîmbi, așa cum zîmbea întotdeauna, cu gîndurile în altă parte. Zugravul se urcă în trăsură, gîndind că n-are ce pierde și că supărarea lui l-ar fi lăsat nepăsător pe fostul velpostelnic, în schimb el ar fi pierdut niște bani. Văzîndu-l în trăsură, Izvoranu se liniști. Pusese gheara pe acest puiandru năzuros, plin de har și cu mîndrii boierești în cap.

*

* *

De la plecarea Izvoranilor, s-a scurs o bună bucată de vreme. Orașul își ducea viața tihnită mai departe. Despre cumplita boală a ciumei nu se mai pomenea. Se părea că lovise Bucureștiul, dar că plecase așa cum venise. Oamenii își vedeau de treburile lor, fără a lua în seamă că mulți boieri părăsiseră orașul dimpreună cu familiile lor. Întreaga protipendadă a orașului se făcuse nevăzută. Nu se mai vedeau pe ulițe echipajele luxoase

ale trăsurilor, casele boierești căzură sub întuneric, oamenii de rînd nu se întrebau unde au plecat obrazele simandicoase, mulțumindu-se să-și vadă de grijile lor. Ziua de Sfînta Maria mică a venit cu o dimineață sălcie ca o apă rea. Ochii cerului prinseră albeața orbului. O căldură înăbușitoare se lăsă greoaie peste oraș. Aerul se făcu pîclos. Ciinii vagabonzi se lungeau în mijlocul ulițelor fără a se mai feri de căruțe. Pe urmă s-a stîrnit un vînt călduț, care prinse să răscolească praful în vîrtejuri, înălțîndu-l și împrăștiindu-l. Oamenii îl simțeau cum scîrțîia între dinți. Clopotele bisericilor chemau oamenii la rugăciune și pocăință. O găină zburâ pe uluca unei ogrăzi și prinse a cînta cocoșește. Cîteva femei ce treceau pe uliță se închinară înspăimîntate. Semn rău ! Un sacagiu își îndemna calul costeliv cu lovituri de bici, strigîndu-și apa de vînzare încinsă de soarele ce dogorea. Oamenii mai mult se tîrau, fără nici un chef, părînd a fi obosiți de moarte. O liniște ciudată încolți orașul din cele patru părți. Nici larma copiilor nu se mai auzea.

Un calemgiu de la Curtea de criminalion mergea împleticindu-se. Părea a fi bine aghezmuit de băutură. Din cînd în cînd se oprea pe loc, ștergîndu-și fața de sudoare cu o năframă vărgată. Mișcările îi erau încete și dezordonate. Mai făcu cîțiva pași, sprijinindu-se de zidurile caselor, apoi păru a se poticni de o piatră și deodată căzu fulgerat cu fața în jos. Cîțiva trecători s-au oprit lîngă el mai mult pentru a se odihni. L-au cercetat cu privirile, fără să se plece pentru a-l ridica. Se mirau de patima calemgiului, care o luase de dimineață cu băuturica. În cele din urmă, o femeie bătrînă se apropie de el, întorcîndu-l cu fața în sus. Omul sufla greu, de parcă cineva i se așezase pe piept, lăsîndu-se cu toată greutatea. Pe chipul palid, sudoarea se ivea ca niște nasturi mari. Buzele bîiguiau un fel de „ajutați-mă", sau așa ceva. Cineva îi ridică brațul, încercînd să-l salte de pe jos. O duhoare de puroi izbi nările celor din jur. Încheietura mîinii era cleioasă de puroiul scurs de sub braț. Cel ce îi ridicase brațul își șterse palma de un copac, cuprins de scîrbă. Apoi un țipăt ascuțit de femeie făcu să se înfioare carnea celor din jurul omului căzut. „Ciuma !" Oamenii începură să o ia la goană înspre case,

de parcă năvăliseră turcii. Într-o oră, poate că nici atîta, vestea se lăți în tot orașul. O luară la fugă și cei ce se adunaseră în biserici, cinstind prin rugăciunile lor ziua de Sfînta Maria. Un dușman cumplit, nevăzut, năvăli peste oraș din toate părțile. Pe o ulicioară ce ducea spre Olt mai căzură vreo doi bărbați : un surugiu de poștă și un fluieră-vînt. Mai înspre seară, la hanul unde trăsese Angelo messerul, căzu hangiul.

Începură zile și nopți de spaimă. Orașul vuia de țipete și bocete. Stăpînirea, luată pe neașteptate, dădu drumul la cei din pușcărie, cu condiția ca aceia să adune pe cei căzuți, fie morți, fie muribunzi. Pe ulițe, trecătorii se pomeniră cu o mulțime de cîini fără stăpîn. Apoi apărură cioclii, acei pușcăriași liberați, cu basma roșie legată de braț, ce își mînau cotigele în care erau aruncați de-a valma și cei morți, și cei ce trăgeau să moară. Peste ei era azvîrlită un fel de pînză groasă de sac din care se iveau tălpile vinete, murdare, sau papucii celor loviți de molimă. Acești cioclii, scursori ale Slatinei, mardeiași, hoți, ucigași, de îndată ce se văzură slobozi, puseseră stăpînire pe oraș. Căci cine dintre oamenii de treabă avea îndrăzneala de a se încumeta morții ? În schimb, aceste gunoaie omenești nu se temeau de nimica. Începuse să le umble moara. Și-apoi, la ce aveau să se teamă ? Între pușcărie și libertate, chiar cu prețul vieții, au ales o astfel de libertate. Scăpa cine putea, murea cine trebuia !

Dintre acești haidamaci se ridică unul, mai breaz decît ceilalți fîrtați, pre numele lui Iancu Herghelie, zis „Limbă-Lată", condamnat pe viață de Curtea de criminalion pentru tîlhărie cu omor. Acest Herghelie ajunse mai-marele nemernicilor de care s-a pomenit mai sus. Era scundac și al naibii de voinic. Chipul oacheș, mîncat de vărsat, mai păstra crestăturile de cuțit și un rest de ureche atîrna bleg, partea de sus fiind tăiată la vreo încăierare. Un ochi lovea înaltul cerului, iar celălalt căta în pămînt. Știa să se bată ca nimeni altul, astfel că într-o clipită îți vărsa măruntaiele. N-avea nici tată, nici mamă, nici muiere, nici copii. Cînd l-au năimit poterașii, a fost nevoie de vreo zece oameni ca să-l lege, așa se zbătea și urla, ba la vreo doi din ei le-a săltat și zilele.

Anii de temniță l-au mai liniștit, așa cum liniștesc gratiile pe cel din dosul lor. Acum, fiind stăpînirea la ananghie și avînd nevoie de ticăloși de teapa lui, îi dete drumul, tocmindu-l în slujba ei. „Fraților, le spunea el celorlalți tîlhari, iată că a sunat și ceasul nostru. Dacă nici acum nu ne-om căpătui, apăi să știți că niciodată nu vom strînge avuție.“ După ce le spuse acestea, îi învață cum să intre în curțile oamenilor, cum să arunce cîrpe mînjite cu bale și puroi pentru ca molima să se lățească în voia ei, cum să se tocmească pentru a ridica pe cel ce murise, cum să dea foc caselor ca pe urmă să se poată întoarce la locul prăpădului, spre a jefui ce se mai putea jefui. După cele spuse, îi îndemnă la treabă, fiecare dintre ciocli ochind cîte o casă mai arătoasă, de unde s-ar fi putut apuca cîte ceva. Herghelie își puse ochii pe casa unui preot. Familia fugise, doar preotul bătrîn, trăsnit de molimă, rămăsese întins pe pat, în așteptarea izbăvirii de apoi. Iancu străbătu curtea și, ajuns în fața ușii de la intrare, o deschise izbind-o cu piciorul. Se strecură prin odăi, pentru a se încredința că nu mai e nimeni. De undeva auzi un geamăt slab. Se opri, ascultînd o clipă, pentru a prinde mai bine locul de unde venea geamătul. Intrînd în odaia din dreapta casei, dădu peste preot.

— Ce-i, părinte ?... Te lovi ?

— Pedeapsa dumnezeiască, fiule, murmură stins bătrînul.

— He, he, rînji cioclul, boala nu ține seama de ești față bisericească ori nu ! Ți-a venit ceasul, gata ! Te-a luat ! spuse el în vreme ce-și învîrtea ochii roată prin odaie, să vadă ce este de șparlit. Zări sfeșnice și cruci fixe scumpe, ceasul preotului și altele pe care degrabă le înhăță, băgîndu-le într-o traistă mare, pe care o purta atîrnată de grumaz.

— Hai, părinte, hai odată, că n-avem vreme... Dacă am sta după toți așa, ce ne-am face ?...

— Unde, fiule ? șopti muribundul, neînțelegînd.

— Eh ! La dracu ! Unde altundeva ? La moarte, că doar nu te-oi pofti la nuntă !

— Apă... ceru bătrînul cu voce stinsă.

— Lasă , că nu mai ai nevoie de apă ! Îți stinge neica Iancu setea !

Și apropiindu-se de bătrîn, ridică ciomagul. Ochii preotului îl priveau înspăimîntați. O clipă, cioclu păru că șovăie, ca apoi să izbească cu sete. Bătrînul horcăi o dată lung, iar pieptul ce se zbătea sub răsuflarea nebună se liniști. Herghelie îl apucă de picioare și îl trase afară ca pe un sac apoi îl aruncă în cotigă, acoperindu-i fața cu pînza de sac. Se mai întoarse o dată în casă, spre a se încredința că a luat tot ce i-ar fi folosit. Ieșind, se opri lîngă cocina porcilor. Zări o scroafă de vreo două sute de ocale guițînd de foame. „Las', că te ia neica și pe tine", mormăi el înveselit și, pocnind din bici, o porni cu cotiga și cu popa înspre groapa de lîngă marginea de răsărit a cimitirului. Groapa era adîncă, iar peste cei morți se trăgea pămînt, după care venea un alt rînd proaspăt...

Zilele și nopțile se scurgeau într-o spaimă nebună. Orașul părea părăsit. Sănătoșii fugiră, lăsînd bolnavii în grija Domnului. Femeia își părăsea bărbatul atins de molimă, copiii își lăsau părinții fără nici o remușcare. Ibovnicul dădea bir cu fugiții, măcar că, numai cu cîteva zile în urmă, îi jura celei pe care o înconjura cu libovul lui înfocat credință pe tot restul zilelor. Dar mai erau și alții, oameni de inimă, cu dragoste și devot față de cei loviți de boală. Pentru a nu cădea pe mîna cioclilor, își ascundeau ființele dragi în pivnițele caselor, și de se întîmpla ca aceia să moară, îi îngropau acolo. Iar dacă vreun cioclu dădea totuși peste un bolnav, începea tocmeala : cît să i se plătească pentru a nu-l ridica. Se luau galbeni sunători, salbe de aur, paftale, inele, cercei de la cei avuți, de la sărăntoci se luau și de-ale gurii. Uneori se năștea adevărate încăierări între ciocli și familie. Cei din casă n-aveau de unde plăti prețul cerut de ciocli, dar nici pe bolnav nu voiau să-l dea. Atunci bărbații săreau cu topoarele, fără ca cioclii să se lase mai prejos. Cînd vedeau că sînt gata să fie răpuși de oamenii înnebuniți de molimă și de suferință, o rupeau la goană, întorcîndu-se după lăsatul nopții pentru a arunca peste uluci șomoioage și cîrpe aprinse. Casa lua foc repede. Cei dinăuntru ieșeau ca șobolanii, urlînd de spaimă și de nefericire. Acești cio-

cli erau cei mai înverșunați răspînditori ai bolii. Li se făcuse oprelişte de a se mai amesteca printre lumea curată. La plîngerile oamenilor, vodă porunci ca zapciul sau cioclul care se va apropia de lumea curată să fie împuşcat. Şi mulți dintre acești ticăloşi luară calea cimitirului, alături de ciumați.

Gropile în care erau azdrucați morții erau făcute de mîntuială şi la repezeală, încît cîinii, rîcîind cu labele, îi scoteau de prin gropi şi îi mîncau. Şi mai porunci vodă mitropolitului ca să fie trimişi cuvioşii părinți cu moaştele sfîntului Visarion făcătorul de minuni şi mîntuitorul acestei cumplite molimi prin județul Olt, „unde n-a lipsit desăvîrşit molifseala... Iar preoții să facă sfeştanii şi să boteze vinerea şi miercurea cu sfînta aghiazmă, ferindu-se a nu face îngropăciune de oameni, măcar că orice boală va fi, pînă nu se vor încredința bine." Apoi, li se citi locuitorilor pitacul domnesc, care mai poruncea „ca oamenii să se părăsească de molifte şi praznice cu adunare de oameni într-această vreme, că pomenirile şi la alte vremuri oricînd tot sînt primite de Dumnezeu..."

Aerul îmbîcsit de praf, de fumul lumînărilor şi al cădelnițelor ce ardeau tămîia pe cărbuni, devenise înăbuşitor. Sute de oameni îngenuncheați, cu lumînări aprinse în mîini, aşteptau să fie scoase din biserică moaştele sfîntului Visarion, făcătorul de minuni. Femeile, mai ales cele bătrîne, băteau mătănii cu frunțile în țărînă. Preoții, moleşiți de zăpuşeală, înălțau ochii înroşiți de nesomn către cer, mormăind cîntecele bisericeşti. După o bucată bună de vreme, micul sicriu ce purta capul sfîntului Visarion fu scos afară din biserică. Credincioşii începură să se înghesuie şi să se frămînte. Țipetele femeilor şi hohotele de plîns umpleau văzduhul. Sute de mîini încercau disperate să atingă sicriul sfîntului, pe care îl purtau cîțiva tîrcovnici. Oamenii se îmbrînceau, călcîndu-se în picioare, urlau, trîntindu-se cu fața în țărînă. Pe chipurile ude de năduşeală, murdare de praf, cu lacrimile şiroinde, se putea citi spaima nebună a bietei ființe omeneşti care nu se mai putea apăra. Năvăliră cu toții asupra micuței racle ferecate în argint, încercînd să o atingă cu buzele sau cu mîna. Împinşi şi stîlciți de cei din urmă, cei din față căzură peste raclă. Femeile doborîte de în-

vălmășeală țipau, căutînd să scape cu zile, mușcînd și zgîriind cu unghiile fețele cele mai apropiate. Bărbații se încăierau, lovindu-se cu pumnii. Preoții priveau descumpăniți, neștiind ce să mai facă. Cîte unul mai da glas : „Oameni buni, liniștiți-vă ! Sînteți în casa lui Dumnezeu !“ Dar cuvintele lui erau acoperite de țipete și blesteme. Oamenii își căutau mîntuirea cu pumnii și cu picioarele. Deodată se auzi un țipăt ascuțit de femeie, așa, ca un țipăt de moarte. Buimacă, lumea se trase înapoi. Un urlet înfricoșător înfioră mulțimea. „Ciuma !“ În cîteva clipe, în jurul celei căzute se făcu un gol mare. Oamenii o luară la fugă. Nu mai rămaseră decît preoții, racla și femeia trăsnită de molimă. De după colț se ivi cotiga lui Herghelie. Se întorcea de la cimitir, golită de lețuri. Un preot îi făcu semn să se apropie. Cioclul opri mîrțoaga și intră în curtea bisericii. Femeia gemea ușor și din cînd în cînd bîiguia niște cuvinte. Era tînără, cam la vreo 18-20 de ani. Ochii îi ținea închiși, și pieptul i se ridica într-o răsuflare grăbită. Cu un aer prefăcut de tristețe, Iancu se plecă asupra ei, apoi clătină din cap, făcîndu-și cruce.

— Ce-i facem, sfinția-ta ? îl întrebă pe preot, scărpinîndu-și obrazul nebărbierit.

— Fiule, ridic-o pe sărmana copilă și du-o la lazaret, îi spuse preotul.

— O duc, preasfinte, cum să nu o duc ! Că doar sîntem oameni cu frica lui Dumnezeu ! zise el și, plecîndu-se, o ridică de pe jos. Apăi, sărutăm dreapta, sfinția-ta, mormăi el, întorcînd capul către preot.

— Mergi cu Dumnezeu, fiule ! binecuvîntă preotul.

Herghelie așeză bolnava în cotigă binișor, cu o grijă exagerată, apoi își îndemnă mîrțoaga cu lovituri de bici. Mergea încet pe lîngă droaște, uitîndu-se la femeie. Îi zări în deget un ineluș de aur cu un rubin mic și în urechi niște cercelușî simpli, dar tot de aur. „Ce dracu să-i mai facă ăia de la lazaret, că asta d-abia își mai trage sufletul. Mai bine o duc la groapă.“ Întoarse cotiga și o luă spre cimitirul neîmprejmuit. Ajuns la capătul crucilor, luă hîrletul și începu să sape. Din cînd în cînd se uita dacă vine cineva. Nu se vedea nici țipenie de om. Își scuipă în palme, săpînd mai departe. Cînd socoti

el că groapa este îndeajuns de adîncă, în așa fel să nu o scoată cîinii, se săltă afară și se mai uită o dată la chipul femeii. Ochii împrăștiați licăriră. Un zîmbet parșiv flutură pe buzele vinete și groase. „Adică de ce nu ?... se întrebă el. Că pentru ea totuna-i !“ O săltă din cotigă, așezînd-o jos lîngă groapă. Femeia deschise ochii, privindu-l cu spaimă înghețată. Cioclul se mai uită o dată în jurul lui. Nimeni ! Grăbit, îi ridică poalele. Nefericita, doborîtă de molimă și îngrozită de chipul hidos al lui Iancu, se apără slab, cu ultimele puteri. Începutul de țipăt fu curmat de palma groasă și lată a bărbatului. Cînd se ridică de pe ea, îi smulse inelul din deget, apoi, cu o mișcare aspră, trase cerceii. Femeia își pierdu cunoștința. Și așa cum era, cu fustele ridicate, o săltă de la pămînt și o azvîrli în groapă, apoi se apucă să arunce pămîntul peste ea.

Părăsi cimitirul grăbit, gîndindu-se la aurul, sculele de preț și banii adunați. „Încep să mă înavuțesc“, mormăi el și chipul i se lumină de părere de bine. Scoase cerceii, privindu-i cu luare-aminte. Erau mînjiți de sînge, așa cum i-a smuls din urechile femeii. Îi șterse pe mînecă, bombănind nemulțumit : „Nu-s mare brînză ! Dar mi-am luat io plata altfel !“ Mergea pe lîngă cotigă ca un om cu datoria împlinită, muncit de gînduri. Își visa o pereche de case în centrul orașului, cu prăvălie mare, trăsuri încăpătoare cu patru cai, surugii, slugi și o pivniță adîncă, plină de butii cu vin. „Dacă o ține molima așa, m-am procopsit !“ Și fără să-și dea seama, murmură un „Doamne, ajută !“ „Adică de ce să nu țină ? se întreba el. Că pe asta nu o stîrpește nimeni. Vine cînd vrea și pleacă atunci cînd poftește ! Și cu cît va sta mai mult, cu atît se va umfla punga lui neica Iancu... Că zice lumea că e rea și afurisită... Dă ce e rea ?... Ba nu e rea deloc ! Că pă mine m-a scos de la gros și m-a făcut om !“ Și tot așa își vorbea el, pînă se întîlni nas în nas cu Tache Pisică, un alt cioclu cotigar. Acela avea căruța plină cu hoituri. Mergea pe lîngă cotigă, împletindu-se. Parcă n-avea aer. Iancu își opri droșca lîngă a lui Pisică. Acela era gata-gata să treacă pe lîngă el fără să-l vadă.

— Ce, măi Pisică, nu mă mai cunoști ? Ori te ajunseși ?! Ei, fir-ai să fii ! rîse Iancu cu gura pînă la urechi.

Pisică se întoarse, uitîndu-se năuc la Herghelie. Bătu din buze, încercînd să spună ceva.

— Mi-e rău, nea Iancule ! Nu-ș' ce mă-sa am, izbuti el să vorbească.

— Pă dracu ! Băuși ca un porc toată noaptea și acu se învîrtește pămîntul cu tine. Bagă-ți degetele pe gît și scoate tot din maţe, îl sfătui Herghelie. Vrei să te ajut să tragi cotiga în cimitir ?...

Pisică dădu din cap fără să răspundă. Iancu luă calul lui Pisică de căpăstru, întoarse căruța lui și o porni înapoi spre cimitir. Nici n-apucară să ajungă bine la locul unde avea să-și îngroape Pisică morții, că acesta își duse mîna la gură, holbă ochii și, gemînd, se prăbuși la pămînt. Iancu îl întoarse cu fața în sus. Pisică sufla greu. Încercă să se ridice, dar puterile îl lăsară. Recăzu și rămase cu ochii mari, deschiși.

— Nea Iancule, mama ei de viață... Taman acu, cînd strînsei și io ceva chiag... Taman acu... Dintr-o dată...

Se opri, mușcîndu-și buzele. Lacrimile i se prelingeau pe obraji. Iancu îi săltă brațul. O putoare de puroi stătut îl trăsni.

— Ptiu ! scuipă Herghelie cu scîrbă. Fir-ai să fii ! Te trăsni ciuma, frate Pisică...

— Mor, nea Iancule ? întrebă el cu ochii măriți de spaimă.

Aștepta ca celălalt să-i spună un „du-te-n mă-ta, că nu mori". Asta i-ar mai fi dat puțin curaj. I se păru că Iancu rînjește, bucurîndu-se.

— Mor ? Ce zici ? repetă Pisică întrebarea.

— Păi... o să cam mori !

— Crezi că nu scap deloc ?

Ochii lui Pisică se uitau în ochii împrăștiați ai lui Iancu, rugători, cerșind un răspuns. Herghelie prinse a rîde. Se scobi cu degetul mic în ureche, zgîlțîindu-l. Ce să-i spună ?

— Cine dracu a mai văzut om lovit de ciumă să mai scape, măi Pisică ? O dată ce te-a ochit, înseamnă că te-a plăcut ! Te alese pe tine ca mai mîndru ! rîse el și se apucă liniștit să-l scotocească. Găsi legată de grumaz o pungă plină-ochi cu giuvaericale. Cît ai clipi, o strecură

în sîn. Tu nu mai ai ce face cu ea, că acolo unde te vei duce, nu plătești nimica, măi Pisică ! Nu-i ca la noi, pe Pămînt, unde, de cînd ai ieşit din mă-ta, tot plătești... Ehei, acolo e altă socoteală... Se opri, uitîndu-se la mutra lui Pisică. Acesta scrîşnea din dinți şi hohotea de plîns. Iote, mă ! Plînge ca o muiere ! se miră el. Ho, mă, nu mai boci, că toți o să murim. Tu acu, io mai tîrziu, dar tot acolo ne întîlnim. Unul mai devreme, altul mai tîrziu ! Ce crezi, că Al-de-Sus iartă vreunul ? Aş !... I-a venit rîndul, doar îi face semn cu deştiul : „Ia vino încoace, mă prăpăditule !“ Iar tu te duci, că n-ai încotro ! Că nu te pui tu cu Dumnezeu ! Aşa-i ?... Se opri ca pentru a auzi aprobarea din partea celuilalt.

Cît timp îi vorbea, Pisică îl privea cu ochii măriți de spaimă. Acum hohotea de plîns, acum tăcea, părînd a se liniști. O mînie surdă îl cuprinse : „Adică de ce ăsta să scape şi io nu ?“ întrebarea asta îi sfredelea inima.

— Măcar ia-mi tot, nea Iancule, gîfii Pisică. Între cămaşă şi nădragi mai am o pungă...

— Ştiam io că eşti om de treabă, mă Pisică, spuse Herghelie înveselit şi se plecă asupra muribundului, pentru a-l scotoci.

Pe nesimțite, Pisică trase cuțitul din tureatcă. Iancu d-abia avu vreme să sară într-o parte. Mîna înarmată a celui căzut se abătu obosită la pămînt. Cioclul simți arsura cuțitului la marginea palmei. Acuma sta drept şi, în timp ce îşi sugea sîngele, se uita la Pisică fără ură, fără dușmănie.

— Zi aşa, măi frățioare !... Voiai să mă iei cu tine pe lumea cealaltă ! Asta înseamnă că ți-am fost drag, spuse cioclul rînjind şi ridică hîrletul, spre groaza bolnavului, care ridicase brațul pentru a se apăra. Iancu începu să rîdă. Ba rîdea cu hohote, răzimîndu-se în hîrleț : Ți-e teamă că te omor cu hîrletul ? Nu-l crede pe nenea Iancu aşa de tîmpit încît să-ți scurteze zilele atît de ieftin... Nu, frățioare ! De ce să-mi încarc io sufletul cu un ticălos ca tine ? Deocamdată nea Iancu îți sapă groapa, vorbi el şi se apucă de lucru.

Cînd îl trecură sudorile, se aşeză pe marginea gropii şi, scoțînd o sticlă de rachiu, trase un gît zdravăn, pen-

tru a mai prinde puteri. Se apucă din nou de săpat, uitîndu-se din cînd în cînd la Pisică.

— Îți fac groapă adîncă, măi frate, ca să nu te scoată cîinii, vorbi el cu o duioșie crudă, să nu te scoată cîinii, și să-i îngrop și pe morții aduși de tine... Încă două-trei lopeți, și e gata ! spuse el și se apucă să sape din nou.

Săpa și fluiera. Celălalt încercă să strige, dar din gîtlej nu-i ieși decît un șuierat stins. Herghelie întoarse capul înspre el.

— Mă Pisică, nu fi prost ! Degeaba strigi, că nu te aude nimeni ! Și dacă aude, îl doare în c... de tine ! Așa că nu mai răguși de pomană ! spuse el. Și, săltîndu-se pe marginea gropii, o privi cu admirație : Iote, mă, ce groapă ți-a făcut nea Iancu... Să tot mori ! Celălalt horcăia. Acu te arunc de viu, iar peste tine îi zvîrl pe ceilalți, așa, ca să stai cu gura la c... lor și să mori înăbușit ! rîse el.

Pisică bolborosea ceva cu fața scăldată de sudori.

— Ce mai vrei, Pisică ? Mai ai vreo pungă cu bani ? Cu diamanticale ? Îl împinse cu piciorul.

Pisică mai încercă să se prindă cu mîna de groapă, dar, lipsit de puteri, se prăbuși în adînc. Corpul bufni sec. Iancu se apucă de răsturnă și morții ceilalți, după care trase pămîntul, acoperindu-i. Cînd isprăvi treaba, își scutură palmele și, obosit, se așeză pe jos. Pe urmă îl apucă un parapon de plîns. Întîi mai încet, apoi cu sughițuri : „Cum de ți-a venit ție, măi Pisică, să scoți cuțitul la mine ? La mine, mă ? Io, care am împărțit pîinea cu tine, afurisitule ? Cine ți-a dat ție de băut ? Cine te-a învățat să arunci cîrpe cu puroi prin curțile oamenilor ? Cum de nu te-a trăsnit Dumnezeu cînd ai încercat să mă înjunghii ?... Eh... Acu te duseși dracului pomană !“

Ieși din cimitir, unde îl aștepta cotiga cu mîrțoaga lui. Calul o trase mai lîngă șanț, gata-gata să o răstoarne, pentru a înșfăca două-trei smocuri de iarbă și ciulini. Soarele dogorea puternic. Un roi de muște verzui se așezară pe urechile calului, care și le tot mișca pentru a le alunga, plesnindu-se în același timp cu coada peste crupă. Dintr-o curte ieși o femeie tînără purtînd în mîini două găleți. Ajunsă lîngă fîntînă, coborî ciutura, apoi o ridică și vărsă apa într-una din găleți. Privirile ei aveau

liniști de biserică. Zărind cotiga goală a lui Iancu, strînse ochii și își făcu cruce. Văzînd-o, cioclul zîmbi, gîndindu-se că poate peste cîteva zile o va duce și pe ea împreună cu alții. Se stîrni vîntul. Un vînt fierbinte, uscat. Iancu izgoni cu o mișcare a mîinii muștele, care se așezaseră pe fundul cotigii, atrase de mirosul puturos de mortăciune...

*

* *

Trecuseră zile și nopți de cînd Ieremia Zevedeu stătea ascuns la Pătru Marjă, gazda haiducilor. Nu se arătase în sat și nu se duse să-și vadă părinții. Ziua își făcea socoteli în fel și chip cum ar fi mai bine de lovit conacul lui Sariene, iar noaptea se răsucea în așternut de dorul celor de-acasă, de care îl despărțea o fugă de cal. Într-o zi a fost gata-gata să cadă în mîinile agiei. Veniră la poarta lui Marjă vreo cinci poterași. D-abia avu vreme gazda să-l ascundă. Aceia au băut vreo nouă căni cu vin, au mîncat niște pastramă, după care s-au dus p-aci încolo. Ieremia n-avea de unde ști că Marjă era și omul agiei, dînd în mîinile stăpînirii tot felul de tîlhari și bojogari, ascunzînd în schimb pe haiduci. Cînd l-a întrebat Ieremia pe Marjă că ce căutau poterașii la poarta sa, omul îi răspunse că așa le era obiceiul, dar să nu-i fie teamă, că agia are altele pe cap și nu îi e aminte a se ține după unul ca Ieremia. Feciorul lui Zevedeu se mulțumi cu răspunsul dat și își văzu mai departe de treabă. Noaptea ieșea și, încălecîndu-și calul, da roată conacului boieresc, însemnîndu-și în minte locurile pe unde se putea pătrunde mai ușor. Mai află, cu ajutorul lui Marjă, că boierul era tot așa de țeapăn ca mai înainte, că paza conacului nu era de temut, deși grecul are arme, și încă din cele bune. Peste două zile avea să se întîlnească la Marjă cu căpetenia lui, Mihalcea, și cu ceilalți frați întru haiducie, pentru a povesti căpitanului său tot ce văzuse și aflase. Pe înnoptate stătu de vorbă cu Marjă la o ulcică de vin și la cîteva miezuri de nucă muiate în sarță și coapte în vatră. Îl prinse din

nou un dor neostoit de ai lui. Căută să-și înăbușe oftatul, dar nu izbuti.

— Ce te roade, Ieremio ? îl întrebă Marjă.

— Frate Pătrule, mi-e voia să-mi văd părinții și frații. Mă bate gîndul să încalec și să dau o fugă la noapte, cînd doarme toată suflarea, vorbi el.

Marjă ronțăia la nuci și sorbea din ulcică, privindu-l pe puiandrul de Ieremia și zîmbind.

— Caută-ți de treabă, Ieremio, de nu vrei să te legeni de vreo cracă de copac, vorbi Marjă de la o vreme. E de-ajuns să te zărească vreunul din sat și să dea de veste stăpînirii, mai ales că pe capetele voastre s-a pus răsplată bună ! Și cum oamenii își vînd mai degrabă sufletul Diavolului decît lui Dumnezeu... Lăsă vorba neterminată.

— N-au cum să mă afle, stărui Ieremia. Voi pleca la miezul nopții și mă voi întoarce înainte de cîntatul cocoșilor...

— Facă-se voia ta, dar la mare primejdie te supui, clătină Marjă din cap.

Ieremia își cercetă pistoalele, semn că hotărîrea a fost luată. Aproape de miezul nopții, înveli copitele calului în cîrpe, spre a nu face zgomot, se aruncă în șa și o ținu tot într-o goană pînă în sat. Trecînd pe lîngă conacul boieresc, întoarse privirea spre el. Dinlăuntru nu se ițea nici un capăt de lumină. Ajunse la casa lui Zevedeu fără a se întîlni cu cineva. Ciinii lui Mandache începură să latre cu înverșunare. Ieremia îi strigă încetișor, și ciinii, recunoscîndu-l, se liniștiră. Descuie poarta, trăgînd calul de căpăstru înăuntru. Apoi bătu în fereastra dinspre uliță de două ori. Așteptă o vreme, apoi repetă bătaia. Din casă nu se auzea nici o mișcare. Voi să mai bată o dată ceva mai tare, dar se pomeni cu tată-său lîngă el. În mîna dreaptă ținea barda.

— Care ești, mă ? întrebă Mandache, nedeslușind chipul lui Ieremia.

— Io îs, taică !

— Care, mă ?

— Ieremia ! rosti haiducul mai mult șoptit.

— Tu ești ? întrebă tată-său pentru a se încredința că nu s-a înșelat.

Intrară în casă. Odaia dinspre uliță era locuită de toți ai casei, cealaltă odaie schimbînd-o Mandache într-un fel de cămară, în care își ținea buci de lînă, păpuși de cînepă, fuse, putina cu brînză, cuțite de coasă și alte unelte de gospodărie. În odaia în care îl împinse Mandache mirosea a pămînt, aer închis și sudoare. Ieremia o zări pe maică-sa dormind pe laviță, lîngă Tița. Lisaveta se trezi buimacă încă de somn și, zărindu-l pe fiu-său, dădu un țipăt ușor și, repezindu-se la el, îl acoperi cu sărutări. „Puiul mamei, pui", bîiguia ea, apoi începu să plîngă. De plînsul Lisavetei se trezi și Tița. Acum sta dreaptă în fața frățîni-său, îngînînd înmărmurită : „Neică ! VenișI, neică !" Ieremia rîse ușor și, strîngînd-o în brațe, o sărută pe obraji.

— VenișI de tot ? îl întrebă tată-său.

— Ba ! Venii cu o treabă în sat, răspunse haiducul.

I se păru că tată-său încărunțise, că fața i se scofîlcise, iar pielea grumazului atîrna ca la șopîrlă, brăzdată de șanțuri adînci. Și i se păru că tată-său se mai mărunțise, doar ochii îi ardeau în cap ca doi cărbuni. Și maică-sa parcă se mai surpase. D-abia dacă îi mai ajungea cu capul la piept. Tița slăbise și se uscase ca o prună pusă la fum.

— Ce stai, fa, și te zgîi la el ? o repezi Zevedeu pe nevastă-sa. Dă-i lui fiu-tu ceva să mănînce...

— Sînt mîncat, taică !

Lisaveta nu-și mai lua ochii de la el. Se făcuse un ăla înalt și voinic. Nu mai era băiețandrul pirpiriu cu ochi sfielnici și triști. Acum avea căutătura cruntă, ca a omului care a dat de multe ori piept cu moartea.

— Ce te uiți, Tiță, așa la mine ? rîse Ieremia, văzînd-o pe soră-sa cum îl privea cu ochi mari și gura întredeschisă. O uluise înfățișarea lui frate-său, flinta aruncată pe umăr, perechea de pistoale de la brîu, iataganul încovoiat ce-i bătea pulpa...

— Te-ai făcut mare, neică, și frumos ca sfîntu Gheorghe, îngăimă Tița cu admirație și teamă.

Ieremia își scutură pletele a rîs și privirea i se opri sus, pe cuptor. Acolo știa el că era locul bunicii.

— Da' bunica ?...

— A iertat-o Dumnezeu, azi un an, răspunse Mandache și se așeză pe scăunelul cioplit de el.

— De ce a murit ? mai întrebă Ieremia.

— Că nu mai avu zile. O găsi mă-ta țapănă pe cuptor.

Ieremia se lăsă încet pe laviță. O iubise pe bunică-sa în felul lui, tăcut, aspru. Lisaveta ieși din odaie pentru a-și omeni feciorul. Tița se așeză lîngă frate-său. Ieremia îi prinse mîna în palma puternică, mai mult ca o mîngîiere.

— Auzii că te încîrdășișsi cu alde Mihalcea, vorbi Mandache într-un tîrziu, fără a se uita la fiu-său.

— Mă încîrdășii, da ! Nu-s făcut să fiu slugă, răspunse haiducul.

— Apăi asta văz io, da' parcă la Mihalcea nu ești tot slugă ? mormăi Zevedeu.

— Mihalcea n-are slugi. Are frați !

— Mă, de vreme ce îți poruncește ca un stăpîn, tot slugă se cheamă că ești. Că îți spune „frate" sau „subcomandirul" lui, vorba e că îți poruncește ? Numai cînd ăi porunci tu, nu vei mai fi slugă !

— Așa o fi, taică ! Dar decît slugă la ciocoi sau la agie, mai bine slugă dreaptă la Mihalcea !

— Asta așa e, încuviință Mandache. Eh !... Fiecare după puterile și crezămîntul lui.

— Dar cu Ichimie cum te mai împaci ? schimbă vorba Ieremia.

— Cum să mă împac ? N-am cuvînt cu el. Se băgă slugă la Sariene. Asta a fost voia neveste-sii Tudosca și a soacră-sii, Hiristula, vorbi Mandache cu năduf, căutîndu-se de tutun. După ce își umplu luleaua, apucă un tăciune din vatră mic cît un licurici, pe care îl îndesă cu unghia în capul lulelei, pîcîind de zor. Unde mai pui, urmă el, că, într-o zi, nu zici că mă pomenii cu Tudosca în poarta mea cu trei plozi după ea ? „Ce vrei, fa ?" îi zisei. Ea, de colo, că, „tată socrule, nu șade frumos să stăm supărați unii pe alții, că și Ichimie vrea să se împace, apoi și nepoții dumitale...", mă tot bîrîia la cap !

— Și dumneata ce-i ziseși ? îl întrebă Ieremia, zîmzind pe sub mustață.

— Ce să-i zic ? O gonii ! „Pleacă, fa, d-aici, că pun cîinii pe tine și pe plozii tăi !" Dacă văzu ea că mă țîn

tare, dădu dosul și prinse să se bocească. D-aia nu mai poci io ! De bocetele ei !...

— Da' copiii lui Ichimie cum sînt ? mai întrebă Ieremia.

— Cum să fie ? Copii, deh ! Frumușei, la ce să-ți mint ! spuse Mandache, și Ieremia simți în cuvintele lui tată-său o ușoară căldură.

Lisaveta se întoarse cu o cană plină cu lapte prins și cu o strachină de castraveți murați.

— Ia și bea, maică ! îl îmbie mamă-sa.

— Maică, io nu-s om de lapte. Că nu l-am mai băut de cînd îmi dădeai dumneata țîță. Și atunci îl beam cu părere de rău că nu e vin, spuse Ieremia, cuprinzînd-o pe maică-sa după mijloc.

Tița bătea din palme și rîdea. Zîmbea și Zevedeu.

— Adu, fa, o oală cu vin, o repezi Mandache pe nevastă-sa. Cine a mai văzut lapte prins cu castraveți ! Vrei să-l prindă cufureala ?

Lisaveta ieși în grabă pentru a îndeplini porunca lui Mandache.

— Acu... are casă arătoasă, ogradă mare, își urmă bătrînul gîndul dintîi.

— Cine, taică ?

— Alde frate-tău, Ichimie. Auzii că îl ajută grecul...

— Da' cu ciocoiu cum te-mpaci ? îl mai întrebă Ieremia.

— Ce treabă am io cu el ? Nu-i calc curtea, nici el mie ograda. Vorbesc oamenii că ar fi de omenie, da'... știe-l dracu !...

Ieremia zîmbi a rîde. Îi plăcea felul ursuz al lui taică-său, care nu punea preț pe cei din jur, fie că erau ciocoi, fie că erau țărani. Care îl necăjea, de era muiere, îi da o palmă peste gură de o ametea, iar de era bărbat, se chitea cu ciomagul pe el, că îi sărea țîfna din te-miri-ce.

— Da' tu cum te-mpeci cu haraminii ăia ai lui Mihalcea ? îl întrebă Zevedeu pe fiu-său.

— Bine ! răspunse scurt Ieremia, căruia nu-i prea era pe plac să lungească vorba.

— Ziceai că îți sînt frați, mormăi bătrînul.

— De vreme ce împărțim și viața și moartea, se cheamă că sîntem frați...

— Și Iuda își zicea fratele Domnului pînă îl dădu prins pe treizeci de arginți, vorbi Mandache, clătinînd din cap.

Lisaveta aduse lui fiu-său o ulcică plină cu vin roșu. Ieremia nu stătu mult pe gînduri. Luă ulcica și o deșertă pînă la fund, fără oprire, după care își șterse mustățile cu podul palmei.

— Iacă, maică, spuse el rîzînd. Se ridică, punîndu-și flinta pe umăr.

— Rămîi, mamă, acasă ! îl rugă mamă-sa, văzîndu-l gata de plecare. Unde te duci tu, puiul mamei, la vremea asta de noapte, prin ăle întunecimi ?

— Ce stai de vorbești, femeie ! o mustră Mandache. De-l află ăi de la agie, vin și-l cetluiesc și îl bagă la ocnă, dacă nu cumva chiar îl atîrnă în laț, să-l vază toată lumea.

— Oleu, drace ! Păi de vin să-l ia, nu le scot ochii cu ghiarele ? Că doar e copchilul meu. Io l-am făcut, nu ei ! spuse Lisaveta, lipindu-se de fiu-său.

— De ce să-l spînzure pe neica, taică ? Ce făcu ? întrebă Tița cu naivitate.

— VorbișI și tu ca să nu taci ! o repezi tată-său. Că s-or rușina să-l spînzure pe feciorul lui Zevedeu ! Fleoșc !

— Da' tu cînd te măriți, Tiță ? o întrebă Ieremia pe soră-sa, mîngîind-o pe creștet.

— Da' cine o ia așa șoldie ? răspunse bătrînul în locul Tiței.

— AuzișI de Văsălie ? îl întrebă Lisaveta pe fiu-său, pentru a umple tăcerea ce se lăsase, văzînd ochii înlăcrimați ai Tiței.

— Ce-i cu Văsălie, maică ? o întrebă Ieremia.

— Se făcu boier mare. E poteraș la agie.

— Cine ? Văsălie ? se minună Ieremia, apoi se porni pe rîs. Îl văzurăți careva ?

— Îl văzu Ion a lui Lambe, cînd se duse la Slatina. Zicea că era îmbrăcat ca feciorii de domn... Numai fireturi și arme de preț...

— Ei, bată-l norocul să-l bată ! spuse Ieremia fără dușmănie.

— Ne trimese prin Ion o pungă de bani, dar tată-tău n-a vrut s-o primească, vorbi Lisaveta cu o ușoară părere de rău.

— Așa făcuși, taică ?

— Așa, da ! răspunse acru Mandache. N-am io treabă cu banii lui. Și-apoi, de ce nu veni el să dea ochii cu mine ? Ce caută să-mi trimită el mie bani ca la orbeți ?...

— Ba i-a zis lui Ion că vine să ne vază, sări Lisaveta, da' se vede treaba că n-o fi avut vreme, îl acoperi ea pe celălalt fecior.

Ieremia zîmbi ușor, uitîndu-se cu dragoste la maică-sa. Ea îl apăra și pe Văsălie, vîndutul, și pe Ieremia, haiducul, și pe Ichimie, sluga boierească.

— A zis pă dracu ! Cînd a zis ? bombăni bătrînul. Și dacă a zis, de ce n-a venit ? Să țină mare ? Iacă, fac ceva pe mărirea lui.

— O să vină, o să vezi tu că o să vină, spuse Lisaveta cu glasul încărcat de dragoste.

— O să vină cînd n-oi mai fi io pe lume, răspunse Mandache întunecat.

Ieremia ghici în îndîrjirea lui tată-său părerea de rău de a nu-l vedea și pe celălalt fecior.

— Nu-i oropsi, taică ! spuse Ieremia. Oamenii sînt supuși greșelii ! Da' n-o văzui pe soru-mea Viana, schimbă el vorba.

Lisaveta și Tița se uitară una la alta, fără să răspundă. Nici Mandache nu se grăbea cu vorba. Își găsea de lucru cu luleaua, scuturînd-o în podul palmei.

— Ce-i cu ea ? stărui Ieremia. S-a măritat ?...

— Se duse după un băbar din Seca, vorbi Mandache. Cînd auzii io că îl are drag, o călcai în picioare, da' ea tot nu s-a lăsat. A fugit într-o noapte de-acasă și dusă a fost... Oleo, că n-o prinsei io atuncia...

— Da' tu, Mandache, cum mă luași pă mine ? îl întrebă Lisaveta. Că am venit după tine că te iubeam și n-am mai ținut seama la ce mi-a zis taica...

— Ba io te cerui mai întîi lui taică-tu, și dacă am văzut că strîmbă din nas, te luai fără voia lui ! Da' secanu nici nu veni în ograda mea, nici nu-mi spuse : „Săru mîna, tată socrule... Îmi place de fie-ta și venii să ți-o cer, iar dacă nu mi-o dai, o iau io !“ Ei... atunci

se schimba socoteala ! Da' așa cum ? Vii tu și îmi furi fata ca pe o junincă numai că ești din Seaca ? A dracului sămînță de om mai sînt și secanii ăștia !

— Poate că omul ăla i-a fost norocul, vorbi Ieremia pentru a-l liniști pe tată-său.

Se uită cu milă la bătrîni. Niște oameni necăjiți și singuri. Din atîția copii n-au rămas decît cu Tița, restul parcă i-a suflat vîntul.

— Uite, taică, ține punga asta, zise haiducul, scoțînd-o de la brîu. Ia-o, ca să-ți mai prinzi din nevoi, îl îmbie el pe tată-său.

Mandache nu se grăbi să o ia. Parcă nu-i venea bine pomana asta.

— Vezi de-i găsește un flăcău și Tiței, mai zise Ieremia, punînd punga pe masă.

— Cînd mai vii, Ieremio, maică ? îl întrebă Lisaveta, mîngîindu-l pe obraz.

— Dumnezeu e mare, maică, spuse Ieremia. Voi mai veni cînd îi va fi voia. Să ne găsim sănătoși, urmă el, sărutînd mîna mamă-sii și strîngînd-o pe Tița la piept. Rămîi cu bine, taică, și să auzim de bine ! îi ură el lui Mandache, bătîndu-l pe umăr.

— Vezi, Ieremio, bagă sama, spuse bătrînul, și haiducul simți în glasul aspru al lui taică-său căldura dragostei pe care Mandache n-o mărturisise niciodată în fața copiilor lui.

Ieși în tindă și, urcîndu-se pe cal, o porni înspre poartă. Din uliță mai întoarse o dată capul. Lisaveta sta cu mîna la gură, ca împietrită. Tița plîngea, iar Mandache își flutura brațul ca pentru rămas bun. Luna începuse să scapete, luminînd șoseaua ce părea în bătaia lunii un șuvoi de lapte. O porni în goană cu sufletul încărcat de tristețe. Bătrînii au mai rămas afară pînă cînd copitele calului nu se mai auziră.

— Ba mie îmi place Ieremia ăsta ! mormăi Zevedeu, intrînd în casă.

— Toți sînt ai noștri, Mandache, vorbi Lisaveta. Și Ichimie, și Ieremia, și Văsălie, și Viana, și Tița... Fiește-care cu ursita și scrisa lui !

— Știe-i dracu ! pufni Zevedeu.

Lisaveta se uită la omul ei și zîmbi cu dragoste. Din bătătura ogrăzii cocoșul înălță capul, cîntînd ascuțit de trei ori. Închiseră ușa în urma lor și Lisaveta stinse opaițul. Afară începu să se ridice pleoapa zorilor.

*

Peste cîteva zile ceata lui Mihalcea o porni înspre conacul lui Sariene. Căpetenia de haiduci își luă vreo zece oameni cu el. I se părea că sînt de-ajuns pentru a lovi gospodăria boierească. Ceilalți au rămas în bungetul codrului. Călăreau haiducii unul lîngă altul, scară la scară, cu flintele pe umăr, cu pistoalele la brîu. De la o vreme, Mihalcea prinse a cînta : „Foaie verde sălcioară, / Cînd plecai din Slătioară, / Șapte mîndre leșinară / Cînd pusei picioru-n scară, / Puica mea era să moară..."

Căpetenia era veselă. Se așeză mai bine în șa, legănîndu-se călare. Ieremia zîmbi uitîndu-se la Mihalcea cel cu chip de muiere. Mergeau la pas, fără teamă că i-ar putea zări careva.

— Ți-e a cînta, căpitane ? zise Ieremia, îndemnîndu-și calul cu călcîiele.

— Așa îmi veni, Ieremio !

— Parcă n-am merge să-l belim pe ciocoi... rîse Ieremia.

Mihalcea nu-i răspunse. Începu să cînte iară : „Olteanca din Slatina, / Ila, ila, ilai, la / Cu ochii cît strachina / Ilai, ilai, la..."

Nu s-au năpustit peste curtea veneticului nici cu strigăte, nici cu împușcături, nici cu iataganele înălțate, chiuind sălbatic. Intrară pe poartă, de parcă ar fi fost poftiți de boier la o sindrofie. Se opriră dinaintea scării, unde descălecară în fața argaților înmărmuriți. Mitriță vătaful izbuti să se strecoare în casă, intrînd în odaia boierului, fără a mai bate la ușă.

— Unde vă e stăpînul ? îi întrebă Mihalcea pe argații care nu se treziseră din spaimă.

— În casă, măria-ta, răspunse unul din ei. Să merg să-i dau de veste...

— Lasă, că îi dăm noi de veste, spuse Mihalcea.

Apoi porunci la trei oameni de-ai lui să rămînă la cai și să nu lase pe nici un argat sau rob să se depăr-

teze, iar el, cu Ieremia și Haidul, urmați de încă vreo cîțiva, intrară în casă. Elencu plecase călare de dimineață. Ajunși în sala mare, îi întîmpină Caliopi, care, la vederea lor, trase un chiot de spaimă.

—Nu te spăria, cocoană, că doar nu au năvălit turcii, încercă Mihalcea să o liniștească.

— Cine sînteți și ce voiți ? îi întrebă Caliopi, revenindu-și din teamă.

— Noi sîntem cei ce îndreptăm pravilele strîmbe ale lui vodă și voim a schimba o vorbă cu boierul Sariene, răspunse Mihalcea.

— Cum de cutezi a-mi vorbi fără să te descoperi dinaintea mea ? se răți Caliopi la el.

— Iaca, la asta nu am luat aminte, spuse Mihalcea, dezvelindu-și dinții în rînjet. Acu, piei din calea mea, de nu voiești să-ți umble căpățîna singură prin curte ! o amenință haiducul, încruntîndu-se și întinzînd brațul, o mătură din calea sa.

Caliopi căzu pe spate cu poalele în cap, spre hazul celorlalți. La vederea lor, Sariene nici nu tresări.

— Bine te-am găsit, boier Sariene ! Venit-am să ne cunoaștem, vorbi liniștit Mihalcea.

— Tu cine ești ?

— Sînt Mihalcea, căpetenie de haiduci, și mă mir că încă nu ai auzit de mine.

— Nu te-am chemat, răspunse scurt veneticul.

— Apoi noi venim și nechemați, boierule, răspunse Mihalcea.

Ceilalți tovarăși prinseră a rîde. Veneticului nu-i displăcu înfățișarea mîndră a celui ce sta cu îndrăzneală înaintea sa.

— Odinioară, pe cînd eram la vîrsta voastră, tot așa umblam și eu, numai că aveam de-a face cu corăbieri înarmați pînă în dinți și nu-mi puneam mintea cu niște oameni cu brațele goale... Mi-ar fi fost rușine, spuse Sariene zîmbind. Dacă v-ați ridicat pentru dreptate, după cum umblă vorba, pentru dreptate trebuie să luptați, nu să tîlhăriți ca niște bojogari amăriți, care se mulțumesc să fure o găină sau cîteva mahmudele de la vreunul ce stă cu gura căscată, urmă grecul.

Mihalcea păli sub năvala cuvintelor batjocoritoare ale boierului. O clipă piratul și haiducul se priviră în lumina ochilor.

— Ia seama, boierule ! îi spuse Mihalcea, și glasul îi tremura de mînie.

— Eu am trimes în fundul mării mulțime de galeoane turcești, că eu cu turcii aveam a mă răfui, și nu era să-i las să se ducă pe lumea cealaltă încărcați de bogății pe care le jecmăniseră de la cei în legea lui Cristos, rosti Sariene, fără a lua în seamă amenințarea lui Mihalcea.

— Nu știm cu cine te-i fi luptat domnia-ta, boierule, dar noi avem niște socoteli cu ciocoii ce sug sîngele norodului și cu tagma lor, din care, de bună seamă, și domnia-ta faci parte, sări Ieremia, și bărbia îi tremura de mînie.

— Tu cum te numești, flăcăule, tu, care vorbești cu atîta vrăjmășie în glas ?

Sariene îi vorbea cu dispreț, neînvrednicindu-l cu privirea. Ieremia se roși de mînie și rușine. Un blestemat de ciocoi să-și facă rîs de el !

— Io-s Ieremia, feciorul lui Mandache Zevedeu, dacă asta îți folosește la ceva, spuse Ieremia cu îndrăzneală.

Sariene îl măsură de sus pînă jos, apoi prinse a rîde, spre uimirea celorlalți.

— A lui Zevedeu zici ? Apăi ăla e om straşnic, măcar că nu s-a nevoit dinaintea mea, iar frate-tău e harnic și plin de mîndrie. Că nimic nu vrea să primească de la mine decît ceea ce i se cuvine. Iar tu ?... Tu, măi băiatule, nu le sameni, fiind sărăcuț cu duhul...

— Boierule ! strigă Ieremia punînd mîna pe iatagan. Nu mă face, că într-o clipă îți iau zilele !...

— Ușurel, fătul meu, ușurel ! Păi cap ai tu să-mi spui că ești plodul lui Zevedeu ? Nu gîndești că îndată ce te vei trage în codru sau în ascunzișurile voastre, nu-mi va fi greu să-l dau pe tată-tău în mîna poterașilor, spunînd că e gazdă de tîlhari ? Și nu pe Zevedeu îl va crede stăpînirea, ci pe mine !

— Asta numai de te vom lăsa în viață, spuse Ieremia.

Mihalcea zîmbi, zărind chipul învățăcelului său cruntîndu-se amarnic. Sariene nu-i răspunse. Se întoarse către

Mihalcea, care sta cu mîinile rezemate de pistoalele de la brîu.

— Acu te întreb eu pe tine, Mihalcea, plînsu-s-au țăranii de mine? Făptuit-am fărădelegi și silnicii? Am nedreptățit pe careva? Nu le-am plătit cinstit? întrebă Sariene, încrucișîndu-și brațele.

— Apoi, da! Le dai miere cu vîrful lingurii și le scoți ochii cu coada, se băgă în vorbă Ieremia..

Mihalcea dădu din cap în semn că bine zice.

— Mihalcea, rosti cu glas batjocoritor Sariene, ai de ales între cele ce-ți voi spune acum: ori mă veți sluji cu credință, și atunci bine va fi de voi, ori nu mai iese nici unul viu de-aici...

Un hohot de rîs fu răspunsul haiducilor. Încai Mihalcea rîdea cu gura pînă la urechi, neștiind că pezevenghiul de Mitriță vătaful izbutise să îmbete strașnic pe cei trei haiduci lăsați de pază, îndemnînd pe ascuns o slugă de la cuhnie, ce scăpase de ochii haiducilor, să le aducă o cofă cu vin din acela ce îți ia mințile chiar după un pahar.

După ce îi văzu pe cei trei făcuți grămadă, Mitriță îi legă cobză, apoi împărți arme argaților și robilor, așezîndu-i pe foișor, iar pe alții îi risipi după nevoie. De toate acestea, Mihalcea și cei din casă n-aveau de unde să știe, în afară de Sariene, care poruncise lui Mitriță tot ce avea de făcut, atunci cînd vătaful se strecurase în casă, sfătuindu-se cu boierul. Și pentru a cîștiga timp, grecul îi ținea pe haiduci de vorbă ba despre una, ba despre alta!

— Cîtă vreme te vei gîndi la ce ți-am spus eu, vorbi Sariene către Mihalcea, rogu-te să-mi răspunzi la ce te voi întreba acuma... Împotriva cui v-ați ridicat voi, că de la țîncul acela de Ieremia n-am prea înțeles bine!

— Împotriva ciocoilor și a tuturor acelora care asupresc și despoaie țara, spuse Mihalcea.

— V-ați ridicat pentru a stîrpi ciocoii din țară? Bine. Să zicem că îi veți stîrpi. Turcii vor năimi pe alții mai setoși de avuție. Și? Unde veți ajunge? Credeți că turcii au doar cîteva zeci de mii de oșteni? De se vor năpusti peste noi, va fi vai și amar! Vă trebuiesc arme?

Ce să faceți cu ele? Să-l ucideți pe Sariene și încă pe vreo cîțiva boieri! Dacă sînteți încredințați că prin asta ați scăpat Valahia de suferințe, vă înșelați amarnic! Umblați în polcuri subțiri, unii, de bună-credință, ca voi, care să zicem că vă iubiți neamul, dar alții sînt tîlhari care jefuiesc pentru a-și potoli setea de chiverniseală și înavuțire. Văzuta-ți pîrîiașele pe care le treci cu piciorul! E de-ajuns să răstorni peste ele un car cu pămînt și le-ai înăbușit. Așa sînteți voi: fără căpătîi, fără un rost, vă amestecați de-a valma cu cetele de tîlhari și de omorîtori. Oare pot crede oamenii în pravilele și dreptățile voastre?...

Sariene le vorbea în liniște, uitîndu-se la chipurile lor întunecate. De afară se auzi un fel de șuierat. Haiducii nu-l luară în seamă, dar grecul știa rostul lui. Însemna că totul s-a isprăvit cu bine.

— Ei? Gînditu-te-ai, Mihalcea, la ce ai de ales? întrebă Sariene zîmbind. Acu nu mai avea la ce-i ține de vorbă.

— Boierule, vorbi Mihalcea, nouă nu ne e aminte la glume și taclale. Dă-ne giuvaericalele, banii și armele! Glasul îi suna aspru, de parcă n-ar fi auzit nimic din cîte i le spusese veneticul.

— Luați-le! rosti scurt grecul.

— Arată-ne locul unde sînt ascunse.

— Banii și giuvaerurile sînt în lada cea mare de sub fereastra odăii mele. Armele sînt în magazie, spuse el și aruncă cheile pe jos.

Ieremia rămase să-l păzească pe Sariene, în vreme ce haiducii dădură buzna în odaia celui păzit. Ieșiră după puțină vreme încărcați cu toată agoniseala dintr-o viață a piratului.

— Și-acum să luăm armele, frații mei, le porunci Mihalcea, trecînd prin fața lui Sariene. Foarte mulțumim, boierule, pentru darul pe care ai binevoit să ni-l faci, spuse el în bătaie de joc.

Trecu, urmat de ai săi, prin sala cea mare, unde le ieșise în cale Caliopi, și care acuma sta ascunsă în vreun cotlon, tremurînd și rugîndu-se, și îndată nimeriră în curte. Dar acolo, le îngheță sîngele în vine. Cei trei hai-

duci, pe care îi lăsaseră de pază, erau legați bine, cu cîte un căluș în gură. Mihalcea își roti ochii și zări îndreptate înspre ceata lui țevile flintelor. O clipă de descumpănire.

— Aruncați armele și lepădați tot ce ați luat, le strigă Mitriță.

Haiducii schimbară priviri între ei. Sariene îi încolțise bine. Nu le rămase decît să se dea prinși.

— Mihalcea sînteți la mîna mea! îi strigă grecul haiducului.

— Încă nu, boierule! Poți fi însă încredințat că o dată cu moartea noastră, viața domniei tale nu va prețui nici o pară. Vom pleca împreună pe lumea cealaltă.

— Bre Mihalcea, de ce vrei să se facă vărsare de sînge și dintr-o parte și din alta?... După cum vezi, nici eu nu mă tem de tine, nici tu nu te temi de mine! Bine ar fi să cădem la învoială.

— Ce învoială?...

— Voi v-ați ridicat întru apărarea neamului vostru. Așa-i?...

— Așa-i! Da bine-i ca fiecare să-și vadă de neamul lui, boierule!

— Înțeleg. Nu ți-e voia să mă amestec în treburile voastre, zîmbi Sariene.

— Noi avem o zicală: fiecare să-și sufle în ciorba lui.

— Aferim! Vreți să îndreptați strîmbătatea pravilelor. Dar cu ce? Cu mîinile goale?...

— Ai pus degetul pe rană, boierule!

— Iacă, eu vă dau arme și vă las slobozi! Și gîndesc că de vă voi da un sfat, nu strică...

— Nici nu strică, dar nici nu ne-ajută. Că noi știm a ne sfătui între noi și mai știm ce avem de făcut.

— Ești tînăr Mihalcea și plin de mîndrie, dar de veți fi la greu, curtea mea vă poate sluji de ascunzătoare. Acum poruncește oamenilor tăi să meargă la magazie să ia armele și plumbii!

— Ne răzbișii, boierule, rîse Mihalcea.

— Decît o încăierare dreaptă, mai bine o înțelegere strîmbă, zise Sariene zîmbind. Și de voi avea nevoie de brațul vostru?...

— Greu lucru îmi ceri, boierule ! Dracu a mai văzut haiduc sărind în ajutorul ciocoiului ?... Totuși va avea cine să ne dea de veste la caz de nevoie ! Acu, foarte mulțumim, boierule pentru binele făcut. Rămîi sănătos !...

— Mergi cu Dumnezeu, îi ură grecul și mai cîștigă cîteva suflete.

*

* *

Elencu se întoarse acasă în goană. Nu se întîlnise cu ceata lui Mihalcea, în schimb, un țăran, unul Doromete, îi înșiră înspăimîntat cum că haiducii loviră curtea boierească, iar oamenii se temură de a veni în ajutorul stăpînului. Elencu băgă pintenii în burta calului. Gîndul că l-ar fi putut găsi pe părintele ei ucis o înnebunea de spaimă. Ajunsă în curte, sări din șa și se repezi în cerdac. Acolo îl găsi pe tată-său fumînd ciubuc și sorbindu-și cahfeaua.

— Tată, strigă ea, albă la față, năvălit-au haiducii lui Mihalcea ?

— N-a năvălit nimeni, copila mea, vorbi Sariene cu glasul cel mai liniștit din lume.

— Slavă domnului ! răsuflă ușurată copila și, îmbrățișîndu-l, îl sărută zgomotos. Merg în odaie să mă schimb și vin să stau cu tine, urmă ea și ochii îi străluceau de părere de bine.

Plecă grăbită, urcînd scările în fugă. Tată-său o urmări cu privirea. „Ce încrezători sînt cei tineri și ce ușor pot fi minținți !“ își spuse el, suflînd alene fumul de tutun. Intrînd în odaia ei, Elencu dădu peste Caliopi, care încă mai tremura.

— Ce ai, dădacă ? Au nu te simțești bine ? o întrebă fata.

— Elencu, *psihi-mu*... Haiducii... Au călcat... s-au încăierat cu stăpînul, bîiguia bătrîna, clănțănind din dinți.

Elencu începu să rîdă.

— Ți s-o fi părut ! Tata mi-a spus că n-a fost nimeni. Și cînd spune tata ceva, așa e !

— Cum să mi se pară, lumina ochilor mei, dacă un vlăjgan voinic mi-a dat o palmă, de îmi țiuie urechea și acuma ?

— Cine știe ce ăi fi visat, dădaca mea scumpă, spuse fata. Hai, liniștește-te, că de năvăleau haiducii, n-ar mai fi lăsat pe nimeni în viață.

— Stăpînul s-a împotrivit căpeteniei lor și l-a înfrînt. Am văzut totul ascunsă după perdea, stărui Caliopi.

— N-a fost nimic și n-a dat nimeni năvală în curtea noastră, îi tăie vorba Elencu.

Caliopi nu mai spuse nimic. Își făcu doar o cruce mare. Copila era acum încredințată că Mihalcea încercase să lovească ograda boierească, dar tatăl-său îl pusese sub papuc. „Nu numai că tata e cel mai bun om de pe fața pămîntului, dar e și cel mai viteaz", gîndi ea și începu să îngîne un cîntec. I se făcuse dintr-o dată dor de Alexei Mavrodineanu, după care, răsucindu-se pe călcîie, ieși din odaie și, coborînd scara, trecu pe lîngă tată-său, spunîndu-i din fugă : „Mă întorc îndată !" Ajunsă în curte, îl opri pe primul argat care îi ieși în cale.

— Ce-ați făcut voi cînd a năvălit ceata lui Mihalcea ? îl luă ea repede, pentru a nu-i da timp de gîndire.

— N-a năvălit nimeni, jupîniță, minți argatul, așa după cum primise poruncă de la stăpîn.

— Mare mincinos mai ești, rîse ea și se depărtă.

* * *

Acasă la chir Atanasache Ciufu era zaiafet mare. Vinul curgea gîrlă, iar slugile nu mai pridideau cu adusul bucatelor, care se isprăveau cît ai clipi din ochi, de parcă le-ar fi suflat vîntul. Casa avea încăperi multe, încît putea adăposti fără multă greutate peste o sută de oameni. Atanasache Ciufu sărbătorea două întîmplări însemnate din viața sa : ziua lui de naștere și înălțarea sa în slujbă, ca mai-marele agiei, prilej de tămbălău și bețivăneală. Se isprăvise cu ciuma, și Slatina își luase din nou avînt către viață și petrecere.

Atanasache Ciufu fusese acela care îi cercetase pe Zăvelcă și pe Mitru a' lu Fleoșc, bănuiți omorîtori ai boierului Neagoe, pe care îi smintise în bătăi și cazne, silindu-i să mărturisească de nevoie cum că ei ar fi săvîrșit omorul. Acu, nu că ar fi fost vorba de stabilirea adevărului și pedepsirea celor vinovați, ci de cei o sută de galbeni pe care îi făgăduise jupînița Bălașa aceluia care îi va afla și prinde pe făptași, or, Ciufu, pentru a pune mîna pe bani, îi stoarse pe cei doi ca pe dracu, mulțumindu-se, fără a cerceta mai în amănunțime. Abuzurile, silniciile, nedreptățile erau armele lui cu care își strivea vrăjmașii, dar și prilejuri de înavuțire și ghiftuială. Astfel că din pungășie în pungășie, din lingușeală în lingușeală, făcînd juma-juma cu bojogarii și lotrii, Atanasache își dură casă mare pe ulița din mijlocul orașului, cu acareturi, slugi, arnăuți muiați în fireturi, unul și unul. Treburile îi mergeau strună, și aga prinse a pune osîndă pe el. Nădragii abia-abia de mai puteau pune stavilă burții, care crescuse ca o pîine uriașă în cuptor. Făcuse și două rînduri de guși, iar chipul mereu unsuros era buhăit de crăpelniță și băutură, căreia nu-i mai punea opreliște. Avea o mare slăbiciune pentru scule de preț, toate degetele fiindu-i acoperite cu inele. După muieri nu se da în vînt, fiindcă, pe cînd era copil de 13—14 ani, fusese furat de turci, care îl schimbară din băiat în fată. Pe urmă, un pașă vîrstnic care îl ținuse pe lîngă dînsul, săturîndu-se de el, îl trimise înapoi în țară, cu poruncă de a i se da junelui Atanasache slujbă pentru chiverniseală.

Acolo, la curtea pașii, învățâ Ciufu tot alfabetul ticăloșiei omenești. Știa să îmbrobodească omul, șoptindu-i tot felul de vorbe la urechi, făcînd în așa fel ca cel pe care îl „lucra" să fie surghiunit cît mai departe, iar avuția să-i fie luată. Și femeile haremului știau de frica lui Atanasache. O vreme a fost ținut la curtea pașii fără a i se întîmpla nimic, pînă într-o zi, cînd, cîțiva gealați îl prinseră și, legîndu-l zdravăn, unul din ei scoase briciul și, mînuindu-l cu măiestrie, îi luă bărbăția. Totuși, Atanasache, așa betejit cum era, se îndrăgosti de întîia favorită a stăpînului. O chema Zenah-Hanîm. De multe ori, pe cînd se afla în preajma ei, deși din adîncul ființei

lui ciuntite carnea îi rămînea mută, îl cuprindea o tulburare nelămurită pe care nu o cunoscuse pînă atunci. Acea favorită începuse să-i arate o oarecare prietenie și, mai mult decît atît, cadîna îi dădu voie să o trezească din somnul lung de după-amiază, în care Zenah-Hanîm se scufunda în timpul zilelor fierbinți ale verii orientale. Atanasache își îndeplinea datoria cu sîrg și cu mare plăcere. După obicei, el îngenunchea la picioarele divanului și, după moda orientală, pe nesimțite, cu mișcări ușoare, îi scărpina încet talpa. După cîteva clipe, favorita deschidea ochii. Privirea ei, la început nedumerită, ca a oricărui om trezit din somn, se oprea asupra lui cu o mulțumire nespusă.

— Ești un băiat bun, Atanasache. Nimeni nu știe să mă trezească din somn atît de plăcut ca tine ! îi spunea ea, în vreme ce se dădea jos din pat, fără văluri pe ea. Nu se rușina de el, ca nefiind bărbat.

Într-o seară, favorita îi aruncă în glumă lui Atanasache o ramură de hené înflorită. Hené-ul fiind o plantă cu miros ciudat, care se schimbă îndată ce o freci între degete într-un alt miros, asemănător seminței bărbătești. Pe urmă îl lăsă pe fătălău să o dezmierde ușor, cu sfială, fără a-l mustra.

— Ce păcat, bunul meu Atanasache, că nu ești tu stăpînul, îi spuse ea și chicoti ușor.

Pe urmă Zanah-Hanîm nu numai că nu-i respingea dezmierdările, ci se arăta dornică de ele. Odată Atanasache îi mărturisi nedumerirea de a o vedea mulțumindu-se numai cu atît.

— Prostule !... E mult mai bine așa ! îi șopti ea, aprinsă la față.

— Mult mai bine ? se miră el.

— Desigur. Nu-i nici o primejdie cu tine. Niciodată n-ai să-mi faci un copil, rîse Zanah-Hanîm.

După o vreme, cadîna se răci de el. Atanasache o iubea cu disperare. Nu-i mai îngăduia nici să-i mîngîie comorile trupului, nici să i le sărute cu buzele arse de dor. Mînios, Atanasache se puse să o urmărească, ca, pînă la urmă, pe cînd pașa era plecat în Egipt, Zenah-Hanîm aduse, cum numai ea știa, pe un italian în odaia ei. Ata-

nasache a fost nevoit să asculte ascuns după perdea suspinele din ce în ce mai pătimașe ale stăpînei lui, astfel că Zenah-Hanîm cunoscu în răstimpul unei săptămîni toate fericirile păcatului atît de osîndit de Profet și de legiuitori.

Dar îndată după întoarcerea pașii, într-o noapte, Atanasache îi șopti la ureche toată grozăvia făptuită de faforita sa. Nebun de mînie, stăpînul ajunse călăul femeii iubite. Păcatul era de netăgăduit. Italianul o șterse, simțind că se îngroașă gluma. Adusă dinaintea stăpînului, acesta porunci ca mai întîi să i se taie mîinile ticăloasei pentru că nu s-au sfiit să îmbrățișeze un alt bărbat, apoi i se tăiară picioarele vinovate care strînseră între ele coapsă străină. Îi tăiară buzele, care nu se împotriviseră săruturilor altuia în afara celor ale celui legiuit, limba, care rostise cuvinte suspinătoare la urechea bărbatului care o dezmierda. Urmară ochii, frumoșii ochi luminoși ca stelele, nevinovați ca de copil, pe care stăpînul îi scoase din orbite cu degetul arătător încovoiat ca secera. Rămășițele nefericitei au fost vîrîte într-un sac de pînză și aruncate în apă cu o greutate pentru a nu mai ieși la suprafață. Dar pașa nu se mulțumi numai cu atît. Îl găsi vinovat și pe Atanasache. Acestuia i se smulseră veșmintele de pe el în fața pașii, spre a se încredința cum că prezența junelui în harem nu era de temut, apoi i se dădu o bătaie la tălpi strașnică. Acu, fie că pașii i se cam luase de băiat, fie că îi părea rău pentru uciderea celei mai frumoase favorite, îl izgoni pe Atanasache înapoi în țara de unde fusese furat, dîndu-i și hîrtia cu poruncă pentru slujbă. Probabil că pașa nu uitase nopțile petrecute lîngă trupul junelui.

Întors în țară, Atanasache se apucă de cărăușie, care nu-l prea încînta, neaducîndu-i prea mulți bani la teșcherea. Ajunse gazdă de lotri, după care își vîndu soții de tîlhărie pe galbeni buni, alegîndu-se după această treabă cu o slujbă la agie. Cunoștea toate cotloanele lotrilor, ale calpuzanilor și bojogarilor, luîndu-i ca din oală. Văzînd agia că omul este cu devot față de ea, îl înaintă în slujbă, numindu-l ftoricăpitan de poterași. Cînd ciuma izbi orașul, se încîrdăși cu cioclii al căror mai-mare era Iancu Herghelie, zis Limbă-Lată. Acesta îi făcea parte dreaptă

din jafurile și tîlhăriile sale. Orașul îl știa de frică, supunîndu-se toanelor și nacafelelor lui.

La zaiafetul din casa lui Atanasache Ciufu fu poftit și un june poteraș, pre numele lui Văsălie Zevedeu. Atanasache îl avea la inimă, fiind acest Văsălie la fel de secătură ca și stăpînu-său, înveselindu-l foarte cu tot felul de giumbușuri, cu lafuri, cu cîntece fără perdea, în hazul celorlalți mangosiți. Și mai știa acest Văsălie Zevedeu să căznească pe nefericiții ce-i picau în gheară fie cu jar aprins pus la tălpi, de jucau aceia ca ursul, fie cu ouă fierbinți puse subsuoară, fie smulgîndu-le unghiile cu cleștele, silindu-i să mărturisească și cele făptuite, și cele nefăptuite. Pentru toate acestea, Atanasache îl prețuia foarte, ba, mai mult, mai închidea ochii la fărădelegile lui Văsălie, neuitînd însă să-și ia partea ce i se cuvenea.

Și mai poftise la zaiafet mai-marele agiei și fețe simandicoase din oraș, dar aceștia, știindu-l cît era de ticălos, și cîtă silnicie făcea bieților oameni, nu răspunseră poftirii lui. În schimb, au venit toți cei de o teapă cu el, jagardele, tălăniște, din aceia ce pescuiau în apă tulbure, ticăloși ce se ocupau cu pîri mincinoase, aducînd învinuiri nedrepte pe căi ascunse. Toți aceștia mîncau și beau, urcîndu-l în slăvi pe Atanasache, tămîindu-l și lingușindu-l care mai de care, după cum le era obiceiul. Văsălie se ameți bine. Ochii îi luceau și chipul i se împurpurase. Închina pahar după pahar în sănătatea stăpînului său, în același timp băgîndu-și burta în draci cu toate bunătățile de pe masă. Cînd beția ajunse la treapta cea mai de sus, muierile și bărbații călcînd în blidele cu resturi de mîncare pe care și le puneau jos lîngă picior, murdari de grăsimi și de vin pe față și veșminte, se ridicau cîte o pereche, două și, clătinîndu-se, treceau în altă odaie, că, har Domnului, erau destule... Țiganii lăutari, cei mai cu faimă din oraș, înnebuneau cobzele, făcîndu-i pe cei ce se mai țineau încă pe picioare să încingă o horă năbădăioasă. Atanasache își plimbă privirea încrucișată cu nepăsare peste liota de mîncăi nesățioși, oprindu-și-o asupra lui Văsălie, căruia îi făcu semn, chemîndu-l lîngă el. Îl cîntări o clipă cu ochii încețoșați de băutură, petrecîndu-și brațul gras după grumazul junelui. În acel moment nu se afla lîngă cei doi decît Ristea calemgiul, omul din

umbră al lui Atanasache, cel ce înnoda și trăgea sforile, întocmind rapoartele, deoarece mai-marele agiei nu știa carte nici cît un măgar mort.

— Văsălie... Mă, Văsălie... începu Atanasache, dar un rîgîit puternic îl întrerupse. Un damf de borhot și de vin clocit, pornit din borheile mai-marelui, îl trăsni pe Văsălie în obraz. Fostu-ți-am io și tată și mamă ?... Ha ?...

— Fost, milostive !

— Ai deci datorința de a mă sluji cu devot pînă la moarte ?

— Și dincolo de moarte de se poate, milostive !

— Aferim, fătul meu, spuse Atanasache cu limba împleticită. Iată dar care-i treaba pentru care te-am chemat lîngă mine în loc să te las să te zbați între țițele caprei ăleia care behăie acolo... Se opri, arătîndu-i cu privirea o balhîză care de-abia aștepta să se îndrepte vreun bărbat spre ea. Așa-i că ți-ar fi plăcut pezevenghiule ?, urmă Atanasache rîzînd.

— Și încă cum, stăpîne ! spuse Văsălie, uitîndu-se cu ochi lăcrimoși la maldărul de carne grasă ce sta ceva mai departe.

— Apăi te crez, fătul meu ! Dar puturoasa asta de viață nu-i făcută numai din chiolhane și muieri... Sughiță, strîmbîndu-și chipul ca de scîrbă. Mai sînt și trebi ce trebuiesc împlinite. Așa-i că le vei împlini, Văsălie ?

— Voi împlini orice poruncă pe care mi-o va da bunul și luminatul meu stăpîn, spuse Văsălie, fără să bănuiască ce îi va cere mai-marele său. În orice caz, nu-i cerea să îndeplinească vreo treabă curată.

— Dacă ți-aș porunci să omori pe tată-tău, ai face-o ? mîrîi Atanasache.

Văsălie păli. Ristea zîmbi, jucîndu-se cu firimiturile de pîine.

— Milostive...

— Dacă ți-aș cere să omori pe tată-tău, ai face-o ? rînji mai-marele, repetînd întrebarea. Lui Văsălie i se înfioră carnea pe el. Văz că nu mă iubești așa cum te iubesc io, rosti Atanasache cu tristețe prefăcută, zărind șovăiala junelui. Ochii încrucișați ai castratului îl măsurară pe Văsălie de sus pînă jos.

— Ba te iubesc, stăpîne ! Te iubesc din tot sufletul și din toată inima mea ! Și dacă ceea ce mi-ai porunci va fi în binele luminăției-tale, n-aș pregeta... Se opri, ștergîndu-și cu palma chipul năduşit.

— Am vrut să te cerc, Văsălie, rîse Atanasache. Cum aș putea io poronci să-ți omori părintele ?...

Văsălie răsuflă uşurat. Se gîndea că de nu i-ar fi făcut pe voie mai-marelui său, s-ar fi dus dracului toate ! Și peşcheşurile, și rușfeturile, și havaeturile cu care încărca spinarea omului, scornite de mintea lui nemernică și huzurelile și multe altele. În schimb, ce l-ar fi aşteptat ? În cel mai bun caz, dacă ar fi scăpat cu zile de mîna lui Atanasache, s-ar fi întors la tată-său, la Stoicănești. Adică la sărăcie, la suferință, la muncă îndrăcită, taman acu cînd gustase din plin din troaca adîncă a plăcerilor și bucuriilor lumești.

Glasul miorlăit al lui Atanasache îl trezi din gînduri.

— Nu întotdeauna e bine să ceri moartea semenului tău, atîta vreme cît acela nu face nici un rău... Glasul lui Atanasache parcă venea de la mari depărtări. Altceva am a-ți cere io, Văsălie...

— Poruncește, stăpîne, și gata sînt a-mi da și viața...

— Nu e vorba de viața ta, Văsălie. Te-am ținut lîngă mine, deși... te tragi din țărani... Și țăranii, deh !... Îi știi cum sînt ! Vicleni, nemernici, hoți, mincinoși, gata a te fura din ochi, încîrdășindu-se cu tot feliul de oameni necurați la cuget...

— Ce vină am io, milostive ? bîigui Văsălie. Parcă am vrut să mă nasc în sărăcie, fiindu-mi părinții țărani ?...

— Ți-am băgat io vreo vină, Văsălie ? zîmbi Atanasache cu blîndețe și ochii încrucișați îl pironiră pe poteraș de îl prinse durerea de cap. Mi-a fost vcia numai să-ți amintesc ce ai fost și ce ești, mulțămită mie. Ca mîine-poimîine parcă am să te văz că ai să faci parte din ecpaiaua mea, din înaltele obraze ale orașului, așa ca mine, se fuduli el. De aceea ți-am spus, spre ținere de minte, urmă mai-marele. Atanasache îl chinuia, mințindu-l cu făgăduieli, întinzîndu-i bucățica de zahăr așa cum fac cei ce învață dobitoacele să le împlinească voia, iar acelea, lihnite de poftă, stau cuminți, în două labe, la porunca lor.

— Poruncește, stăpîne, ce am de făcut? spuse Văsălie, simțind cum se învîrtește încăperea cu el și cum îi vine să verse de atîta mîncare și băutură.

— Tu ai niște frați, Văsălie...

— Așa e, milostive!

— Pe unul mi se pare că îl cheamă Ichimie...

— Întocmai, stăpîne!

— Dară mie celălalt îmi scurmă în liniște.

— Ieremia?...

— Așa, Văsălie. Ieremia! Că s-a băgat tîlhar în ceata lui Mihalcea, trăzni-l-ar muma lui Dumnezeu să-l trăznească! strigă Atanasache, bătînd cu pumnul în masă. Văzînd chipul palid al lui Văsălie, începu să rîdă.

În hărmălaia din casă, ceilalți nu se sinchisiră de strigătul agăi.

— Te-ai speriat, fătul meu? îl întrebă Atanasache cu glas îndulcit.

— Nu, stăpîne, bîigui junele poteraș.

— Ei bine, Văsălie, io pe frate-tău Ieremia îl vreau! Că el pradă și belește și într-o zi ne-om trezi cu el în spinarea noastră. Așa-i?

— Așa-i, luminate!

— Apăi dacă e așa, să i-o luăm noi înainte. Cum îl vei apuca, asta e treaba ta, spuse Atanasache, înfigîndu-și unghiile murdare în pulpa lui Văsălie.

— Voi face după voia ta, stăpîne!

— Așa să faci, fătul meu! Pentru că la din contra, te-ai șters pe bot de toate. Poți să-ți tai gîtul. Iar de nu ți-l vei tăia tu, atunci ți-l voi tăia io! Te lăsai destul... Helbet! Te lăsai să-ți jecmănești tovarășii în vreme ce altora ca tine, poate chiar mai buni ca tine, le-am frecat ridichea, trimețîndu-i la mama dracului, pe vreme rea sau pe arșiță și în orice încăierare. Dar pe tine te-am păstrat lîngă mine fără a-ți sminti un fir de păr. Așa-i?

— Așa-i, stăpîne!

— Dacă-i așa, acum plătește-mi, Văsălie! Adu-mi capul frățină-tău, Ieremia! Și să mai știi o vorbă, Văsălie... Nu cerca să-i dai de veste să se ascundă, că va fi vai de zilișoarele tale! Te belesc ca pe berbece! Acu du-te și ia-o pe grăsana aia de Leana Tîrboc. Du-te, pînă nu o înhață altul!

Văsălie se ridică de la masă cu greu și, după ce se temeni și sărută mîna grasă, galbenă, plină de inele, a lui Atanasache, se depărtă clătinîndu-se. În urma lui, aga începu să rîdă încetișor.

— Ce zici, Ristică ? Ne putem bizui pe el ? Va face ce i-am poruncit ?

— Deh ! Cu țăranii nu poți sti niciodată ce gîndesc ! Dar nu-ți fie teamă ! De nu va face de voie, va face de nevoie, răspunse calemgiul.

— Ei cum ? Ia să te văz !

— Îi vom lua părinții... Așa că nu-i rămîne decît să aleagă : ori ei, ori Ieremia ! Trebuie să facă la un fel !

— Aferim, Ristică ! Bine ai chibzuit ! Așa ceva nu mi-a dat prin cap !

— Și ar fi mai bine să nu-i prea încredințezi multe taine... urmă calemgiul cu glas leneș. Cît l-ai fi dat pe brazdă, țăranul rămîne tot țăran și nu știi ce i se năzărește într-o bună zi !...

Cei doi rămaseră tăcuți o vreme. Cîte un bețivan se apropia cu paharul întins pentru a ciocni în sănătatea lui Atanasache. Acesta ciocnea, zîmbindu-i, fără a-l vedea. „Dacă voi pune mîna pe Ieremia, îl voi prinde și pe Mihalcea", își spuse aga în sinea sa, privind cu nepăsare la cei din jur. Zaiafetul luă sfîrșit după ce se serviră potroacele cu măruntaie de curcan, fierte în zeamă de varză. Rămas singur, Atanasache făcu socoteala cam la cît l-a ridicat toată treaba. După ce grohăi un fel de „eh", mormăi plictisit : „Îi scot io, înmiit !"

* * *

Cînd au aflat boierii că Mihalcea și oamenii săi au călcat conacul lui Sariene, tare s-au mai veselit, căci jefuirea grecului a căzut ca un balsam pe inima lor. Le ascultase Dumnezeu ruga, că acatiste au dat, de blestemat au blestemat și iată că li s-a făcut pe voie. Mihalcea se ridicase în ochii lor ca un împlinitor al răzbunării, ba ar fi fost gata cu toții să strîngă niște pungi cu galbeni pentru a-l răsplăti. În sfîrșit, iată că cineva nu ținea seama de venetic și de legăturile lui la Curte. Iar cel ce s-a

bucurat mai mult, aflînd vestea, a fost Izvoranu, că numai datorită lui Sariene și-a pierdut slujba, fiind surghiunit. Mare lucru nu aflară boierii, fiindcă veștile se băteau cap în cap, cum s-ar zice, nu se potriveau defel. Se zvonise că Sariene s-ar fi împotrivit haiducilor dimpreună cu slugile sale și că multă vărsare de sînge s-ar fi făcut. Un alt zvon umbla cum că Sariene ar fi fost vătămat grav. Un alt zvon le ajunse la urechi precum că grecul, pentru a scăpa de belea, le dăduse tot, numai să-l lase în viață. Unii se jurau că Mihalcea ar fi căzut peste curtea boierească în faptul nopții, cînd toată suflarea de la conac dormea, astfel că haiducii i-au luat pe nepusă masă, nedîndu-le răgaz să se împotrivească, iar Mihalcea, după ce a jefuit tot ce era de jefuit, ar fi răpit-o și pe copila grecului, după care ar fi dat foc conacului. Apăi dacă așa stăteau lucrurile, își ziceau cei care au fost trași pe sfoară de Sariene, veneticul își va lua tălpășița și va pleca de unde a venit. Ba unii dintre acești boieri își făceau socoteala că bine ar face dacă i-ar cumpăra moșiile, căci văzîndu-se grecul la ananghie, le va vinde pe ce nu curge pe apă, neștiind bieții de ei că toate zvonurile au fost izvorîte din mintea drăcească a lui Sariene, care voia să-i amețească, înspăimîntîndu-i, pe de o parte, iar pe de alta, să-i facă să se veselească de pomană. Unii dintre ei au cerut încredințare chiar de la Atanasache Ciufu, mai-marele agiei, pentru a afla dacă veneticul a făcut plîngere la stăpînire. Dar acela a spus că nu știe nimic.

Printre cei ce își frecau mîinile bucuros era și Mavrodineanu, care nu i-a iertat grecului vorbele acelea deșucheate, spuse cu apropont : „Unii își cumpără boieriile cu averile, alții cu muierile". Și cum Mavrodineanu se știa cu musca pe căciulă, cunoscînd el cum s-a boierit străbunică-său, fost haidău, prin muierea sa, era încredințat că Sariene, dracul gol, aflase ce nu trebuie să afle. Astfel că, nemaiavînd el răbdare să mai aștepte niscai vești, porunci să se înhame caii la butcă, luînd calea Stoicăneștilor, spre încredințare despre cum stăteau lucrurile, cu chip de a-l mîngîia pe Sariene pentru nenorocirea care l-a lovit. La acest drum îl luă cu el și pe fiu-său, Alexei, singurul care nu s-a bucurat de năpasta căzută pe capul veneticului, ba, dimpotrivă, auzind că fata lui Sariene a

fost răpită, s-a gîndit să-și întocmească un polc de oameni bine înarmați, ca, punînd mîna pe Mihalcea, să-l țină zălog și să nu-i dea drumul pînă cînd acel tîlhar nu i-ar fi dat fata. Toate socotelile astea i se trăgeau din ziua aceea cînd o ținuse în brațe pe marginea șanțului, atunci cînd fata, căzută de pe cal, își pierduse cunoștința, căci de-atunci începuse să-i ticăie inima după ea, dar fiind o fire închisă, neîngăduind să i se citească pe față ceea ce se petrecea în sufletul său, îi arătă fetei o totală nepăsare zeflemitoare, în timp ce înlăuntrul său se petreceau sfărîmări de suflet. De mic luase parte, din porunca lui tată-său, la pedepsirea cîte unui argat, fiind nevoit să asculte strigătele de durere ale celui bătut cu ciomegele. Băiatul privea împietrit zvîrcolirile nenorocitului, în vreme ce inima sa plîngea în hohote. De multe ori se furișa furînd din punga lui tată-său cîțiva galbeni, dăruindu-i celui smintit în bătaie, mîngîindu-l cu vorbe calde, ca pentru a cere el în locul lui tată-său iertarea asprimii lui Mavrodineanu. Dar într-o zi l-a zărit cămărașul cum scotocea într-una din pungi și s-a luat după el. Văzînd cum îl mîngîia pe țăran, dîndu-i galbeni, a dat fuga la boier, spunîndu-i tot ce a văzut, asta pentru a nu fi bănuit el de furt. Mînios foarte, tată-său l-a bătut zdravăn, poruncind să fie închis în beci. Băiatul a spart geamul și a fugit de-acasă. Slujitorii stăpînului au dat peste el tocmai la Văleni. Adus în fața lui Mavrodineanu, acesta i-a mai tras o bătaie țeapănă, încuindu-l și punînd om de pază, dîndu-i pe zi un sfert de pîine și o cană cu apă. Alexei nici n-a plîns, nici nu s-a văitat, de se minunau slugile cum poate răbda un fecior de boier atîtea fără să crîcnească, nici iertare nu și-a cerut. Văzîndu-l tată-său ce fel de om e fiul-său, l-a lăsat în apele lui. Într-o zi, împlinise băiatul 18 ani, pe cînd erau la masă, numai ce ridică Alexei ochii din farfurie și, țintuindu-și privirea asupra boierului, l-a întrebat că ce s-a făcut cu maică-sa. La asemenea cuvinte fără rost, Mavrodineanu a făcut ochii mari.

— La ce întrebi? Au nu știi că maică-ta, jupîneasa Maria, s-a săvîrșit din viață? Iertată să fie de Dumnezeu...

— Eu te întreb de mama, nu de jupîneasa Maria, rosti băiatul întunecat.

— Ce vorbe sînt astea, fătul meu? Că doar n-ăi fi putut avea două mame, rîse în silă Mavrodineanu. Asta nu se poate!

— Ba se poate!

— Ei cum?

— Una te naște și alta te crește. Iar eu voiesc a ști ce s-a făcut cu aceea care m-a născut...

— Eu nu știu ce vrei să spui, rosti bătrînul, făcîndu-se a nu înțelege.

— Ba știi, tată, numai că nu vrei să-mi spui! stărui băiatul.

Atunci Mavrodineanu s-a sculat de la masă și, lăsînd mîncarea neatinsă, intră în casă. De-atunci Alexei n-a mai adus vorba despre povestea asta, în schimb, s-a ținut gaia-matul de capul lui Rande, vechilul boieresc, și atîta l-a pisat, încîlcindu-l în întrebări, și atîta l-a amețit cu vorbele, sfărîmîndu-i minciunile, încît pînă la urmă bietul om, nefiind învățat cu suceala și învîrteala cuvintelor, s-a prins în prostovolul aruncat de Alexei și i-a spus totul, rugîndu-l ca pe Dumnezeu să nu care cumva să afle boierul, că se va alege praful de el și de ai lui. Alexei a ascultat liniștit toată întîmplarea îngrozitoare, după care i-a poruncit lui Rande să meargă cu el la cimitir și să-i arate locul unde a fost îngropată mamă-sa. Cu spaima în oase, Rande îl urmă pe băiatul boierului. Au căutat mormîntul, străbătînd tot cimitirul, ca în cele din urmă să dea de el. Nici urmă de cruce. Un lemn uscat fusese înfipt în pămînt de către Rande în chip de recunoaștere. Acolo zăcea aceea care îi dăduse viața și căreia, din porunca lui tată-său, i se ridicaseră zilele.

Alexei a stat multă vreme îngenuncheat, iar Rande privea în toate părțile, temîndu-se să nu fie văzuți de cineva. După ce s-a ridicat, fără a avea o lacrimă în ochi, Alexei i-a poruncit lui Rande ca mormîntul să fie îngrijit și acoperit cu flori, iar de nu-i va da ascultare, îi va spune lui tată-său totul. Și mult i-a sîngerat inima și mult i-a plîns sufletul, iar chipul părea a fi de piatră.

Poate că băiatul n-ar fi aflat niciodată dacă întîmplarea n-ar fi făcut ca să treacă într-o bună zi prin fața

grajdurilor, de unde se auzeau glasurile îngrijitorilor. Acolo a prins el cu urechea că „domnișorul Alexei“ a fost făcut cu o tătăroaică roabă care, de îndată ce boierul „ăl bătrîn“ și-a luat muiere pe jupînița Maria, s-a făcut nevăzută. Ultimele cuvinte au fost rostite dîndu-se a înțelege cum că ar fi fost vorba de omor. Alexei ciulise bine urechile, după care a plecat mai departe și a tăcut după cum îi era felul. Multă vreme a tăcut, pînă cînd a socotit el că sosise ziua să-l întrebe pe tată-său despre mamă-sa. De cînd aflase istoria asta, parcă s-a rupt ceva în el. Pînă atunci îl iubise pe tată-său, socotindu-l un boier drept, aspru, dar cinstit și mîndru. Iubirea începuse să se fărîmițeze de cînd începuse să-l vadă nedreptățind pe oameni, înșelîndu-i la plata muncii lor, ei necutezînd să cîrtească, mulțumindu-se cu ce li se dădea, cît privește mîndria lui tată-său, o vedea doar în fața celor slabi. Iar fapta pe care o săvîrșise, ridicînd zilele mamă-sii, pusese capac la toate. Deci nu era așa cum și-l închipuise el, mai degrabă, cum îl făurise el, ci fricos, zgîrcit, nedrept, plecat în fața celor puternici. Cu încetul, dragostea față de tată-său se stinse ca lumînărea. Dimpotrivă, pe Sariene îl plăcea foarte mult pentru șmecherîcurile și cutezanța lui, ducîndu-i de nas pe boieri, viclenindu-i pe față, deschis. Pe deasupra, se mai îndrăgostise de copila grecului, în felul său, tăcut, ascunzînd sub masca nepăsării o căldură sufletească de neînchipuit, astfel că atunci cînd tată-său îi spuse că vor merge împreună la Sariene pentru a se încredința cu ochii lui, la fața locului, veselindu-se de nenorocirea grecului, Alexei primi vestea cu plăcere.

N-au făcut mult drum pînă acolo, căci surugiul n-a slăbit caii din bice. Văzîndu-l pe Sariene ieșindu-i în întîmpinare, Mavrodineanu alungă veselia de pe chipul său, luînd o înfățișare îngrijorată, încărcată cu părere de rău.

— Boier Sariene ! rosti Mavrodineanu, îmbrățișîndu-l pe grec. Ce-am auzit ?... Pentru întîia oară, Mavrodineanu îl îmbrățișă pe venetic.

— Ce ai auzit, arhonda ?...

— Auzit-am cu mare durere că ticălosul de Mihalcea ți-a călcat așezarea... că a dat foc conacului... că ți-a răpit copila și cîte și mai cîte... Oare așa să fie ?...

— Acum aud pentru întîia oară astfel de povești, grăi Sariene, făcînd pe miratul.

Alexei se uită la tată-său cu silă. Tot drumul Mavrodineanu nu făcuse altceva decît să spună că bine a făcut Mihalcea jefuindu-l pe Sariene, ca acuma, în fața lui, să se văicărească și să-l plîngă.

— Cum spui, boier Sariene ? Nu-i nimic adevărat din toate cele ce s-au auzit ?... îl întrebă Mavrodineanu uluit.

Sariene prinse a rîde din toată inima.

— Tare îmi pare rău, arhonda, că n-a fost pe voia celor ce nu mă au la inimă, zise grecul.

— Nici pe domnia-ta nu te-au vătămat ? mai întrebă Mavrodineanu, d-abia stăpînindu-și părerea de rău.

— Am eu înfățișarea unui om vătămat de glonț sau de cuțit ? zise el și bătu din palme.

Se ivi o slugă, care întrebă ce poruncă îi dă stăpînul.

— Vestește-ți stăpîna că avem mosafiri !... Tare mă bucur că un boier mare ca domnia-ta, fiind îngrijorat foarte de soarta mea, a binevoit să vină pînă aici, urmă să se adreseze Sariene lui Mavrodineanu îndată ce sluga se făcuse nevăzută.

Alexei lăsă capul în jos, simțind în vorbele lui Sariene zeflemeaua usturătoare.

— Dimpotrivă, urmă Sariene, Mihalcea mi-a trimes veste că de îndată după ce o să calce așezările celorlalți boieri, îmi va veni și mie rîndul !...

Mavrodineanu făcu ochii mari.

— Dacă ticălosul și-a pus în gînd să ne prade, va trebui să ne apărăm... Să vestim agia, căci nu putem sta cu brațele încrucișate. Domnia-ta ce ai de gînd să faci ? îl întrebă el pe Sariene.

— Voi vedea atunci, răspunse grecul.

— Numai să nu fie prea tîrziu, răspunse Mavrodineanu, simțind cum îl cuprinde teama din toate părțile. Poate că n-ar fi rău să stăm o vreme la Slatina, urmă el.

— Fiecare e slobod să facă cum îl duce capul, spuse Sariene. Tare se mai veselea, cetind spaima în ochii lui Mavrodineanu. Domnia-ta nu te temi ? îl întrebă veneticul pe Alexei, văzîndu-l că zîmbește.

— De ce m-aș teme? Eu cred că cu cît te vei lăsa copleșit de spaimă, cu atît mai mult îți vor slăbi puterile și mintea ți se va încurca.

— Nu știi ce vorbești, fătul meu, grăi Mavrodineanu. Mihalcea este o fiară fără milă, zice-se că este de o cruzime înspăimîntătoare... Că nu iartă nici copilul din burta mamă-sii, iar tu îi dai zor cu slăbirea puterilor din cauza spaimei... Cu ce te poți împotrivi? Cu niște argați, care la vederea haiducilor vor da dosul?...

— Tată, în lupta cu cel mai puternic, cel slab trebuie să dovedească multă viclenie, vorbi Alexei.

Sariene îl asculta cu plăcere, încuviințînd în sinea sa spusele tînărului.

— Ce știi tu? îl repezi tată-său.

— Destule ca să-mi apăr pielea, răspunse Alexei.

Sariene îi pofti în casă, cu un gest larg al mîinii.

La vremea aceea, ca niciodată, Elencu încă nu se sculase. Toată noaptea n-a putut pune geană pe geană și degeaba se tot foia în pat, că somnul nu se lipea de ea. Din odaia alăturată, fata auzea sforăitul lui Caliopi ca un fierăstrău ce trecea peste nervii ei. Se ridică din pat și, fără a se face simțită, părăsi odaia, coborînd scările în vîrful picioarelor. Se pomeni în curte, pe care o străbătu, frămîntată de tot felul de gînduri. Îi răsări în minte chipul frumosului zugrav talian care cutezase să o privească în ochi, spunîndu-i că plata lui va fi aceea de a o privi. Și cu cîtă nerușinare i-a spus asta! Ar fi putut să-i ceară boierului Izvoranu să-l alunge din casă. E drept că, pe lîngă frumusețe, zugravul avea o mîndrie ce nu îi este îngăduită unui om sărac, care trebuie să se smerească. Desigur că nu va mai veni la Stoicănești pentru a-i zugrăvi chipul, se gîndea ea, cuprinsă de o mare părere de rău. Nici măcar nu i-a spus că farmecul ei l-a robit. Pentru ce îl poftise marele boier în casa lui? La urma urmei, locul lui era printre slugi! Se rușină, gîndindu-se că a putut sta de vorbă cu el, ca și cum ar fi fost de aceeași teapă, ba l-a mai căutat cu privirea prin toate încăperile. Cum de a putut să se înjosească în halul ăsta?... Pe urmă se întoarse cu gîndul la Alexei, ciudatul tînăr care îi vorbise în zeflemea acolo, pe buza șanțului, fără nici măcar a se uita la ea, ba își mai bătuse joc de ea, spunîndu-i că

nu știe să călărească. Totuși, Alexei era de rangul ei și îi era îngăduit să glumească, pe cînd afurisitul de zugrav... îi plăceau amîndoi, dar încă nu știa de care se îndrăgostise. În orice caz, cu zugravul nu va mai da ochii, și chiar de îl va mai vedea, va întoarce capul.

Cînd femeia de la iatac o trezi, spunîndu-i că stăpînul o poftește jos, avînd musafiri pe boierul Pătru Mavrodineanu și pe domnișorul Alexei, Elencu sări din pat. Se spălă și se îmbrăcă în grabă. Coborî scările, sărind cîte două trepte, gîndind că poate ar fi mai bine de l-ar întreba pe Alexei de ceea ce văzuse azi-noapte, el fiind mai apropiat de vîrsta ei. Bucurîndu-se că are cu cine sta de vorbă, uită să mai bată la ușă.

— Iată, arhonda, și pe copila mea, cea răpită de haiduci, rîse Sariene, în vreme ce copila se înclină ușor.

Mavrodineanu se posomorî, iar Alexei își înăbuși un oftat de ușurare. Deci totul a fost o minciună, niscai zvonuri menite să bucure pe boieri ca să se poată întrista mai rău în cele din urmă! Bătrînii începură a vorbi despre una și alta, pentru a umple golul părerii de rău al unuia și veselirea celuilalt. Elenca trăgea cu coada ochiului la Alexei, care se părea a nu o băga în seamă. „Ei lasă, tu, afurisitule, că te voi face să-ți ardă inima după mine", își spuse ea cu ciudă, zărind nepăsarea tînărului.

— Tată, îngădui să arăt boierului Alexei caii noștri?...

— Slobodă, copila mea, răspunse grecul.

Cei doi tineri nu mai așteptară altă poftire. „De nu te-oi face eu să-ți treacă înfumurarea asta, să nu-mi spui mie pe nume!" își zise Elencu în sinea sa, în vreme ce tînărul îi făcu loc să iasă. Intrară în grajd, și văzîndu-i grăjdarul, își scoase căciula, temenindu-se pînă la pămînt. Elencu nu-l învrednici cu privirea, dar, spre marea ei uimire, îl zări pe Alexei întinzînd mîna grăjdarului, care se grăbi să o sărute, dar tînărul și-o trase repede, după care se vîrî între stănoage, mîngiind caii sau bătîndu-i cu palma pe crupă.

— Ei, boier Alexei, așa-i că n-ai mai văzut cai ca aceștia? întrebă fata cu mîndrie. Se aștepta ca Alexei să rămînă cu gura căscată de uimire.

— Să-mi fie cu iertare, jupîniță, dar ce mi-ai arătat domnia-ta sînt niște cai obișnuiți. Merg și la călărie, și

la butcă, și la căruță... zise el zîmbind cu acel zîmbet ce o scotea din sărite pe fată. Se înroși toată de ciudă. „Adică se pricepe înfumuratul ăsta mai bine ca tata?“ Crezut-am că îmi vei arăta niște cai care mănîncă jăratec, urmă el, îndreptîndu-se spre ieșire.

— Tare aș vrea să văd și caii domniei-tale, spuse ea, stăpînindu-și mînia.

— Cînd ți-e voia, răspunse tînărul.

— Cred că ești tare încrezut, spuse ea nemaiputînd să se stăpînească.

— Tot ce se poate, răspunse el cu aceeași liniște, care o scotea din sărite. Deși mi se pare că domnia-ta ești mai încrezută, arătîndu-mi niște cai care nu fac nici două parale... Ești o jupîniță mică, mică de tot, și cu gură mare, rîse el. Dar să știi că deși ești încrezută, voi mai veni să te văd.

— Și pentru ce, mă rog, vrei să mă mai vezi?

— Pentru că îmi plac copiii care se cred grozavi!...

Elencu nu-i răspunse. Mergea lîngă el, îmbufnată, socotindu-l îngîmfat, ca și tată-său. Intrară în casă tocmai cînd Mavrodineanu îl poftea pe Sariene la o vînătoare de grăsuni.

— Primesc cu mare plăcere, răspunse Sariene.

— Îl voi lua și pe fiul meu Alexei, care este un țintaș dintre cei mai buni, își lăudă Mavrodineanu pe fiu-său.

— Eu cred că țintesc mai bine decît fiul domniei-tale, spuse fata, neținînd seama că cei tineri nu aveau voie să se amestece în vorba celor bătrîni.

Mavrodineanu o privi cu mirare, apoi începu să rîdă încet. Sariene zîmbi și el. Lui Elencu îi veni să plîngă, văzîndu-i pe toți cum o priveau ca pe un copil răsfățat, plin de ifose.

— Sînt gata să dovedesc că țintesc mai bine decît boierul Alexei, repetă ea. Și dacă nu vă e cu supărare, pun rămășag pe orice.

— Jupîniță, grăi Mavrodineanu, zîmbindu-și în barbă, copilelor le stă bine torsul, războiul și alte lucruri muierești, căci ele nu sînt făcute pentru a purta și a trage cu arma... Asta e treaba bărbaților!

— Să facem o încercare, vorbi Sariene. Primești rămășagul, fătul meu? îl întrebă grecul pe Alexei.

— De ce nu? răspunse tînărul. Deși nu se cade să fac dintr-o jupîniță un adversar, totuși, pentru a-i face plăcere...

Elencu zări zîmbetul zeflemitor al lui Alexei și tremură de nervi. Sariene se ridică și scoase dintr-un scrin o cutie cu două pistoale, poftindu-i pe toți în curte. Tuspatru porniră înspre fundul curții, unde un argat primi porunca lui Elencu să ridice mîna în sus, ținînd căciula. Omul, galben de spaimă, se lipi de ulucă.

— Eu nu pot să mă învoiesc ca un om să servească drept țintă, spuse Alexei, lăsînd pistolul în jos.

Elencu începu să rîdă, înciudată.

— Ăsta e semn că domnia-ta nu ești încredințat că vei ținti bine, spuse ea.

— Nimeni nu poate lua ceea ce nu poate da, răspunse tînărul.

Se învoiră atunci ca omul să fie înlocuit cu o blană de lemn pe care Alexei desenă, cu ajutorul unui cărbune, trei cercuri concentrice, la distanță asemănătoare unul față de celălalt, și un punct mare, negru, în mijloc.

— Acum ne putem arăta îndemînarea, spuse Alexei după ce prinse blana de lemn între uluci.

Au tras la sorți care să tragă întîi și sorții au ales-o pe Elencu. Argații și robii urmăreau scena de departe. Elencu puse piciorul drept înainte, întinse pistolul, ochi, închizînd ochiul stîng, și trase. Un argat alergă înspre țintă și arătă locul unde a pătruns glonțul. La baza punctului negru. Fata ochise al naibii de bine. Văzînd rezultatul, pieptul i se umflă de mîndrie și părere de bine. Sariene se gîndea că fetei lui îi lipseau șalvarii, pistolul și iataganul, mustața și încă ceva ca să fie el, leit-poleit, în tinerețe.

— Rîndul domniei-tale, boier Alexei! spuse ea cu glasul încărcat de milă batjocoritoare.

Bătrînul Mavrodineanu era liniștit. Știa că fiu-său lua pasărea din zbor, fără să ochească prea mult. Alexei duse mîna stîngă la spate, întinse pistolul, ochi scurt și trase. Argatul arătă că glontele tînărului boier lovise al treilea cerc din afară. Tată-său pufni nemulțumit, întunecîndu-se la față. N-ar fi crezut în ruptul capului că

pe fiu-său îl va da de rușine o pișcoacă de fată ce nu știa încă pe unde face găina.

— Ei ?... Ce mai poftești, boier Alexei ? îl întrebă ea rîzînd cu mulțumirea celui ce în sfîrșit l-a pus pe celălalt cu botul pe labe. Poate ți-e voia să ne întrecem și la călărie ? îl zgîndări ea. Dar n-am spus pe ce facem rămășagul, spuse ea.

— Pe ce voiești, răspunse tînărul.

— De vei pierde și de data aceasta, vei îngenunchea dinaintea mea.

— Așa să fie !

Bătrînul Mavrodineanu scrîșni din dinți. Păcătoasa asta mică voia să-i rușineze feciorul în fața argaților.

— Rămășagul se va plăti în casă, spuse Mavrodineanu, rîzînd în silă.

— Nu, mărite boierule, se împotrivi fata. Aici. În curte !

Sariene rîdea în sinea sa de se tăvălea. Fata asta e dracu gol !

La porunca lui, grăjdarul înșeuă armăsarul lui Elencu, pe Psihi-mú. Lui Alexei i se înșeuă un alt cal. Ca stavilă, se așeză dinaintea cailor o frîntură de ulucă destul de înăltuță. Alexei făcu semn fetei cu cravașa, dîndu-i întîietate. Elencu întoarse calul, pornind la trap, depărtîndu-se bine de piedica pusă. Psihi-mú sforăia, rozînd zăbala, nerăbdător. Fata îl întoarse cu fața către obstacol și, plesnindu-l cu cravașa, se lăsă puțin înainte, pornind într-o goană nebună. Armăsarul își trase picioarele din față, trecînd peste obstacol, fără a-l atinge. Venind rîndul lui Alexei, acesta încălecă, prinse calul bine între pulpe, îl jucă puțin în trap, apoi în galop mic, după care, lovindu-l cu cravașa, se năpusti asupra obstacolului. Dar acolo, calul lui Sariene părăsi direcția, ocolind gardul. Văzînd una ca asta, bătrînul Mavrodineanu se învinețise de ciudă. Sariene zîmbi mulțumit, în sinea sa, iar Elencu se prăpădea de rîs. Îi dăduse o lecție bună acestui tînăr îngîmfat.

— Ai cîștigat, jupîniță, spuse Alexei, descălecînd. Sînt gata să plătesc rămășagul. Și fără a mai spune vreun cuvînt, îngenunche acolo în țărînă, în fața fetei.

— Eu zic, boier Mavrodineanu, spuse ea în bătaie de joc, că de ți-e voia să nu se facă prea multă moarte între sălbăticiuni, să-l iei și pe fiul domniei-tale la vînătoare! Cine știe! Îi iese un iepure dinainte și se sperie calul... Doamne ferește de vreo nenorocire, urmă ea să-și bată joc mai departe de Alexei.

— Pot să mă ridic, jupîniță? întrebă Alexei, fără a-i tresări nici un mușchi pe față, arătînd mînie sau mîhnire.

— Te poți ridica, bdierule, îi îngădui fata.

Bătrînul Mavrodineanu nu întoarse capul zărindu-i de departe pe argați cum se hlizeau.

La plecare, Sariene le ceru iertare de formă pentru jocul pe care îl iscase fie-sa. Mavrodineanu mormăi un fel de „nu face nimic". În butcă tăceau amîndoi. La un cîrd de vreme, bătrînul rupse tăcerea:

— Să te lași înfrînt de o muierușcă! Mai mare rușinea! îl mustră tată-său. Nu trebuia să primești un astfel de rămășag... N-ai înțeles că greaca și tată-său au voit să-și facă rîs de noi în fața argaților lor nespălați?... Iară tu, ca o găgăuță ce ești, te-ai planisit ei, îngenunchind acolo în țărînă ca un rob oarecare... Asta mi-o vor plăti grecoteiul și fie-sa cu vîrf și îndesat! O asemenea rușine nu o voi uita în vecii vecilor... Iar ție, să nu aflu că ți-a mai călcat piciorul pe acolo... Înțelesu-m-ai?...

Alexei, care cît a vorbit bătrînul se uita peste cîmpuri, se întoarse către el. Avea aceeași împietrire a chipului cum o avea de obicei, neîngăduind nimănui să-i cetească gîndurile.

— Tată, mie mi-e dragă fata lui Sariene, rosti el scurt.

— Cum ai spus? Ți-e dragă fata lui Sariene? întrebă Mavrodineanu, ca și cum n-ar fi auzit bine.

— Da. Mi-e dragă!

— Ți-o fi! Dar atîta vreme cît voi trăi eu, nu vei avea îngăduința mea pentru a-ți fi soție... Și peste vrerea mea nu vei trece! Pentru ce te-ai lăsat biruit de blestemata aceea de copilă?...

— Nu m-am lăsat biruit.

— Atunci, ți-a făcut niscai farmece, altfel nu pot înțelege.

— Nu mi-a făcut nici un fel de farmece. A ochit mai bine ca mine și a călărit mai bine. Asta e tot.

— Dar se cădea să te pună să stai în genunchi în fața ei ?

— Așa a fost rămășagul. Iar de va voi să-mi fie soție, să știi, tată, că nimeni nu mă va putea opri. Nici chiar domnia-ta !

— Asta o să vedem ! Iar dacă ție nu ți-a crăpat obrazul de rușine, mie mi-a crăpat ! Un Mavrodineanu să stea prosternat la picioarele uneia venite de cine știe unde...

Pînă acasă, cei doi n-au mai schimbat nici un cuvînt. Tăceau amîndoi. Bătrînul rușinat foarte, iar tînărul cu toate gîndurile îndreptate către copila grecului. În timp ce Mavrodineanu își mustra fiul, în casa lui Sariene era veselie mare. Elencu țopăia prin casă, prinzînd-o pe Caliopi de mijloc, silind-o să joace, biata bătrînă fiind nevoită a se supune toanelor micii sale stăpîne. Dădacei îi bătea inima de sta să-i sară din piept și, scăpînd pentru o clipă din mîinile fetei, o zbughi pe ușă. Rămasă cu tată-său, Elencu nu mai contenea să se laude, zicînd că e gata să se întreacă cu orice fiu de boier. Sariene, care pînă atunci făcea haz de trăsnita de fie-sa, încetă să mai rîdă.

— Elencu, Alexei Mavrodineanu trage mai bine ca tine. E un foarte bun țintaș și călărește ca nimeni altul, spuse el, de data asta cu un glas foarte serios.

Fetei îi muri rîsul pe buze.

— Ce vrei să spui, tată ? îl întrebă ea mirată.

— Vreau să spun că nu te poți măsura cu el.

— Dar ai văzut...

— Așa am vrut eu, răspunse Sariene.

— Nu te înțeleg. Cum, așa ai vrut ?...

— Foarte ușor. Ție ți-am dat un pistol aproape nou, pe cînd lui i-am dat unul cu ghinturile tocite, care bătea în stînga mult de tot, și dacă n-ar fi fost un foarte bun țintaș, nici măcar n-ar fi nemerit blana de lemn. Armăsarul tău era învățat să sară, pe cînd cel ce i l-am dat lui era un cal învățat la butcă, de aceea a și ocolit stavila.

— De ce ai făcut asta, tată ?

— Pentru că n-am voit să te faci de rîs. Căci văzînd Mavrodineanu cum te lăudai, i-aș fi dat apa la moară. Acuma m-ai înțeles ?

— Din clipa asta, am înțeles multe ! Și eu, care am crezut că ești cel mai drept, cel mai cinstit, cel mai viteaz și bun tată de pe fața pămîntului...

— N-am vrut să pierzi în fața lor... De altfel, cred că Alexei și-a dat seama, ca un bun țintaș ce este, că arma era tocită pe dinlăuntru și de calul care nu făcea nici două parale, dar s-a făcut a nu lua în seamă toate astea... Pentru mine este dovada că acest tînăr te iubește !

— Din toate cîte mi le-ai spus, am înțeles cît de mult m-am înjosit dinaintea lui... Ah, cît îl urăsc ! Din tot sufletul îl urăsc ! Și, spunînd acestea, ieși în fugă din odaia lui tată-său.

Ajunsă la ea, se trînti pe pat și începu să plîngă cu hohote. Suferința mîndriei ei bolnave nu s-a lăsat mult așteptată. „Cum de a putut face tata una ca asta și cum a putut îndura Alexei umilința unei mari nedreptăți de care și-a dat seama ?...“ Desigur că tînărul a răbdat toate astea din milă pentru ea sau pentru a-i dovedi că nu-și pune mintea cu un copil plin de ifose și lăudăros din cale-afară... Sau, poate, cum i-a spus tată-său, Alexei o iubea !...

•
• •

Burnița mărunt și vremea prinse a se răci. Mandache Zevedeu apucă un braț zdravăn de coceni uscați și, așezîndu-se în pragul grajdului, se apucă să-i toace cu barda. Dinlăuntru venea o boare călduță, cu iz de bălegar. Lisaveta aținea focul sub ceaun. Mandache își zări muierea sub limba flăcării cum își trăgea broboada mai pe frunte, cum arunca pe foc cocenii și își mișca buzele de parcă ar fi descîntat. Fumul umplu odaia, ieșind alene pe ușă. Tița, fata a mai mare a lui Zevedeu, scălîmbă și înaltă, sta pe un scăunaș cu trei picioare și cernea mălaiul. Afară se întunecase. Cerul era plumburiu. Din uliță răzbea scîrțîit de care. Din ograda învecinată într-un fel, dar la mare depărtare, se auzea lătratul gros al unui

cîine. Mandache dădu vitelor să mănînce, le adăpă, după care intră în casă. Acolo se lăsă pe laviță, fără să-și dezbrace cojocul și a-și lua căciula de pe cap. Îl prinse o pedeapsă de piroteală cum nu a avut-o vreodată. Se sforța să stea treaz, dar pleoapele i se închideau mereu. De ciudă, începu să înjure. Lisaveta îl privi lung, necutezînd să-l întrebe ceva.

— Tiță, mormăi el, scoate, fa, țuica, nu-ș' ce naiba am că mă prinse somnul...

Tița ieși în grabă pentru a-i împlini porunca.

— E frig în casă, ori mi se pare mie? își întrebă el femeia.

— Da' ce frig să fie, Mandache, Doamne, iartă-mă, că io nu mai poci neam de cald...

— Parcă-i pustie! mormăi Mandache, mai mult pentru el.

— Ce zîseși?...

— Zîsei că îmi pare casa pustie...

— Deh! oftă Lisaveta. Cît erau copiii... Tăcu, mestecînd mămăliga vîrtos.

— Copiii se duseră la rosturile lor, noi ne-om duce la rosturile noastre...

— Ce-ți veni, Mandache?

— Ce să-mi vie? Ia, nimic nu-mi veni! Că nu mai călcară p-aci de nu mai țiu minte!

— Apăi, vin și ei cînd pot. Că la ei nu-i ca la noi... le luă Lisaveta partea.

— Poi da! Se făcură domni mari! Unul luă calea haiduciei, altul se vîndu agiei, Ichimie se băgă slugă la boier, Viana îl slujește pe bărbatu-său, ăl de la Seaca... Parcă aici n-ar fi găsit om! Bine mă mai potcovi Dumnezeu, mormăi Mandache.

— Le făceai tu rosturile? sări Lisaveta cu gura.

Zevedeu nu răspunse. Se mulțumi să clatine din cap.

— Cînd veniră copiii lui Ichimie în fața porții noastre, puseși cîinele pe ei și îi goniși cu ciumagul ca pe niște răi și tîlhari... Acu la ce te mai plîngi? Că alde mă-sa sau tată-său îi mînară încoa' ca sămn de împăciuire... Așa nu-i bine, așa nu-i bine... Cine îți mai intră ție în voie?

Mandache tăcea îndrăcit. Tița aduse țuica în ulcior de pămînt. Era țuică făcută din prună, pară și corcodușă, puse de-a valma într-o butie de lemn. Pesemne că țuica era trăsnet de tare, că după ce Zevedeu trase un gît zdravăn, icni și se strîmbă, de parcă ar fi băut ciuș de ardei zdrobiți în rachiu.

— Parcă-i amară, mîrîi el și întinse ulciorul Lisavetei. Ia și bea !

— Ce are ? N-are nimica, spuse Lisaveta după ce sorbi o înghițitură. Ia vezi, Tițâ, are vreo amăreală, așa cum spune tată-tău ?

Tița sorbi, apoi o scuipă jos, scuturîndu-se. Nu se prea împăca ea cu țuica.

— O fi prins amăreală din oasele prunelor, vorbi ea și se apucă să cearnă mălaiul mai departe.

Din ogradă se auzi lătratul cățelei, dar nu dușmănos, ci mai degrabă prietenos, de parcă s-ar fi gudurat pe lîngă cineva.

— Ieși, Tițâ, și vezi la cin' se dă cățeaua ! îi spuse mamă-sa.

— Las-o în pace, vorbi Mandache, că dacă Dolfa se gudură, îi semn că cel de-afară nu-i om străin.

Se mai auzi scîrțiitul porții și clap-clapul unor copite de cal. Tița se ridică și ieși. În prag desluși făptura unui bărbat. Speriată, fata se trase înapoi.

— Ce-i, Tițâ ? Nu mă mai cunoști ? rîse omul.

— Văleu, neica Ieremia ! strigă Tița.

Lisaveta se repezi la ușă. Ieremia lăsă calul slobod și intră în casă.

— Sara bună ! le ură el.

— Taman vorbeam de lup, și cînd colo, lupul la ușă, spuse Mandache și sufletul îi tresări de bucurie.

Nu mai putea de părere de bine, dar se ținu să nu arate veselirea sa. Ieremia o luă pe mamă-sa în brațe, și ea, după ce îl pupă cu zgomot, începu să plîngă domol.

— Venișî, mă ?

— Venii, taică !

— Acu, tu de ce plîngi, fa ? se zborși Mandache la nevastă-sa. Că doar veni să ne vază ! Te zări careva ? îl întrebă el pe fiu-său.

— Care dracu să mă vază, că venii peste cîmp...

Mandache îl măsură cu privirea. Ieremia sta în fața lui, voinic ca un urs. Pe umărul drept îi spînzura flinta, iar din brîu se iteau mînerele pistoalelor.

— Te întrebai, că oamenii sînt îndrăciți și gata sînt să vînză suflet de om, mai spuse Mandache.

Lisaveta încremenise cu mîna la gură, fără să poată scoate o vorbuliță. Tița, soru-sa, se tot învîrtea în jurul lui.

— Ieși, Tiță, și prinde un pui, spuse Lisaveta fie-sii, care nu se mai sătura uitîndu-se la Ieremia.

Ieși valvîrtej, dînd năvală peste orătănii.

— Auzii că îl călcarăți pe boier Sariene, spuse Mandache.

— Îl călcarăm, da !

— Și făcurăți sînge în baligă ! rîse Mandache.

— Apăi, taică, ciocoiul ăsta nu-i om de călcat, răspunse Ieremia, așezîndu-se pe laviță, lîngă tată-său.

Îl cuprinse căldura vetrei și, o dată cu ea, moleșeala obositoare a drumului.

— De ce nu-l tăiarăți, mă ? îl mai întrebă Mandache. Voia să știe cum s-au petrecut lucrurile, că zvonuri au fost destule, fiecare zicînd tot ce îi trecea prin minte.

— Nu-i om de tăiat, taică, spuse Ieremia, scoțîndu-și flinta și pistoalele.

— Așa-i că vă încurcă și pe voi în vorbă cum îi poartă pe toți ?...

— Ne răzbi ciocoiul cu vorba !

— Iote, mă ! se minună Mandache. Fu el mai țapăn ca Mihalcea ?

— Fu !

— De ce nu-i puserăți foc ?

— Nu vru căpitanul. Ba încă ciocoiul îi făgădui lui Mihalcea ascunzătoare la vreme grea. Și ne lăsă să plecăm așa cum am venit, că de era altul, ne atîrna în spînzurători... Pe toți !

— Dă-ți peste gură, maică, și nu mai vorbi vorbile astea, că mă doare la inimă, sări Lisaveta.

Ieremia rîse cu poftă.

— Și zici că nu vă făcu el nici un rău ? stărui Mandache.

— Nici un rău. Ba ne dete și arme !

— Iote, mă, al dracului grec! se minună Zevedeu, dîndu-și căciula pe ceafă.

— Cică la vremea lui, ciocoiul a fost om al mării...

— Cum vine asta, maică? îl întrebă Lisaveta pe fiu-său.

— Adicătelea, ce facem noi pe pămînt, el făcea pe mare.

— Oleu, drace! se miră Lisaveta. Păi voi, dacă vă bateți cu dușmanul, aveți pămîntul sub picere, da apa?...

— Pă apă dau năvala cu corăbiile, mamă.

— Dau năvală cu corăbiile? Iacă, așa ceva nu-mi trecea prin minte.

— Și nu făcu el lăcrămație la stăpînire? mai întrebă Mandache.

— Nu făcu.

— Păi asta se cheamă că ciocoiul a fost haiduc pe mări, vorbi Mandache, și dintr-o dată simți cum i se topește toată ura împotriva ciocoiului.

— Cam așa, taică.

— Ei, drăcovenia dracului! se miră Mandache. Cine știe ce necazuri l-or fi mînat să ia calea asta!... Zic oamenii care au auzit de la argați că boierul stă toată vremea dinaintea icoanelor și se tot roagă, spuse Zevedeu cu un fel de mirare.

— Nu i-or da pace păcatele făptuite, vorbi Lisaveta.

O vreme tăcură toți trei. Tița intră în odaie cu puiul rumenit în strachină, apoi ieși și se întoarse cu restul de mămăligă. Pe urmă se apucă să curețe și să zobească vreo două căpățîni de usturoi, după care puse peste ei apă și sare, făcură un fel de salță. În vreme ce frate-său vorbea, ea îl privea cu gura căscată, tot mestecînd salța aceea.

— Închide, fa, gura, că intră muștele, spuse tată-său, zîmbind pe sub mustață.

Mîncară puiul, toată mămăliga și băură și două carafe cu vin.

— Acu m-aș întinde și pînă mîine dimineață nici că m-aș mișca, spuse Ieremia și căscă de îi trosniră fălcile.

— Culcă-te, mă, dacă așa ți-e voia, îl îmbie Mandache. Mamă-ta te-o învelì cu cerga asta...

— Trebuie să plec, taică, spuse băiatul cu părere de rău.

— Da' nu te las, dragu mamei ! Cum să pleci tu la vreme de noapte ? sări Lisaveta cu gura.

Ieremia rîse ușor și se ridică.

— Acu cine știe cînd ne-om mai vedea, vorbi el, punîndu-și flinta pe umăr și pistoalele la brîu.

— Ce vorbe sînt astea, neică ? se miră Tița.

— Soru-mea, cînd te înhami la o treabă, trebuie să o duci pînă la capăt. Altfel, la ce te-ai mai apucat !

— Bagă seama, Ieremie, să nu-ți fi luat poterașii urma, spuse Mandache cu ușoară îngrijorare în glas.

— Poterașii calcă mereu în urma mea, dar fără folos. Și de cîte ori s-a brodit să ne întîlnim, i-am răzbit, răspunse Ieremia cu mîndrie.

De afară se auzi lătratul cățelei, apoi scheună și se liniști. Mandache se ridică. Ieremia își sprijini mîinile pe mînerele pistoalelor.

— Stinge opaițul, Lisavetă, spuse Zevedeu din dreptul ușii, iar tu, Ieremio, du-te în odaia cealaltă și rămîi acolo, că nu se știe... și de ăi auzi glasuri răstite și mînioase, sări pe fereastră... Mai departe, te-o îndruma Dumnezeu !

Ieremia trecu dincolo. De-afară cineva ciocăni ușor în ușă.

— Care ești, mă ? se răsti Mandache la cel de afară.

— Om bun, spuse acela cu glas încet.

Zevedeu trase zăvorul. În prag desluși statura unui bărbat, îmbrăcat după felul poterașilor. Mandache îl privi lung, de parcă ar fi căutat să-și aducă aminte unde l-a mai văzut, ținîndu-i piept pentru a-l împiedica să intre în casă.

— Ce, taică ? Ai amuțit ? Nu-ți mai cunoști feciorul ? rîse Văsălie.

D-abia atunci Mandache se trase într-o parte, făcîndu-i loc să intre. Văsălie se strecură înăuntru, ținînd mîna pe mînerul iataganului. Călca mîndru, umflîndu-și pieptul, pe care străluceau fireturile. Un brîu de mătase lăsa să se vadă mînerele pistoalelor. Lisaveta încremeni, cu ochii zgîiți la fiu-său. Nu-i venea a crede că boierul acesta atît de mîndru și de muchelef ar putea fi Văsălie al ei. Era atît de mișcată, încît scăpă strachina pe care o

ridicase de pe masă. Văsălie o strînse la piept, și Lisaveta simți pe obraz răceala fireturilor. Tița se îmbujoră toată cînd Văsălie o sărută pe frunte. Îi zări mîinile nemuncite, albe și se rușină toată de trențele de pe ea. Mandache îl privea tăcut, cu gîndul la celălalt, la Ieremia.

— Cum de te nimerișî tu la vreme de noapte ? îl întrebă tată-său, bănuitor.

— Aș fi venit mai devreme, dar avusei o pricină care mă ținu pe loc, răspunse Văsălie. Duhnea a vin cale de o poștă. Și dacă tot mă aflai prin apropiere, dădui o fugă și pe aci.

Mandache îl privi lung, simțind că minte. Văsălie își roti privirea prin odaie cu disprețul celor avuți.

— Dumneata ai mîncat ? îl întrebă mamă-sa, păstrînd un respect rece față de cel pe care nu-l mai socotea de-al lor.

Văsălie se înstrăinase, se boierise, și poterașul simți acest respect al țăranului față de străin. Pe cînd pe Ieremia îl primiseră toți cu căldură și dragoste, pe Văsălie îl priveau cu teamă și bănuială.

— De mîncat am mîncat, maică, mulțumesc de întrebare, dar de la un pahar cu vin nu mă dau în lături, rosti el și rîse, simțind gheața din jurul lui.

— Scoate niște vin, Tiță, să-l omenim pe alde frate-tău, că dacă ne pomenirăm cu el la miez de noapte... Rămase cu vorba neterminată.

Mandache nu mai avea chef de băutură. Simțea o amăreală în gură, de parcă ar fi mîncat cu lingură coclită.

Tița ieși tăcută și tristă, după cum îi era obiceiul. O singură dată se veselise, în felul ei, acum, cînd îl văzuse pe frate-său, haiducul, pe neica Ieremia. De Văsălie s-a ferit întotdeauna, cu instinctul dobitoacelor, iar tristețea îi venea din socotința că nu e folositoare nimănui, că dacă stă pe vatra părintească, nu din dragoste o țineau ai ei, ci din milă. Cuvînt de dragoste nu auzise de la nimeni. Tată-său se răstea la ea din te-miri-ce, iar mamă-sa, acrită de viața ei, n-avea vreme să mai ia în seamă tot ce se petrecea în sufletul copilei. Flăcăii din sat nu-i prea vorbeau și nici nu se îmbulzeau la fusta ei. Era ca și cum n-ar fi trăit pe această lume. Cîteodată se pomenea

cîntînd. Avea glas plăcut și cald. Cînta încet, ca pentru ea, apoi se oprea speriată, uitîndu-se în jur, să vadă dacă nu a auzit-o cineva. Treaba o făcea cu migală și gingășie, ai ei socotind-o mocăită și puturoasă. Tăcută din fire, ca orice copil care n-a simțit niciodată o vorbă caldă, părintească, sta mai mult la cuvinte cu florile cîmpului, închipuindu-și că sînt oameni. În nopțile de vară, cînd dormea pe prispă, sufletul ei pornea să hoinărească și să se cuibărească pe lîngă casa dascălului de la biserică, un tînăr oacheș, cu ochi sfielnici, ce căutau mai mult în pămînt. În somn Tița ofta lung, cu trupul prins de fierbințeala păcatului de care încă nu-și dădea seama. Avea un fel de a apuca lucrurile și uneltele gospodărești, mai mult mîngîindu-le, de o făcea mă-sa „mototoală" și „dugoasă", pentru că d-abia îi scotea vorbele, cum s-ar zice, „cu cleștele" din gură. Inima îi era de crin și de salcie așezată în trunchi de copac ce nu știa a crește drept și frumos.

Din ușă privi peste umăr la spatele lat al lui Văsălie, fără plăcere. Se tot chinuia cu întrebarea că ce caută omul ăsta aici ?

— Și cam ce faci dumneata pă la oraș ? îl întrebă Mandache pe fiu-său, rupînd tăcerea grea ce se așternuse peste cei trei.

Văsălie zîmbi. Băgă de seamă același respect rece, batjocoritor, ca al Lisavetei.

— Ce să fac, taică ? Îmi fac datoria către vodă. Prind tîlhari și îi atîrn în streang.

— Dumneata faci treaba asta ? întrebă mamă-sa înspăimîntată.

— Eu îi prind, maică, spuse el pentru a o liniști, restul face gîdele.

— Și cine sînt acești tîlhari ? se interesă Mandache.

— Apăi cine să fie ? Omorîtori, jefuitori ai caselor boierești, calpuzani, batjocoritori ai rînduielilor domnești, haiduci...

— Adicătelea și pe haiduci îi amestecați cu tagma tîlharilor ?...

— De vreme ce pustiesc țara, și dacă așa sună porunca lui vodă...

O vreme nu mai vorbi nici unul. Lisaveta mai zvîrli vreo doi coceni în focul ce prinse a muri, gîndindu-se cu teamă ca nu cumva să-l împingă Necuratul pe Ieremia să iasă din ascunzătoare.

— Am văzut un cal în curte cu șaua pe el, vorbi Văsălie, uitîndu-se cu luare-aminte la taică-său. Nu-i scapă nici privirile celor doi, schimbate pe furiș. L-ai cumpărat?

— Îl cumpărai mai demult, minți Mandache cu glas liniștit. Nici n-apucai să-i scoț șaua, că fusei pînă la... Se opri, zărind zîmbetul neîncrezător al lui fiu-său, și se mînie. Adicătelea io mint?... se oțărî el.

— Da' cine a spus așa ceva? rosti Văsălie, zîmbind mai departe. Da' frații mei ce mai fac? Ichimie, Viana, Ieremia? schimbă el vorba. Îl lăsă înadins mai la urmă pe Ieremia, pentru a nu le da bătrînilor nimic de bănuit.

În vremea asta, Tița ieși din pivniță și, ocolind casa, se opri în dreptul ferestrei la odaia în care era Ieremia.

— Neică Ieremio, șopti Tița, veni fratele nostru Văsălie...

— Ce caută el noaptea p-aci? se miră Ieremia.

— Nu știu. Zise că îl mînară niște trebi p-acilea și trecu s-o vadă pe alde maica și pe taica. Da' io zic să nu te arăți, că are pistoale și iatagan la brîu și tare mă tem că-i pus pe rele... Mai bine ai ieși d-aci și te-ai duce... Numai să-ți aduc calul... Mă tem, neică!

— Nu-ți fie teamă, soru-mea, o liniști Ieremia, doar sîntem făcuți de aceeași mamă! Te du în casă, că io vreau să fac o glumă cu Văsălie.

— Neică, să nu se întîmple ceva rău, spuse fata cu îndoială.

Ieremia zîmbi și îi făcu semn să plece. Tița se depărtă cu coșa de vin și, după ce ocoli casa, intră înăuntru taman cînd Mandache se văita dinaintea lui Văsălie că nu-i mai văzuse pe Ichimie și Viana de multă vreme, ba pe Ieremia nici nu mai știa cum arată la față.

— Și n-au mai trecut ei pe-aci? se miră Văsălie.

— Ți-e a mirare? spuse Zevedeu. Dar dumneata de cînd n-ai mai trecut pe-aici?

— Ei, taică, eu am treabă multă, vorbi Văsălie, plin de importanță.

— Apăi fiecare și le știe pe ale lui ! Or avea și ei treburile lor, urmă Mandache, fără a-i spune că fiu-său Ichimie, cînd trece pe lîngă el, se face că nu-l vede.

— Ce treburi pot avea ei ? întrebă Văsălie, și glasul îi suna a dispreț. Ichimie e argat la boier... Și ce face ? Rînește băligarul de la vaci... Încai are o simbrie mai de Doamne-ajută ?...

— Nu-l întrebai, spuse Zevedeu. Se întunecase la față auzind vorbele pline de trufie ale lui fiu-său.

— De Viana îmi spuserăți că s-a înnodat cu un pîrlit de țăran de la Seaca... Nu s-a ales nimic de capul ei.

— Ce să-i faci ! Așa sîntem noi, țăranii, niște pîrliți, mîrîi Mandache.

— Iar de Ieremia ce s-a ales ? S-a făcut tîlhar de codru. Calcă curțile și conacele boierești... Pînă într-o zi, cînd o să i se înfunde.

— Tîlhar ești dumneata ! izbucni Zevedeu.

Lisaveta începu să tremure. Își cunoștea omul și năbădăile lui, că atunci cînd îi veneau dracii, nu mai ținea seama de nimeni și de nimic. Văsălie nu mai rîdea. Pălise, și mușchii fălcilor începură să se frămînte.

— De ce sînt tîlhar, taică ? întrebă el, stăpînindu-se. După dumneata, cine slujește domnia e tîlhar ? Iar cel ce iese la drumul mare e om cinstit ? Iacă, eu încă una ca asta n-am mai auzit ! S-o fi întors lumea pe dos dacă asta ți-e judecata, spuse Văsălie și începu să rîdă din nou.

Mandache nu-i răspunse. Îl socotea pe Văsălie prea caiafă pentru a se mai osteni, îndrugîndu-i una și alta, pentru ce fiu-său e tîlhar și nu acei oameni care s-au sculat pentru dreptate și dintre care făcea parte și Ieremia. Și-apoi la ce l-ar mai fi zgîndărit pe Văsălie, cînd Ieremia era în odaia cealaltă ? Îl lăsă pe poteraș să bată cîmpii, că prinsese Văsălie limbariță și i se făcuse chef de vorbă. Și cum stăteau toți așa : mamă-sa și tată-său pe laviță, Tița răzimată de vatră și poterașul pe scăunel, cu spatele la ușa odăii unde sta dosit haiducul, numai ce se deschise ușa binișor și Ieremia îi puse lui frate-său pistolul în ceafă, fără să spună nici un cuvînt. Totul se petrecu fulgerător. Ceilalți rămaseră cu ochii zgîiți la Ieremia. Poterașul nici nu cuteză să se întoarcă.

Se albi la față și se mulțumi să ridice mîinile, blestemînd clipa cînd nimerise în plasa haiducilor ca un prost ce era.

— Nu mă ucide, se bîlbîi el, neștiind cine era în spatele său.

Îi răspunse un hohot de rîs. Ieremia își vîrî pistolul la brîu și veni dinaintea lui Văsălie.

— Ieremia ! strigă Văsălie, bucuros că scăpase cu zile și mai bucuros că dăduse peste frate-său, pe care îl tot căuta pentru a-l da pe mîna mai-marelui său, aga Atanasache Ciufu. Bătu-te-ar norocul să te bată, da' știu că m-ai băgat în toate răcorile morții, spuse el și, îmbrățișîndu-l pe frate-său, îl sărută pe obraz.

Îi venea să chiuie de părere de bine. Cu asemenea noroc nu te întîlnești în fiecare zi ! O zări pe maică-sa cum rîdea, bătîndu-și pulpele cu palmele, mai mult un rîs nervos după încordarea prin care trecuse. Mandache zîmbea, mîngîindu-și mustața, iar Tița încă nu-și revenise din spaimă.

— Da' stai, frate-meu, jos, că doar nu ți-o fi a grabă ! îl îmbie Văsălie și ochii îi luceau în cap de băutură și bucurie.

— Trebuie să plec, Văsălie, că acuma se face ziuă, spuse Ieremia, și glasul îi era încărcat de tristețe.

— Eu nu știu de ce vă temeți voi ăștia de lumina zilei, rîse Văsălie. Nu ne-am văzut de atîta amar de vreme, Ieremio, și cînd ne întîlnirăm și noi o dată așa, din întîmplare, ți-e de grabă...

— Trebuie să plec, repetă Ieremia, nu că m-aș teme de voi, dar mai am niște drumuri de făcut. Lasă, că ne-om mai întîlni noi, adăugă el, privindu-l pe frate-său pe sub sprîncene.

Lui Văsălie i se păru că vorbele lui frate-său sunau a amenințare. Și dacă îl scăpa acuma, cine știe cînd va mai da de urma lui ! Se încăpățînă să-l prindă, orice-ar fi ! Ce pleașcă pe el cînd îl va duce pe Ieremia legat cobză dinaintea lui Ciufu !

— Acu, dacă tot se nimeri să ne întîlnim în casa părinților noștri, se cade să bem și o ulcică de vin și să ne mai depănăm viața, spuse Văsălie, și gura i se lărgi în zîmbet.

Mandache se uita la amîndoi, cîntărindu-i. Ieremia avea căutătura dreaptă, curată, așa după cum îi era sufletul, e adevărat că era aspră și neîndurătoare. Celălalt avea mișcări molatice de pisică, căutătura piezișă și fățarnică. Îl mai zări cum puse mîna aceea albă, nemuncită, pe brațul lui frate-său, îndemnîndu-l cu o rugare mută să mai rămînă.

— Rămîi, frate-meu, stăruia Văsălie. N-ai de ce să te temi. O dată ce ești cu mine, cine ar cuteza să te oprească ? Avem atîtea să ne spunem...

— Ce mai avem noi doi să ne spunem, Văsălie ? îl întrebă Ieremia, fără a-și lua ochii de la el.

Drept răspuns, poterașul bău din carafă mult, cu sete, apoi i-o întinse lui Ieremia :

— Bea, frate-meu, în cinstea întîlnirii noastre și... în ce credem !

— În ce crezi tu, Văsălie ? îl întrebă Ieremia, luînd carafa cu vin și punînd-o pe masă.

— În rînduielile țării, spuse Văsălie, fără a ridica privirea.

— Strîmbe sînt rînduielile țării, Văsălie !

— O fi după cum spui tu, dar eu pe astea le slujesc, că doar n-oi sluji rînduielile voastre, călcători de curți boierești și jefuitori ! se repezi el. Băutura îi dădu curaj și ochii i se aprinseră.

— Acu la ce vă luărăți voi la cuvinte, că d-abia vă întîlnirăți, se băgă Lisaveta, căutînd a stinge pojarul dintre cei doi frați.

— Ia lasă, mamă, sări cu gura Văsălie. Că doar nu în răul lui îi spun ! Ce viață duci tu, Ieremio ? urmă el, întorcîndu-se spre frate-său. Fugi de colo pînă colo, te ascunzi ca iepurii, mănînci pe apucate, dormi cu ochii deschiși și îți sare inima din loc la orice zgomot. Apăi ce viață e asta, fără statornicie și rost ? Mîine, de te va prinde stăpînirea, și te va prinde, de asta poți fi încredințat, te va atîrna în streang ca pe ultimul tîlhar, iar eu nu voi putea face nimic pentru tine...

— Nu te roagă nimeni să faci ceva pentru mine sau pentru ai tăi... Adicătelea greșii, că ai tăi sînt cei de la agie. Oricare e slobod să-și vadă de drumul lui. La capătul

acestui drum, fiecare dintre noi va vedea de a călcat strîmb sau nu.

— Astea-s vorbe proaste, Ieremio. Eu, în locul tău, m-aș da prins și aș face arz la domnie, cerșindu-i iertare pentru faptele ticăloase pe care le-am săvîrșit, apoi aș mărturisi care au fost soții mei de tîlhărit, dîndu-i pe mîna zaberului, după care aș intra în rîndul oamenilor...

— Apăi asta cred că dumneata așa ai face, rosti Mandache întunecat, scuipînd într-o parte, cuprins de scîrbă. Că pentru o mînă de galbeni nu te-ai da înapoi de la nimic. Ceea ce mi se pare de necrezut și mă tot minunez e că te tragi din neam de țărani și slujești cu credință pe cei ce ne asupresc și ne iau și cenușa din vatră...

— Și cu ce m-aș fi ales dacă rămîneam aici, între voi? Aș fi tras pe dracu de coadă, așa cum îl trageți toți.

— Atunci nu crezi în rînduielile stăpînilor tăi, vorbi Ieremia

— Nu sînt silit să cred, dar sînt nevoit a-i sluji.

— Ești robit aurului și pîntecului, Văsălie, spuse cu amărăciune Ieremia.

— Fiecare cu drumul lui, Ieremio! Parcă așa ai spus. Eu sînt robit aurului, precum zici... Sînt robit fiindcă aurul îți dă putere și tărie. Tu ești robit vorbelor goale și gîndurilor tale nebunești... Oare crezi că în locul lui vodă s-a pune Mihalcea? Și în locul boierilor mari și tari, or veni niște fluieră-vînt așa ca tine? Numai de s-ar întoarce pămîntul cu buricul în sus...

— Nimeni nu cată să ia locul lui vodă, vorbi Ieremia liniștit, dar strîmbătatea rînduielilor trebuie îndreptată. Cu cîte guri mănînci, Văsălie? Cu una. Cîte burți umpli? Una! Pentru ce te grozăvești față de mine și de părinții tăi? Că te plătesc ciocoii ca să stingi neamul din care te-ai născut?...

— Ia seama, Ieremio! se răsti la el Văsălie, scrîșnind. Nu mă face să uit că mi-ești frate!

— Nu mă tem de slugi ca tine și nici de cei ce te plătesc!

— Ieremio și dumneata Văsălie, nu se cade ca frați buni ce sînteți să vă aruncați vorbe dușmănoase, se amestecă Mandache în cearta lor, văzînd mînia încrîncenată a celor doi. Fiecare va plăti o dată pentru greșelile lui. Io

socotesc că Ieremia s-a ridicat în ajutorul celor necăjiți, iar fapta lui e plăcută și oamenilor, și lui Dumnezeu. Iar dumneata, nu pentru oameni te-ai umilit slujind pe cei ce ne stăpînesc cu biciul, ci pentru dumneata ai făcut-o și pentru îndestulare... Mandache vorbea liniștit, adică încerca să pară liniștit, pentru a nu-i mai zgîndări pe cei doi.

— Taică, cel ce e gata a te vinde pe un pumn de parale nu-ți poate fi frate chiar de-i născut de aceeași mamă, spuse Ieremia. Iar tu, Văsălie, ține minte : drumurile noastre s-au despărțit de mult. Să dea Cel-de-Sus să nu-mi mai ieși în cale !

Săltă din umeri, ca pentru a-și potrivi mai bine cojoaca. Lisaveta nu cuteză să se ridice de pe laviță. Încremeni acolo. Pe Tița o prinse frigul pe care uneori numai spaima îl poate da.

— Rămîneți dară cu bine, spuse Ieremia și, fără să-i mai îmbrățișeze, ieși în curte.

Stelele începură să apună. Ieremia își fluieră calul și, după ce îi strînse chinga, dădu să încalece.

— Dă-te prins, Ieremio ! auzi el glasul lui Văsălie.

Cînd întoarse capul, îl zări pe acela cu pistolul întins. Se uită la el ca la o nălucă și nu-i răspunse. Puse piciorul în scară, apucîndu-se de șa. În prag ieșiră și bătrînii, care n-au mai avut vreme să se apropie de cei doi. Cînd a trăsnit arma, atît a mai putut să îngaime Ieremia : „Tu ?“ și s-a prăbușit fulgerat la picioarele calului. Lisaveta se repezi urlînd la Văsălie, care, cu pistolul în mînă, se uita năuc la frate-său.

— Ce-ai făcut, nebune ? îi zbieră ea în obraz, apucîndu-l de gît.

— Am împlinit legea, spuse el și, îndepărtînd-o pe mamă-sa, se apropie de calul său, dar se pomeni cu tată-său dinaintea lui.

Îl privi o dată în ochi și ridică toporișca. Atît a mai apucat să spună : „Taică, să nu...“ și căzu trăsnit, cu pieptul spart, mugind ca o vită. În casă, Tița se lăsă în genunchi, gemînd și legănîndu-și capul ca un om care și-a pierdut mințile. Mandache aruncă toporișca, împingînd cu piciorul trupul lui Văsălie. „Procestania și anafura mă-tii“, înjură el și se repezi să o ridice pe Lisaveta, care

hohotea căzută peste trupul lui Ieremia. O duse aproape în brațe pînă în casă. Tița plîngea mocnit, privind cu ochii holbați înspre întunericul de afară.

— Ne muriră copiii, Mandacheee ! Copiii mei, Mandache ! Muriră ca niște cîini, fără lumînare ! hohoti ea și, trîntindu-se pe laviță, prinse a se lovi cu pumnii în cap și să-și smulgă părul.

Zevedeu își zări cămașa stropită cu sîngele lui Văsălie și se înfioră. Se temu să nu care cumva să se fi trezit niscai vecini care să fi auzit împușcătura și urletele Lisavetei, dar casa și ograda lui erau cam la marginea satului, de unde se vedea cîmpul, iar casa primului vecin, unul Niculăiță Stomboală, era hăt-departe, despărțită de gospodăria lui Zevedeu de un izlaz pe care păsteau vitele.

— Trebuie să fugim, Lisavetă, pînă a nu se ivi zorile, că de ne prinde stăpînirea, ne omoară pe toți.

— Să fugim ? întrebă Lisaveta, privindu-l pe bărbatu-său cu ochi aiuriți. Unde să fugim, Mandache ?...

Zevedeu ridică din umeri. Nu știa încotro să o apuce. Gîndurile i se zbăteau nebune. Se gîndea la urmări, la faptul că la el în curte a fost ucis un poteraș, chiar dacă acela era copilul lui. Și apoi, l-ar fi întrebat stăpînirea că ce căuta Ieremia haiducul la el în casă ? Asta însemna că era gazda tîlharului, iar Văsălie, care încercase să-și facă datoria, a fost omorît de haiduc și de tată-său. La ce se putea aștepta ? La temniță, în cel mai fericit caz, sau la streang, în cel mai nefericit caz. Altă ieșire nu era. Deodată îi trecu prin minte un gînd ce i se păru lui a fi cel mai bun. Va băga morții în casă, apoi se va pregăti cu ai lui de fugă. Înainte de a fugi, va da foc casei. Pînă vor sări vecinii, pînă una, pînă alta, vor arde și cei morți, cu casă cu tot, iar lumea din sat va crede că s-a întîmplat o nenorocire și a ars el cu muierea lui. De Tița nu-și va bate nimeni capul, că ce și cum...

— Ajutați-mă să trag morții în casă, le spuse el celor două femei, care nici nu mai știau de ele.

Cu greu izbuti să facă treaba asta, fiindcă Lisaveta, de cum puse mîna pe Ieremia, odată i se tăiară genunchi, și, de nu era Tița lîngă ea, s-ar fi prăvălit la pămînt, așa că Mandache îi tîrî singur pînă în casă. Acolo, după

ce îi așeză pe pat unul lîngă altul, ieși în grabă, ca să scoată căruța de sub șopron. Lisaveta, împietrită de durerea năprasnică, le aprinse cîte o lumînare la căpătîi, bolborosind cuvinte fără de șir și fără de înțeles. Tița sări în ajutorul lui tată-său, cărînd din odăi ce mai era de cărat. În grabă, Mandache îngropă șeile și armele celor uciși. Cînd totul a fost gata, intră în casă. Lisaveta sta dreaptă la căpătîiul copiilor ei, uitîndu-se la amîndoi, culcați pe spate, în pat, unul lîngă altul, ca doi frați buni. Mîna la Văsălie căzuse peste umărul lui frate-său, ca pentru un început de îmbrățișare. Vru să acopere rana îngrozitoare a poterașului cu un ștergar curat, și deodată o cuprinse un întuneric mare și nu mai văzu nimic. Se trezi într-un tîrziu, întinsă în căruță, lîngă Tița, care îi freca tîmplele. Sta cu fața în sus. Din cînd în cînd auzea glasul lui Mandache îndemnînd caii. Se făcuse frig țeapăn și Lisavetei îi clănțăneau dinții în gură. Dar nu de frigul de afară, ci de cel dinlăuntrul ei, din inima de mamă nefericită. Buzele morfoleau un singur cuvînt, pe care Tița se căznea să-l prindă, plecîndu-și urechea la gura maică-sii : „Copiii“. Din drum Mandache întoarse capul înspre gospodăria de care se va despărți pentru totdeauna. Văzu o pălălaie mare de foc. Ardea tot. Zevedeu răsuflă ușurat. Nu-i spuse nimic Lisavetei. Întîlni doar privirea înspăimîntată și nefericită a Tiței. Dădu bice cailor, mormăind ca pentru el : „Mai bine așa ! E mai bine așa !“ Caii sforăiau, scoțînd aburi pe nări. Șoseaua se întindea pustie ca sufletele celor trei, văduviți de noroc, cu soarta spartă, alungați de propria lor nefericire.

Noaptea se destrăma bezmetică și drumul parcă nu mai ducea nicăieri pentru ei...

Oamenii stăpînirii cercetară cazul, dar, în afara celor două leșuri arse de foc, de nerecunoscut, nu izbutiră să descopere nimic. Se presupuse că cele două leșuri ar fi fost ale lui Mandache și Lisavetei. Se făcu îngropăciunea, de față fiind Ichimie, cu muierea lui, Tudosca. De Tița nu întrebase nimeni, de parcă nici nu s-ar fi născut.

Clironomi rămaseră Ichimie și Viana, dat fiind că Văsălie dispăruse fără urmă, cu toate străduințele lui

Atanasache de a-l găsi. Cît despre Ieremia, poterile îl căutau mai departe cu înfrigurare. Spuneau țăranii cum au auzit și ei, că fusese văzut călare pe un cal murg, ba la Seaca, ba la Radomirești, ba unii ziceau că îl văzuseră la tîrgul de săptămînă în Drăgănești Oltului și pe urmă o luase înspre Valea Rea. Zvonuri, șoapte, minciuni? Nimeni nu le mai dădea de capăt. Peste casa bătrînească, năruită de flăcări, Ichimie a lu Zevedeu trase brazdă adîncă și semănă dovleci.

*
* *

Ajuns cu bine la moșia Izvoarele, Angelo își începu lucrul chiar de a doua zi, spre mulțumirea lui Izvoranu, care l-a luat cu el nu pentru a-l scăpa de ciumă, ci pentru a restaura cît mai grabnic biserica despre care s-a mai spus, astfel că, în urma poruncii boierului, preotul înmînă cheia bisericii lui Santorini, care se apucă să dea jos frescele cu chipurile sfinților care nu mai puteau fi întregite, deși Izvoranu, pentru a nu fi nevoit să cheltuiască prea mulți bani, îi spusese lui Angelo că ar fi de-ajuns să întregească ceea ce a căzut, dar zugravul, care nu se pricepea în a meșteri cuvintele, îi spuse limpede că el nu e omul care să-și bată joc și de biserică și de banii ce i se plăteau, nici de munca lui, așa că Izvoranu îl lăsă în plata Domnului.

Zugravul prinse a lucra în felul său, neținînd seama de vechile zugrăveli făcute în stilul bizantin. Se zorea să isprăvească treaba cît mai grabnic, pentru a-și primi banii cuveniți și pentru a pleca la Stoicănești, așa după cum făgăduise încrezutei copile a lui Sariene. Muncea cîte zece-douăsprezece ore pe zi, întrerupîndu-se numai atunci cînd lua masa sus pe schele. Își făcuse socoteala cîți bani va avea de primit, după care va părăsi Valahia, dat fiind firea lui cea nestatornică. Pe urmă, încetul cu încetul, pofta banilor se schimbă în dorința de a face ceva fără de asemănare care să rămînă de pe urma sa. Munca îl absorbi cu totul, neîngăduindu-i nici cel mai mic răgaz de odihnă. Îi ceru lui Izvoranu să-i dea un om care să facă munca de corvoadă, cerere care i-a fost în-

deplinită pe dată, boierul poruncind unui băiat de țăran, pre nume Lixandru, să facă tot ce îi va spune meșterul.

Dar a munci fără odihnă, cît ai fi de viguros, pînă la urmă tot te dă grămadă. Zugravul începuse să aibă amețeli care ,de multe ori, îl prindeau sus pe schele, căci nu era ușor să muncească ore în șir, cu capul dat pe spate, ferindu-și ochii de vopseaua ce pica din tavan. Sfinților zugrăviți de el le dădu viață, înlocuindu-le slăbănogeala bizantină cu împlinirea renascentistă. Și pentru a nu pierde vremea cu drumul de la conacul boieresc pînă la biserică, mai ceru boierului să-i îngăduie să doarmă în casa vreunui țăran. Izvoranu îi îndeplini și această dorință. Zugravul, în urma poruncii boierești, fu găzduit în casa unui gospodar, un anume Dumitru Terente, ce locuia peste drum de biserică. Chipul semeț al țăranului îi plăcu de la început lui Angelo, după cum și felul lui de a povesti îl încînta pe meșter, căci seara, tîrziu, cînd Angelo isprăvea munca, zorind spre casă, și pînă cînd muierea omului rînduia masa, Terente, perpelindu-și mîinile aspre la gura vetrei, depăna tot felul de întîmplări de necrezut pe care Angelo le asculta cu gura căscată și cu ochii aproape închiși de somn.

Așa află zugravul că pe locul unde era așezat conacul boieresc a fost cîndva o apă mare și că acea apă a luat naștere în urma rugăminții jupîniței Voica, fata unui boier anume Sbierea, care, fiind el văduv, îi căzu cu tronc propria copilă, poftind el să și-o facă ibovnică. Înspăimîntată de nebunia tatălui său, jupînița a fugit de-acasă și, ajungînd pe aceste locuri, l-ar fi blestemat pe tată-său, cerșind mila cerească de a da o ploaie care să înece totul în jur o dată cu ea, iar Dumnezeu, făcîndu-i pe voie, a dat potop mare, acoperind-o și pe copilă, iar pe tată-său l-a făcut să-și piardă capul pe butucul gealatului în urma poruncii domnitorului acelor vremuri...

„Spuneau bătrînii bătrînilor noștri cum că acea jupîniță Voica era așa de frumoasă, încît închega apele, iar soarele nu mai asfințea, uitîndu-se la ea", își urma Terente povestirea, liniștit, cu pauze, în vreme ce își îndesa luleaua cu tutun, iar ochii zugravului d-abia mai țineau stavilă somnului. Ba îi mai povestea talianului is-

torii cu moroi ce se îndrăgosteau de fete tinere și cîte și mai cîte...

Din cînd în cînd, Izvoranu cobora cu trăsura în sat și intra în biserică, urmărind din ușă munca meșterului, unde rămînea înlemnit de frumusețea chipurilor, de privirile lor sfredelitoare de suflet, ba în fața Sfintei Fecioare, lăsă ochii în jos, căci din orice parte ar fi privit-o, ochii ei îl urmăreau cu o negrăită blîndețe, judecîndu-i parcă viața sa de nimica. O singură dată, Izvoranu cuteză a-l striga pe meșter, pe cînd acela se afla pe schele, pentru a-i da de știre că a venit. Întrerupt din lucru, zugravul îi răspunse de sus, de pe schele, că n-are timp de pierdut și că ar face bine boierul dacă și-ar vedea de treburile sale. Era atît de nervos, încît n-a mai ținut seama cu cine vorbește. Izvoranu își mușcă buzele pentru a se stăpîni, temîndu-se ca nu cumva nebunul de talian să-l lase baltă cu treaba neisprăvită, așa că, mormăind ceva, părăsi biserica socotind că-l face să joace cum îi va cînta, cînd ticălosul de meșter va isprăvi treaba.

Nici oamenii nu cutezau să intre în biserică, deoarece zugravul îi alunga, aruncînd după ei cu tot ce îi cădea în mînă, iar preotului, care îndrăznise să-l întrebe : „Fiule, oare trupurile sfinților nu-s prea voinice ?“, Angelo îi răspunse răstit : „Sfinția-ta ai vite și oi ?“ „Am“, zise acela. „Ei, dacă ai, du-te de ți le păzește !“

Acuma nu-i mai era lui aminte de bani. Ajunsese robul muncii lui, în așa fel, că nici noaptea chipurile sfinților nu-i mai dădeau pace. Cu puțină vreme înainte de a isprăvi, pe cînd părăsise biserica, îndreptîndu-se înspre casa lui Terente, simți că fruntea îi arde și un fel de frig ciudat făcea să-i clănțăne dinții în gură. Nu luă în seamă nimic din toate astea, socotind că e vorba de ceva trecător. Ajuns acasă, nu s-a atins de mîncare. S-a trîntit pe pat așa îmbrăcat cum era. Peste noapte se pomeni în fața lacului de la poalele conacului boieresc, despre care îi povestise Terente. În mișcarea nefirească a apei, luna își privea dulcea lumină. „Ce caut eu aici ? Ce caut aici ?“ se căznea mintea zugravului să lămurească, dar deodată apa prinse a tremura și, făcînd cercuri tot mai mari, lăsă să se ivească din adîncul ei o copilă neînchi-

puit de frumoasă. Angelo încremeni în fața ei, căci fata era goală de sus pînă jos. Se apropie de el, fără a se rușina, călcînd pe apă ca pe pămînt. Se opri dinaintea lui, întrebîndu-l cu o nespusă blîndețe : „Ai venit, frumosul meu iubit ? Ah, de ai ști de cîtă vreme te aștept !“ „Cine ești tu ?“ murmurară buzele lui. „Voica“, răspunse ea și, spunînd acestea, îi încolăci grumazul cu brațele, sărutîndu-l. Angelo simți dogoarea sărutului și a sînilor ei, apoi pielea lui prinse umezeala băloasă a melcului. Uitîndu-se în jurul său, nu mai zări lacul. Era trîntit pe pat, întins pe spate, așa cum se așezase după ce venise de la biserică. O zări pe Voica depărtîndu-se de el și gîndurile lui șoptiră : „Rămîi !“ Dar ochii copilei tresăriră de spaimă. De undeva de departe, de foarte departe, parcă se auzi o chemare ca o poruncă. „Rămîi“, își auzi el glasul stins. „Fermecătorul meu iubit, calea pînă la tine e lungă și plină de primejdii, căci nu ne este îngăduit nouă să ne întoarcem printre muritori, totuși voi mai veni, deși păcatul pe care îl făptuiesc e tare greu, dar fericirea dragostei e mai puternică decît pedeapsa pe care o voi îndura pentru tine...“ Angelo văzu cum trupul fecioarei se risipește, pornind înspre depărtări astrale... Pe urmă se făcu o lumină mare, mare de tot, după care urmă un întuneric înspăimîntător. O săptămînă încheiată a zăcut zugravul, cuprins de fierbințeală mare, bîiguind cuvinte de neînțeles. Terente și muierea lui l-au îngrijit cum au știut ei, vestindu-l totodată pe Izvoranu, care, auzind acestea, a strîmbat din buze, nemulțumit. Nici să întrebe ce are, nici să vină să-l vadă, nici să cheme un doftor... Nimic ! Atît a întrebat : „A isprăvit treaba la biserică ?“ „Mai are puțin, stăpîne“, i-a răspuns Terente. Boierul a spus : — „Bine !“ și, întorcînd spatele țăranului, a intrat în odăile sale. „Dacă moare, va trebui să găsesc un alt zugrav pentru biserica din Slatina, își zise el, iar ce o mai fi de făcut aici va isprăvi altul.“

Din fericire, tinerețea lui Angelo a răzbit boala. Țăranii l-au îngrijit ca pe copilul lor, cu leacuri băbești, cu ceaiuri de buruieni, cu supe fierbinți, frecîndu-i trupul cu rachiu tare, pînă l-au pus pe picioare. De îndată ce s-a înzdrăvenit, Angelo și-a reluat munca, pe care a isprăvit-o într-o săptămînă. O zi întreagă a stat ca beat

de fericire pentru tot ce a înfăptuit. Pe urmă, venind ziua de duminică, i-a spus lui Lixandru să tragă clopotele. Preotul, urmat de oameni, a dat fuga. Și Izvoranu, auzind în deal clopotele, a poruncit să se pună caii la trăsură, urcîndu-se el și jupîneasa lui, și nu s-au mai oprit pînă în dreptul bisericii. Țăranii s-au tras deoparte din calea boierului, făcîndu-i loc. Lumînările ardeau în sfeșnice, oamenii cutremurîndu-se de atîta frumusețe. Pe urmă, după ce preotul a isprăvit slujba, a mulțumit boierului pentru grija ce a purtat-o bisericii, fără a pomeni numele zugravului, neputînd să-i ierte cuvintele cele necuviincioase cînd l-a poftit să-și păzească vitele.

Oamenii au prins a murmura, căutîndu-l cu privirile pe zugrav. Dar Angelo se plimba pe ulițele satului, fluierînd, plin de mulțumire. Puțin îi păsa lui că nu-l pomenește popa sau Izvoranu. Era întîia sa lucrare de întindere mare. După-amiază, plecă întins la conac. Boierul Izvoranu l-a primit, ca de obicei, cu aceeași mîndrie rece, lăsînd, totuși, să i se zărească pe chip zîmbetul acela făcut la nevoie.

— Ai lucrat bine și frumos, meștere, îl laudă Izvoranu, da, da, foarte frumos! Mi-a părut rău cînd mi s-a adus vestea că te-ai îmbolnăvit...

— Nu cred, seniore, că v-a ajuns vestea la ureche a îmbolnăvirii mele, spuse tînărul, plin de cutezanță, după cum îi era obiceiul.

— Cuuuum? Te îndoiești de spusele mele? întrebă Izvoranu cu răceală în glas, stăpînindu-se totuși.

— Nu mă îndoiesc defel, seniore! Dar sînt încredințat că n-ați auzit, pentru că, de ați fi auzit, ați fi venit așa cum vă duceți să vedeți un cal sau o vită care vi s-a îmbolnăvit... Dar nu pentru a vă spune că am fost bolnav am venit la domnia-voastră, ci pentru a primi ce mi se cuvine!

— După cîte știu, ne-am învoit să-mi zugrăvești și biserica pe care o voi ridica la Slatina, spuse Izvoranu.

— Desigur, seniore, de îndată ce mă voi întoarce la Slatina, îmi voi ține făgăduiala dată.

— Iată, aici vei vedea ce ai de primit și ce datorezi casei mele, grăi boierul, scoțînd dintr-un scrin catastihul și punîndu-l sub ochii zugravului.

— Ce datorez eu casei domniei-voastre? întrebă tînărul, mirat.

— Aaa, o nimica toată. Masa și casa de la Dumitru Terente...

— Dar parcă ziceați că masa și casa nu intră în preț.

— Așa e. Dar învoiala asta am făcut-o la Slatina, nu aici.

— Și cît am de plătit acestor oameni? întrebă Angelo, cuprins de sila ce i-o trezea micimea boierului.

— Domnia-ta n-ai nimic de plătit acestor oameni. Asta e o treabă care mă privește pe mine, eu oprindu-ți șaptezeci și cinci de lei din banii pe care îi ai de primit... Dacă ți-e voia să-i lași în păstrare la mine și să-i ridici o dată cu ceilalți, după ce vei zugrăvi și biserica din Slatina, îți vor fi mai de folos. Vor fi bani mulți și îți vor prinde bine! Chibzuiește și alege!...

— Din păcate, am mare nevoie de bani, fiind nevoit să nu ascult sfatul înțelept pe care mi l-ați dat, spuse zugravul, nemaiavînd încredere în vorbele lui Izvoranu. De altfel, nimeni nu poate ști ce va fi mîine, darămite după luni de zile, urmă el. S-ar putea ca în acest răstimp pe mine sau pe domnia-voastră să ne strîngă Dumnezeu, și atunci?...

— Cum voiești, mormăi Izvoranu, ascunzîndu-și nemulțumirea.

Și, deschizînd un sipet, scoase o pungă sigilată, pe care, după ce o desfăcu, numără banii ce îi datora lui Santorini. Zugravului i se lumină chipul. Niciodată nu a avut atîția bani.

— Vă rămîn îndatorat, seniore, îi mulțumi Angelo.

— Aș fi bucuros dacă pentru tot ce am făcut pentru domnia-ta mi-ai fi fost recunoscător. Căci de nu eram eu, nu te-ar fi chemat nici boierul Barbu Vîrnav, nici boierul Sariene... Dar, mai mult decît probabil, tinerii din ziua de azi nu cunosc cuvîntul recunoștință!...

— Ce aș fi putut face eu, un tînăr veșnic cu punga goală, pentru un boier mare ca domnia-voastră?... Singurul lucru pe care l-aș avea de făcut ar fi acela de a primi mai puțin decît mi-ați dat...

— Şi cată a fi mai cuviincios, învăţînd cum să te porţi dinaintea obrazelor boiereşti, spuse Izvoranu, şi cuta dintre sprîncene se încreţi, văzînd cutezanţa tînărului.

— De la cine să învăţ cum să mă port, seniore? Mai bine spus, de la cine să învăţ cum să fiu mai prefăcut?

— Trebuie să ştii a te smeri.

— A mă smeri? Numai cei ce nu ştiu a face nimic trăiesc din smereli şi linguşiri. Nişte linge-blide cărora eu nu le-aş da nici un sfanţ. Dar vina nu-i a lor, ci a acelora cărora le place a fi linguşiţi. Dar probabil că în Valahia mulţi neputincioşi trăiesc de pe urma acestei meserii înjositoare...

— A te purta cuviincios cu binefăcătorii nu înseamnă a linguşi.

— Binefăcătorii sînt aceia care se fac a nu băga de seamă binele ce îl fac.

— Şi nici limba nu e bine a o avea atît de ascuţită, spuse Izvoranu, făcîndu-se a nu fi auzit cele spuse de zugrav.

— Mă voi strădui, seniore!

— Şi nu uita învoiala noastră, adăugă boierul.

— Fiţi fără grijă, seniore! Mie îmi trebuiesc bani, iar domniei-voastre zugrăveală pe care să nu o întreacă nimeni, rîse tînărul. Dar era să uit, urmă Angelo, dacă voiţi, daţi-mi cei şaptezeci şi cinci de lei ca să-i plătesc lui Terente din partea domniei-voastre...

— Nu-mi place să se amestece nimeni în treburile mele, răspunse cu răceală Izvoranu.

Chiar în după-amiaza acelei zile, Angelo plăti un om care să-l ducă pînă la Stoicăneşti cu căruţa, după ce mulţumi lui Terente pentru tot ce făcuse pentru el, întrebîndu-l totodată cît îi datora, ştiind că Izvoranu nu-i va da un ban ca stăpîn ce era. Terente nu a vrut să primească nimic, spunîndu-i că el se simte dator pentru tot ce a făcut Angelo din biserica satului. „Poate de la astfel de oameni ar fi avut Izvoranu de învăţat ce înseamnă binefacere", îşi zise el în vreme ce îşi lua rămas bun.

Intrînd în Stoicăneşti, întîlni aceleaşi case, unele mai dărăpănate, altele mai îngrijite, după starea oamenilor.

Ajuns pe înserat la conacul lui Sariene, află de la Mitriță că stăpînul și jupînița Elencu se aflau la vînătoare de grăsuni, dîndu-i a înțelege că, fără voia stăpînilor, nu-l poate primi în casă, astfel că Angelo înnoptă în casa unui gospodar, Florea Sucitu.

Dis-de-dimineață, boierii își împărțiră locurile de vînătoare. Pe șosea, o căruță încărcată cu de-ale gurii și băuturii aștepta, păzită de slujitori. Lui Sariene îi căzu un loc plin de tufe. Elencu își avea locul ceva mai departe de al lui tată-său. Era foarte bucuroasă că pînă la ea nici o jupîneasă sau jupîniță nu luaseră parte nici măcar la o vînătoare de prepeliță, darămite la una de mistreți ! Ceva mai la dreapta era Alexei Mavrodineanu, nu departe de el era tată-său, apoi veneau Gore Vrăbiescu, Mihalache Vițianu și încă vreo cîțiva boiernași de prin partea locului, bucuroși de cinstea ce li se făcuse, fiind poftiți la vînătoare. Cîinii fură sloboziți din curele, iar gonacii chiuiau și băteau din tingiri pentru înspăimîntarea vînatului și izgonirea lui din bîrlog. Sariene își căuta copila cu privirea, dar nu o zări. Descălecase și pășea încet înainte. Deodată se auzi un grohăit puternic. Dihania intră în bătaia flintei lui Gore Vrăbiescu. Acela trase, fără a ochi bine. Mistrețul, cu colții întorși ca secerile, se repezi mînios asupra celui ce voise să-l omoare. Gore întoarse calul, scăpînd cu fuga. Sălbăticiunea, o mătăhală în jur de două-trei sute de ocale, schimbă calea, ivindu-se în fața lui Elencu. Aceasta ochi, dar plumbul lunecă pe pielea grasă a animalului, care năvăli asupra fetei. Psihu-mú se smuci, fornăind, dar mistrețul îi tăie calea. Armăsarul se ridică pe picioarele dinapoi, astfel că Elencu, luată pe neașteptate, căzu pe spate. Flinta îi sărise din mînă. Zări cu spaimă cum se năpustește dihania asupra ei și ridică mîna pentru a se apăra. Din dreapta ei auzi o bubuitură puternică și văzu mistrețul cum se învîrtește pe loc, după care se prăbuși trăsnit. Alexei sări de pe cal, ridicînd-o de la pămînt pe jupîniță mai mult moartă decît vie. Nu-și revenise. Zărindu-l pe Alexei, se îmbujoră la față. Nu departe de ea, fiara zăcea cu rîtul însîngerat.

— Te rog să mă ierți, bîigui jupînița.

— Vrei să-mi faci un mare serviciu ? o întrebă el.

— Cu toată plăcerea, răspunse ea. Despre ce serviciu este vorba ?

— Aa, o nimica toată ! Vei încăleca pe cal și te vei întoarce acasă, neîntîrziat ! Asta-i tot ! Să mergem !... grăi el și chipul îi era foarte serios.

Elencu păli. Cum să se întoarcă acasă ? Ce vor spune tată-său și ceilalți boieri ?...

— Dar am ochit bine, grăi fata.

— Știu. Ții foarte bine în ținte nemișcătoare, dar mistrețul nu stă pe loc, poftindu-te să-l vînezi.

— Voiești să-ți faci rîs de mine pentru rămășagul pierdut ?...

— Voiesc să nu-ți mai port de grijă, răspunse el. Glasul îi suna aspru, aproape poruncitor, dar pe undeva încărcat de dragoste.

— Nu te-am rugat să-mi porți de grijă. N-ai decît să poruncești slugilor domniei-tale, nu mie ! Cine crezi că ești ?... Vodă ?...

— Atunci fă după cum te taie capul dacă nu ți-e dragă viața, spuse Alexei și, întorcîndu-i spatele, se urcă pe cal.

— Te rog să nu-i spui tatălui meu întîmplarea asta. N-aș vrea să creadă că numai gura e de mine...

— Dacă îmi făgăduiești că te vei întoarce acasă, nu-i voi spune că numai gura e de domnia-ta, zîmbi el.

— Am crezut că ești un boier, dar văd că m-am înșelat, spuse ea, cuprinsă de mînie.

— Ești slobodă să crezi ce vrei, dar de nu te vei întoarce acasă, mă voi vedea nevoit să-i spun tatălui domniei-tale isprava copilei sale, grăi Alexei și, fără a mai aștepta răspunsul fetei, înfipse pintenii în burta calului, pornind în goană.

De ciudă, Elencu lovi cu piciorul mistrețul mort, încălecă și, lovind armăsarul cu cravașa, o porni spre casă. De pe locul său, Alexei o zări îndreptîndu-se spre conac și zîmbi. „De îndrăcită, este îndrăcită, dar știe să asculte de frică", își zise el, gîndindu-se cît o iubește de mult.

Din dreapta lui se auzeau împușcături și grohăitul mistrețului. Alerga înnebunit, lovit de un singur plumb în picior, și nimeri în dreptul lui Sariene. Grecul ochi scurt și trase. Dihania făcu o tumbă prin aer și rămase

nemișcată. Veneticul descălecă, gîndind să iasă din locul său pentru a-și vedea isprava, dar de undeva, din apropiere, se auzi bubuitul unei flinte. Sariene auzi fluieratul plumbului, simțind o ușoară izbitură în umărul drept. Înjură strașnic, socotind că vreun dobitoc de boier care habar n-avea să țină arma în mînă trăsese așa, ca să se afle în treabă. Vru să se întoarcă, dar al doilea plumb îi șuieră pe lîngă ureche. Piratul rînji și, scoțînd un vaier ca al unui om lovit de moarte, se trînti la pămînt, trăgînd pistolul de la brîu, săltîndu-i cocoșul. Nu s-a îndoit o clipă că cel ce îi dorise moartea va veni să se încredințeze dacă l-a omorît sau numai dacă l-a rănit. Împușcăturile nu mai luau sfîrșit, de parcă ar fi voit să acopere cu zgomotul lor împușcătura ucigașă.

Sariene nu prea avu mult de așteptat. Își alese o poziție bună pentru a putea trage fără să ochească prea mult. Auzi pași prin apropierea lui și sta cu ochii închiși pe jumătate. Acuma îl zări bine pe cel ce voia să-l trimită pe lumea cealaltă. Omul se apropie, ținînd arma vînătorește. N-avea de ce să se mai teamă. Grecul căzuse într-o rînă și ucigașul îl cercetă cu piciorul. Văzînd că Sariene nu mai mișcă, se întoarse să plece, dar deodată auzi glasul veneticului :

— Aruncă arma și îngenunchează !

Omul, înghețat de spaimă, se supuse poruncii. Sariene sări în picioare, proptindu-i pistolul în ceafă.

— Pe cine slujești și cine ți-a poruncit să mă omori ?

— Sînt vechilul boierului Gore Vrăbiescu, dar fără voie a fost, stăpîne, se văicări omul. Crezut-am că în tufiș e un mistreț !

Sariene rînji. Știa că omul minte, iar pentru el a trimite un om pe lumea cealaltă era un lucru de nimic.

— Cine ți-a poruncit să mă omori ? stărui veneticul. Dacă nu-mi spui îndată, îți zbor creierii...

— Fie-vă milă, stăpîne... Boierul Gore mi-a poruncit.

— Apăi nu vei mai avea cînd să-i spui că nu i-ai împlinit porunca, zise Sariene, apăsînd pe trăgaciul pistolului.

Omul căzu cu fața în jos.

„Cu tine, chir Gore, voi mai avea o socoteală, și pînă cînd nu te voi face să-ți vinzi și ultima ulucă de la

gard, nu mă las", își zise piratul, încălecînd liniștit, ca și cum nimic nu s-a întîmplat.

Vrăbiescu, care era un zuliar fără pereche, își zărise de cîteva ori jupîneasa privindu-l pe Sariene cu ochi galeși, ba o mai auzise și oftînd. Dar nu era numai asta. Sariene îl făcuse să piardă o mulțime de bani prin tîrguri, neputînd să-i prindă jocul grecului, astfel că se gîndise omul ca, ridicîndu-i zilele piratului, să aibă și liniște în casă și în meremeturile sale. Din păcate, însă, socoteala de-acasă nu se lovește cu a din tîrg. Mai căzură sub bătaia plumbilor săi o vulpe și un urs tînăr. Acuma înțelese Sariene pentru ce stăruise atît de mult Pătru Mavrodineanu ca grecul să ia parte la vînătoare. Vînatul era Sariene. Un buciumaș vesti sfîrșitul vînătorii. Se strînseră toți boierii. Lipsea unul singur : Sariene. Fostul pirat întîrzie înadins pentru a-l face pe chir Gore Vrăbiescu să-și răcorească inima. Dinaintea vînătorilor zăceau șase mistreți, două vulpi și un urs. Se făcu un foc vînătoresc, boierii cinsteau ploștile cu rachiu, rîzînd și veselindu-se. Dar cel ce rîdea cu gura pînă la urechi era Gore Vrăbiescu.

— Dar nu-l zăresc pe boierul Sariene ! se făcu el a se mira.

— Chiar te prinse dorul de mine, chir Gore ? întrebă Sariene rînjind, ivindu-se dintre tufișuri.

Gore amuți. Nu-i venea a crede.

— M-am temut să nu ți se fi întîmplat ceva, bîigui el.

— Mie nu mi se întîmplă decît ceea ce vreau eu să mi se întîmple, chir Gore, zîmbi Sariene. Altora însă li se pot întîmpla multe, fără a ști cînd și cum. Dar nu-mi zăresc copila, urmă el, uitîndu-se cu luare-aminte printre boieri.

— Boier Sariene, copila domniei-tale, după ce a împușcat un mistreț, a plecat spre casă, îl liniști Alexei Mavrodineanu.

Cînd se găteau toți de plecare, Gore se apropie de Sariene, poftindu-l cu smerenie să-i treacă pragul casei.

— Nu-ți fie teamă, chir Gore, că eu sau alții îți vom călca pragul casei pentru a-ți face plăcere, după cum zici, și vom avea multe să ne spunem...

Și zicînd astea, veneticul încălecă, lăsîndu-l pe Gore cu gura căscată, jurînd să-l smintească în bătăi pe nepriceputul vechil care de cîteva ceasuri pornise pe drumul cel fără de întoarcere. Dar asta va afla Gore peste cîteva zile, cînd niște țărani dădură peste trupul fără viață al vechilului. Și îi mai strigase Sariene lui Gore, pe cînd încăleca : „E bine, chir Gore, ca atunci cînd pleci la vînătoare de mistreți, să nu cerci a vîna lupi !" Și dînd călcîie calului, se făcu nevăzut. Un fior de groază îl prinse pe Vrăbiescu, dat fiind că se temea și de umbra lui. Se feri să bată toba în jurul morții vechilului, spunînd el tuturor că omul își pierduse viața dintr-o nenorocire la vînătoare. Muierii lui îi dădu cîțiva galbeni și, o dată cu vechilul, intră în pămînt și adevărul morții nefericitului slujitor.

Ajuns acasă, Sariene nu spuse nimic fie-sii, în schimb o lăudă pentru grăsunul vînat de ea. Elencu nu spuse nici da, nici ba. Se făcu a nu auzi nimic.

A doua zi, dimineața, se înfățișă la curtea boierească zugravul Angelo Santorini. Cămărașul își vesti stăpînul și Sariene se grăbi să-l întîmpine îndată. Îi întinse mîna, dar tînărul i-o strînse fără a i-o săruta.

— Mă bucur că nu ți-ai uitat făgăduiala, îi spuse veneticul.

— Seniore, mama, înainte de a muri, m-a învățat trei lucruri : să-mi țin făgăduiala dată, să nu mă las tras pe sfoară de nimeni, oricine ar fi, și să nu mă ploconesc dinaintea nimănui !

— Bune sfaturi ți-a dat mama domniei-tale, spuse Sariene, zîmbind ușor. Și eu am fost învățat să nu uit tot trei lucruri : să mă tocmesc de la bun început cu acela de care am nevoie, să nu mi se înmoaie sufletul în fața celui ce se văicărește cu viclenie și să nu iert pe acela ce-mi voiește răul meu sau al casei mele, căci văzîndu-te slab, grabnic te calcă în picioare. Așadar, să începem prin a ne tocmi... Cît prețăluiești zugrăveala chipului copilei mele ?...

— Nici mai mult, nici mai puțin de douăzeci și cinci de galbeni, seniore.

— Eu zic să rupem prețul. Douăzeci de galbeni e bine ?...

— E mult prea puțin, seniore.

— Mai mult de douăzeci și doi de galbeni nu pot da, spuse Sariene.

Cei doi se priviră în ochi, tăcînd o vreme.

— Nici ca mine, nici ca domnia-ta; douăzeci și trei de galbeni...

— Fie! răspunse Sariene, zîmbind. Iată că îmi calc pe inimă, netocmindu-mă cu domnia-ta prea mult, așa după cum am fost învățat...

Adevărul era că nu îi era lui Sariene aminte a se tocmi cu zugravul pentru doi-trei galbeni mai mult sau mai puțin, dar îl veselea peste poate chipul de copil al zugravului ce se voia a părea foarte serios cînd venea vorba de vreun alișveriș.

— Și aș mai vrea să știu, urmă Angelo, dacă nu vă e cu supărare, dacă în acești bani intră masa și casa...

Zugravul, ca orice copil sărman, veșnic înfometat, era foarte grijuliu în privința mesei, de la care arareori se sculase sătul.

— Vei mînca pe săturate și vei dormi după pofta inimii, fără să te coste nimic, grăi Sariene, urmînd a zîmbi mai departe, amintindu-și că și el la vîrsta tînărului pătimise de foame.

— Cînd vă este voia să încep lucrul?...

— Asta numai copila mea îți va putea spune, vorbi Sariene și totodată bătu din palme, poruncind slugii ce se ivi să o vestească pe jupîniță.

Elencu se trezise de mult, gîndindu-se la Alexei, care vedea în ea un copil cu toane și nacafale ca orice fată de boier răsfățată. Și ca să-și bată și mai mult joc de ea, îi spusese lui tată-său că mistrețul a fost doborît de ea, iar Elencu nu i-a spus lui Sariene adevărul, ci a tăcut, lăsîndu-l să înțeleagă că așa s-au petrecut faptele. Ce fel de om este acest Alexei?... se întreba ea. Cîteodată i se părea a fi blînd ca un miel, dar blîndețea i se păru ei a fi o milă disprețuitoare, altă dată mai mult poruncea decît se ruga. De cîte ori l-a întîlnit, zărea pe chipul lui un fel de zîmbet zeflemitor, neîngăduindu-i să deslușească nici un fel de simțămînt de dragoste. Iar ei, cînd se afla în fața lui, i se topea ultimul rest de mîndrie, făcînd-o

să-l urască din tot sufletul, iar cînd nu-l vedea, să moară de dorul lui.

Cînd auzi că a venit zugravul, un zîmbet de mulțumire îi înflori pe buze, pentru că îi plăcuse talianul și de care, de la început se îndrăgostise, văzîndu-l în casa lui Izvoranu. Cu ajutorul lui va putea să afle ce se ascunde în sufletul lui Alexei. Va putea vedea dacă prezența zugravului va trezi gelozia încrezutului fecior de boier, sau se va putea ascunde cu dibăcie sub o milă prefăcută și îngăduitoare. Ba chiar îi va mărturisi ca unui bun prieten că s-a îndrăgostit de zugrav pînă peste cap, iar ea, ca orice femeie, își va da seama dacă Alexei o iubește au ba. Cu Caliopi nu putea sta de vorbă în privința asta, pentru că dădaca știa una și bună : femeia nu trebuie să iubească, ci să fie iubită, asta e de-ajuns. Și mai avea un principiu : femeia se mărită cu averea, iar bărbatul cu femeia. Degeaba îi vorbea Elencu de dragoste, dîndu-i exemple de tineri ce și-au ridicat viața pentru că s-au împotrivit părinții la unirea lor, Caliopi o ținea pe a ei. „Prostii ! Dacă și-au ridicat viața, însemna că nu meritau să o trăiască !“ zicea ea. Atunci Elencu sălta din umeri și o lăsa în plata Domnului. Să amintim că această Caliopi era fecioară, necunoscînd ea la viața ei fior de amoare. Poate că și firea ei nu era doritoare de îmbrățișare de bărbat, pe cînd în Elencu zburdau herghelii de iepe și armăsari, căci avea sîngele iute și fierbinte ca al lui tată-său. Sări grăbită din pat și, ajutată de Gherghina, se spălă și se îmbrăcă în cîteva minute. Coborî treptele în grabă. În fața ușii odăii lui tată-său, își luă un aer mîndru, serios. Zărind-o, zugravul se înclină ușor în fața ei.

— Mi se pare că nevoia de bani te-a îndemnat să-ți ții făgăduiala, îi spuse ea de cum îl văzu, deși, zărindu-l, simți cum i se iuțesc bătăile inimii. Căută să-și răzbune pe Alexei, jignindu-l pe meșter.

— Firește că nevoia de bani m-a îndemnat să-mi țin făgăduiala, zîmbi Angelo cu aceeași mîndrie copilărească.

— M-ai chemat, tată ? îl întrebă ea pe Sariene, nemailuîndu-l în seamă pe Angelo.

— Te-am chemat pentru a hotărî tu cînd voiești să înceapă lucrul meșterul !

— Să-ți spun drept că și uitasem povestea asta cu tabloul, minți ea. Ba chiar mă întreb dacă are vreun rost să-l mai fac...

— Dacă jupînița nu mai voiește, nu-i nici o supărare, grăi Angelo. Poate că urmașii, nemaivăzîndu-vă chipul, și-l vor închipui după cum vor avea fantezia, unii se vor mîndri că au avut o bunică sau străbunică neasemuit de frumoasă, alții vor spune că n-a fost mare lucru de capul ei, că ar fi avut un nas lung, alții că ar fi avut un nas pe sus, de care se ținea tare mîndră...

— Ajunge ! îl opri ea, bătînd din picior. Nu știu ce mă oprește să nu poruncesc argaților să te alunge !

— Nu e nevoie să chemați argații. Pot pleca și singur, răspunse tînărul, zîmbind cu cutezanță. Gîndiți-vă și domnia-voastră, luați oamenii de la treburi pentru a mă conduce pe mine, un nimeni, pînă la poartă. Mi s-ar face prea multă cinste !...

Sariene zîmbi a rîde, fără a se amesteca în vorba celor doi tineri. Elencu se îmbujoră de mînie, iar tînărul o privea, minunîndu-se de frumusețea ei. În timp ce o privea, i se păru deodată că fata semăna bucățică ruptă cu acea Voica ce i se înfățișase dinaintea ochilor atunci cînd el se zbătea între viață și moarte.

— Acuma, de vreme ce ai venit, n-ai de ce să mai pleci, spuse ea, temîndu-se că acest zugrav, atît de mojic, și-ar putea lua picioarele la spinare, și atunci toată povestea cu Alexei s-ar duce de rîpă. După ce vei isprăvi tabloul, vei primi banii ce ți se cuvin, apoi slobod ești a te duce unde vei vedea cu ochii...

— Deci, fiind înțeleși, intră Sariene în vorbă, ți se va arăta odaia în care vei locui și unde vei lucra...

— Cu părere de rău, trebuie să vă amintesc că nu pot lucra decît avînd dinaintea ochilor pe jupînița, răspunse Angelo.

— De ce trebuie neapărat să mă aibă domnia-ta mereu dinaintea ochilor ? întrebă ea înțepată.

— Pentru a vă face așa cum sînteți, și nu altfel. Pentru că tabloul nu înfățișează numai chipul, ci și sufletul, de pildă, gingășia mîinilor poate arăta dărnicie, iar ochii, bunătate, nu numai mîndrie...

— Mă rog... Ți se va da de veste cînd voi putea să te primesc, grăi copila, fără a se mai uita la el, așteptînd ca zugravul să se aprindă la față, împotrivindu-se umilinței, dar Angelo se făcu a se uita la covoarele de pe pereți. M-ai auzit, meștere ? îl întrebă ea cu glas aspru.

— Desigur. Sînt la vîrsta cînd aud foarte bine, răspunse tînărul, nearătînd nici un fel de întristare sau supărare.

Elencu nu-i mai adresă nici o vorbă. Se întoarse pe călcîie și ieși.

— Trebuie să mai știi, meștere, că fetei mele nu-i place să-i fie întoarse vorbele anapoda, vorbi Sariene cu o ușoară mustrare în glas.

— Voi ține seama, seniore, răspunse tînărul scurt.

I se dădu încăperea alăturată de aceea a lui Mitriță. Odaia vreunei slugi. Un pat, o măsuță, două scaune, cîteva cuie bătute în ușă pentru atîrnarea straielor, o podea murdară, pe care nu o mai mîngîiase mătura de multă vreme, pereții cam coșcoviți... Angelo ridică în silă, cu două degete, pătura ce acoperea patul. Cam ponosit și cam murdar. Tînărul deschise ușa și, văzînd o slujnicuță ce trecea pe acolo, îi ceru să-i schimbe așternutul.

— Nu am poruncă de la jupîniță, spuse ea, dînd să treacă mai departe.

— Dar cu mătura nu poți da puțin prin odaie ?

— Nu am poruncă de la jupîniță, zise fata, depărtîndu-se.

„Ei, lua-te-ar naiba de jupîniță, că îndrăcită mai ești !" își zise el și, intrînd în odaie, se trînti pe pat așa îmbrăcat cum era și în scurtă vreme adormi bușteau. Se trezi dimineața, pregătindu-și pînza și vopselele, gata pentru a începe lucrul. Zări pe masă un blid cu ceva ce aducea a ciorbă, din care se ițea o ciozvîrtă de carne. Angelo o privi cu silă și ieși pe ușă. O întîlni pe Gherghina, femeia de iatac a lui Elencu.

— Întreab-o pe stăpîna ta dacă e gata pentru lucru...

— Jupînița doarme, îi răspunse țiganca peste umăr.

— Cînd se trezește ?

— Cine știe ?... Cîteodată se scoală cu noaptea în cap, altădată, pe la ora mesei !...

Angelo fluieră mirat. „Cum naiba fac oamenii ăștia avere ?“ se minună el. După un cîrd de vreme, veni Gherghina, vestindu-l că jupînița nu-l poate primi astăzi, poate mîine.

Angelo înjură pe limba sa pînă se răcori, apoi, luîndu-și o foaie de hîrtie și un cărbune, ieși în fața odăii și, așezîndu-se pe un scăunel, se apucă să deseneze chipuri de robi, de copii, de femei care slujeau la curtea boierească. Fără voie, zări o frumusețe de armăsar, gata înșeuat, adus la scară de un argat. După scurtă vreme o văzu și pe Elencu, dar se făcu că nu o vede. Fata îl lovi cu cravașa și Psihi-mú zvîcni în goană, ieșind pe poartă. Pe Sariene nu-l văzu. O slugă îi aduse masa, de care tînărul nu se atinse. I se luase de oameni de felul ăsta, de viață, de orice, și pentru întîia oară îi păru nespus de rău că își părăsise țara, umblînd, cum s-ar spune, după potcoave de cai morți. Mai mult i-au plăcut oamenii simpli, alde Terente, Sucitu și alții, care l-au primit cu iubire și prețuire pentru meșteșugul său. La urma urmei, ce dacă era uimitor de frumoasă copila grecului ? Pentru asta era nevoit să-i îndure toate hachițele ?... Își strînse lucrurile în grabă, pregătindu-se de plecare. Ieșind pe ușă, se întîlni din nou cu Gherghina.

— Plecați ? îl întrebă ea mirată.

— Da, plec, răspunse el sec.

— Dar stăpîna a poruncit să o așteptați...

— Spune-i stăpînei tale că eu n-am venit aici să-mi pierd vremea căscînd gura la conacul și argații boierului Sariene... Și fără să mai adauge ceva, porni grăbit înspre poartă.

Tocmai atunci intrau în curte, ținîndu-și caii la pas, Elencu și Alexei.

— Încotro, meștere ? îl întrebă ea mirată și nemulțumită pentru faptul că Angelo nu se ploconește în fața ei.

— Madona, de obicei plec acolo unde sînt așteptat...

— Dar și aici mi se pare că ai fost așteptat, spuse ea.

— Ați spus bine, madona, vi se pare că am fost așteptat. De fapt, nu vă pasă de tablou cum nu-mi pasă mie de ce face în clipa de față craiul Lehiei !...

Fata păli, mușcîndu-și buzele, mai ales că îl zări pe Alexei zîmbind.

— Poate că nu ești mulțumit de prețul cu care ești plătit...

— Nu e vorba de bani, ci de timp, căci pentru unii timpul nu valorează nici cît o ceapă degerată, iar pentru alții este necruțător. Mie nu mi-e îngăduit să-l irosesc de pomană pentru acela care nu știe a-l întrebuința... Viața e prea scurtă, madona, și omul dator este a lăsa în urma sa ceva pentru a cîștiga nemurirea. Așa că lăsați-mă să plec într-acolo unde mi-l pot pierde cu folos !

— Astea sînt vorbe de om care trăiește de azi pe mîine, răspunse Elencu, uitîndu-se la Angelo cu disprețul celor avuți.

— Toți trăim de azi pe mîine, madona, căci nimeni nu știe ziua și clipa cînd se va face țărînă, și pentru acest lucru nu avem voie să ne batem joc de timp. Iar cel ce are, ca și cel ce n-are, în fața ultimei judecăți, una sîntem !... Rămîi cu bine, madona, și cată a-i da o întrebuințare timpului care să fie de folos și domniei-tale și oamenilor, spuse zugravul, întorcîndu-se să plece.

— Eu parcă te-am mai văzut undeva, grăi Alexei, privind chipul frumos al meșterului. Nu o spunea nici cu mîndrie boierească, nici cu ifose, ci pentru a-l mai reține.

— Și eu parcă v-am mai văzut undeva, răspunse Angelo, neținînd seama că se află dinaintea boierului Alexei Mavrodineanu.

— Domnia-sa este meșterul pe care l-ai zărit la zaiafetul boierului Izvoranu, îi aminti Elencu lui Alexei.

— Da, da... Acum îmi amintesc. Am zărit și un tablou făcut de domnia-ta ce mi s-a părut neîntrecut în frumusețe și meșteșug...

Angelo se înclină, mulțumind în tăcere.

— Nădăjduiesc că vorbele pe care mi le-ați spus sînt venite din inimă, seniore !

— Nu sînt învățat să rostesc cuvinte în care nu cred, răspunse Alexei.

— Atunci, iertat să-mi fie, dar nu faceți parte din tagma boierească, spuse Angelo, zîmbind.

Pe urmă îi pufni rîsul pe toți trei.

— Ce te face să crezi una ca asta, meștere ? întrebă Alexei.

— Știu că nobilii valahi sau oamenii avuți cunosc pe dinafară arta de a spune una și a gîndi alta. Îți dăruiesc cele mai fermecătoare flori, ascunzînd ghimpii cu bunăștiință. Zugravul lovea cu bățul în baltă.

— Acuma, că ți-ai descărcat sufletul pe boierii nemiloși, lipsiți de inimă, nu-i așa că nu vei mai pleca? îl întrebă fata. Glasul nu mai era aspru, plin de mîndrie, ci cald, aproape rugător.

— Madona, vă voi da ascultare, dar jur pe chipul sfînt al Maicii Domnului că dacă și mîine îmi voi pierde vremea, uitîndu-mă la turma de oi a părintelui domniei-tale, plec fără a mai privi înapoi.

— De-ajuns, meștere! Mi-ai împuiat capul pentru două săptămîni, zise fata și porni înainte, urmată de Alexei.

— Aș mai vrea să stau de vorbă cu domnia-ta, îi spuse Mavrodineanu în treacăt, strunindu-și calul.

— Dacă domnia-voastră nu are ceva mai bun de făcut...

Alexei rîse, pornind mai departe. Angelo se întoarse, blestemînd clipa cînd se întîlnise cu cei doi. Zări pe Sariene, ieșindu-le în întîmpinare. Alexei sări de pe cal și se grăbi să sărute mîna lui Sariene. Pe urmă, în vreme ce un argat luă caii de dîrlogi, cei trei intrară în casă. Afară era o zăpușeală de nu se putea respira. Angelo intră în odăița sa, în care bîzîiau muștele, iar căldura era de nesuportat. Zugravul își desfăcu calabalîcul, bombănind: „Divinul Rafael, mărițul și neîntrecutul Leonardo da Vinci, adoratul Boticelli vor trăi cît cerul și pămîntul, iar cei ce îi plăteau, poruncindu-le, de cum li s-a pus țărîna pe piept, nimeni n-a mai știut cum îi cheamă! Toți înfumuratii ăștia nu merită cinstea, nici măcar pe aceea de a-mi amesteca vopselele!“ În vremea asta, Sariene și Alexei își sorbeau cahfelele, vorbind de una, de alta.

— Ce părere ai, boier Alexei, despre tînărul zugrav? V-am zărit stînd de vorbă cu el la poartă...

— E primejdios de frumos, zîmbi a rîde Mavrodineanu.

Elencu întoarse capul, uitîndu-se în altă parte, făcîndu-se a nu fi auzit cele spuse de Alexei.

— Dacă acest tînăr ar fi făcut parte din stirpea boierească, știu că ar fi curs foile de zestre ale jupînițelor, spuse Sariene rîzînd, întărind astfel vorbele lui Mavrodineanu

— E înrezut, Doamne, Doamne !... grăi Elencu.

— Cu atît mai mult aduce a boier, rîse Sariene.

Pe urmă, schimbară vorba. Printre altele, Alexei îi spuse lui Sariene că vechilul boierului Gore Vrăbiescu a fost găsit ucis de plumb într-un tufiș la vînătoarea aceea de mistreți.

— Desigur că a fost vreun plumb rătăcit, urmă Alexei.

— Desigur, încuviință Sariene, căci cine să fi avut ceva cu bietul om ?... Dar boierul Gore n-a dat de veste agiei pentru cercetări ?... se făcu a se mira veneticul.

— La ce bun ? Cine poate descoperi pe făptaș, care n-o fi vrut nici el să-i găurească țeasta nefericitului...

— Îmi pare foarte rău de ceea ce am auzit, grăi Sariene, și chipul i se întristă. Deși, urmă el, nu de puține ori, o viață care nu prețuiește prea mult trebuie sacrificată pentru liniștirea unuia sau a altuia... Așa se petrec lucrurile, fătul meu, cineva trebuie să plătească, fie cu zilele sale, fie cu avuția, dacă o are.

În vreme ce Sariene vorbea, Mavrodineanu se gîndea cum să-și facă știute simțămintele lui față de Elencu, cerîndu-i să-i fie soție. Poate că fata n-ar fi zis ba dacă în vremea asta, cît a stat zugravul talian la Stoicănești, nu s-ar fi petrecut cîteva fapte care s-au pus de-a curmezișul în calea lui Alexei și a copilei lui Sariene, pentru că joaca iscată de Elencu, cu gînd de a-l face zuliar pe Mavrodineanu cu ajutorul zugravului, n-a mai fost joacă, ci o tragică întîmplare, adeverind cuvintele lui Sariene că „plătitorul este acela a cărui viață nu prețuiește prea mult". Și din toată treaba asta cineva a plătit scump faptul că a privit lung ochii fermecătoarei copile, viața sa neprețuind cine știe ce...

*
* *

De multă vreme, Sariene dăduse zvon în Slatina cum că voiește să cumpere o casă mare și arătoasă. După multe căutări, mijlocitorii îi găsiră una după pofta inimii, chiar

în buricul orașului, sus pe deal, învecinîndu-se ea cu Înalta Curte de criminalion. Casa a fost cîndva a unui oarecare negustor, unul Linaru, care, mofluzind, murise de inimă rea. Clironomii, certîndu-se între ei, fiecare voind să o apuce pentru el, au scos-o în cele din urmă în vînzare. Oamenii lui Sariene s-au socotit cam cît prețăluiește casa și cine ar fi dornic să o cumpere, aflînd ei că unul ce tot îi da ocol era Iancu Herghelie, fost cioclu în vremea ciumei și om de credință al lui Atanasache Ciufu, mai-marele agiei. Mijlocitorii lui Sariene făgăduiră clironomilor lui Linaru un preț îndoit decît cel al lui Herghelie, iar aceștia, lacomi de un ghelir mai gras, n-au zis ba, ci pe dată au fost gata să primească banii veneticului, astfel că atunci cînd Herghelie, căruia îi zvîcnea rînza de bucurie, veni cu bani naht pentru a întocmi înscrisurile, casa se și vînduse boierului Sariene. Herghelie își smulse părul, înjură de cele sfinte, amenință, zbierînd ca un măgar, dar ce s-a făcut a rămas bun făcut.

Turbat de mînie, s-a dus întins la Ciufu. Acolo, dinaintea mai-marelui, se tîrî în genunchi, își izbi capul de podea, se lovi cu pumnii în piept, milogindu-se de Ciufu să facă într-un fel, și găsindu-i grecului vreun clenci, să zădărnicească vînzarea. O dată cu vorbele, scoase de la brîu o pungă plină cu dodecari, mahmudele, icusari, nisfiele, punînd-o pe masă, sub nasul lui Ciufu, neștiind că Sariene, prin oamenii lui, grijuliu și mare cunoscător în alișverișuri, se dumirise de dincotro bate vîntul, lăsînd pe masa lui Ciufu rușfet bun, făcîndu-l pe jugănit să-l încredințeze pe boier Sariene că nimeni nu-l va supăra. Și tot oamenii grecului îi mai dădură a înțelege lui Ciufu că boierul are legături mari la Curtea domnească, asta așa, ca înspăimîntare și făgăduială în același timp. De toate astea Iancu Herghelie n-avea habar. Deci, văzînd el că Atanasache o face pe nisnaiul, prinse a blestema tot neamul boieresc din Valahia. Ciufu se uita la el cu ochii pe jumătate închiși.

— Bre Iancule, începu mai-marele, după ce Herghelie se mai liniștise, tu ești un lotru și un ticălos, vai de mama ta ! Grecul e boier mare, iar io n-am chef să-mi pierd scaunul de dragul tău. Tu ești un pîrlit, pe cînd Sariene e căpțușit de bani... te pui tu cu el, mă, amărî-

tule ?... Păi ăla, dacă vrea, te spulberă cum spulberă vîntul căcărezele de oaie ! Așa că fă bine și ascultă sfatul ce ți-l dau : cată-ți altă casă, că io gata sînt să te ajut, bineînțeles că nu de dragul ochilor tăi cei urduroși. Și acum, sictir după capul meu !...

Herghelie rămase ca trăsnit. La așa ceva nu se așteptase.

— Așa ți-e vorba, Atanasache ? Nu uita că am hoțit împreună și că limba mea e gata oricînd să se dezlege !...

Se opri, uitîndu-se la Atanasache cu ochii holbați, fiind încredințat că amenințîndu-l pe Ciufu, acela va începe să tremure de spaimă, dar mai-marele, după ce căscă de îi trosniră fălcile, prinse a rîde și, plecîndu-și pieptul țițos peste masă, se uită la Herghelie ca la un limbric.

— Zi așa, chir Iancule !... Ești gata pentru a-ți dezlega limba ?... Păi bre, io de voiesc, îndată nu mai ești decît o b... afumată, căci multe se pot întîmpla pe lumea asta... Cine te-a scos din pușcărie și te-a făcut om ? !

— Bre Atanasache...

— Cine te-a făcut pe tine să te umpli de bani ?

— Stai, Atanasache...

— Și cine te-a procopsit pe tine aici la agie ? Acu ți se dezlegă limba ? Hai ! Ei lasă, că ți-o leg io la loc. Că, de pildă, nu se poate întîmpla ca o butcă cu patru cai, d-ăia de mănîncă foc și să c... jăratec să dea peste tine ?...

— Ba se poate, Atanasache, o lăsă mai moale Herghelie.

— Sigur că se poate ! Sau, Doamne ferește, vreun poteraș de-al meu, beat criță, să-și sloboadă pistolul în pieptul tău, oare nu se poate ?...

— Ba se poate, bîigui înspăimîntat Herghelie.

— Și cîte și mai cîte nu se pot întîmpla... Și-apoi cine crede pe unul care a stat și-a clocit ouăle la ocnă și nu pe Atanasache Ciufu, mai-marele agiei ? ! Așa că te fă om de treabă, bre Iancule, și adună-ți mințile, de nu voiești să ți le împrăștii io...

Herghelie scrîșni. Cu Atanasache nu era de glumit căci îndată l-ar fi potcovit pe cel cu limbă lungă și minte scurtă, așa că se mulțumi cu o temenea pînă la pămînt, făcîndu-se nevăzut, bucuros că a scăpat ieftin. Ajuns în uliță, se jură pe toți sfinții că pînă nu l-o jupui pe jugă-

nit de piele, nu va avea odihnă. „Dar pînă atunci, răbdare și ploconeală, Iancule, că va veni și ziua ta!“ își zise el, scuipînd pe gardul agiei pentru a-și mai vărsa focul.

Rămas singur, Atanasache își duse mîna la ceafă. Îl prinse o durere de cap de crezu că i se despică în două. Dădu poruncă să se înhame caii la butcă și să-l ducă acasă, unde, de cum ajunse, se trînti pe pat, gemînd ca un bivol. Se sculă a doua zi, afanisit, cu fundul în sus, căci toată noaptea se zvîrcolise, chinuit de vise urîte. De cum se trezi, bruftui slugile, găsindu-le fiecăreia nod în papură. O luase mai întîi cu cel ce îl trezea dimineața, mîngîindu-i tălpile. Îl sictiri, chipurile, că îl mîngîiase mai tare decît s-ar fi cuvenit. Pe urmă veni rîndul celui ce îi aducea gustarea la pat. Pe acela îl purtă în palme pînă la ușă, aruncînd cu tava după el și cu cîte erau pe ea, deoarece pîinea i se păru prea arsă în loc să fie aurie, untul prea înghețat, dulceața era de coacăze în loc să fie de vișine, laptele era prea fierbinte, arzîndu-i prea onoratele buze, și pe deasupra i-l adusese și într-o cană ciobită, ceea ce pentru Atanasache semn rău însemna. După aceea îi ieși în cale cafegiul, cu cahfeaua mai amăruie ca de obicei, primindu-și și el imiclicul de palme, pe care Ciufu le împărțea cu dărnicie. Și ciubucciul luă vreo două ciubuce pe spinare pentru că tutunul era umed. „Așa nu mai merge! Îi dau afară pe toți și îi bag la gros de unde mi-am făcut pomană să-i scot“, mormăia el în tot acest timp, căci slugile lui Ciufu erau foști pușcăriași pe care el îi scosese mai înainte de ispășirea pedepsei și asta numai dacă se dovedeau a fi dibaci în matrapazlîcurile stăpînului și plini de devot față de acesta. Simbrie nu le dădea, ei mulțumindu-se cu o mîncare ceva mai bună decît cea din temniță și un strop de libertate. Toți acești ticăloși își slujeau stăpînul cu credință, împlinind toate poruncile lui, unele dintre ele făcînd parte din tainele cu care adesea plecau în mormînt, căci mai mult se încredea Ciufu în ei decît în arnăuții lui.

Unii dintre ei erau condamnați pe viață pentru crime grozave, dar traiul de slugă din casa lui Ciufu le zîmbea mai mult decît cel din ocnă. Se mai găsea cîte unul care, văzîndu-se slobod, să fugă după un cîrd de vreme din casa lui Ciufu. Pe acela Atanasache nu-l ierta. Punea arnăuții

pe urmele lui și, pînă nu-l dibuiau, nu se lăsa. O dată prins, îl întemnița din nou, ca după cîteva zile să fie găsit spînzurat cu brîul, chipurile își făcuse singur seama. Pe cei ce voia să-i piardă, ajungîndu-i lui la ureche cum că unii dintre ei erau gata să vorbească mai mult decît s-ar fi cuvenit și unde nu s-ar fi cuvenit, le poruncea să iasă la drumul mare și să lovească sania sau trăsura vreunui boier, neuitînd să ascundă prin jur arnăuți înarmați pînă în dinți, dar de îndată ce boierul rămînea în izmene, lotrii se vedeau împresurați de slujitorii stăpînirii, care nici una, nici două îi împușcau ca pe cîini, înapoind boierului ce dîrdîia de frică toate de cîte fusese jefuit, iar acela nu mai înceta cu laudele la adresa mai-marelui agiei, „veșnic treaz la apărarea bunurilor și vieților celor ce l-au pus să-i păzească".

Ciufu locuia într-una din cele mai arătoase case din Slatina, pe care o luase cu japca, fostul ei stăpîn murind în condițiuni necunoscute. Era un bătrîn care se îndeletnicea cu cămătăria, fiind el zaraf de pe cînd era mai tînăr. Cei ce aveau nevoie de ajutorul lui bănesc erau jecmăniți mai dihai decît de tîlharii din mijlocul codrului.

Grec de origine, Ghiorghios Vitralis venise în Valahia de mic copil. N-avea părinți, unica-i rudă fiindu-i o soră mai mare ca el, care, căsătorindu-se foarte tînără, dădu naștere unui băiat. Soțul ei se săvîrși din viață cu două luni mai înainte de nașterea copilului. Mamă-sa l-a crescut cum a dat Dumnezeu, pînă la 20 de ani, după care s-a prăpădit și ea. Vitralis și-a început viața, cum s-ar zice, de la zero lei, zero bani. De pe urma soră-sii nu a rămas nimic, puțina ei avuție, o căscioară dărăpănată, o primi ca moștenire fiu-său, Panaiotachis. Vitralis intră slugă la un lăptar de pe vremea cînd mai trăia soră-sa, trăgînd după el cotiga cu lapte în fiecare dimineață pe la casele oamenilor, care peste prețul laptelui îi mai aruncau și lui cîte un sfanț, pe care Vitralis îl strîngea într-o pungă soioasă, dimpreună cu simbria ce o primea de la stăpîn. Se mai îndeletinicea și cu dusul biletelor de amor de la juni înflăcărați care nu aveau cutezanță să mărturisească gură la gură amoarea ce le fripsese inimile sau temîndu-se că ar putea întîlni pe tatăl adoratei, care sau punea cîinii pe ei, sau îi altoia cu toiagul de vișin gros ca

pe mînă, în vreme ce, ascunse pe după perdea, jupînițele vărsau lacrimi amare, compătimind cu cei snopiți în bătaie. Și prin acest mijloc, Vitralis aduna bănuț pe bănuț. După ce înjghebă un mic capital, părăsi pe lăptar și se băgă slugă la un plăcintar, căruia nu-i cerea simbrie, ci doar încuviințarea aceluia de a coace în cuptor cornuri făcute din făina cumpărată din banii săi. Plăcintarului îi zîmbi această afacere, neștiind că sluga fura din făina lui de îl zvînta. Murind plăcintarul, Vitralis nu pregetă să se înnădească, fără rușine, cu femeia aceluia, care, destul de în vîrstă fiind, nu se împotrivi înflăcărării amoroase a prefăcutului grecotei, și cum baba suferea de boală de inimă, tăindu-i-se răsuflarea la ceață sau la frig, la căldură mare sau la tulburare de orice fel, oprită de doftor de a bea și a mînca lucruri grase, dat fiind slănina ce o avea sub piele, Vitralis, după ce îi suci mințile, făcînd-o să-l numească cironomul ei, o îndopa cu mîncare, băutură și dragoste, zicînd el babei că „o viață are omul și la ce să n-o trăiască ?". Iar nebuna de babă, luînd cele spuse de Vitralis drept literă de evanghelie, în scurtă vreme dădu ortul popii.

Rămas stăpîn, își ridică și o brutărie, fără a-și lua vreun ajutor sau slugă, știind că acela l-ar fi furat cum l-a furat el pe stăpînu-său. Pe urmă, simțind el că aurul e mai de folos oamenilor decît pîinea, se făcu zaraf, dînd bani cu camătă mare, oprind dobînda dinainte, bașca amanetul. Termenele de plată erau scurte, astfel că mulți dintre datornici n-aveau cînd să înapoieze datoria, rămînîndu-i lui scule de preț sau locuri de case care făceau mult mai mult decît datoria. Cei mai mulți care aveau nevoie de el erau oameni nevoiași, pe care Vitralis îi aducea în sapă de lemn. Și pe boieri îi împrumuta, mai ales pe cei tineri, cu mintea necoaptă, îndrăgostiți lulea după vreo patachină, cărora babacii nu le dădea nici o lețcaie, sau pe cei căzuți în patima jocului de cărți. Tinerii domnișori făceau ce făceau, împrumutîndu-se cu dobîndă mare, încheind înscrisurile de care judecata ținea seama. Cînd fumurile amorului treceau, era prea tîrziu. Degeaba rupea părintele îndurerat toiagul pe spinarea copilului neascultător, în cele din urmă, deschidea punga și plătea. Și pentru cei ce sufereau de patima jocului avea leac. Închiriase

un local unde se jucau otuzbirul, iasîc și tura, panțarola, stosul curat și stosul „ce cei". Ăsta din urmă zvînta pungile. Cînd vedea pe vreun domnișor cum se curățâ de gologani, se făcea a-l căina, îndemnîndu-l să nu mai joace, dar acela, minte de găină, nu se lăsa nici mort, cerîndu-i bani împrumut, întărîtat foarte. Vitralis da fuga, aducea hîrtie, călămară, peană și banii. Așa luase minunea aceea de casă, în care locuia, de la unul ce o pusese amanet, dar în cîteva nopți pierdu și banii și casa. Nefericitul pătimaș își trase un foc de pistol în cap, punîndu-și capăt zilelor, iar Vitralis făcu dovada cu înscrisul ce-l avea cu bună semnătură, intrînd în posesia casei.

Acest Vitralis nu s-a însurat niciodată, temîndu-se de viclenia femeiască, căci adesea spunea : „De voiești să lărgești băierile pungii, strîngi băierile inimii". Poate că și teama de sărăcie pe care o cunoscuse de mic copil l-a făcut să se lepede de tot ce are sufletul omenesc mai frumos în el. Dumnezeu știe ! Locuia într-o odăiță în subsolul casei pe care o stăpînea. Slugi nu ținea, pentru că sluga o asemuia tîlharului, ba chiar mai rău, că o și plătești ca să te prade mai bine. Iarna nu băga pe foc mai mult de patru bucăți de lemne pe zi, măcar că afară crăpau pietrele de ger. Nici cu mîncarea nu-și prea făcea de lucru ; iarna fierbea o supă cu usturoi într-o cană de tablă, băgînd-o în sobă, mințindu-și foamea cu pîine. Vara își cumpăra cîteva șiruri de țîri și măsline pe care le legumea ca să-i ajungă pînă tîrziu. Seara oprea ceasul ca să nu se strice arcul. Avea însă o foame de aur nemaivăzută. Îmbrăcămintea de pe el o vindea la telal, cînd vedea că nu mai poate fi peticită văicărindu-se pentru cîțiva gologani, jurîndu-se că nu are nici de pîine. O singură dată îi fugiră ochii după o femeiușcă a naibii de frumoasă, care, aflînd că grecul e plin de aur, prinse a-i face ochi dulci. Dar tocmai cînd era gata să făptuiască cea mai mare dobitocie din viața lui, adică aceea de a o cere de soție, zgîrcenia îl opri. „Ce ? Ești nebun, bre Vitralis ? Frumusețea asta de femeie e pentru tine ? Cunoscuții tăi se vor bucura de farmecele ei, iar ea de farmecul banilor tăi... Doar nu ți-a luat Dumnezeu mințile !" Și într-adevăr că nu i le luase, de vreme ce n-a mai vrut să știe de ea, cu toate stăruințele și îndemnurile ei.

Așa a dus-o pînă aproape de 80 de ani, trăind în mizerie, ducînd o viață de cîrtiță, stînd cu fundul pe pungile cu galbeni, adunînd ban pe ban, fără a se întreba cui va rămîne avuția pe care a strîns-o cu lacrimi și sînge de la alții. Singura cheltuială pe care și-o îngăduia, nu fără strîngere de inimă, era tutunul. Trăgea ciubuc. Scrumul însă nu-l arunca. Se spăla cu el pe dinți, auzind el că scrumul întărește gingiile. Nu-și părăsea casa aproape mai niciodată în afara cazurilor cînd era vorba să facă vreun alișveriș sau să-și cumpere de-ale gurii. Dobînzile cerute de el erau piperate foc, dar oamenii prinși la ananghie nu se tocmeau, și chiar dacă încercau să se tocmească, Vitralis n-ar fi scăzut nici un sfanț. „Așa merge piața, *bey mu* !... Așa merge piața !" le spunea el celora ce încercau să mai scadă din dobîndă.

Atanasache Ciufu pusese de mult ochii săi cei încrucișați pe casa grecului. De cîte ori îl întîlnea, nu uita să-l întrebe : „Nu vinzi casa, bre chir Vitralis ?" Dar grecul zîmbea subțire, scuturînd din cap : „Nu mi-e de vînzare, chir Atanasache !" răspundea el și schimba vorba. Totuși, Ciufu se hotărî să pună mîna pe casa bătrînului cu orice preț și prin orice mijloc. I-ar fi fost ușor să-l amestece pe grec în vreo fărădelege, după care Vitralis ar fi murit în pușcărie, dar grecul avea legături sus-puse cu boierii și cu negustorii, care, deși nu-l înghițeau, se foloseau de banii lui, căci Vitralis era răul de care nu se putea lipsi orașul. La o vreme, lotrii au spart casa lui Vitralis. N-au avut ce fura, nedibuind ascunzătoarea grecului, dar de călcat au călcat casa. Văzînd una ca asta, îl apucă un sughiț de spaimă și un tremur, gata să-l lovească apoplexicul. Înspăimîntat, dădu fuga la agie. În fața lui Ciufu prinse a se văita și a se bate cu pumnii în piept. Atanasache îl privea liniștit cum se zvîrcolea ca un vierme. Bătrînul, după ce se mai văicări cît se mai văicări, făgădui mai-marelui agiei, printre ahuri și ofuri trei galbeni de îi va prinde pe făptași.

— Ce-ți lipsește din casă, chir Vitralis ? îl întrebă Ciufu.

— Nimic. Nu-mi lipsește nimic !

— Atunci pentru ce te văicărești ?

— Pentru că dacă au venit o dată, pot veni și a doua oară...

— Dacă nu-ți lipsește nimic, de unde știi că niscai hoțri ți-au călcat casa ?

— Am eu semnele mele. Și am găsit urme de pași străini și lacătele forțate.

— Hai să zicem că aș prinde pe făptași, și ăia m-ar întreba : „Ce i-a lipsit din casă, milostive ?“ io ce să le răspund ? Că nu ți-a lipsit nimic ? Și atunci ?... Dar ia ascultă, bre chir Vitralis ! De ce nu vrei să vinzi casa ?... Ai scăpa și domnia-ta de o grijă și nimeni n-ar mai fi ispitit să-ți calce casa, vorbi Ciufu, jucîndu-se cu unul dintre inelele de aur ce le purta pe degete.

— De ce să o vînz, chir Atanasache ?...

— Fiindcă ești bătrîn și nu mai ai putere să ții o asemenea hardughie. Pentru asta îți trebuie slugi multe, familie, copii, iar domnia-ta n-ai pe nimeni... După cîte știu, ești singur cuc...

— Și unde să mă duc ? Să ajung pe drumuri acu la bătrînețe ?

— De ce trebuie să ajungi pe drumuri ? Îți cumperi una mai mică și mai cîștigi și ceva deasupra, că bani ai, slavă Domnului, căcălău...

— De unde, chir Atanasache ? De unde bani ? Și cine o cumpără ?

— De asta nu te îngriji, chir Vitralis, spuse Ciufu și pe dată se înveseli, gîndind că a pus laba pe grec. Io așa te sfătuiesc, urmă Ciufu, căutînd să pară nepăsător. Însă fiecare face după cum îl taie capul...

— N-o vînd, chir Atanasache ! se îndîrji bătrînul. N-o vînd ! Vreau să mor în ea.

— Apoi... facă-ți-se pe voie, chir Vitralis... Facă-ți-se pe voie, grăi Ciufu, uitîndu-se lung la bătrîn. Într-o zi, însă, te vor ucide tîlharii, căci își vor spune : „Nu se poate ca blestematul ăsta care a jecmănit atîția nenorociți să n-aibă bani... Că de vreme ce își îngăduie să se lăfăiască într-o asemenea casă...“ Că zadarnic îi voi prinde io, că viața nu ți-o mai pot da înapoi...

— Și ce dacă am bani ? I-am furat ? I-am cîștigat cinstit...

— Dar cine spune că i-ai furat ? Acu, fie vorba între noi, nici pe căi cinstite nu i-ai cîștigat, așa cum spui... rîse Ciufu.

— Adică de ce nu sînt căi cinstite ? Scrie undeva că n-am voie să dau bani cu camătă ? Scrie undeva că cel ce își toacă averea la cărți sau vrea să împodobească glezna vreunei ibovnice n-are voie să se împrumute ? Scrie undeva că cel ce împrumută trebuie să o facă de dragul ochilor celui care se roagă ? Așa-i că nu scrie nicăieri ? Atunci de ce nu sînt cîștigați pe căi cinstite ?

— Ai dreptate, chir Vitralis ! Așa este. Numai că, vezi domnia-ta, lotrii nu țin seama de ce scrie sau nu scrie. Ei o țin pe a lor. Are bani ?... Îl belim și îi luăm ! Cam asta ar fi treaba...

— Și atunci ce mă fac ? întrebă Vitralis înspăimîntat, citind în ochii lui Ciufu o mare nepăsare. Atanasache ridică din umeri, fără să răspundă. Și cum rămîne cu cei ce mi-au spart casa ? urmă grecul. Pentru că, dacă au venit o dată, s-ar putea să vină și a doua oară...

— S-ar putea, răspunse Ciufu cu aceeași nepăsare în priviře. Și de vei scăpa și a doua oară, vor căuta să te scuture de zile a treia oară. La urma urmei, chir Vitralis, toți avem o ursită de care nu ne putem feri și nici ascunde.

— Dar agia ce păzește ?

— Agia are destule pe cap. Trebuie să țină seama de tîlhari, de haiduci, de calpuzani, de omorîtori... Ce-ai vrea domnia-ta, să facă agia ? Să-ți pună arnăuți la poartă, ca la vodă ?

— Chir Atanasache, acești nemernici ar putea să mă omoare, rosti Vitralis, în ochii căruia se putea citi o spaimă grozavă.

— S-ar putea, chir Vitralis. De altfel, n-ai fi nici întîiul, nici ultimul pe care îl omoară tîlharii pentru a-l jefui, răspunse Ciufu, cuprins de plictis. Cîți ani ai ?...

— Merg pe optzeci și unu...

— Brava ! Frumoasă vîrstă ! Și nu ți-e de-ajuns cît ai trăit ? rîse Atanasache.

Pe Vitralis îl scuturară fiori de groază, deslușind în glasul mai-marelui condamnarea sa la moarte.

— Ce-i de făcut, chir Atanasache ?... Ce-i de făcut ? se văicărea bătrînul.

— O să vedem... Vom cerceta... Dar ia ascultă, chir Vitralis, mi se pare că ai un nepot, se făcu a-și aduce aminte Ciufu, oare de ce nu-l iei în casă ?

— Pe cine ?... Pe bojogarul acela ? Pe Panaiotachis ? sări bătrînul ca ars. Mai degrabă îi dau foc casei cu mîna mea decît să-l aduc în munca mea. Ticălosul acela d-abia așteaptă să crăp. Dar n-am să-i fac pe voie atît de curînd. Și chiar cînd voi simți că mor, voi lăsa întreaga avere mînăstirii Sfintei Treimi... Și casă și bani și pămînturi... Tot, tot, tot... Iacă așa ! Se opri, uitîndu-se cu ochii holbați la Ciufu, care îl asculta ținînd mîinile strînse căuș la gură. Ce crede domnia-ta, urmă bătrînul, că Vitralis este un timpit ? Auzi colea !... Să las eu munca mea unui nemernic, unui parșiv, unui pezevenghi ticălos, un coate-goale, o putoare, un trîntor !... Bătrînul se aprinse de mînie și mîinile îi tremurau.

— O fi după cum spui domnia-ta, dar pravila zice...

— Pravila n-are decît să zică ce-o zice, i-o reteză Vitralis. Eu sînt slobod să fac cu banii mei ce voiesc ! Voi face diată... Și act de danie voi face !... Să vedem atunci...

— Încă nu le-ai făcut ? îl întrebă Ciufu cu aceeași nepăsare, dar cu urechile ciulite.

— Le voi face cînd voi simți că m-apropii de moarte.

— Bine, chir Vitralis ! Poți pleca acasă liniștit, iar io voi avea grijă să nu ți se întîmple ceva, spuse Atanasache și, urnindu-și osînza gelatinoasă din jilț, îl petrecu pe bătrîn pînă la ușă, bătîndu-l prietenește pe umăr.

— Și nu uita, chir Atanasache, se mai întoarse Vitralis din ușă, de îndată ce vei pune mîna pe făptași, ai trei galbeni de la mine. Să ard în focul gheenei dacă te mint !...

„Trei galbeni, rîse Ciufu, rămas singur. O să dai tot, bătrîne ! Se întoarse, pășind alene înspre jilțul său, frecîndu-și mîinile. Tu ai voit-o, Vitralis... Vei crăpa în casa ta, după cum ți-a fost voia... Și cît mai grabnic !...“

Nu trecu multă vreme de la această întîlnire, și bătrînul nu a mai fost văzut ieșind sau intrînd în casă. Cîțiva vecini au dat de veste agiei. Ciufu rămase peste poate de uimit și, luînd cu el pe Ristea calemgiul, o porni spre casa bătrînului. Pe Vitralis l-au găsit pe jos, în odăița lui, sugrumat cu un laț de sfoară. În ochii ieșiți din orbite

i se mai putea citi o spaimă nebună. Casa era răscolită de sus pînă jos.

Ciufu își începu cercetările, după cum era și de așteptat. Lotrii au lucrat cu mare dibăcie, uimindu-l chiar și pe Ciufu. Dinaintea porților casei cămătarului se strînse mulțime de gură-cască. Mai-marele porunci poterașilor să-i alunge, el neputînd suferi trăncăneala. Prinse a cotrobăi peste tot. În cele din urmă, dibui ascunzătoarea unde își ținea Vitralis averea. Peretele dinspre răsărit era acoperit cu un covor de preț, cel ce îl pusese amanet nemaifiind în stare să-l scoată din ghearele cămătarului. Peste covor se mai afla și o icoană de argint a sfîntului Spiridon, făcătorul de minuni. Ciufu puse icoana deoparte și, ajutat de Ristea, dădu covorul jos. În perete zări o ușă nu prea mare. Îi strică încuietoarea și, cînd o deschise, pe chipul său se așternu un zîmbet de fericire. Acolo se găsea toată averea lui Vitralis. Ascunzătoarea era adîncă, cu două ramificații. Ciufu băgă mîna și, sub ochii măriți de uimire ai lui Ristea, scoase liniștit peste cinci sute de pungi pline cu galbeni unguresti, cu zimți, tot unul și unul. Și a mai dat peste trei bisactele cu scule de preț, numai aur, brilianturi, diamanticale, safire, rubine și alte giuvaeruri mai puțin prețioase.

— Ristică, porunci el calemgiului, însemnează tot ce s-a găsit ! spuse Atanasache, așezînd pungile pe masă, numărîndu-le în vreme ce le scotea din ascunzătoare.

Ristea luă peana și hîrtia, destupînd călămara. Făcu vreo cîteva rotocoale în aer cu peana, așa, ca pentru a-și arăta măiestria.

— Scrie ! porunci Ciufu, trîntindu-se pe un jilț, ostenit foarte de atîta căutare.

— Va' zică, cinci sute patruzeci și opt de pungi cu galbeni, spuse calemgiul, muind peana în călămară.

— Ușurel, Ristică, puiule ! Ușurel ! De unde ai scos tu cinci sute patruzeci și opt de pungi ? Au uitat-ai să numeri ?...

— Păi... se fîstîci calemgiul.

— Unde vezi tu cinci sute patruzeci și opt de pungi ? Ce ? Ai orbul găinilor ? îl mustră Ciufu cu blîndețe.

— Nu le înnumărarăm acuma, milostive ? întrebă Ristea nedumerit.

— Aici pe masă nu sînt decît zece pungi, Ristică. Atîta trebuie să vezi tu ! Or mai fi fost, nu zic ba, dar pe acelea le-or fi furat lotrii, sau cine știe pe unde le-o fi ascuns bătrînul ! Că doar n-oi vrea să năruiesc casa pentru a le găsi !... Acum ai înțeles, Ristică ?...

— Am înțeles, milostive !

— Ei, dacă ai înțeles, acu scrie mai departe...

— Cîte scule de preț scriu că s-au găsit ?...

— Ristică, tu ai fierbințeală la cap sau ce mă-ta ai ?... Unde vezi tu scule de preț ?...

— Nu văz, milostive !

— Păi dacă nu vezi, de unde o mai scoseși cu sculele de preț ? Nu cumva ai vedenii ?...

— Ba mi-e că am avut vedenii, milostive... Dar mi-au trecut...

Ciufu se ridică din jilț, gemînd ușor și apucînd cu două degete cîte o pungă de galbeni, o așează dinaintea lui Ristea, pînă ce s-au strîns vreo treizeci de pungi.

— Astea sînt ale tale, spuse Ciufu. Ține-le și ține-ți și gura, pecetluind-o cum sînt pecetluite și pungile astea, căci de te va îndemna Necuratul să scapi ceva, fie la beție, fie la vreo muiere, fie numai în vis, poți fi încredințat că viața ta nu va mai prețălui nici cît a unui cîine mort ! Îi mai aruncă pe masă vreo două inele, un ceasornic și vreo două perechi de cercei, pe care le scoase dintr-o bisactea. Vîră-le în antereu și în ceacșiri, Ristică ! Atanasache Ciufu e darnic cu cei ce îl slujesc cu devot...

Ristică îi sărută mîna, uitîndu-se cu ochi jinduitori la pungile și bisactelele pe care le înhățase Ciufu. Pe urmă mai însemnă niscai bulendre de ale bătrînului, cîteva scaune șchioape, masa, patul, un scrin cu ușa căzută, asta, așa, de ochii lumii. Ce-i veni lui Atanasache că săltă un colț de saltea și mai dete peste o lădiță plină cu înscrisurile datornicilor. Și conținutul acesteia Ciufu îl făcu să dispară într-unul din pozunarele nădragilor. Pe urmă porunci să se pună sigilii la casă și mai dădu poruncă lui ftoricăpitan Gheorghe să-l arestuiască grabnic pe Panaiotachis, pezevenghiul acela de nepot al lui Vitralis. Cînd se pomeni înhățat de poterași, nefericitul nepot, de spaimă, își pierdu cunoștința. Ftoricăpitan Gheorghe nu-l trezi cu apă de trandafiri sau cu oțet pe sub nas, ci cu

latul iataganului și cu lovituri îndesate de picior. Cînd se trezi dinaintea lui Ciufu, prinse a clănțăni din dinți, iar ochii i se măriră cît cepele.

— Așează-te, bre Panaiotachis, îl îmbie Ciufu cu glasul acela subțiratic de jugănit. Auzit-am că atunci cînd te-au poftit poterașii mei aci, ți-a venit isterico, așa cum le vine muierilor, rîse Ciufu, înveselit de spaima grecului.

— Mi-a venit isterico, că așa am io firea simțitoare și nu mă știu vinovat cu nimica, milostive, răspunse Panaiotachis, om trecut acuma peste 40 de ani.

— Dar cine te-a învinuit de ceva, chir Panaiotachis ?...

— De vreme ce m-au arestuit poterașii milostivirii tale...

— Nu întotdeauna cei ce sînt arestuiți sînt și făcători de rele... Uneori le cerem ajutorul în cine știe ce treabă, dar așa se spune la noi ; în loc să-l poftești, spui că îl arestuiești... Ei ? Acum te-ai mai liniștit ?

— M-am liniștit, milostive, spuse omul, cătînd a-și stăpîni clănțănitul dinților. Da spune și domnia-ta, milostive, ce-ai zice, văzîndu-te înhățat de poterași pe nepusă masă, io d-abia ținîndu-mi zilele ?...

— Dacă mă știu curat la cuget, n-aș avea de ce a mă teme, ba chiar m-aș bucura că agia are nevoie de mine, răspunse Ciufu, zîmbind mieros.

— Curat mă știu la cuget și gata sînt a jura pe sfînta Fecioară, spuse omul.

— Atunci e bine. Văzut-ai domnia-ta că te-ai speriat de pomană ? Căci cine se poate lega de cineva care n-a făptuit nimic rău ? Dar noi, aflînd de ce vuiește tot orașul, te-am chemat pentru a ne ajuta...

— Milostive, io, sărmanul de mine, locuiesc la capătul orașului, așa că nu știu cu ce v-aș putea fi de folos... Și iar îl cuprinse dîrdîiala aceea blestemată și dinții prinseră a-i clănțăni în gură.

— Ce-ai, bre, chir Panaiotachis ? Ți-e frig ?

— Nu știu, milostive, dar cred că iar m-a apucat isterico... Mai m-a apucat de cîteva ori...

— Stăpînește-te, bre, omule, că nu-ți ia nimeni pielea după domnia-ta ! Îmi răspunzi la cîteva întrebări și pe urmă ești slobod să te întorci acasă...

— Răspund, milostive ! Răspund la tot ce mă vei întreba.

— Pare-mi-se că acu două nopți nu ai fost acasă. Așa e ?

— N-am fost acasă, luminate !

— Da' unde ai fost ?

— Deh, milostive... Stau singur și am fost la o ibovnică de a mea cu care sînt încurcat mai de mult...

— La cine ? La Dușanca ? îl întrebă Ciufu, privindu-și labele late și umflate ca niște pîini.

— Întocmai, luminate ! „Blestematul ăsta le află pe toate", își zise în sine Panaiotachis.

— Nu cumva ai fost în altă parte ?

— Unde aș fi putut să fiu, milostive ?

— Știu și io ?... Poate la unchiul domniei-tale...

— La unchiul meu n-am fost în viața mea ! Nu-mi vorbea și se făcea a nu mă cunoaște.

— Poate că în seara aceea v-ați împăcat.

— În care seară, milostive ?

— În seara cînd mi-ai spus că ai fost la Dușanca...

— Doamne, Dumnezeule, la Dușanca am fost. Pentru ce aș minți ?

— Poate că ai uitat ! Ia cată de adă-ți aminte...

— Milostive, dar o puteți întreba pe ea...

— Așa voi face, chir Panaiotachis... Așa voi face !

Și zicînd aceasta, Ciufu agită clopoțelul ce-l avea pe masă. Îndată se deschise ușa și Dușanca se ivi între doi poterași.

— Apropie-te ! îi spuse Ciufu femeii. Aceasta înaintă cu teamă. Chir Panaiotachis ne-a mărturisit că acu două nopți a fost la domnia-ta. Așa este ?

— N-a fost la mine, milostive, se smiorcăi femeia. Se vedea de la o poștă că mințea.

— Cum, Nastasie ? N-am fost la tine ?...

— N-ai fost, Panaiotachis... N-ai fost !

— Da' atunci unde am fost ?

— De unde vrei să știu eu unde ai fost ? răspunse Nastasia, privind în pămînt.

— Nastasie, gîndește-te bine. De ce vrei tu să mă nenorocești ? Ce rău ți-am făcut eu ție ? Grecul era alb la față de spaimă.

— N-ai fost la mine, atîta știu.

— Luați-o ! porunci Ciufu poterașilor.

Aceia o prinseră de braț și ieșiră.

— De ce m-ai mințit, chir Panaiotachis ? Io am crezut că ești un om cinstit...

— Sînt, milostive ! Să știi că sînt !

— Chir Panaiotachis, hai să facem un tîrg...

— Ce fel de tîrg, luminate ?

— Uite, io mă fac luntre și punte să te scot basma curată dacă îmi spui cum l-ai omorît pe bătrîn...

Panaiotachis holbă ochii, rămînînd o vreme fără grai.

— Care bătrîn, bîigui el.

— Pe unchiul domniei-tale.

— Unchiul meu... a... murit ?...

— Ascultă, Panaiotachis, nu mai face pe tîmpitul cu mine ! Știi bine că a murit de vreme ce l-ai ucis...

— Io l-am ucis ? Dumnezeule mare !... începu să se văicărească grecul, bătîndu-se cu pumnii în piept. De ce l-aș fi ucis ?

— Pentru a-i deveni cît mai repede clironom. De altfel, ibovnica ta a mărturisit că i-ai zis să mai aibă răbdare că în curînd vei fi foarte bogat...

— Dar io n-am un sfanț, milostive !

— Atunci, dacă zici că n-ai un sfanț, de unde ai pungile astea cu galbeni și inelele ? îl întrebă Ciufu.

Și, deschizînd un sertar al mesei, scoase trei pungi pecetluite și cîteva inele, punîndu-le sub nasul grecului, care părea lovit de trăsnet. Pe urmă îl apucă un ris nebun. Acu rîdea, acu se oprea din ris, dîndu-se cu capul de masa mai-marelui, în vreme ce Atanasache îl privea mai departe cu nepăsare.

— Ce pungi ? Ce inele ? De unde să am eu pungi de bani și giuvaericale ?...

— De vreme ce au fost găsite la tine acasă, asta înseamnă că le-ai avut, vorbi Ciufu cu un fel de milă prefăcută. Grecul încercă să spună ceva, dar nu putea să-și descleștеze fălcile. Vrei să spui ceva, Panaiotachis ? îl întrebă Atanasache, văzîndu-l cum se forțează să vorvească, căutînd, chipurile, a-i veni în ajutor.

— Milostive... izbuti el să grăiască, nu l-am ucis eu... Luminăția-ta știe că nu l-am ucis eu !... Și, spunînd aces-

tea, căzu în genunchi, împreunîndu-și mîinile ca pentru rugăciune.

— De unde vrei să știu io ? Toate cercetările te arată vinovat... Ce să-ți fac ?

— Bunule și îndurătorule, sînt sărac ca un păduche, dar acu, dacă s-a prăpădit unchiul Ghiorghios, îi sînt clironom. Din tot ce mi se cuvine, îți dau jumătate ! E bine așa ? Văzînd că Ciufu tace, mări prețul. Iaca, trei sferturi...

— Panaiotachis...

— Ascult, mărite ! Ascult, luminate ! Ascult, slăvite !... Un licăr de nădejde i se aprinse în privire.

— Cînd l-ai omorît pe bătrîn, erai singur sau ai mai fost cu cineva ?

— Milostive, mă jur pe tot ce am mai sfînt...

— Lasă jurămintele, bre ! Alea sînt bune la biserică.

— Dacă nu mă credeți, omorîți-mă ! izbucni într-un hohot de plîns Panaiotachis.

— Atunci cine l-a ucis ?

— De unde să știu eu, păcatele mele ?...

— Bine, Panaiotachis, dacă zici că nu știi... o să mai vedem ! spuse Atanasache și agită clopoțelul. Pe dată se iviră doi poterași. Luați-l, le porunci Ciufu, și băgați-l jos !

După vreo patru zile de cazne grozave, Panaiotachis, înnebunit de bătaie, mărturisi în scris că el l-a ucis pe Vitralis, pentru a intra cît mai grabnic în stăpînirea averii cămătarului. Cu mărturisirea în mînă, Ciufu îl înaintă Curții de criminalion, care îl condamnă pe nenorocitul nepot la douăzeci de ani de temniță. Îndată după condamnare, Ciufu porunci să vină la el mai-marele pușcăriei, pre numele lui Iancu Zdrențușcă, altă lepădătură omenească, dar credincios din cale-afară lui Atanasache Ciufu, avînd o mare calitate, aceea de a tăcea ca mortul. Rămași singuri, Ciufu îl pofti să se așeze, lucru pe care Zdrențușcă îl făcu plin de smerenie.

— Iată de ce te-am chemat, Zdrențușcă. Să iei aminte la tot ce îți voi spune acuma și de îndată ce ai ieșit pe ușă să uiți totul... M-ai înțeles ?

— Am înțeles, milostive ! Îndată ce am ieșit pe ușă, voi uita tot ce ați binevoit să-mi porunciți !

— Vezi că într-o zi, două, va fi întemnițat pentru vreo douăzeci de ani un oarecare Panaiotachis, care, neavînd el ceva mai bun de făcut, s-a apucat și l-a belit pe unchiu-său, pentru a-l jefui... Vezi, cată în așa fel ca peste o săptămînă, două, omul să aibă mustrări de cuget care să-l îndemne să-și ridice zilele... Știi tu în ce fel!

— Știu, luminate, cum să nu știu! O dată ce are mustrare de cuget, își și face seama, pentru a-și găsi liniștea... Va'zică, o săptămînă, două...

— N-or fi două săptămîni, or fi zece zile, spuse Atanasache cu îngăduință. Îndată ce o va șterge pe lumea cealaltă, îmi vei da grabnic de veste, io voi face cercetări, scandelă, îți voi trage vreo două pălmi...

— Cunosc toate astea, milostive, că doar nu este pentru întîia oară... Știu cum se desfășoară toată ceremonia...

— Atunci, mergi cu Dumnezeu și vezi că de luna viitoare îți măresc simbria!

— Sărut mîna, stăpîne, și să ai parte de sănătate, se ploconi Zdrențușcă și, apucînd mîna grasă și galbenă a mai-marelui, o sărută cu foc.

*

* *

Dimineața se arătă nespus de frumoasă. Pe cerul Stoicăneștilor nu se zărea nici cel mai mic nor, părînd a fi din sticlă albastră. Angelo Santorini își începu munca de îndată ce a fost chemat prin Gherghina de jupînița Elencu. Aceasta îl primi așezată în jilțul pe care sta de obicei, pentru ca zugravului să-i fie mai ușor.

— Mult mai mă chinuiește domnia-ta pe mine, spuse ea sub formă de glumă.

Angelo nu ridică privirea. Își vedea mai departe de treabă, absorbit de frumusețea ce ieșea din mîinile sale.

— Mai mult se chinuiește cel ce muncește decît cel ce stă, grăi el, fără a se uita la fată. Se înamorase mai mult de tablou decît de modelul ce îi sta în față.

— Întotdeauna ești atît de tăcut? îl întrebă ea, plictisită în nemișcarea ei.

— De multe ori tăcerea înlocuiește mult mai bine vorba, răspunse el.

Că o plăcea, nu mai încăpea îndoială, dar nu numai că o plăcea, ci se îndrăgostise straşnic de ea. Stăpînindu-se pe cît putea, se ferea de a-i arăta un cît de mic simţămînt de dragoste, ştiind-o cu nasul pe sus, iar el nefiind decît un zugrav pe care toanele unui boier sau ale unei jupîniţe îl puteau face să nu mai aibă ce băga în gură. Şi-apoi mai era şi îmbogăţit cu o mîndrie pe care un tînăr de 20 de ani ştie numai a o arăta nu a o şi folosi cum trebuie.

— Domnia-ta de ce nu te pleci cînd te afli în faţa mea ? îl întrebă ea pentru a-i zgîndări trufia.

Angelo nu-i răspunse. Era preocupat de linia buzelor ei, căutînd a le da o formă cît mai frumoasă.

— Îmi pare că te-am întrebat ceva, stărui fata.

— Şi mie mi se pare, răspunse tînărul, văzîndu-şi mai departe de treabă.

— Atunci pentru ce nu-mi răspunzi ?

— Ca să fiu drept, nici nu ştiu ce m-aţi întrebat.

— Te-am întrebat pentru ce nu te pleci cînd te afli în faţa mea ?...

— Pentru că m-am născut cu şira spinării ţeapănă, şi acest beteşug nu-mi îngăduie să mă plec dinaintea nimănui.

— Nici dacă ai fi îndrăgostit de vreo fecioară nu te-ai pleca ?

— Nu ştiu. N-am fost îndrăgostit niciodată, minţi el. Şi-apoi, aceea pe care aş iubi-o ar face parte tot din lumea mea şi n-ar avea astfel de pretenţii ce stîrnesc rîsul. De obicei iubirea nu are nimic de-a face cu umilinţa.

— Eşti tare urîcios, grăi ea, simţind o stare de nervi cum nu mai avusese vreodată.

— Ce să fac ? Uneori oamenii te îndeamnă să fii aşa.

— Şi aş mai vrea să ştii că îmi eşti nesuferit, spuse fata, închizînd palmele.

— Vă rog să lăsaţi mîinile să stea liniştite, pentru că neliniştea lor se revarsă şi asupra chipului, spuse Angelo, făcîndu-se a nu fi auzit ultimele vorbe ale ei.

— Eu nu înţeleg cum sînt gata să rabde cei ce trăiesc de azi pe mîine tot felul de înjosiri, vorbi ea cu ciudă.

— Pentru că întotdeauna cel ce are îşi poate îngădui orice fel de necuviinţă, de vreme ce plăteşte.

— Asta dovedeşte lipsă de mîndrie.

— Uneori, pentru a supraviețui, te lipsești de această mîndrie deșartă, răspunse el. Adevărata mîndrie este munta ta, în fața căreia se închină toți cei cu mîndrii calpe.

— Eu, dacă aș fi fost în locul dumitale, aruncam pensula și vopselele și aș fi plecat dacă cineva mi-ar fi vorbit așa cum ți-am vorbit eu.

— Și eu în locul dumitale de aș fi fost, m-aș fi ferit să înjosesc un om care trăiește de pe urma muncii sale. Dar, desigur, fiecare are vederile sale. De pildă, domniata trăiești de pe urma averii părintelui vostru, acest lucru vă îngăduie să înjosiți, murdărind prin vorbe grele sufletul unui om cinstit...

— De ajuns ! Pentru azi e destul. Nu mai am poftă să stau nemișcată atîta timp, ascultînd cuvintele nerușinate pe care cutezi a mi le spune, zise ea, ridicîndu-se din jilț. Și apoi aștept vizita boierului Alexei Mavrodineanu ! Poți pleca ! Pînă mîine ești slobod.

— Ah ! Iată ceva foarte important ! o zeflemesi el. Faceți cum doriți, răspunse tînărul cu o prefăcută nepăsare.

Prin umilințele pe care i le aducea ea și prin nepăsarea lui, cei doi căutau zadarnic să fugă unul de altul cît mai departe. Dar de cum el se ducea în odăița lui și ea rămînea în salon, amîndoi nu făceau altceva decît să se gîndească unul la altul cu o înfocare bolnavă. Și din ce în ce, chipul lui Alexei Mavrodineanu se făcea tot mai neclar în fața ochilor minții ei. Simțea că acela va fi bărbatul ei, la început chiar îl iubise, pe cînd acuma se forța să-l iubească, să-și spună neîncetat că îl iubește, ferindu-se să se întîlnească cu zugravul în timpul zilei. Cu tată-său, firește, nu vorbea nimic despre meșter, iar pe Caliopi o întrebă cum i se pare zugravul. Dădaca ridică din umeri, fără a-i răspunde, socotind că un om de jos nu merită nici o luare în seamă. „Te întreb cum ți se pare ca meșteșugar", spuse Elencu repede, pentru a nu-i da ceva de bănuit lui Caliopi. „Aaa, ca meșteșugar, mi se pare foarte iscusit", răspunse dădaca. Fata zîmbi fericită. „Se poartă respectuos cu tine, porumbița mea ?" o întrebă Caliopi. „Foarte respectuos, minți ea. Nici nu cutează să ridice privirile !" „Așa se și cuvine", zise dădaca, fata izbutind să-i adoarmă orice bănuială. I se mai întîmpla citeodată să-l viseze, ba chiar să-i simtă buzele roșii și

umede pe gîtul ei, și atunci se trezea, scuturată de fiori, ca îndată gîndurile să-i fugă la sălașele robilor, la noaptea aceea cînd zărise în ochii femeii de sub bărbatul gol îngrămădită toată fericirea lumii.

Luptau amîndoi cu îndîrjire pentru a alunga acea nefericire fericită. „Ah, de ar pleca mai repede", își zicea ea în sinea sa, ba chiar se gîndise să-i spună lui Sariene că nu mai vrea să-i pozeze zugravului, îndemnîndu-l pe tată-său să-i plătească cît i se cuvinea, lăsîndu-l să plece. Mai încercă să-l umilească o dată în fața lui Alexei Mavrodineanu, dîndu-i doi galbeni, „de bucurie că nu mai e singură". Angelo o întrebă cu cel mai suav glas din lume cui trebuie să-i dea acești galbeni. „Oprește-i pentru domnia-ta", răspunse ea, rîzînd. Zugravul păli ușor și, stăpînindu-se, îi făcu semn femeii de iatac a lui Elencu, dîndu-i cei doi galbeni ca din partea stăpînei. Toate astea sub ochii lui Alexei și ai fetei.

În ziua aceea, cînd l-a concediat pe zugrav ca pe ultimul servitor, spunîndu-i că îl așteaptă pe Alexei Mavrodineanu, Angelo nu ieși din odăița lui mai toată ziua. Auzi trăsura boierească și, ceva mai tîrziu, rîsul fetei, exagerat de tare, pentru a-i ajunge la urechi, glasul lui Sariene, prietenos, și rîsul plăcut al tînărului boier. Elencu se grăbi să-i arate lui Alexei tabloul pe care nu îl isprăvise zugravul și zări deodată cum chipul boierului rămase înmărmurit de frumusețea lui.

— Bine, dar este o adevărată capodoperă, murmură el, neluîndu-și ochii de pe tablou. Ce fel de mîini și de ochi are omul ăsta ? se întrebă el.

— E chiar atît de frumos ? grăi fata, nedîndu-și seama de minunăția din fața ei.

— E de neînchipuit cum a putut lucra astfel, spuse Alexei.

— Asta înseamnă că nu m-a zugrăvit pe mine, ci pe altcineva, care trăiește în mintea lui, zise ea.

Sariene îl privea mut de admirație.

— Acest meșter, vorbi Alexei, face parte din cei mai mari pictori ai lumii noastre. Priviți linia gîtului, căldura mîinilor ce par a dărui bunătate celor din jur, strălucirea

ochilor ce aduc cu acele lacuri adînci, ciudate, pe care nu le poți cunoaște niciodată.

— Dragul meu, vorbi Sariene, eu nu mă pricep așa ca domnia-ta, dar îmi dau seama că nu se poate asemui cu nici o zugrăveală de la noi !...

În tot acest timp, cît se vorbi despre acest meșteșugar atît de iscusit, inima fetei bătea cu putere, cuprinsă de o fericire fără de margini. Ba chiar i se păru că atît Sariene, cît și Alexei o îndemnau cu vorbe ocolite către zugravul frumos ca un zeu și înzestrat din belșug cu har de la bunul Dumnezeu. A doua zi, Elencu porunci Gherghinei să-l poftească pe tînărul zugrav pentru a-și urma lucrul mai departe. Și Angelo veni, urîndu-i ziua bună, fără să se ploconească, rugînd-o să se așeze în jilț.

— Știi că și boierul Mavrodineanu voiește să-i zugrăvești chipul, îi spuse ea, găsind că domnia-ta ai mult har și meșteșug.

— Dacă voi avea timp și dacă va plăti bine, s-ar putea să i-l fac ! răspunse el.

— Te rog și voiesc să i-l faci, pentru ca, îndată ce ne vom căsători, să fie amîndouă tablourile împreună, minți ea, neștiind încă dacă e vorba de căsătorie sau nu.

— Mă voi strădui să vă fac pe plac, jupîniță, răspunse tînărul, și Elencu zări cum fața zugravului s-a întunecat.

Între cei doi s-a așternut o tăcere încordată. Parcă se pîndeau unul pe altul, căutînd fiecare prilejul de a se năpusti unul asupra celuilalt, dăruindu-și și suflet și trup, și viață și moarte.

— De ce ai venit în Valahia ? îl întrebă ea din senin.

Glasul ei se voia a fi nepăsător, dar el înțelese altceva. „De ce ai venit să-mi răscolești viața ?"

— Știu și eu ce mă mînă dintr-o țară în alta ?... Poate neliniștea din mine, ursita sau, cum vreți să o numiți...

Se opri și, apropiindu-se de ea, îi ceru îngăduința de a-i înclina capul puțin înspre stînga, așa ca și cum ar visa cu ochii deschiși. Mîinile lui mici se plimbară ușor pe obrajii ei și ea simți fierbințeala lor. Și cum sta ea așa, nemișcată, îl zări pe Angelo cum se apropie pentru a-i așeza brațul cît mai natural și mai puțin încordat. Atingerea mîinii, fata a simțit-o de astă dată ca pe o fulgerare, iar ea puse mîna ei peste a lui, ca pentru a-l opri

sau poate pentru a nu și-o retrage. Și așa cum erau pierduți ochi în ochi, buzele lui s-au lipit de buzele ei. Sărut lung, amețitor, încît ea a simțit că își pierde cunoștința. Pe urmă, brațele ei s-au încolăcit în jurul grumazului tînărului, lipindu-și chipul de al lui, bîiguind cuvinte neînțelese, mișcîndu-și-l într-o parte și în alta, ca și cum și-ar fi scăldat obrajii în razele fierbinți ale soarelui. „Lasă-mă", murmurau buzele ei, fără a-i da drumul din brațe. Apoi ea și-a revenit, îndepărtîndu-l ușor.

— Să nu mai faci așa ceva niciodată, rosti ea, mai mult ca o rugăminte decît ca o poruncă. Și glasul d-abia i se auzea.

Angelo nu răspunse. Își duse mîna la inimă, pentru a-i liniști bătăile nebunești. Seara, în odaia ei, îndată după plecarea Caliopei, se lăsă în genunchi, rugîndu-se la Dumnezeu pentru a izgoni ispita satanicească ce îi cuprinsese întreaga ființă. Trei zile nu l-a mai chemat, nemaivoind să-l vadă. Se foia noaptea în pat, se întindea cuprinsă de cîrcei în pulpe, adormea greu. Dimineața se scula mai obosită decît se culcase. Ochii i se încercănaseră, încît, văzînd-o, Gherghina o întrebă dacă stăpîna nu se simte bine.

— Nu știu ce am, îi mărturisi stăpîna roabei, tot aș zăcea !

— He, he, rîse țiganca, io știu ce ai, stăpînă...

— Ce știi tu ? Ce poți ști tu ?

— Iaca, știu ! Ai boală de Făt-Frumos, spuse roaba.

Elencu nu-i răspunse. „Ah ! De-ar veni Alexei ! Căci pe el îl iubesc ! Jur că numai pe el îl iubesc, se împotrivea ea ispitei. Nu mai vreau să-mi zugrăvească chipul ! Nu mai vreau ! Îl voi ruga pe tata să-i plătească și să plece, să plece, să plece ! se văicărea ea, prinzîndu-și capul în mîini. Mă voi căsători cu Alexei cît mai degrabă. Simțesc că și el mă iubește..." Peste noapte se ridica din pat și, aprinzînd lumînarea, o apropia de tablou. Zărea ochii ei de noapte, de înfrigurare, buzele pe care le sărutase zugravul sau Satana, pe urmă, în locul chipului ei, se ivea chipul lui, și atunci ea îi săruta buzele acelea fierbinți și umede. De spaimă, își făcea trei cruci mari pentru îndepărtarea răului...

Sariene, prins de treburile sale, nu băgă de seamă cum se strecoară viermele acela lînced și molîu, cătînd a prinde în fire nevăzute pe cei doi, mai nefericiți ca niciodată. Iar Caliopi, deși dormea în odaia alăturată stăpînei, parcă îi pusese cineva mîna peste ochi. Nu vedea nimic. De cîteva ori își auzise stăpîna suspinînd, atunci venea grabnic la patul fetei.

— De ce suspini, porumbița mea ?... Ce ai ?...

— Nimic, dădacă. N-am nimic ! Te du și te culcă ! o zorea copila, pentru a rămîne mai degrabă singură cu gîndurile ei, pe care i le răvășise un oarecare.

Caliopi o închina, pentru a alunga Necuratul, apoi ieșea oftînd, tîrșindu-și picioarele. „Vreau să-mi isprăvească chipul și să plece", își spuse ea în a patra zi și porunci să vină zugravul. Se gîndi dacă n-ar fi bine să o cheme pe Caliopi pentru a nu rămîne singură cu el, dar parcă cineva o îndemna să nu facă una ca asta. „De va mai îndrăzni, voi spune totul tatălui meu, rugîndu-l să-l alunge." Cînd l-a zărit pe Angelo în fața ei, o prinse o amețeală ciudată.

— Poți să începi lucrul, îi spuse ea, rece. Și de voiești să stau într-un anumit fel, spune-mi ! Pentru asta nu e nevoie să-ți lași treaba...

— Voi face întocmai, jupîniță, răspunse el.

Elencu se așează în jilț, simțind cum i se moaie picioarele. Zări chipul palid, nedormit, cu ochii încercănați, al lui Angelo și inima i se frînse de milă.

— V-aș ruga ca mîna dreaptă să o țineți în poală, ceva mai înaintea mîinii stîngi, auzi ea glasul lui aproape șoptit.

— E bine așa ? îl întrebă ea.

— Nu e bine. Desfaceți ușor degetele, pentru a putea prinde gingășia mîinii...

— Nu știu cum vrei, se bîlbîi ea.

— Îngăduie să așez eu mîna, spuse el, apropiindu-se.

Ea nu răspunse, simțind în glasul lui aceeași înfiorare ca și data trecută. În clipa aceea îi venea să-l cheme pe Dumnezeu în ajutorul ei sau să moară. Mîna lui prinse mîna ei rece ca gheața. Încercă să-l alunge sau să-l ocărească, dar se trezi murmurînd șoapte tremurătoare : „Fă cu mine ce vrei !" El o înlănțui cu brațele și sărutările se

schimbară în mușcături și suspinele în gemete. Pe urmă el se prăbuși la picioarele ei, bîiguind pierdut : „Omoară-mă ! Căci fără tine nu pot trăi !“ Plîngea, sărutîndu-i mîinile și picioarele, și lacrimile li se amestecau, iar ea îi săruta ochii aceia albaștri, cu strălucîri cerești, în vreme ce el simțea în nări parfumul cărnii ei, ceea ce nu mai simțise niciodată. Se ridică încet, ca un bătrîn căzut în genunchi, avînd simțămîntul morții lui apropiate.

— Lasă-mă să vorbesc cu tatăl tău, se ruga el. Poate că i se va face milă de noi, poate că se va îndura să nu mă alunge de lîngă tine...

— Angelo, oare nu înțelegi că facem parte din două lumi diferite ? Crezi că eu nu aș vrea să rămînem împreună pe viață ? Dar acest lucru nu se poate ! Tata se va împotrivi și tare mă tem pentru viața ta ! Nici eu nu am voie să intru în lumea ta, nici tu, în lumea mea ! Blestemat să fie acela ce a putut gîndi această monstruozitate...

— Ce înseamnă lumea ta și lumea mea ? Nu suferim la fel ? Nu murim la fel ? Nu suspinăm și plîngem la fel ? Unde vezi tu deosebirea ?...

— Toată gîndirea asta stricată vine de la avuție... Celui ce nu are îi este oprită calea înspre cel ce are... Eu nu pun preț pe această lege cîinească, dar cum mă pot împotrivi ?...

— Elencu, să fugim. Să fugim cît mai departe de țara asta, spuse el, cu mințile rătăcite de dragoste. Vom găsi un loc unde să nu ne mai despartă nimeni...

— Locul de care vorbești tu nu-l putem găsi decît în moarte.

— Îngăduie totuși să vorbesc cu tatăl tău. Poate că voi izbuti să-l înduplec... Mă voi ruga inimii sale, îi voi cădea la picioare, îl voi implora... Piatră de îi va fi sufletul, și tot se va muia...

— Zadarnice vor fi toate încercările tale...

— Și atunci ce ne va rămîne de făcut ? o întrebă el, așteptînd de la ea să dezlege acest blestem.

— Nu știu... Sînt atît de amețită, încît nu-mi pot aduna gîndurile, răspunse ea.

— După cîte am înțeles eu, te vei căsători cu acel boier Mavrodineanu. Așa e ? stărui el, prinzîndu-i mîinile.

— Cred că da. Tatălui meu îi este plăcut...

— Dar tu ?... Tu îl iubești ? întrebă Angelo, așteptînd cu înfrigurare răspunsul ei.

— Nu ca pe tine, zise fata.

— De voiești, mă voi lupta cu el... Mă voi bate...

— Sărmane Angelo, oare nu știi că un boier mare nu se coboară pentru a se lupta cu un om de teapa ta ?

— Dar ce am eu ? Sînt ciumat ? Lepros ? Am ochi în ceafă ?

— Ești sărac, iubitul meu ! Și sărăcia e mai rea decît ciuma și decît lepra...

— Nu știu să fur, spre a-mi înjgheba avere... Știu să muncesc... Îmi voi cîștiga banul cinstit...

— Nimeni nu strînge avuție din muncă cinstită, dragul meu ! Din muncă cinstită d-abia îți vei putea ține zilele... Dar te încredințez, dragostea mea, că ești întîia și ultima mea iubire... Și te rog, nu te apropia de mine, pentru că simt că mor !...

Și spunînd astea, fata se ridică din jilț și părăsi odaia. Dar orice încercare a ei de a îndepărta această patimă nebună se dovedi zadarnică. Se întîlneau noapte de noapte, îndată ce se culcau toți ai casei, și Elencu i se dădu, fără șovăire sau mustrări de conștiință. Și cu cît îi aparținea mai mult, simțea cum crește nebunia lor.

Dar într-o noapte, Sariene nu avea somn. Se ridică din pat și începu să se plimbe prin toată casa. Ajuns în dreptul odăii fie-sii, se opri, ascultînd. Poate că Elencu nu dormea. Simțea nevoia de a vorbi cu cineva. Apăsă ușor pe clanță și deschise ușa binișor. Rămase surprins, zărind patul nedesfăcut. Închise ușa la loc și coborî scările. Ieși în curte, cu gîndul de a se preumbla puțin. Îi ajunseseră la urechi tot felul de zvonuri, care ar fi putut fi sau nu adevărate. Dar pînă nu faci foc, nu iese fum ! Umbla vorba că turcii se vor încăiera cu rușii și asta ar fi însemnat ca Valahia să fie iarăși cîmpul de bătaie al celor două mari puteri, și isprava asta ar fi pustiit țara, care, acum, de bine, de rău, se mai liniștise. Străbătu curtea, făcîndu-și tot felul de socoteli ; să vîndă tot și, strîngîndu-și catrafusele, să fugă din nou ; să rămînă pe loc, întîmple-se orice, să-i scrie prietenului Ibrahim, pen-

tru a-i trimite și băiatul, pe Constantin, pentru a fi cu toții împreună...

Și îndată își aminti că Elencu nu era în odaia ei. Unde să fie la ora asta din noapte? Nu era nici la Caliopi, fiindcă el trecuse și prin odaia dădacei, care nu-l simțise, dormind bușteau. Unul din dulăii curții se apropie de el, gudurîndu-se. Sariene îl mîngîie absent. Trecu pe lîngă sălașele robilor, din care răzbăteau sforăituri puternice. Se întoarse, luînd-o pe lîngă odaia vechilului, fără a se opri. Deodată i se păru că aude șoapte din odăița zugravului. Zîmbi, gîndindu-se că tînărul, fiind la vîrsta dragostelor năbădăioase, își adusese vreo copilă de țăran pentru desfătare. Se opri o clipă să asculte, pregătindu-se să treacă mai departe, dar deodată înlemni. Glasul șoptit era al fetei lui. Stătu pe loc, pentru a se încredința că nu este o părere. Nu. Nu era nici o părere. Era glasul ei, întretăiat de suspine și gemete ușoare. La început se gîndi să se năpustească peste ei, dar se răzgîndi pe dată. Se întoarse ca să intre în casă și să-și ia arma cu care să-i împuște pe amîndoi. Pe drum își schimbă gîndul. S-ar fi trezit cu toții, și robi, și argați, și slugi, iar tărăboiul ăsta ar fi ajuns mai repede ca vîntul la urechile celorlalți boieri, care și-ar fi frecat mîinile, chiuind de bucurie în sinea lor. Știu să se stăpînească, socotind că graba nu e un sfetnic bun, că lucrurile trebuie bine chibzuite, în așa fel încît cei din jur să nu afle nimic din cele întîmplate. În privința asta, Sariene era neîntrecut. De zugrav va scăpa ușor, căci isprăvindu-și lucrul, și-ar fi luat bocceaua, banii, ducîndu-se în treaba lui, dar rămîneau fata și Alexei Mavrodineanu, tînărul boier pe care își pusese ochii Sariene, dorind să și-l facă ginere, căci băgase el de seamă că nici fata nu-l privea cu nepăsare, nici tînărul nu-i ocolea privirea. Pe lîngă toate astea, mai era și o mare avere la mijloc. Și iată că un neisprăvit de zugrav, un nimica toată, care n-avea nici un rost pe lume, venise să-i strice socotelile, punîndu-i-se în cale. Nu se lepădă de ideile lui că o copilă de boier e bine să-l ia de bărbat pe cel pe care îl iubește, or, el a prins momentul, simțind că cei doi tineri înclină unul spre celălalt, și iată că acest talian parșiv, care desigur că a pus ochii pe averea fetei, dînd ochii peste cap, făcînd-o pe îndrăgostitul, a scos-o

din minți pe năroada de fie-sa, care, ca orice muiere, pică leșinată dinaintea unuia care, neavînd altceva mai bun de făcut, îi spune : „Te iubesc !“ Îl mai durea faptul că tînărul Mavrodineanu, acel boier bogat și deștept, nu va lua pe una care s-a terfelit în patul unuia care nu-i ajunge nici pînă la călcîie. Se hotărî ca îndată după plecarea zugravului să o bage într-o mînăstire, iar el, între timp, să caute să îndrepte lucrurile, în cazul că Mavrodineanu aflînd adevărul pe care i-l va spune el, nu va ține seama de așa ceva, lăsîndu-se stăpînit de simțămintele lui de dragoste. Se trînti pe pat, socotind în fel și chip ce s-ar mai putea face pentru a drege ceea ce stricase nebuna de fie-sa. Simțea cum îi arde fruntea și își ridică mîna înghețată spre a o răcori, și atunci, în bătaia lunii, zări sclipirea rubinului prins în inelul de aur masiv de pe deget. Și fără de voie îi veni în minte că atunci cînd se năpustise cu corabia lui de pirat, avînd pe steagul negru însemnele cele piratерești — capul de mort și cele două ciolane încrucișate — asupra unui galeon turcesc pe care îl jefui, trecîndu-i pe toți negustorii prin ascuțișul săbiei, zărise pe un negustor gras, cît o butie, cum pe ascuns își înghițise inelul. Atunci făcu semn unuia dintre tovarășii săi întru tîlhărie, arătîndu-i pe acela și poruncindu-i : „Scoate-i inelul din măruntaie și adu-mi-l !“ Omul scoase cuțitul de la brîu și împlini porunca fără șovăire. Sariene îl șterse de sînge, punîndu-și-l pe deget. Acuma, în bătaia lunii, i s-a părut că piatra aceea scumpă aducea cu un strop de sînge închegat. Lăsă mîna în jos și gîndurile i se întoarseră din nou la cei doi tineri ce vor plăti scump rușinarea casei lui și dramul lor de fericire. Pe cînd auzea pașii fie-sii călcînd tiptil, gura i se uscă și i se amărî, de parcă ar fi băut pelin. Se stăpîni să o cheme și nici nu se repezi să-i iasă înainte. Se va răfui cu ea cînd va socoti el că a venit clipa. Era omul ce nu înștiința niciodată pe cei cu care avea ceva de încheiat pentru a nu le da nimic de bănuit și nici pentru a se putea apăra. Îi lua prin surprindere, în așa fel ca aceia să nu mai aibă nici o posibilitate de a scăpa. Pentru asta devenea foarte prietenos, făcîndu-se a nu ști nimic din urzelile celui pe care voia să-l piardă, lăsîndu-l să rumege în liniște răul ce avea să-l facă, supraveghindu-l în același timp cu

străşnicie. Prinsese de la turci această învăţătură perfidă a doborîrii celui ce îi sta în cale. A doua zi, cînd îl întîlni pe Angelo, îi zîmbi prietenos, ca şi cum ar fi fost străin de tot ce se petrecea între cei doi tineri.

— Ei ?... Cum te mai lauzi, meştere ?

— Seniore, cu voia lui Dumnezeu, într-o săptămînă tabloul jupîniţei va fi gata !

— Foarte mă bucură vestea ce mi-o dai, răspunse Sariene, păstrînd acelaşi zîmbet pe care i-l arăta şi fostului vechil, „cuconu Costache". Îndată ce vei fi isprăvit treaba, voi avea şi eu a-ţi face o rugăminte...

— Seniore, rugămintea părintelui jupîniţei este poruncă pentru mine, răspunse tînărul, privindu-l pe Sariene cu dragoste adevărată, ca toţi aceia ce iubesc pe cei ce au legături de rudenie cu aleasa inimii. De voiţi, voi îndeplini porunca domniei-voastre îndată.

— Eşti foarte inimos, tinere, spuse Sariene, continuînd să zîmbească. Ferice de aceea care îţi va fi soţie, adăugă el.

Angelo lăsă privirea în jos.

— Dacă este aşa, aş voi să mergi domnia-ta la Bucureşti, la Curtea domnească, şi acolo să te înfăţişezi bunului meu prieten Ianache Furdui, dîndu-i carte din partea mea. E o treabă pe care nu trebuie să o ştie oricine, iar în domnia-ta îmi pun mare nădejde. Aş fi mers eu, dar, după cum vezi, treburile moşiei mă opresc, iar pe copila mea nu o pot trimite...

— Cînd voieşte seniorul să plec ?

— Şi mîine de se poate. Vei pleca în zori cu o trăsură de a mea, la care voi porunci să se înhame caii cei mai iuţi.. Nădăjduiesc ca în două zile să te întorci...

— Cu ajutorul lui Dumnezeu.

— Firește că numai cu ajutorul lui Dumnezeu, îi zîmbi prietenos Sariene. Şi fiind vorba de o carte ce are nişte taine ce nu trebuie cunoscute de oricine, aş dori să nu ştie nici copila mea despre ce este vorba... Îi vei spune, bunăoară, că boierul Izvoranu te-a chemat grabnic la Izvoarele, că n-ai putut spune „nu", deoarece îi eşti îndatorat pentru tot ce a făcut pentru domnia-ta... Mă rog... Un om cînd vrea să mintă sau să înşele buna-credinţă a cuiva ştie ce să născocească ! Nu-i aşa ?

— Seniore, nu mă prea pricep eu să mint sau să înșel buna-credință, dar voi face totul pentru a vă vedea mulțumit, răspunse tînărul, pe al cărui chip se întipări un zîmbet de fericire.

El, un oarecare zugrav, care pînă ieri-alaltăieri n-avea ce băga în gură, trăind din pomana hangiului, fiind nevoit a înghiți și mărturisirile nerușinate ale hangiței, iată-l acum la Curtea lui vodă Moruzi !

— Ia seama, îi spuse Sariene, privindu-l cu luare-aminte, ascunde bine cartea ce ți-o voi da și mai ales pe aceea pe care ți-o va da bunul meu prieten... S-ar putea ca pe drum să-ți iasă unii sau alții în cale...

— Nu mă tem, seniore, răspunse tînărul, pentru a se arăta demn de încrederea ce i-o arăta tatăl adoratei sale Elencu.

— Mîine, în zori, îți voi înmîna cartea cu sigiliul meu și, pentru mai multă siguranță, și un pistol dintre cele mai bune, spuse Sariene, după care se îndreptă înspre odăița lui Mitriță.

În noaptea aceea, fostul pirat nu închise ochii. Auzi, într-un tîrziu, aproape de miezul nopții, pașii ușori ai copilei sale, coborînd treptele. „Dacă acest zugrav, neasemuit de frumos, s-ar fi chemat Alexei Mavrodineanu, totul ar fi decurs în cea mai mare liniște și mulțumire. Păcat !“ își zise el, după care încercă să adoarmă.

Ajunsă în odăița lui Angelo, care o aștepta înfrigurat, Elencu i se aruncă în brațe. Stătură așa o vreme, legănîndu-se unul pe altul.

— De ce nu spui nimic, iubirea mea ? îl întrebă fata.

— Sînt atît de beat de fericire, încît mi se pare că totul nu-i decît un vis sau eu am murit de mult și acuma m-am întors într-o altă viață.

— Iar mie mi-a fost atîta dor de tine, încît am crezut că pînă la noapte voi muri...

— Taci, dragostea mea, și nu pomeni de moarte... Ea nu are voie, nu are dreptul de a se așeza între noi, șopti el.

Stăteau înlănțuiți, fără a cuteza nici unul, nici altul a-și desclești brațele.

— Angelo, m-am gîndit, ca și tine, că singura noastră cale de a fi împreună pe vecie este fuga... Oriunde, oricum, oricînd...

— Elencu, îndată ce mă voi întoarce, vom fugi. Îți jur !

— Să te întorci ? De unde ? Vrei să pleci ?

— Trebuie, Elencu. Chiar mîine trebuie să plec, dar nu-ți fie teamă, în două zile sînt înapoi.

— Nu înțeleg. De ce trebuie să pleci ?

— Boierul Pîrvu Izvoranu mi-a trimis răvaș să vin la el la moșie grabnic. Nu am putut spune „ba", deoarece îi sînt foarte îndatorat, mai ales că prin el te-am cunoscut pe tine... Gîndește-te ! E vorba de două zile...

— Două zile, fără tine ? zise ea și chipul i se întunecă.

— Și mie mi se par două veacuri, dar nu am de ales, spuse el.

A fost cea mai pătimașă noapte din cîte au fost pînă atunci. Pe la orele 3 din noapte, ea se ridică ametită de pe pat și, uitîndu-se lung în ochii lui, de parcă în ei ar fi găsit singurul refugiu, înlăturînd spaima și părerile de rău pentru această plecare a lui, îi șopti cu glasul înecat de lacrimi :

— Dragostea mea, facă bunul Dumnezeu să nu ne despartă nimeni nici în viață, nici în moarte.

Atunci au auzit amîndoi un fel de izbitură în fereastră, dar nu era izbitură, ci un fel de scrîșnet de gheare. și au tresărit ca de o rea vestire.

— Mă voi întoarce, Elencu. Oricum, mă voi întoarce, vorbi Angelo, ținînd-o în brațe, și în clipa aceea a avut simțămîntul că niciodată nu a fost mai aproape de moarte ca atunci.

Și nu s-a înspăimîntat și nu s-a întristat. O înfruntă cu îndrăzneala inconștientă a omului tînăr. Din ușă, Elencu se mai întoarse o dată, privindu-l fără să spună ceva, apoi ieși, și Angelo îi auzi pașii grăbiți, după care îl cuprinse întunericul și tăcerea. Zugravul plecă în zori. Era o dimineață sălcie, parcă fără nici un orizont. Trăsura îl aștepta la scară. Îl zări pe Sariene ieșind din casă și apropiindu-se.

— Iată cartea mea către boierul Ianache Furdui, îi spuse el, și pistolul.

Părea mohorît, fără chef de nimica.

— Seniore...

— Voiești a-mi spune ceva ?

— Nu, răspunse tînărul.

Ar fi vrut să-i spună că îl iubește din toată inima, dar nu cuteză.

— Vezi de caută să te întorci cît mai curînd și Dumnezeu să te ocrotească ! zise Sariene și îi întinse mîna.

Iar Angelo i-o sărută pentru întîia oară cu mulțumirea că sărută sîngele lui Elencu.

Tot drumul chibzui cum să facă mai bine pentru a fugi cu fata. Dar gîndurile i se amestecau în minte ; acuma se gîndea la Elencu și la fuga lor, acuma se gîndea că, fiind primit la boierul Furdui, acela va pune o vorbă bună pentru el pe lîngă Sariene sau îi va cere să zugrăvească chipul boierului pe care încă nu-l cunoștea sau chiar pe acela al lui vodă Moruzi, fiindu-i îngăduit să pătrundă în lumea celor avuți și astfel să se poată căsători cu Elencu. Zări pistolul alături de el și deodată i se făcu rușine pentru fapta pe care voia să o facă : fuga cu Elencu. Tatăl ei îi dăruise pistolul pentru a-i feri viața, iar el, drept mulțumire... Și tot așa i se frămîntau gîndurile, neputînd să-l ducă pe nici unul pînă la capăt. Le făurea cu migală și deodată cineva izbea în ele, sfărîmîndu-le. Se hotărî să nu se mai gîndească la nimic. Asculta goana cailor, uitîndu-se peste cîmpuri. O neliniște ciudată îl cuprinse. „Deci să o luăm pe îndelete, își zicea el. Boierul Furdui este bunul prieten al tatălui lui Elencu... Dar mai e și apropiatul lui vodă..." Se opri, auzind glasul surugiului, care oprise trăsura, începînd să înjure. Îl zări sărind de pe capra trăsurii.

— Ce s-a întîmplat ? îl întrebă Angelo.

— Se frînse osia, boierule, răspunse surugiul apelpisit.

— Cum s-a frînt osia ?...

— Da' știe Dumnezeu sfîntul !

— Pe unde sîntem aici ?

— Pe lîngă Valea Rea.

— Ce e de făcut, omule ? îl întrebă Angelo.

— Nu știu nici eu ce să zic !... răspunse surugiul.

Era unul din robii bătrîni ai lui Sariene. Nici nu se pricepea la o treabă ca asta, nici putere nu avea, era gheboșit de ani și părea că i se luase și de viață.

— Trebuie să ajungem la București...

— Asta știu io, da' nu văz cum om ajunge.

— Măcar pînă la Slatina, se rugă tînărul de el.

— De unde, boierule, că nu mai putem face nici doi pași !

— Și atunci ?...

— Dumnezeu cu mila ! răspunse robul, săltînd din umeri.

Deodată Angelo deslușì zgomot de copite. Se dădu jos din trăsură, uitîndu-se în lungul drumului. Zări o trăsură închisă, venind în goană.

— Fă-i semn să oprească, porunci zugravul surugiului.

Acela ridică brațele. Ajunsă lîngă cei doi, trăsura se opri. Pe portiere avea însemnele casei Izvoranu. Chipul lui Angelo se lumină. Surugiul lui Izvoranu sări de pe capră, închinîndu-se în fața tînărului boier. Angelo băgă de seamă că trăsura era goală.

— Sărutăm dreapta, boierule, zise surugiul.

— Cum îți zice ție ? îl întrebă Angelo.

— Tănase Scurtu, stăpîne !

— Și încotro ?...

— Am poruncă să merg la Slatina, la casa boierului meu.

— Tănase, vrei să cîștigi zece galbeni ? îl întrebă Angelo.

Pe chipul surugiului înflori un zîmbet.

— Ce trebuie să fac, stăpîne ?

— Să mă duci grabnic la București...

— Grea treabă îmi cereți, zise Scurtu, dîndu-și căciula pe ceafă.

— Cincisprezece galbeni, mări Angelo prețul.

— Și ce voi spune io stăpînului meu ?...

— O întorci tu pe vreo minciună, rîse zugravul. Spui și tu că s-a rupt osia, cum s-a rupt la trăsura mea, găsești tu ceva... Hai, Tănase, fă-mi binele ăsta, se rugă Angelo de el.

Scurtu rămase o clipă să chibzuiască... Dacă află stăpînul, va porunci să-l bată cu cureaua pînă nu va mai fi om... Dar și cincisprezece galbeni nu-s de colea !

— Urcă, boierule, și ce-o fi o fi ! spuse Scurtu, socotind el că mai bine rabdă biciul boieresc decît să piardă atîția bani.

— Și tu ce te vei face ? îl întrebă tînărul pe surugiul lui Sariene.

— Apăi, cuconașule, am să mă descurc io într-un fel, răspunse robul.

Angelo nu mai așteptă alt răspuns, se sui în trăsura închisă a lui Izvoranu și Scurtu trăsni caii cu biciul, făcîndu-i să pornească în goană mare. „Banii de pe tabloul lui Elencu vor lua calea pozunarului lui Scurtu, zîmbi a rîde Angelo. Dar nu-mi pare rău ! Zău că nu-mi pare rău !“ murmură el, cuprins deodată de o voie bună cum nu mai avusese de mult. Întinse picioarele și închise ochii. „Doamne, cît mi-e de dor de ea !“ își zise el, înăbușindu-și oftatul. Se pipăi pe piept pentru a se încredința că scrisoarea lui Sariene se mai afla acolo. Auzindu-i foșnetul se liniști. Oare ce veste tainică trebuia el să ducă boierului Furdui ? Ridică din umeri a neînțelegere. Nu făcea parte din această lume al cărei chip era acoperit mereu de o mască și nici nu era la vîrsta cînd ar fi putut înțelege jocurile ei încîlcite. „Facă Dumnezeu să fim împreună și să nu ne mai despartă nici moartea“, auzi el șoaptele lui Elencu. Își mai aminti că au căzut în genunchi, unul în fața celuilalt, jurîndu-și veșnicia nebunească a iubirii. Îl deșteptă din visările lui o bufnitură de flintă, pe urmă alta și alta. Caii alergau speriați, sforăind, cu nările în vînt. Un cal căzuse lovit de plumbi, iar Scurtu zăcea lîngă el. Dinspre codru zări o față bărboasă, mînjită cu funingine. „Tîlharii !“ își zise el, cuprins de teamă. Întinse pistolul și trase. Arma sună a sec. Nu avea plumb. Spaima creștea în el, învăluindu-i sufletul. Mai zări pe cîțiva apropiindu-se în fugă. În grabă își aruncă privirile, căutînd un loc unde s-ar putea ascunde. N-a mai avut vreme. Oamenii aceia negri pe față au ajuns lîngă trăsură. Începu să tremure, cum tremură mieii în fața cuțitului.

— Oameni buni, luați-mi tot, dar lăsați-mi viața, se rugă el de ei.

Unul dintre ei, rîse ușor.

— Apăi nouă viața domniei-tale ne trebuie, zise acela.

Zugravului i se umplură ochii de lacrimi. Nu-și plîngea moartea lui, ci moartea dragostei lui. O clipă se gîndi să cadă la picioarele ucigașului, dar se rușină.

— N-am făcut rău nimănui, vă rog să mă credeți, și...

Pistolul din mîna aceluia bufni scurt. Angelo simți în piept o înțepătură de ac și vorba i se curmă. În gură îi veni gustul dulceag al sîngelui. Încercă să se sprijine de trăsură, să-i mai roage, dar puterile îl părăsiră. Căzu în genunchi, apoi într-o parte. „Viața celui ce nu prețuiește nimic nu-i o pierdere pentru nimeni ! Cine a spus asta ?“ se forțau ultimele lui gînduri să-și amintească. Tinerețea lui, crudă ca iarba răsărită din frigul iernii, îl îndemnă să se ridice. „Nu pot, își răspundea el în sinea sa, probabil că m-au legat !“ „Încearcă, încearcă“, îl zori vîrsta lui de ghiocel. „Dumnezeule, îți mulțumesc că în toată viața mea necăjită mi-ai dat o lună de fericire care a prețuit mai mult decît am trăit... Elencu...“ Un somn adînc, binefăcător îi reteză gîndul.

Cel ce l-a ucis l-a întors pe spate cu vîrful ciubotei. Îi zări ochii albaștri, mari, deschiși, și lacrimile ce îi mai șiroiau pe obraji. Oamenii aceia i-au găsit în pozunarul de la piept o carte cu sigiliul lui Sariene, pe care nu scria nimic. O hîrtie albă, goală. Trăsura lui Izvoranu a fost găsită făcută ciur de plumbi. Niște oameni de bine dînd peste ea, peste surugiu și peste zugrav, vestiră agia de îndată. Ciufu se urni cu greu, trîntindu-se pe perinele trăsurii care îl duse la fața locului, urmat de poterași. Zărind trăsura goală și pe tînărul meșter mort lîngă ea, înjură de toți dumnezeii, dar deodată chipul i se lumină. Avea acum posibilitatea să-l poftească pe Izvoranu la Slatina pentru lămurirea lucrurilor. Pe talian îl știa că lucra la chipuri prin casele boierești. Porunci să se sape o groapă adîncă, acolo, la marginea codrului, așezîndu-i o cruce la căpătîi, fără nume. Și niciodată nu s-a aflat care au fost aceia care au curmat viața lui Angelo Santorini. Tîlharii ? Oamenii de credință ai lui Sariene, sau arnăuții lui Ciufu, care au încurcat niște socoteli ?... Astfel, crucea de la căpătîiul pictorului ajunse semn de drum. „Îndată ce treci de crucea zugravului“, sau „Înainte

de a ajunge la crucea zugravului...“ își spuneau oamenii, lămurindu-i pe cei ce nu cunoșteau bine drumul.

De la moartea lui Santorini au trecut mai bine de zece zile. Elencu aștepta cu înfrigurare întoarcerea celui ce nu avea să se mai întoarcă niciodată decît în visele ei zbuciumate. Luă hotărîrea să meargă la Izvoare pentru a afla de soarta iubitului ei. Dar cu o zi înainte află o veste care o înfioră : Izvoranu plecase la Slatina și acolo, nu se știe cum, fusese strivit de o haraba care, îndată ce împrăștiase creierii boierului, se făcuse nevăzută. Ciufu, mai-marele agiei, făcu cercetări peste cercetări pentru a afla pe vinovat, dar acela n-a mai fost găsit pentru simplul motiv că cineva îi săltase viața ca să nu vorbească, iar locul de veci i-a fost Oltul, care l-a primit, trecînd peste el ca peste un pietroi oarecare. Și mai află jupînița Elencu că, aducîndu-i-se bărbatul mort acasă, jupîneasa Păuna, cea care se uita la oameni cu zîmbetul pe buze, dar cu gîndurile aiurea, își duse mîna la inimă cu un mic țipăt de durere, adormind pentru vecie lîngă omul din cuvîntul căruia nu ieșise niciodată. Și avea jupîneasa ani 60 din mila lui Dumnezeu.

Atanasache Ciufu rămase în scaunul lui, boierii se înmormîntară cu un sobor de preoți, și au fost atîtea flori și atîtea coroane, încît cei doi dispăruți nu se mai zăreau dintre ele. Bineînțeles că nu lipsea nici coroana de flori din partea lui vodă Moruzi, nici cea a lui Ciufu. Toate astea au ajuns la urechile lui Sariene și tot la urechile lui a ajuns și vestea morții zugravului. Elencu, neștiind de toată grozăvia aceasta, adică moartea celui drag, intră în odaia lui tată-său, fără a mai bate în ușă. Îl găsi pe Sariene uitîndu-se absent pe fereastră.

— Tată...

— Ce vrei ? o întrebă el. Glasul îi era aspru, tăios.

Elencu se miră, fiindcă tată-său nu-i vorbise niciodată în felul acesta.

— Ce s-a întîmplat cu meșterul Santorini ? îl întrebă ea cu aceeași asprime, nemaitemîndu-se de nimic.

— De unde vrei să știu eu ? răspunse el, fără să se întoarcă.

— Cineva trebuie să știe, zise fata, înfruntîndu-l.

— Probabil că cineva știe...

— Pentru ce l-a căutat Izvoranu ?

— Nu știu nimic, răspunse el scurt.

— Îngăduie să aflu eu.

— Ce vrei să afli ? o întrebă tată-său și se întoarse la ea.

— Adevărul ! Vreau să aflu adevărul !

— Ar fi cazul ca să aflu eu adevărul, spuse Sariene, neluîndu-și de la ea ochii aceia albaștri, imobili și reci, ca două lacuri înghețate.

— Nu te înțeleg. Adevărul pe care vrei să-l afli este altul decît acela pe care vreau să-l cunosc eu, răspunse Elencu. Pentru că nu pot fi două adevăruri asupra aceluiași caz. Eu voiesc a ști ce s-a întîmplat cu acest tînăr nefericit... Pentru ce nu s-a mai întors să-și primească plata pentru munca lui...

— Plata pentru munca lui și-a primit-o.

— Cînd ? Că tabloul nu e isprăvit...

— Nu sînt învățat să mi se pună întrebări, răspunse Sariene, și în glasul lui se simțea o ușoară amenințare.

— După cîte știu, cei tineri sînt nevoiți să pună întrebări celor vîrstnici pentru a nu greși în viață, spuse fata.

— Întrebările se pun înainte de a greși și nu după aceea.

— Nu știu ce vrei să spui cu asta !

— Ascultă, Elencu, să lăsăm vorbăria goală deoparte și să spunem deschis ce este de spus ! De cînd trăiești cu acest zugrav ? o întrebă tată-său cu asprime.

Elencu păli, dar nu-și pierdu cumpătul.

— De o lună de zile, răspunse ea, fără a-și pleca ochii.

— Cum de ai putut să te înjosești, tăvălindu-te în patul lui ?

— E mai înjositor să te tăvălești în patul unuia pe care nu-l iubești numai pentru că aceasta e porunca părinților care își fac socoteli ce cîștig pot avea din vînzarea copilei lor. E murdar și nedrept, iar aceea care se supune unei astfel de porunci este demnă de tot disprețul. Pe cînd a te da unui om pe care îl iubești dovedește un caracter cinstit și curat. Ce mai vrei să afli ? De cîte ori m-am culcat cu el ? De cîte ori mi-a fost foame de dragoste ? Și însetată de dragoste ! Nu am ținut seama din

ce lume face parte el și din ce lume fac eu parte... Ceva mai de rîs nici că se poate ! Deși e mai frumos ca un zeu, n-am voie să mă îndrăgostesc de el, ci de vreun urît care face parte din stirpea mea boierească ! Ca, o dată măritîndu-mă cu pocitania dorită de părinți, să mi-l iau ibovnic pe cel pe care îl iubesc cu adevărat ! După care să mă dăruiesc și celui pe care nu-l iubesc defel. Spune-mi, care-i mai curată ? Eu, sau aceea care face o astfel de faptă mîrșavă ? Îți place purtarea jupîniței Floarea, copila boierului Vîrnav, pe care au prins-o făcînd dragoste cu grăjdarul ? Și totuși eu nu arunc cu piatra ! I-o fi plăcînd acel om jegos care mirosea a băligar și a rapăn ! Angelo e omul care știe să poleiască visele cu aur, să facă să scînteieze diamante în ochii femeii iubite, să aducă minunea dumnezeiască în lumea noastră atît de josnică și atîta de murdară, prin zugrăvelile sale în fața cărora oamenii rămîn înmărmuriți de frumusețea culorilor și de îmbinarea lor...

— Alexei Mavrodineanu te iubește, zise Sariene drept răspuns la toate cele spuse de Elencu.

— Alexei este un fecior de boier ceva mai răsărit decît alții. Nu pot spune că nu mi-a plăcut, ba chiar începusem să-l iubesc... Dar niciodată nu se va putea asemăna cu Angelo. Nu pentru că n-ar vrea, ci pentru că Dumnezeu nu l-a înzestrat cu harul dăruit lui Santorini.

— Zugravul pe care zici că îl iubești atît de mult nu se va mai întoarce niciodată, spuse Sariene.

— Ce spui ? Niciodată ? De ce ? întrebă ea năucită de vorbele lui tată-său.

— Pentru că între cei două mii de galbeni și dragostea ta, a ales banii, spuse Sariene.

De uimire, Elencu se așează în jilț, privindu-și tatăl cu ochii mari, cuprinși parcă de nebunie.

— Nu-i adevărat, gemu ea. Nu poate fi adevărat. Avea sufletul mult prea curat pentru a și-l murdări în felul ăsta ! Pentru ce i-ai dat banii aceștia ?

— Pentru a mă încredința că te iubește cu adevărat. Altfel n-aveam de unde să știu că ai fost a lui.

— Ți-a mărturisit el ?

— L-am iscodit, punîndu-i banii dinainte. După cum vezi, banii au fost mai tari decît dragostea, spuse Sariene, fără a cuteza să-și privească fata în ochi.

Elencu se ridică alene din jilț. În clipa aceea, lui tată-su i se păru că fie-sa a îmbătrînit cu zece ani.

— Rămîi ! îi spuse el. Ce vrei să faci ? Să știi că viața n-a cruțat pe nimeni. Știu că acest zugrav era dăruit cu toate harurile...

— Te rog, tată, nu-mi mai vorbi de omul acesta. Într-adevăr că sărăcia nu poate face casă bună cu iubirea. Iar domnia-ta nu trebuia să pui la încercare sufletul unui om sărman... Ai ucis în el tot ce a avut mai frumos.

— Îmi pare rău. Acuma îmi pare rău ! răspunse Sariene, prefăcîndu-se a fi întristat. Nu știu cum să fac... Să-l mai poftesc pe la noi pe Alexei Mavrodineanu, să nu-l mai poftesc...

— Cînd ai cumpărat conștiința lui Angelo, nu m-ai întrebat. Acum pentru ce mă mai întrebi ? Fă cum crezi, iar eu mă voi supune ca un copil ce nu are voie să asculte decît de porunca părinților, nu a inimii...

Plecă din încăperea lui tată-său, închizînd ușa ușor, ca pentru a nu-și mai speria sufletul cu zgomotul brutal al ușii trîntite. Atît de mare îi era suferința și sila de oameni, că nici măcar nu avea putere să plîngă. Se întîmplă cu ea ceea ce se întîmpla în basmele copilăriei ; un duh necurat suflase asupra viteazului, făcîndu-l stană de piatră. Elencu simți în toată ființa ei greutatea inimii care nu mai era decît un pietroi. Urcă scara spre odaia ei și se opri de cîteva ori ca pentru a prinde puteri. Trecu mai departe absentă la tot ce se petrecea în jurul ei. Caliopi lucra la gherghef. Văzînd-o pe fată, se opri din lucru, speriată de paloarea feței copilei.

— S-a întîmplat ceva, porumbița mea ?... o întrebă ea îngrijorată.

Elencu întoarse capul spre ea, fără a o vedea. Nu-i răspunse. Intră în odaia ei, așezîndu-se pe pat cu o liniște de om care și-a pierdut mințile. Sta cu mîinile așezate în poală, întorcînd privirea înlăuntrul ei, acolo unde avusese loc un cutremur puternic. Toate păreau năruite. Nu-l rechemă în mintea ei pe cel pe care îl iubise fără de margini. Nici măcar nu-l condamna. Banii ! Iată unde

stă puterea și dreptatea și adevărul. O clipă, se bucură în sinea sa că tată-său era bogat și că bogăția lui putea răsturna ca furtuna totul în cale... Și dragoste, și milă, și oameni, și tot! Ridică privirea și o zări pe Caliopi cum sta umilă lîngă ușă, necutezînd să vorbească și în momentul acela o urî din tot sufletul.

— Ce vrei? Nu ți s-a plătit simbria? Nu ai primit merticul de pîine?

— Ba am primit tot, porumbița mea...

— De cînd sluga îi spune stăpînei „porumbița mea"?...

Caliopi o privi cu gura căscată. Niciodată stăpîna nu-i vorbise așa de aspru. Bătrîna începu să tremure și să plîngă.

— Și-apoi, cum de cutezi să dai buzna peste mine fără a te fi chemat?...

— Te-am văzut întristată, stăpînă, și mă temeam că gîndurile rele au pus stăpînire pe sufletul domniei-tale...

— Dimpotrivă! Numai gînduri bune au pus stăpînire pe mine. Mă gîndeam cît sînt de vicleni cei sărmani și cum știu ei să se aciuiască pe lîngă cei avuți, ca pînă la urmă să-i vîndă și să-i înșele. Nu-mi plac săracii! Nici măcar în preajma mea. Poți pleca și vei veni numai cînd te voi chema eu pentru poruncă!

Caliopi plecă, plîngînd încetișor. Ajunsă în odaia ei, se puse pe un plîns strașnic. Elencu o auzea hohotind. Îi sfîșia inima plînsul bătrînei, dar se stăpîni. „Crape toți săracii de pe lume", își zise ea, lăsîndu-se mai departe în voia golului ce se născuse în ființa ei. Seara, Caliopi aștepta să o cheme copila ei dragă, să-i închine perina, să-i ureze noapte bună și să o sărute pe frunte. De două ori îi pornise inima la galop, apoi se oprea pentru o clipă, ca pe urmă să bată slab de tot în coșul pieptului. Elencu nu o chemă. Caliopi se vîrî în așternut, cutremurîndu-se de plîns, așa cum plîng oamenii bătrîni, de ți se frînge inima. Se gîndi să stingă lumînarea, dar pe urmă o lăsă. Cine știe! Poate că e bine să-i ardă la căpătîi! „La urma urmei, am trăit destul", se trezi ea vorbind singură. Se zbătu să scape de înlănțuirea morții care se amesteca în gîndurile ei cu nemilostivire. După miezul nopții, i se păru că Elencu se foiește neliniștită în patul ei. Îi era teamă să intre în odaia stăpînei după toate cele întîmplate

și totuși s-ar fi dus la porumbița ei, chiar dacă aceasta ar fi dat-o afară, dar o cuprinse o amețeală grozavă care o îndemnă să se întindă pe pat. „Ce noapte bună de murit!“ îngăimă bătrîna, fără părere de rău. Pentru ce ar fi avut păreri de rău? Nici copilărie, nici tinerețe, nici dragoste. Toată viața fusese slugă și în noaptea asta simțise nevoia de a se odihni. „Ba am să sting lumînarea, își zise ea și, ridicîndu-se în capul oaselor, suflă, stingînd-o. Oare așa suflă și bunul Dumnezeu peste viețile noastre?“ se întrebă ea. Ochii i se opriră pe tipsia de aur a lunii. La o vreme, luna se înroșise pe margini, de parcă ar fi fost mistuită de un foc mare. Simți un fel de săgetătură în dreptul inimii, dar nu se sperie. Mai avusese ea astfel de săgetături și în alte dăți. Somnul veni foarte greu, dar mai mîngîios ca niciodată.

Dimineața, o strigă Elencu. Avea același glas aspru, neîmpăcat. Nu închisese ochii toată noaptea. Văzînd că sluga nu răspunde, o mai strigă o dată. „A surzit și bătrîna asta“, își zise fata mînioasă și, sărind din pat, intră în odaia dădacei... Caliopi, vîrîtă sub așternut, privea cu ochii mari deschiși pe fereastră. Pentru ea luna nu se mistuise. Chipul își păstra zîmbetul pe care l-a avut cînd și-a spus, cobind: „Ce noapte bună de murit!“

— N-auzi că te-am strigat? se răsti Elencu la ea.

Chipul dădacei rămase neclintit. Elencu puse mîna pe obrazul bătrînei. Era rece ca gheața. În ochii ce n-au vrut să se închidă, fata nu zări nici o părere de rău, nici o tristețe... La țipătul fetei, veni grăbit Sariene.

— S-a săvîrșit din viață, spuse el cu o oarecare părere de rău, dar în sinea sa mulțumit că murise singurul martor care știa cum și în ce condiții s-a săvîrșit din viață mama jupîniței Elencu.

Sariene găsi într-un scrin o cutie de lemn încuiată, a cărei cheiță era legată cu un șnur petrecut în jurul gîtului dădacei. Stăpînul găsi în lădița grosolan lucrată vreo trei pungi cu bani și o foaie de hîrtie ce închipuia un fel de diată, scrisă în limba greacă, ca vai de lume. Sariene își plimbă ochii pe ea, căci zicea în ea astfel: „Io, Caliopi Zarulis, slugă de cînd mă știu, căreia, în toată viața mea, nu mi-a fost îngăduit să cer ceva, ci numai să mă plec ascultînd poruncile stăpînilor mei, cutez să

cer acuma, înainte de a închide ochii pentru veșnicie, ca acești bani, ce i-am adunat într-o viață întreagă de muncă, să fie înmînați jupîniței Elencu, pe care am iubit-o mai presus decît orice pe lume. Amin ! În numele lui Dumnezeu, de i-am greșit cu ceva, o rog să mă ierte..."

— Ce scrie în hîrtia aceea ? îl întrebă fata pe tată-său.

— Nimic. O rugăciune, spuse el, rupînd hîrtia în bucăți, asta pentru a nu o mai întrista pe fie-sa.

O înmormîntară în cimitirul satului. Elencu nu scoase o lacrimă. Dar noaptea, în pat, nu s-a mai putut stăpîni. A bocit și s-a văitat ca un animal bolnav, cu simțămîntul că, o dată cu moartea lui Caliopi, murise și copilăria ei. Sta cu mîinile adunate sub cap, privind în tavan, fără ca lacrimile să i se zbicească pe obraji. Și tot i se părea că aude pașii tîrșîiți ai bătrînei care se apropia fără grabă pentru a-i închina perina : „Somn ușor și vise plăcute, porumbița mea !"

*

* *

Vodă Moruzi n-a apucat să se bucure prea mult de moartea vrăjmașului său, Pîrvu Izvoranu, nici Ciufu de un mare ghelir, căci Sublima Poartă îl mazili cu întreaga familie, trimițînd în locul său pe vodă Constantin Hangerli, bărbat frumos, ce vorbea bine franțuzește, cu legături înalte la Stambul, fanariot mîndru, dar lacom de bani cum nu s-a mai văzut. Astfel că, o dată cu venirea sa în Valahia, aduse cu el birul văcăritului, stîrpit prin afurisenie și jurămînt de către fostul voievod Constantin Mavrocordat, dar Hangerli nu a ținut seama de afurisenia înaintașului său și ceru dezlegare de la patriarhia din Constantinopol, care dezlegare îl scutură pe Hangerli de vreo cincizeci de pungi de galbeni tot unul și unul ca peșcheș rezon spre a-l îmboldi pe patriarh să compătimească fărădelegea voievodului, căci și preasfîntul era om doritor la de toate bunătățile lumii. Boierii s-au temut să-și pună semnătura în josul acestei neomenii, dar vodă Hangerli, știind că aurul amețește mințile ca băutura cea tare, milui cu cîte douăzeci de pungi de galbeni pe fiește care, adicătelea pe cei trei boieri haléa dintre

cei mai sus-puși, ca să întărească prin semnătură birul ce va jefui pe cei sărmani, lipsiți de apărare, astfel că, punînd peana în mîna banului Nicolae Brâncoveanu și în mîna boierului Cornescu, ca și în a marelui vornic Radu Golescu, aceștia s-au supus, nevoind ei să-l mînie pe domnul lor.

După isprava asta, vodă se puse pe treabă. Pentru fiecare cap de vită să se dea cîte doi galbeni de voiau oamenii să mai aibă trai bun cu el. Ba și pe boieri, ca și pe călugări, nu-i iertă, dar aceștia blestemau, cîrteau, afuriseau și nu plăteau. Așa că tot greul căzu tot în spinarea țăranilor, care nu mai știau încotro să o mai ia. Zapciii lui vodă bîntuiau satele, numărau capetele de vite și de oi, însemnînd cu grijă în catastih. Și mai treceau și din burtă, cum se spune, pentru mulțumirea voievodului lor, iar din banii storși de la prostime, o parte luau drumul zaharelelor oastei padișahului, care se încăiera cu cetele prădalnice ale lui Pazvanoglu, altă parte luau calea visteriei lui vodă, pentru el și ai lui, aceștia fiind comornicul ce va face față zilelor negre, căci altfel ce chichirez ar mai fi avut să stea în scaunul țării ! Și se mai înnemeri și o iarnă a naibii de nemiloasă, că fiind ea atît de aspră, nici tîrguri nu se făceau, așa că țăranii n-aveau unde își vinde vitele și nici a le ascunde prin codri nu se putea, nefiind vreme de seceră și sapă, astfel că dobitoacele au rămas în bătătura ogrăzilor din mila lui Dumnezeu. Și mult se veseli vodă Hangerli și mult făcu ochii mari văzînd catastihele încărcate cu numărul dobitoacelor. Încolțiți de sărăcie și hăituiți de lăcomia domnească, țăranii au dat fuga la Sariene, care se mai afla la Stoicănești, nu plecase încă la Slatina pentru a-și petrece iarna acolo, și, căzîndu-i la picioare, îl rugară cu cerul și pămîntul să le primească vitele în turmele sale, pentru a le scăpa de zapciii domnești și de blestematul bir al văcăritului. Sariene se milostivi de văicărelile lor, trăgîndu-și încă o dată spuza pe turta lui, atrăgîndu-i pe țărani prin așa-zisa sa bunătate. Dar cum numai neghiob nu era, nu se lăsă pe nădejdea că mumbașirii stăpînirii se vor mulțumi să ridice din umeri atunci cînd țăranii le vor spune ba că le-au murit vitele, ba că le-au vîndut sau cine știe ce minciună și că vor

veni și la curtea lui pentru aflarea adevărului. Iar el nu-l mai avea sprijin nici pe Ianache Furdui, care se făcuse nevăzut o dată cu mazilirea lui vodă Moruzi, dar a făcut în așa fel ca să-i dea de știre lui Mihalcea haiducul de îndată ce mumbașirii îi vor trece pragul. Se înțelese cu căpetenia haiducilor prin Mitriță, omul lui de credință, ca de îndată ce se va zări sus pe foișor o cîrpă neagră, să știe că au tăbărît zapcii la curtea lui, el făcîndu-se a se trage deoparte, pentru a nu-l mînia pe vodă.

Într-adevăr, nu a trecut mult, și mumbașirii, în frunte cu Iancu Herghelie, fostul cioclu, cel ce se încîrdășise cu mai-marele agiei Atanasache Ciufu, intrară în sat. Dar, spre necazul său, n-a prea găsit multe capete de vite. În dimineața de 7 ianuarie, de Sfîntul Ion, Herghelie își opri ceata de bătăuși și prădalnici dinaintea unei case ce i se păru lui a fi mai arătoasă.

— A cui e casa asta, bre ? întrebă el pe unul ce călărea în preajmă.

Acela ținea catastihul cu socoteli și numărători de vite.

— E a unuia Ichimie Zevedeu. Are două vaci, două junici și douăzeci de oi...

— Și cît trebuie să plătească ?

— Douăzeci de galbeni, mărite, răspunse zapciul după ce se uită în catastihul ce îl ținea într-o tăgîrță.

— Împlinit-a birul ?

— Ba ! Sînt vicleni, milostive, mai vicleni ca dracu.

Iancu descăleca și, o dată cu el, și ceilalți. Rămase unul singur să îngrijească de cai. Dulăul lui Ichimie se năpusti asupra lor, lătrînd cu înverșunare, dar biciul plumbuit al lui Herghelie îi trăsni peste bot, făcîndu-l să o ia la goană, schelălăind. Tudosca, muierea lui Ichimie, ieși din casă cu un plod pe care îl ținea de mînă. Nici nu apucă să întrebe ceva, că se pomeni cu Herghelie lîngă ea.

— Unde-s vitele ? o întrebă el răstit.

— N-avem, stăpîne, că una îmi muri astă-toamnă și pe a doua o vîndu omul meu...

— N-aveți, hai ?! rînji Iancu.

— De unde să avem, milostive ? se văicărea femeia.

Tot atunci ieși din casă și Ichimie. Era numai în izmene și în cămașă.

— Care-i porunca, mărite ? îl luă Ichimie cu binișorul.

— Ai de împlinit douăzeci și opt de galbeni ! se răsti Iancu la el. Scoate banii !

— De unde să scot io atîta nămol de bani, milostive ? zise omul și începu să rîdă.

— Îți vine a rîde ? Apăi, lasă, că ți-o trece ție rîsul îndată ! Unde sînt vitele ?

— N-am vite, mărite !

— Zici că n-ai vite ? Da' cele două vaci, două junici și oile unde sînt, ticălosule ?

— Păi una îmi muri astă toamnă și pe ailaltă o vîndui la tîrgul de săptămînă. O vîndui, că nu mai avui să le dau ce să mănînce, iar ăl de o cumpără, nu-i știu numele, că nu era din satul nost'...

— Da' junicele ?... Da' oile ?... Și alea îți muriră ?

— Le tăiai, că n-aveam ce băga în gură, că copiii chirăiau de foame...

— Așa ?! Ia puneți mîna pe el, bre, porunci Herghelie zapciilor, și spînzurați-mi-l cu capul în jos și ia afumați-mi-l cu niscai ardei !

Ichimie nu mai așteptă ca aceia să se repeadă. Zvîcni într-o goană nebună, cu gînd să sară uluca și să o ia peste cîmpuri. Zapciii, luați pe neașteptate, se uitau la mai-marele lor, așteptînd porunci.

— Ce stați și vă zgîiți la mine ca niște vite ? Să încalece unul pe cal și să mi-l aducă pe tîlhar acu ! porunci Herghelie.

Unul dintre zapcii sări pe cal și porni în goană mare pe urmele lui Ichimie. Nu i-a fost greu să-l ajungă și nici să-i arunce arcanul pe după grumaz. Îl aduse înapoi mai mult tîrîndu-l. Acolo tăbărîră cu pumnii pe el și cu muchia iataganelor, năucindu-l, umplîndu-l de sînge. Tudosca urla și plîngea. „Săi, mamă, că îl omoară pe Ichimie !" Hiristula, bolnavă cum era, ieși în tindă și prinse a striga cu glas ascuțit : „Săriți, oameni buni, că ne omoară cu zile !" Dar nu sări nimeni. Fugiră care încotro, cu spaima în oase.

— Tu ce mă-ta zbieri, fa ? se răsti la ea Herghelie.

Hiristula se repezi cu ghearele întinse ca pentru a-i scoate ochii, dar unul dintre zapcii o lovi cu latul iataganului peste ceafă. Bătrîna se nărui icnind. Tudosca se repezi la maică-sa spre a-i veni în ajutor, dar ciubota lui Herghelie o răsturnă pe spate.

— Măăă, tu dacă nu-mi spui unde ai ascuns vitele și oile, îți omor și muierea și plozii ! zbieră Iancu la Ichimie.

Acela, bucșit de sînge pe nas și pe gură, d-abia mai sufla. În încăierare, unul dintre zapcii îl lovise cu mînerul pistolului în cap.

— Luați-i muierea și aduceți plozii, porunci Iancu, văzînd că țăranul se încăpățînează să răspundă.

— Vitele... sînt... în turma... boierului... Sariene, bîigui Ic... ie cu mare greutate.

— Așa vezi ! zîmbi mulțumit Iancu.

Dar zărindu-și ceacșirii murdari de sînge, începu să înjure și să-și drăcuie oamenii pentru că nu au fost mai cu băgare de seamă. Ichimie își pierduse cunoștința. Un zapciu îl întoarse cu piciorul.

— Mi-e că a murit, spuse el, părîndu-i-se că omul nu mai suflă.

— Să-i fie de bine ! Ce ? L-am omorît noi ? Muri singur, mormăi Iancu, apoi porunci oamenilor săi să încalece.

În urma lor, Tudosca țipa și își smulgea părul, alergînd cînd lîngă maică-sa, cînd lîngă omul ei. Ichimie muri către seară. Hiristula se prăpădise atunci. Peste casa lui Zevedeu se năpustise năpraznic întunericul morții.

În ăst timp, Sariene primi vești de la țăranii fugari că mumbașirii domnești se îndreptau către conacul său. Porunci să se înalțe cîrpa neagră deasupra foișorului. N-a trecut mult, și veneticul se pomeni cu Mihalcea, urmat de oamenii săi.

— Mai repede ca vîntul ați venit, zîmbi a rîde boierul.

— Apăi, ne-am grăbit, că avem niște socoteli de încheiat cu acești nemernici, răspunse Mihalcea și tot crîșca din măsele.

— Nu te zori, Mihalcea, îl sfătui Sariene. Astfel de treburi se fac după o chibzuință bună. Nu doresc să ajungă la urechile lui Hangerli-vodă că eu, boierul Sa-

riene, asmut haiducii asupra simbriașilor lui, așa că pentru a ieși cu obrazul curat, voi vă veți face că ați călcat curtea boierească taman atunci cînd se găseau și mumbașirii aici. Ba vă veți mai preface că mă jefuiți și pe mine, iar eu, neputîndu-mă împotrivi, voi sălta mîinile.

— Bun plan ți-ai făcut, boierule, zîmbi a rîde Mihalcea. Se vede că ai trecut prin multe...

— Am trecut, da. Pînă una-alta, ascunde-ți oamenii, ca să nu trezească vreo bănuială nemernicilor.

Iancu Herghelie, dimpreună cu zapciii săi, a ajuns la conac după vreo două-trei ceasuri. Fostul cioclu mai avea o mică răfuială cu Sariene de cînd cu vînzarea casei lui Linaru, pe care i-o suflase grecul de la nas, și acum venise vremea să-i plătească polița veneticului. Dar mai înainte de a merge la curtea boierească, înfrigurați, zapciii tăbărîseră asupra gospodăriilor, poruncind țăranilor să plătească birul, să le dea de mîncare și de băut. Pe cei ce n-au putut împlini birul i-au dezbrăcat, lăsîndu-i în pielea goală, și după ce i-au legat de copaci, au aruncat peste ei găleți cu apă rece, iar pe alții i-au snopit în bătaie. După aceea s-au apucat să cotrobăiască prin casele acelora, luînd cu ei tot ce le cădea la mînă. Au ajuns la curtea lui Sariene aghesmuiți de băutură, ghiftuiți, rîgîiau ca porcii și se b... chiuind și rîzînd.

— Unde-i stăpîn-tu ? îl luă din scurt Herghelie pe primul argat ce îi ieși în cale. Se clătina în șa, cu tot sîngele năvălit în obraji din pricina băuturii și a frigului. Ce te uiți ca boul la mine ? Mergi și spune-i să iasă afară, îi porunci el.

— Nu îndrăznesc, milostive...

— Pici din fața mea și fă cum ți-am poruncit ! îi strigă Herghelie, plesnindu-l cu biciul peste față.

Argatul o rupse la fugă, urlînd de durere. Iancu se cumpăni bine în șa. Băutura i se lăsase în picioare.

Sariene îl zări pe fereastră și se pregăti să iasă în întîmpinarea baș-zapciului.

— Tată, nu te duce. Pune slugile să-l alunge, încercă Elencu să-l oprească.

— Nu poți alunga un slujitor domnesc. Dar nu-ți fie teamă, că știu să mă descotorosesc de el, spuse Sariene. Și, ieșind din casă, se proțăpi dinaintea lui Herghelie :

Cine ești și ce voiești ? îl întrebă grecul pe bașzapciul de pe cal, făcîndu-se a nu ști cine este.

— Sînt în slujba măriei-sale, mumbașirul Iancu Herghelie, și voiesc să știu unde sînt ascunse vitele țăranilor care n-au împlinit birul.

— Dă-te jos de pe cal și scoate-ți căciula în fața mea, îi porunci boierul cu glas tăios.

— Mai ușor, boierule, cu poruncile, mîrîi Iancu. Măria-sa ne-a poruncit să strîngem văcăritul de la ticăloșii de țărani. Io, ca slujbaș, sînt nevoit a mă supune poruncii lui vodă, iar dacă domnia-ta te împotrivești, voi da de știre stăpînirii cum că boierul Sariene nu vrea să țină seama de porunca măriei-sale...

— Dă-te jos de pe cal ! stărui Sariene.

Herghelie descălecă alene, cu mare greutate, căci d-abia se ținea pe picioare.

— Scoate-ți căciula !

— Iacă, boierule, ți-am făcut pe voie, zise Iancu, scoțîndu-și căciula.

— Acum spune-mi ce cauți la mine în curte ?

— Am știre cum că multe vite ale țăranilor sînt amestecate cu vitele domniei-tale pentru a se trage de la plata birului...

— Ia seama la ce spui ! În cirezile mele n-am nici un cap de vită străină. Iar pentru această minciună nerușinată, vei da socoteală acolo unde trebuie.

— Argatul domniei-tale, Ichimie Zevedeu, mi-a spus cu gura lui că vitele sale sînt aici, spuse Herghelie, rînjind obraznic. Așa că rog pe domnia-ta să îngăduie a face cercetare.

— Cum de cutezi tu, o slugă nemernică, să pui la îndoială spusa unui boier mare ? îl repezi Sariene.

A mai voit să spună ceva, dar din fundul curții, Mitriță venea în goană. Se opri dinaintea stăpînului făcîndu-se a-și trage sufletul.

— Stăpîne, ne calcă Mihalcea cu ceata lui !

— Gătiți-vă de apărare ! se făcu a porunci Sariene argaților.

Nici n-a apucat să isprăvească vorba, cînd pe poarta mare se ivi Mihalcea cu oamenii lui. Herghelie încremeni. Îl știa pe Mihalcea ca fiind spaima zapciilor. O

clipă, başzapciul se gîndi la apărare, dar zărind flintele haiducilor îndreptate înspre oamenii lui, se lăsă păgubaş Unul dintre zapcii, ce sta mai la o parte, zărind că nu-l ia nimeni în seamă, întoarse calul şi, lovindu-l cu pintenii, o luă din loc într-o goană nebună. De undeva trăsni flinta unui haiduc. Cal şi călăreţ se dădură peste cap. Omul se sculă şchiopătînd, încercînd totuşi să fugă. A fost ajuns din urmă şi adus înapoi.

— Venit-ai să mă jefuieşti, Mihalcea ? îl întrebă Sariene pe căpetenia haiducilor.

— Cam aşa ceva, boierule ! Aşa că, pentru liniştirea casei domniei-tale, nu încerca să te împotriveşti, ci mai bine deschide sipetele, căci noi, după ce vom lua ce este de luat, ne vom duce în treaba noastră, pe unde am venit, şi nu căuta a da porunci pe ascuns slugilor, că atunci tare îmi va părea rău de viaţa domniei-tale, spuse Mihalcea, cu aerul zeflemitor al celui puternic.

— Mă voi plînge agiei, care va lua măsuri grabnice împotriva unor tîlhari ca voi...

— Slobod eşti, boierule, a face după pofta inimii domniei-tale, dar după ce ne vei da banii şi sculele de preţ, răspunse liniştit Mihalcea.

Tot teatrul ăsta era jucat de cei doi actori atît de bine, încît zapciii rămaseră cu gura căscată.

— Să vină unul dintre voi cu mine în casă pentru a vă da tot ce am, rosti Sariene atît de serios, încît nimeni n-ar fi pus la îndoială că totul era adevărat.

Mihalcea făcu semn unui haiduc, care porni în urma boierului. D-abia intraţi în casă, că cel ce îl urma pe Sariene se pomeni cu ţeava unui pistol în ceafă.

— Aruncă arma ! îi porunci Elencu.

Omul se supuse, uimit.

— Lasă-l, Elencu, îi spuse tată-său.

— Cum, tată ? Îi laşi să ne jefuiască ? îl întrebă ea pe Sariene, neştiind jocul pregătit dinainte.

— Fă cum ţi-am poruncit, spuse Sariene.

Omul îşi luă arma şi, zărind-o pe fată, zîmbi. Sariene goli sipetul, umplînd desaga haiducului cu pungile de bani.

— Luat-ai tot ? se făcu a-l întreba Mihalcea pe trimisul lui.

— Tot, căpitane, răspunse acela, punînd desaga jos.

— Și voi cine sînteți ? îl întrebă Mihalcea pe Herghelie, care, de spaimă, amuțise.

— Sîntem niște amărîți de slujbași ai măriei-sale, trimeși fără de voia noastră să adunăm birul de pe la bieții oameni, se văicări Herghelie.

Sariene sta ceva mai departe, cu brațele încrucișate, uitîndu-se cu silă la beținanul atît de smerit acuma.

— Așa ?... Deci ați venit să schingiuiți oamenii și să-i jefuiți ? spuse Mihalcea, și fața i se întunecă.

— De unde, căpitane Mihalcea ? Le cerem cu vorba bună. Dacă pot da, bine, dacă nu, noi ce să le facem ?

— Și vouă cît vă iese la treaba asta ? îl mai întrebă Mihalcea.

— Nimica. Ce să ne iasă ? Noi împlinim porunca, se văicărea mai departe Iancu. Se trezise din beție și îl cuprinsese o sudoare rece. Că dinspre partea noastră, i-am lăsa în pace, că ce avem noi cu ei ?...

— Mihalcea, pe mine m-ai jefuit, dar eu zic că de oamenii stăpînirii să nu te atingi, își jucă Sariene rolul mai departe.

— Boierule, eu nu primesc porunci de la nimeni.

— Slobod ești să faci cum știi, dar nu e bine, mai zise grecul.

— Lepădați pistoalele și iataganele ! porunci Mihalcea zapciilor, care îi făcură îndată pe voie, necutezînd să se împotrivească.

Doi din ceata haiducească le culese armele, iar unul dintre cei doi, zărind cum picură sînge din traista unui zapciu ce sta lîngă Herghelie, o desfăcu, lăsînd să cadă din ea o pulpă de porc aproape caldă.

— Asta face parte tot din bir ? îl întrebă Mihalcea pe zapciul care tremura ca varga.

— Căpitane Mihalcea, io...

— N-auziși ce te întrebai ? răcni Mihalcea.

— Am greșit, căpitane, dar n-oi mai face una ca asta în vecii vecilor...

— Mănînc-o ! îi porunci Mihalcea.

— Nu pot, milostive, se văita zapciul. E crudă și cade greu la stomah...

— Nu poți ? Atunci îți tăiem burta și ți-o băgăm așa cum e, zise căpitanul, făcîndu-i semn lui Rogabet.

Acela trase cuțitul de la brîu, încercîndu-i tăișul cu degetul.

— Nu mă omorî, stăpîne, că am copii, prinse a urla îngrozit zapciul.

— Mănînc-o dacă mai vrei să ai zile în oase !

— O mănînc, milostive, iaca, o mănînc pe toată, dar lasă-mi viața, se ruga el, tîrîndu-se în genunchi. Apoi, ridicînd pulpa din țărînă, vru să o șteargă cu mîneca.

— Mănînc-o așa cum e ! îi porunci Mihalcea.

Zapciul mușcă din ea, mai-mai să-și rupă dinții. Mesteca greu, uitîndu-se cu ochii holbați la mîinile haiducilor, ce se odihneau pe pistoale. După ce înghiți de cîteva ori, se întoarse și vărsă tot.

— Apăi, nu ne-a fost vorba așa ! rînji Mihalcea. Strînge tot ce ai scos din mațe și înghite !

— Fie-ți milă de mine, milostive... Nu pot... Mor de scîrbă !

— Taie-i gîtul, Rogabet ! porunci căpetenia haiducului, ce sta cu cuțitul în mînă.

— Mănînc, luminate ! Mănînc tot ! Și de pe jos, numai nu mă ucide ! urla zapciul, înfulecînd ca porcul, pentru a-și scăpa zilele.

La un altul găsiră o salbă făcută din icusari.

— Ție îți place aurul ? îl întrebă Mihalcea pe cel la care găsise salba. Acela nu răspunse. Apăi, să te săturăm de aur, rîse Mihalcea. Înghite bănuț cu bănuț, de vrei să rămîi în viață.

— Nu pot, căpitane ! Mă înec !

— Nu poți ? Ia veniți cîțiva încoace și îndopați-mi-l ca pe curcan ! porunci Mihalcea.

Vreo doi se făcură a se repezi.

— Îi înghit, căpitane ! strigă zapciul, dîrdîind și, rupînd salba, începu să înghită cîte un bănuț.

Pe urmă se prăbuși în țărînă, bătînd din mîini și holbînd ochii. Se înecase. Haidul sări la el și, frecîndu-i beregata, îl scăpă de la moarte. Găsiră la fiecare cîte ceva de furat de prin casele oamenilor. Mihalcea făcu dreptate în legea lui.

— Tu ești mai-marele peste acești tîlhari ? îl întrebă Mihalcea pe Herghelie.

— Io, căpitane, că dacă m-au primit simbriaș, ce era să fac ? Că sînt om sărman, vai de zilele mele, se văicări Iancu.

— Da' cu biciul ăsta cu sfîrcuri de plumb ce faci ? îl mai întrebă Mihalcea, luîndu-i biciul din mînă.

— Îndemn calul, milostive.

— Nu cumva bați oamenii ?

— Cum să-i bat, căpitane ? Se poate una ca asta ? Ce mi-au făcut ei mie ca să-i bat ?... Nu se pomenește la mine așa ceva, minți Iancu.

Tocmai atunci intră pe poartă, bocind și urlînd, Tudosca.

— Boierule, mi-au omorît omul și maica ! strigă ea, aruncîndu-se la picioarele lui Sariene.

— Cine ți-a omorît omul, femeie ? o întrebă Mihalcea, ajutînd-o să se ridice.

— Iaca ăsta, zise ea, arătînd înspre Herghelie. Că dacă n-am avut galbeni și vite, s-au pus cu bătaia pe el și mi l-au omorît... Și prinse a hohoti. Iar dacă au văzut că sări maica să-l apere, îi deteră cu iataganul peste ceafă, de o lăsară lată în bătătură... Acu ce mai mă fac io, Doamne ?... Că rămăsei cu copilașii fără nimeni...

— Nu-i adevărat, căpitane, sări cu gura Herghelie, că noi i-am cerut cu frumosul birul datorat, da' el a sărit cu toporul la oameni, și noi, ce era să facem ? Ne-am apărat cum am putut... Iar dacă a murit, s-o fi lovit cu capul de vreo ulucă, de vreun cui, că în dîrdora aia cine mai ținea seama...

— Rogabet !

— Poruncă, frate căpitane ?...

— Dezbracă-l și bagă-i o sută de bice în c... porunci Mihalcea, aruncîndu-i totodată biciul plumbuit.

Doi haiduci îl dezbrăcară pe Herghelie și, după ce îl lăsară în izmene, îl trîntiră la pămînt cu fața în jos, ținîndu-l strîns. Rogabet începu să lovească îndesat, cu ură, fără a lua în seamă urletele de durere ale bașzapciului. Biciul lăsa pe spinare și buci dîre sîngerînde. Iancu se zbătea, urlînd de durere. Cînd îl răzbi de tot, dete un strigăt ascuțit :

— Scapă-mă, boierule, că toată vieţişoara mea mă voi ruga pentru sănătatea domniei-tale...

— Ce pot face eu ? răspunse Sariene. Vrei să mă pomenesc cu un plumb în piept ? Doar ai văzut bine că şi pe mine m-au jefuit.

— Nu mai poci, milostive ! Mor ! Să ştii că mor... Zău dacă nu mor ! zbiera Herghelie, coclit de bătaie.

— Nici un păcat dacă piere un ticălos ca tine, îi răspunse Mihalcea cu glas liniştit.

După ce primi vreo şaizeci de bice, Iancu îşi pierdu cunoştinţa.

— Aruncaţi o căldare cu apă rece pe el, să se trezească, şi împliniţi şi restul ce îl mai are de primit ! porunci Mihalcea.

Iancu se trezi sub năvala apei îngheţate. Urmară restul de patruzeci de bice. Omul se zvîrcolea, muşcînd pămîntul îngheţat, răgind ca o fiară lovită de moarte.

— Altul la rînd ! zise Mihalcea.

Fiecare zapciu, dezbrăcat pînă la izmene, şi-a primit pedeapsa după isprăvile făcute.

Li s-a dat drumul, dezbrăcaţi, fără arme şi fără cai, snopiţi în bătaie. Ceata zapciilor se tîra, văicărindu-se, ocolind satul, de teamă că, zărindu-i oamenii aşa, în izmene şi fără arme, ar fi tăbărît pe ei şi i-ar fi mîntuit de zile. S-au adăpostit într-un staul părăsit. Unii mai slabi trupeşte, prinşi de frig, dezbrăcaţi şi năuciţi de bătaie au început să aiureze. Vreo trei nu s-au mai sculat, au rămas acolo pentru vecie.

Cînd a auzit Ciufu păţania lui Herghelie, povestită cu gura başzapciului, a avut simţămîntul că-l loveşte damblaua. Străbătea încăperea agiei de la un capăt la altul, înjurînd cu glasul acela subţiratic, de jugănit.

— Tu de ce mă-ta nu te-ai luptat ? De ce nu te-ai apărat ? Hai ? De ce, boule ? De ce ? zbieră Atanasache la el, oprindu-se în faţa lui, zgîlţîindu-l.

— Cu cine să mă lupt, Atanasache ? Cu Mihalcea ? Cu argaţii lui Sariene ?... Că doar nu mi-o fi luat Dumnezeu mintile ! O mînă de oameni să se împotrivească tîlharilor înarmaţi pînă în dinţi ? !

— Ptiu ! Lovi-te-ar ciuma să te lovească ! înjură Atanasache, scuipîndu-l pe Herghelie în obraz. Trebuia să

mori cu ei de gît... Să-l fi fulgerat pe Mihalcea ! De ce n-a poruncit boierul Sariene argaților săi să sară în apărarea voastră ?

— Ce să sară, bre Atanasache ? Că l-au jefuit și pe el...

— Mă tîmpitule, n-ai priceput că grecul și cu Mihalcea erau înțeleși ? Sariene e dat dracului, nu s-ar fi lăsat el cu una, cu două... De ce, moașă-ta, nu te-ai dus mai întîi la curtea boierului, ca pe urmă să-i belești pe țărani ?...

— Nu înțelegi, Atanasache, că tîlharii i-au luat sub ochii noștri banii și sculele de preț ?... Io zic să facem arz la domnie, dar tot nu-mi vine a crede că grecul și tîlharul erau înțeleși... Acu, naiba știe ! Dacă e așa, să facem arz și împotriva lui Sariene, ca să ne ia frica și să nu se mai grozăvească așa....

— Și ce să spunem în arz, Iancule ? Că te-a bătut Mihalcea la c... ca pe un plod ? Că n-ai fost în stare să te aperi ? Asta să spun ?

— Io zic...

— Ce să zici, mă, ce să zici ?... Măăă, cînd te-ai înfățoșat dinaintea boierului, erai treaz sau beat, după cum ți-e obiceiul ? îl întrebă Ciufu. Să nu mă minți, că te-a văzut Cristos, urmă el, văzînd că Iancu tace.

— Era ger și băurăm și noi ceva ca să ne încălzim, la ce să-ți mint !...

— Va' zică, băuși...

— Cît să ne încălzim...

— Cît să te încălzești, hai ?, mormăi Ciufu, reluîndu-și plimbarea, fără a-l mai învrednici pe Herghelie cu privirea.

„Dacă mă plîng împotriva grecului, la cine să mă plîng ? La alt grec. Sariene, grec, Hangerli, grec ; Ciufu, român. Cine cade prost ? Și pentru cine ? Pentru o jigodie ca Herghelie. Ce am io nevoie să-mi ridic protipenda în cap ? Turcii mi-au tăiat c..., ăștia cine știe ce îmi vor tăia ! Cel mai cuminte lucru ar fi să-mi văd de treaba mea dacă mai vreau să mănînc o pîine bună. Cît despre zapciii care au murit, voi spune în mehtup că i-au omorît țăranii. Vodă n-are decît să trimeată oșteni ca să-i pună la obe-

ze și să-i spînzure. Cum îi va fi voia!“ așa gîndea Ciufu în vreme ce se plimba prin odaie, rozîndu-și unghiile.

— Și ce băuși tu, Iancule? îl întrebă Atanasache, oprindu-se în fața lui Herghelie, zîmbindu-i complice.

— Ia, niște rachiu împuțit, dar nu băui mult. Pot să jur, Atanasache, cît să mă dezmorțesc, zise Herghelie și înghiți în sec, pentru a-și umezi gîtlejul.

Mai-marele agiei se uita la el cum se uită șarpele la vrabie înainte de a o înghiți, apoi îl prinse de gulerul surtucului și, în vreme ce îl scutura ușor, îi privea încrucișat ochii aceia așezați anapoda.

— Tu, frate Iancule, ești un bețivan și un ticăloș... Ciufu îi vorbea liniștit, de parcă ar fi stat la taclale cu un prieten.

— Bre, Atanasache... vru să se apere Herghelie.

— Tu, frate Iancule, urmă mai departe Ciufu, te-ai înfățoșat beat ca un porc dinaintea unui boier mare, care poate că face parte din ecpaiaua măriei-sale...

— E grec, Atanasache...

— Grec, turc, ce o fi! Dar ei ne plătesc să jumulim prostimea și s-o ținem sub bici, chivernisindu-ne. Și acu, venișî tu... un prăpădit... un puturos... un janghinos, îndemnîndu-mă să fac arz! Cine mă-ta ești tu, mă? Un nimic... o lepădătură... o belitură... unul care a stat la ocnă. Și dacă boierul face jalbă împotriva agiei?... Pe unde scoți cămașa, Iancule?

— Dacă măria-sa va cunoaște adevărul...

— Adevărul?... Ciufu rîse încetișor. Boierul are întotdeauna dreptate, îi șuieră el în obraz. N-ai știut asta, boule? Văzut-ai grec să scoată ochii altui grec? Dar să știi, puiule, că de va veni vreun ofis împotriva mea, te omor! Te strivesc, uite-așa, mormăi Ciufu, frecîndu-și talpa botforului de podea. Înțelesu-m-ai?... Și pentru a întări cele spuse de el, îi cîrpi baszapciului o palmă, încît, dacă acela nu s-ar fi sprijinit de perete, de bună seamă că s-ar fi lățit pe jos. Acu, sictir, și să te duci dracului și să piei din ochii mei! zbiera aga cu un glas atît de ascuțit ca al unei muieri în călduri.

Iancu se grăbi să o tulească pe ușă cît mai grabnic, cunoscînd el bine pe Atanasache, care cu cît vorbea mai liniștit, cu atît era mai plin de năbădăi. Atunci nu era

bine să stea cineva lîngă el, în schimb, cînd tuna și fulgera, nu era nici o primejdie. Deci cînd vorbea cu glas liniștit și pe urmă zbiera, era prăpăd, cînd o lua de la început cu zbieretele, ca un ieșit din minți, se gîndea la cu totul altceva. Cît privește că l-a drăcuit, scuipîndu-l în obraz, că l-a pălmuit, băgîndu-l în mă-sa și scoțîndu-l, pentru atîta lucru nu se sinchisea prea mult fostul cioclu. N-ar fi fost nici întîia, nici ultima oară. Îl va lăsa să-i treacă paraponul, după care, la vreo săptămînă, două, Ciufu îl va chema să-i țină tovărășie la beție, lăsîndu-se jecmănit, curățit de gologani pînă la ultima para la jocul iasîc și tura. Herghelie își cunoștea bine ștăpînul și asociatul în fărădelegi...

* * *

În vreme ce țara era jefuită de mumbașirii domnești pentru a i se lua, cum s-ar spune, și cenușa din vatră, la Curtea domnească era fierbere mare. Vodă Hangerli aștepta vizita bunului său prieten Cuciuc Hussein-pașa, cu toate onorurile cuvenite unui oaspete de seamă.

În curte, meterhaneaua se tînguia încîntînd urechile înaltelor obraze de la masa domnească. Slugile aduceau pe tăvi mari de argint pilafurile ce pluteau în unt, berbeci rumeniți după felul bucătăriilor orientale, musacalele și imambaialdîurile înecate în ulei de nucă, bahlavalele și sarailiile tăvălite în miere, menite toate spre liniștirea stomahurilor care se umplură, gata fiind a crăpa de atîta îmbuibare.

Neluat în seamă, un slujitor se apropie de velpostelnic, șoptindu-i ceva la ureche. La rîndul său, velpostelnicul se plecă și el la urechea lui vodă.

— Măria-ta, o muiere și-a adus omul în căruță, jelindu-se și smulgîndu-și părul, strigînd că zapciii domnești l-au bătut pînă l-au omorît... Ce-i facem ? Că a intrat cu mortul în curte...

— Să plătească și nu-i va mai omorî nimeni, răspunse Hangerli peste umăr.

— Și cu muierea ?

— Alungați-o ! porunci scurt vodă și, întorcînd chipul către Hussein-pașa, îi zîmbi prietenos.

— Necazuri, Constandine ? îl întrebă turcul pe Hangerli.

— Nimicuri, prietene, răspunse voievodul, păstrîndu-și zîmbetul. Niște slujitori s-au încăierat, cum le este obiceiul...

— Poruncește să le tragă cîteva toiege la tălpi și le va trece pofta altă dată, rosti turcul.

Din curte, țipetele muierii celui ucis au fost înăbușite de văicărelile meterhanelei. Cît a ținut ospățul, Hussein stătu apelpisit, cu gîndurile aiurea. Din cînd în cînd își privea agalele cu silă, care băgau în ei și rîdeau, cu bărbiile mînjite de grăsimi și de tot felul de sosuri. Una dintre agale trase cuțitul din teaca de argint și, apucînd o pulpă de berbec de pe tavă, o desprinse din coapsă dintr-o singură tăietură. Osul golit de carne îl aruncă sub masă, după care își șterse mîinile unsuroase de poalele anteriului.

Hussein întoarse capul, frămîntat de gînduri. Ce va spune spre dezvinovățire padișahului pentru pierderea bătăliei din fața Vidinului împotriva cetelor lui Pasvanoglu ? Peste o sută de mii de oșteni turci au fost o parte măcelăriți și cealaltă pusă pe goană de către opt mii de tîlhari ai răzvrătitului pașă. Își zări capul pe butuc și sabia gealatului fulgerînd prin aer. Se scuturâ cuprins de fior. Hangerli isprăvise vinul din cupă și acum o întinse, spre a-i fi umplută din nou.

— Au nu te simțești bine, prietene ? îl întrebă Hangerli pe turc, zărindu-l pe acela cum se cutremură.

— Mă simțesc bine, măria-ta, răspunse Hussein, dar niște blestemate de gînduri nu-mi dau pace...

— Oare merită acel cîine de Pasvanoglu să-ți alunge liniștea ? îl întrebă Hangerli, bănuind unde fugeau gîndurile înaltului oaspete.

— Nu la acela mă gîndesc, răspunse turcul, ci la felul cum mă voi putea dezvinovăți în fața padișahului pentru pierderea atîtor oșteni ai împărăției...

— Dumnezeu e mare și bun, spuse vodă, nevenindu-i altceva mai bun în minte ca mîngîiere.

— Allah e mare și bun, după cum spui și măria-ta, numai că el te judecă după ce ai închis ochii, pe cînd stăpînul meu mă va judeca aici pe pămînt, după care

mă va trimete la Allah să mă judece mai departe, răspunse turcul, zîmbind cu amărăciune.

Venise îndată după înfrîngere în Valahia, cătînd a se sfătui cu Hangerli, dar acesta nu-l putu ajuta cu nimic în afara unor chiolhane aprige, temîndu-se să dea sfaturi, ca nu cumva acele sfaturi să se audă prin gurile rele la împărăție, așa că făcu și el ce putu, dînd mese peste mese, zaiafeturi peste zaiafeturi, pentru a-și mai despăgubi prietenul de amărăciunea pierderii Vidinului, dar turcul tot pe gînduri sta și mult prea nefericit părea, căci era vorba de capul său.

Se temea și nu prea, deoarece una dintre cadînele sale mai încălzea patul padișahului la miez de noapte. Hussein simțea cum i se înălța turbanul în vîrful coarnelor ce tot creșteau, dar lui nu îi era îngăduit să se mînie, deoarece politichia e mai scumpă de multe ori decît un pîntece de muiere. Ce i-ar fi folosit de s-ar fi mîniat, făcînd pe zuliarul? Și-ar fi pedepsit pe necredincioasa femeie, care s-ar fi plîns stăpînului, care, la rîndul său, l-ar fi trimis cu un picior în fund în cine știe ce temniță, lăsîndu-l să-i putrezească ciolanele acolo. Ș-apoi, ce este al supusului este și al stăpînului. Se lăsă cuprins de o mare amărăciune zuliară, gîndindu-se că în vreme ce el lupta cu cetele lui Pasvanoglu, padișahul lupta dîrz cu cadîna, care i se dăruia goală-goluță, și de n-ar fi iubit-o, poate că n-ar fi avut nici cea mai mică sîngerare a inimii, dar o iubea neînchipuit de mult.

— Oare n-ar fi mai bine să fugi, Hussein? auzi turcul ca prin vis șoapta lui Hangerli.

— Să fug? Unde? Uitat-ai măria-ta că padișahul are mînă lungă și te găsește în orice colț al pămîntului? răspunse turcul tot în șoaptă.

Și se întoarse la gîndurile lui prăpăstioase: femeia sa netezită de Umbra lui Allah, bătălia pierdută și umbra morții deasupra capului său. Îl cuprinse o dorință nestăvilită de a-și bate joc de acești boieri ghiauri care benchetuiau nepăsători, în vreme ce el era bîntuit de spaimă.

— De ce nu-ți descrețești fruntea, bre Hussein? auzi el glasul lui vodă, ce se plecase înspre urechea lui. Oare nu pentru tine fac aceste zaiafeturi? Oare nu pentru

înseninarea chipului tău am așternut pe masă toate bunătățile și vinurile cele mai alese din Valahia ?...

Chipul lui Hussein rămase întunecat, și Hangerli înțelese că gîndurile turcului erau departe, pe undeva la Stambul, că sorbea vinul în silă, că d-abia gusta din bucate.

— Voiești cu adevărat să vezi chipul meu luminat, măria-ta ?

— Din toată inima, prietene, zise vodă mulțumit, văzînd că ar fi o posibilitate de a-l înveseli pe măritul său oaspete. Sînt gata să îndeplinesc orice voie ! Nu-ți plac bucatele ? Voi da poruncă să le arunce, iar pe aceia care au nesocotit masa mea, la cazne mari îi voi supune, dîndu-i după aceea morții...

— Ba sînt bune bucatele, măria-ta !

— Au vinul nu alunecă pe gît așa după cum se cuvine ? Voi porunci să se aducă altele...

— Și vinul este ales, Constandine...

— Atunci cum să fac eu să te simțești bine ? Cu ce aș putea să-ți veselesc inima ? Spune-mi care ți-e voia și îmi voi da silința să o împlinesc, spuse Hangerli, în vreme ce palma sa puternică se așeză peste mîna arămie a turcului.

— Chiar voiești a-mi face pe voie, orice ți-aș cere ?...

— Gata sînt a te mulțumi într-un fel, răspunse Hangerli îndatoritor.

— Ei bine, Constandine, atunci fă-mi un hatîr...

— Chiar și mai multe de îmi vei cere.

— Vezi, măria-ta... necazurile nu pot fi alungate numai cu mîncare și băutură, că ce folos e că se umple pîntecele dacă sufletul e întristat de moarte !

— Atunci să cercăm să veselim și sufletul, zîmbi Hangerli.

— Ești un prieten bun, măria-ta, spuse turcul, văzînd că vodă e gata să-i împlinească orice poftă. Numai femeile pot mîngîia și înveseli inima, alungînd cu gingășia lor blestematele de triste ți...

Se opri, pironindu-și ochii negri în ochii lui vodă. Hangerli începu să rîdă. Mai întîi încetișor, apoi din ce în ce mai tare. Zîmbi și turcul.

— Asta era ? Păi de ce n-ai spus de la început, bre Hussein, zise Hangerli, rîzînd mai departe.

„Lasă, că îți va trece ție rîsul îndată", își zise Hussein în sinea sa. Hangerli se pregăti să bată din palme, cînd mîna turcului se așeză pe mîna lui vodă.

— Ce vrei să faci, bre Constandine ?

— Vreau să-ți fac pe voie, poruncind să fie aduse aici niscai muieri mai chipeșe...

— Aaaa, nu așa, măria-ta... Nu așa, spuse Hussein dezamăgit.

— Dar cum ?... Nu te înțeleg !

— Mi-e voia să poftești la masă pe cei mai mari boieri ai Valahiei, dimpreună cu jupînesele lor, să joace, iar noi să ne bucurăm, însenindu-ne sufletele...

— Așa voi face.

— Și mai voiesc să rog pe măria-ta să binevoiască a o pofti și pe doamna, urmă turcul.

Hangerli păli.

— Pe doamna mea ? întrebă vodă, de parcă n-ar fi auzit bine.

— Nu numai pe doamna măriei-tale, ci și pe beizadelele și domnițele ce îți sînt copile să le poftești, ca dimpreună cu toții să ne veselim și amărăciunile să le alungăm, vorbi mai departe turcul, făcîndu-se a nu lua în seamă schimbarea la față a lui Hangerli. Voiește a face asta pentru mine, Constandine ?...

— Mult aș fi dorit să-ți fac pe voie, dar doamna mea este bolnavă în iatacurile sale, minți Hangerli.

— Vestea ce mi-ai dat-o m-a întristat foarte, spuse turcul, făcîndu-se a crede vorbele lui vodă. Și coconii măriei-tale sînt bolnavi ?...

Hangerli simți în glasul lui Hussein neîncrederea și o ușoară batjocură.

— Sînt plecați la plimbare, bîigui vodă, pierit.

— Apăi, pînă la rugăciunea de seară, gîndesc că s-or întoarce, rosti alene turcul. Zărind îngrijorarea de pe chipul lui Constandin, foarte se veselea în inima sa.

După ce se isprăvi masa, turcii au fost poftiți înspre cămările lor, pentru odihnire, iar vodă se îndreptă înspre iatacurile doamnei Roxana. Mergea încet, frămîntîndu-se cum să-l facă pe turc să-și mute gîndurile, căci de vor

afla boierii la ce fel de zaiafet sînt poftiți, va fi vai și amar. Iar de nu va face pe voia oaspetelui căzut pe capul lui, satará-beleá, s-ar putea ca turcul căzut la picioarele padișahului să-l stîrnească împotriva ghiaurului. Ori într-un fel, ori în altul, cum ar fi sucit-o și învîrtit-o, tot în capul lui s-ar fi spart toate oalele. Și cum mergea îngîndurat, se pomeni că își număra pașii cu glas tare, de păreau a fi clipele ce le avea de trăit, și pe dată îl cuprinse un fel de spaimă, ca pe omul ce merge noaptea pe un drum necunoscut. Cine îl va lovi ? Și din ce parte îl va lovi ? Ce oameni cu funingine pe față se vor năpusti asupra lui ?... Gîndurile i se împletîceau obosite, oprindu-se cînd și cînd asupra femeii sale, Roxana.

Seara, se întîlni vodă cu Hussein-pașa în odaia de taină a voievodului.

— Gătit-ai tot ce te-am rugat ? îl întrebă turcul cu un licăr ciudat în priviri, și cum sta lîngă Hangerli, îi bătu prietenește pe mînă.

Vodă îi zări chipul buhăit de băutură, pungile de sub ochi, zbîrciturile din jurul grumazului și îl cuprinse sila.

— Ți-am făgăduit că îți voi împlini toate poftele, răspunse domnul.

— Și măria-sa doamna cum se mai simțește, Constandine ? îl iscodi Hussein.

— Zace mai toată vremea și tremură scuturată de friguri, minți Hangerli. O mare greutate simțesc pe suflet, urmă el.

— Mult mă întristează amărăciunea măriei-tale, spuse Hussein, și în ochi i se aprinse același licăr ciudat. Plăcutu-le-a primblarea coconilor și copilelor, Constandine ?...

— Încă nu s-au întors, răspunse Hangerli.

— Tare sînt îngrijorat să nu li se fi întîmplat ceva, spuse turcul, și vodă simți în glasul lui Hussein fățărnicia și zeflemeaua, dîndu-i a înțelege că nu crede nimic din toate cele înșirate de domn. Vezi tu, Constandine, urmă pașa, viața noastră e făcută mai mult din rău decît din bine, mai mult din minciună decît din adevăr, dar noi datori sîntem a o primi așa după cum ne-a dăruit-o Allah. Căci cum ne-am putea împotrivi ursitei, nemernice fărpturi omenești, voinței celui atotputernic ? Dea-

supra fiecăruia atîrnă o sabie agățată de ceva printr-un fir de păr... Eu mă voi înfățișa dinaintea stăpînului meu, fără a ști dacă acel fir de păr nu se rupe, lăsînd sabia să cadă peste grumazul meu... Ție ți s-a îmbolnăvit doamna și nu poți ști de nu va cădea sabia și peste grumazul ei, dacă zilele nu-i sînt numărate, nici pe coconii tăi nu poți ști ce îi așteaptă... Toată viața noastră, după cum vezi, se zbate între „a ști și a nu ști".

Hussein vorbea cu glas tărăgănat, cu acea umbră de zîmbet pe chipul oacheș, neîngăduind nimănui a-i desluși întunecatele cărări. Pe sufletul lui Hangerli se înstăpîni o apelpisie crudă.

— S-a făcut întunerec, Hussein, rosti vodă, încît turcul d-abia îl auzi.

— Poruncește să se facă lumină, Constandine, căci, cine știe, peste vreme, tot ai întunericului vom fi, vorbi turcul cu aceeași nepăsare.

Și cum vorbeau ei mai mult în șoaptă, de afară se auzi un țipăt de pasăre așa, ca o văicăreală, și cei doi zăriră, pe cît le îngăduia întunericul, o pasăre mare, neagră, pe marginea ferestrei, cum își întinse aripile ca pentru a ocroti pe cineva sau, dimpotrivă, pentru a-l înăbuși, după care bătu din aripi, făcîndu-se nevăzută. Hangerli păli.

— Semn rău, bîigui el.

— Nimeni nu are știința semnelor în afara celui ce ni le trimete, iar noi, bieții, numai le bănuim înțelesul, însă fără a-l cunoaște, zise turcul, fără a părea îngrijorat.

— Nu mă știu a fi greșit cu ceva pentru ca această pasăre cobitoare, ducă-s-ar pe pustii, să-mi arate semn vestitor de moarte, vorbi Hangerli, tulburat.

— Greșelile se fac la tinerețe, iar bătrînețea trăiește din remușcări. Încă n-a venit vremea spre a zări în zborul acestei păsări apropierea drumului celui fără de întoarcere, spuse Hussein cu blîndețe.

Se ridicară amîndoi, avînd fiecare simțămîntul unei mari primejdii ce sta gata a se prăbuși peste ei.

Iar vodă Hangerli nu putu îndeplini voia cea spurcată a lui Hussein căci chiar în ziua aceea turcul primi poruncă de a se înapoia grabnic la Constantinopole.

Și, ajungînd Hussein-pașa la Stambul, după zilele petrecute la prietenul său, căzu la picioarele marelui său stăpîn, cerșindu-i îndurare.

— O sută de mii de oșteni ți-am dat, ciine ! Ce-ai făcut cu ei ?

— Milostive stăpîne...

— Ce-ai făcut cu ei ? stărui padișahul, zbierînd ca ieșit din minți. Te-ai lăsat bătut de opt mii de trențeroși ai pezevenghiului acelui de Pasvanoglu...

— Mărite, îngăduie nevrednicului rob...

— Nu îngădui nimic ! urlă stăpînul mai departe. Pentru rușinea ce mi-ai adus-o îți voi lua capul !... Apoi, cu un sictir scurt, îl alungă, poruncind căznuitorilor să scoată untul din pașă și numai după aceea să-i zboare căpățîna.

Prietenii lui Hangerli îi scriseră îngrijorați că „ar face bine măria-sa să mai slăbească prietenia cu turcul, care, ziceau ei, zile multe nu va mai avea", că Hussein nu e bine văzut de către padișah și că s-ar putea să nu mai fie văzut deloc. Se mai șoptea că Hussein ar fi fost pus după cavaz, astfel că băgînd aceia spaima în inima voievodului, acesta degrabă se lepădă de prietenia turcului, ba mai avan, trimise arz la Poartă cum că Vidinul a fost pierdut datorită nepriceperii lui Hussein. Asta pentru a-și pune el capul la adăpost, uitînd că Hussein-pașa își avea cadîna chiar în patul măritului stăpîn. Auzind ea chiar din gura padișahului arzul lui Hangerli, făcu ce făcu și îl vesti pe Hussein despre pîra domnului ghiaur. Turbat de mînie, turcul găsi grabnic țap ispășitor și izbuti, prin mijlocirea femeii, să fie primit de sultan, îngăduindu-i-se să sărute papucul și să se plîngă împotriva lui Hangerli, cum că ar fi fost înțeles cu Pasvanoglu să nu dea zahareaua la vreme, punînd la cale jefuirea raialei împărătești, ba chiar năvală asupra împărăției otomane. Și cum pe atunci, de obicei, turcul era crezut și creștinul ba, căzu beleaua pe spinarea voievodului.

Ursita lui Hangerli prinse a se strica întocmai ca vremea frumoasă alungată de norii negri ai furtunei, astfel că vîntul pierzaniei începu a sufla pieziș scaunul domnesc din București, și cum Hussein îi da zor ca ghiaurul să plătească oalele sparte de el, padișahul porunci

unui capugiu să plece grabnic în Valahia, împuternicit cu firmanul aducător de moarte în slova lui culcată și rotundă, scrisă de la dreapta înspre stînga, spre a lua capul voievodului cît mai neîntîrziat.

Capugiul sărută papucul, luînd cu el pe un harap urît ca dracu, ce știa a da moartea. Îndată ce călcară pămîntul Valahiei, capugiul și harapul umblau tot pe căi lăturalnice, trăgînd la gazdă, căci se temeau să înnopteze pe la hanuri, știind ei că domnii Țării Românești își aveau oamenii lor de pîndă și iscoadă, plătiți să afle de la cei ce veneau din Stambul tot felul de mujdele, fie rele, fie bune, ca după aia să o țină tot într-o goană pînă la Curtea domnească, vestindu-l pe măria-sa de havadișul aflat, ca să știe vodă ce are de făcut, fie să ia grabnic drumul Brașovului, fie să-l primească pe turc după cuviință.

Acest capugiu, bărbat frumos, ca la vreo 40 de ani, se numea Ibrahim Asâk. Deci ocolind hanurile, iscoadele lui Hangerli nu au putut să-și vestească domnul, astfel că turcul, ajuns la București, nu s-a mai oprit decît la Curtea domnească, cerînd velcămărașului să-l ducă neîntîrziat dinaintea măriei-sale, avînd a-i vorbi cuvînt de taină. Velcămărașul a dat fuga la velpostelnicul Moruz, care, la rîndul său, îl vesti pe domn. Hangerli își isprăvise baia și sta tolănit pe divan, în vreme ce slugile domnești îi încălzeau trupul cu cearceafuri calde, parfumîndu-i barba cu aromă de odogagiu. La picioarele lui vodă stătea marele ban Brâncoveanu și fornăitul acela de vistiernic Cornescu.

— De unde mai scoatem bani, bre Cornescule? îl întrebă Hangerli, întinzînd piciorul unei slugi pentru a i-l șterge.

— Să mai născocim niște biruri, măria-ta!

— Pe spinarea cui, Cornescule? întrebă domnul gînditor, că boierii nu plătesc, apoi ceru să i se aducă dulcețuri, cafea și ciubuc. Cînd îl zări pe velpostelnicul Moruz ivindu-se în prag fără a fi chemat, făcu o strîmbătură. Nu-i plăcea să fie tulburat la îmbăiere.

— Ce voiești, Moruz? După cîte știu, nu te-am chemat!

— Iertare, măria-ta, dar a sosit un capugiu de la împărăție și cere să fie primit grabnic.

— De ce nu mi s-a dat de veste prin iscoadele mele ceva mai înainte ? Pentru ce primesc simbrie de la domnie acești hoțomani ? izbucni Hangerli. Oare nu mă mai pot bizui pe nimeni ? urmă el. Ceilalți boieri tăcură, cuprinși de teamă. Moruz era galben ca ceara. Să vină ! porunci vodă. Voia să pară liniștit, dar glasul îi tremura.

— Măria-ta, eu socotesc că ar fi mai bine să-i spunem turcului că ești bolnav, pînă ce vom afla care-i madeaua pentru care a venit, zise Moruz. După glas, vorbele velpostelnicului nu mai păreau a fi un sfat, ci o rugăminte.

— Prostii ! mormăi Hangerli. N-am a mă tem de nimic. Să vie !

— Măria-ta, stărui Moruz, turcul a venit cu un harap buzat, mare și fioros la înfățișare...

— Eh, așa le este obiceiul acestor capugii, să-și ia după ei cîte un harap, ca să se grozăvească. Poftește-l pe turc în odaia de taină, porunci Hangerli, zîmbind cînd zări paloarea de pe chipul credinciosului său, care tot cerca să-și stăpînească tremurul mîinilor.

Dacă i se va întîmpla ceva lui vodă, apăi nici lui nu-i va fi moale, căci se vor duce naibii toate havaeturile pentru slujbele pe care le dădea pe bani buni, peșchesurile de tot felul, bașca brațele fierbinți ale jupînesei unui mare boier haleă cu care trăia de mai multă vreme. Se temea pentru viața lui Hangerli, care, de voie, de nevoie, se împletea cu a sa.

— Atunci să-l poftesc, măria-ta ? mai încercă Moruz să schimbe hotărîrea domnului său.

— Fă așa cum ți-am poruncit ! zise vodă, gătindu-se să părăsească odaia unde se îmbăia.

Moruz se temeni și ieși cu pași șovăielnici.

Dichisit, parfumat, cu pielea moale cum e catifeaua, Hangerli se îndreptă înspre odaia unde îi primea pe cei ce aveau a-i spune vorbe de taină. La vederea voievodului, turcul se grăbi să se închine după obicei. Hangerli îl pofti să se așeze lîngă el, pe divan, dar turcul își ceru iertăciune, zicînd că îi place mai mult să stea în jilț.

Fără să vrea, privirea lui vodă se opri asupra harapului respingător.

— Oare locul acestui rob nu-i printre slugile mele ? îl întrebă Hangerli pe turc.

— N-ai de ce te teme, măria-ta, zîmbi turcul. Harapul, la porunca mea, uită să vorbească și să audă, pe cînd între slugi, cine știe ce mai trăncănește !

— Nu-mi place a sta cu robii la un loc, răspunse vodă nemulțumit.

— Gîndește-te că e un scrin, măria-ta, și nu-l mai lua în seamă, zîmbi a rîde Asâk.

În vremea asta, harapul se făcea că nu aude nimic jucîndu-se cu labele lui cele mari și negre.

— Fie pe voia ta, prietene, zise Hangerli, văzînd că stăruie în zadar. Ce vești aduci de la împărăție ?...

— Măria-ta, veștile, fie bune sau rele, pentru noi sînt făcute și datori sîntem a le întîmpina în liniște și supunere, căci nimic din ce e ursit omului nu poate fi schimbat, răspunse Asâk, și pe chipul său frumos înflori un zîmbet ciudat.

Vodă trase cu coada ochiului și îl zări pe harap trosnindu-și degetele de parcă spărgea nuci.

— Așa e , Asâk, după cum grăiești, dar ziceai că ai cuvînt de taină, spuse Hangerli, arătînd o nerăbdare ce aducea mai mult a îngrijorare.

— Răbdare, măria-ta, răbdare ! Va veni și vremea lui, zise Asâk, păstrîndu-și zîmbetul. Graba pe care mi-o arăți mă face să cred că te temi de ceva sau poate că mai ai și alte treburi și nu ți-e aminte să stai la taclale...

— N-am de ce mă teme, Asâk ! Birul e împlinit, norodul n-are a se plînge de nimic, iar eu nu-s hiclean împărăției și a sta la taclale cu un prieten nu poate decît să-mi facă plăcere. Cum mai merg treburile la împărăție ? Padișahul e sănătos ?...

— Slavă lui Allah ! E sănătos.

— Mult se veselește inima mea auzind o astfel de veste, zise Hangerli, simțind că nu e nici o primejdie.

— În ceea ce privește treburile împărăției, mai sînt unele necazuri, peste care nădăjduiesc că vom trece cu bine, spuse turcul.

— Ce fel de necazuri ? întrebă vodă, prefăcîndu-se îngrijorat.

— Dar boierii măriei-tale sînt mulțumiți ? întrebă Asâk, schimbînd vorba.

— Boierii sînt mai mulțumiți decît sub orice domnie, răspunse domnul. Primitu-s-a vreun arz la împărăție prin care vreun boier să-și arate nemulțumirea ?

— Nu, măria-ta. Dar știe măria-voastră că oamenii clevetesc, căci greu e să astupi gura lumii, așa că la Stambul umblă tot felul de vorbe, una mai nerușinată ca alta. Dar cine se ia după ele ? Vorbele sînt ca frunzele. Zboară încotro le mînă vîntul. Uite că am uitat să întreb pe măria-ta despre sănătatea doamnei și a beizadelelor...

— Mulțumesc de întrebare, Asâk ! Sînt toți bine și sănătoși...

— Asta foarte mult mă bucură, că am aflat de la Hussein-pașa cum că doamna îți este bolnavă și asta mult ne-a îngrijorat... Și ne-a mai îngrijorat faptul că în Valahia prostimea ar fi nemulțumită de domnul ei...

— Prostimea ! zise Hangerli cu dispreț. Oare poți mulțumi acest balaur cu mii de capete, Asâk ? E cu neputință.

— Drept grăiești, măria-ta, dar noi datori sîntem a căuta liniștirea celor mulți, grăi turcul.

Hangerli își pierdu răbdarea. Oare ce urmărea capugiul ?...

— Asâk, nu crezi că ar fi bine să vorbim deschis, pe față ?

— Dar bine, măria-ta, pînă acum văzut-ai la mine vorbe ce ascund ceva ? Ne cunoaștem de atîta vreme și nu cred că ai a te plînge de prietenia mea cinstită...

— Nu mă îndoiesc de ea, Asâk, dar poate că e vorba de mărirea tributului ?... Să n-aibă grijă înaltul padișah, că îl voi scoate din piatră seacă...

— Stăpînește-te, măria-ta ! Stăpînul meu nu mi-a încredințat nici firman de mazilire, nici nu a cerut mărirea tributului... N-ai de ce să te temi. Cît privește oamenii, spun multe și rămîn puține...

— Atunci ?... Venit-ai doar să mă vezi ?...

— Fiind în trecere pe-aici, nu m-am putut stăpîni să nu-mi văd prietenul, zise turcul și ochii îi jucau veseli în cap.

— Fii dar bine venit, Asâk !

— Și nu te mai lua după toate vorbele. Vîntul duce lătratul cîinelui...

— Ce voiești a spune cu asta, Asâk ?

— Nimic, măria-ta. E o vorbă lăsată din bătrîni. Nici nu-ți vine a gîndi ce înțelepciune aveau bătrînii... Spune-mi, măria-ta, boierii nu-s pe aici ? N-ai treabă la divan ?... Mi-ar părea rău să te stînjenesc din treburi...

— Nu am azi nevoie de boieri. Și nici divan nu este. Totuși, voiesc a ști ce ai a-mi spune...

— Dacă zici că n-ai nici o treabă, la ce te zorești, doamne ? întrebă turcul, și Hangerli simți în cuvintele lui un fel de milă ascunsă.

— Niciodată nu îi este dat omului să se bucure de statornicie, zise vodă, ca un ecou la cele spuse de Asâk.

— De vreme ce ziua și noaptea nu au statornicie, cum ai vrea să o aibă omul ? rîse Asâk.

Hangerli voi să spună ceva, dar tresări la mîrîitul harapului, al cărui chip îngrozitor părea dăltuit din marmură neagră. Hangerli simți cum îl cuprinde o sudoare rece din senin și un tremur al cărnii. Luă clopoțelul de argint, agitîndu-l. Pe dată se deschise ușa și în pragul ei se ivi velpostelnicul Moruz.

— Poruncă, măria-ta ? întrebă Moruz, apropiindu-se de domn, îngrijorat, zărind chipul răvășit parcă de spaimă al lui Hangerli.

— Ciohodarii ! îi șopti vodă scurt.

Moruz se înclină și ieși grabnic.

— Măria-ta nu se simțește bine ? îl întrebă turcul.

— Ba mă simțesc foarte bine, dar am uitat să-i dau o poruncă velpostelnicului Moruz.

Turcul clătină din cap, zîmbind.

— Mi-am amintit, totuși, că azi trebuie să adun divanul. Nădăjduiesc că îmi vei face plăcerea de a sta alături de mine, căci am de judecat cîteva pricini. Iar de vei sta cîteva zile, voiesc a ți le face cît mai plăcute...

— Voi rămîne lîngă măria-ta pînă la sfîrșit, zise turcul, și același zîmbet prefăcut îi flutură pe buze.

Harapul rînji cu toată gura.

— De ce rîde harapul, bre Asâk ?

— Așa rîd harapii ăștia, din toate nimicurile, rosti capugiul, uitîndu-se lung la harap.

Acela sări de pe scaun, năpustindu-se ca un tigru asupra voievodului și, aruncîndu-i lațul de mătase neagră în jurul grumazului, îl trase cu putere de pe divan. Surprins, Hangerli încercă să-și scoată lațul ce îl înăbușea. Harapul mormăia mînios, înfingîndu-i celui sortit pieirii cuțitul în pîntece. Asâk, răsturnat în jilț, privea cu nepăsare zbaterea celui năruit sub laț și cuțit. Hangerli, bărbat voinic, se lupta, cercînd cu disperare să scape de strînsoarea harapului, ba era cît pe ce să-l răstoarne.

— Cîinele ăsta îmi stînjenește meșteșugul, mormăi căpăul, neslăbindu-l pe domn.

Puterile lui Hangerli începură să scadă. Simțea cum se scurge viața din el și, făcînd o ultimă sforțare, încercă să se ridice. Mîna stîngă i se năclăi de sînge. Ca prin ceață, îl zări pe bunul său prieten Asâk scoțînd pistolul de la brîu. Auzi împușcătura și se prăbuși cu un horcăit de moarte. Degrabă harapul îl încălecă, încolăcindu-l cu picioarele, pentru a-i opri zbaterea, și, înfigîndu-i mîinile în pletele domnului, prinse a-i tăia capul. Cînd trupul lui Hngerli mai tremura încă, fiind cuprins de fiorul morții, ușa sări de perete. În fruntea ciohodarilor, velpostelnicul Moruz zbieră în obrazul turcului :

— Cum de ai cutezat ?

Apoi porunci ciohodarilor : Puneți mîna pe ei ! Să dea socoteală !

Ciohodarii nu mai așteptară altă poruncă. Se năpustiră asupra turcului și asupra harapului, dar Asâk le făcu semn să se oprească.

— Dur, bre ! Ferman ! le strigă el.

Atunci au încremenit cu toții. Din lei s-au făcut miei. Cuvîntul magic „ferman“ le-a oprit tot avîntul. Harapul își vedea mai departe de treaba lui, apoi, după ce îi smulse mortului inelele de pe degete și ceasornicul de aur bătut în briliante, ceru apă pentru a spăla capul voievodului răpus. Moruz își înăbușea plînsul într-un colț al încăperii, nemaicutezînd să ia vreo măsură. Zări

pe harap cum îl despoaie pe vodă, lăsîndu-l în izmene, și inima i se strînse înfiorată. Harapul legă gleznele delicate ale lui Hangerli cu o sfoară pe care a scos-o de la brîu și începu să-l tragă pe mort ca pe un sac de cartofi, năclăind podeaua și tot locul pe unde trecea cu sîngele celui răpus sub ochii îngroziți ai ciohodarilor și ai slujitorilor domnești. Harapul tîrî leșul în curte și prinse a striga cît îl ținea gura :

— Iată ciinele care a jefuit raiaua împărătească !

Mulțimea de pe uliță privea cu ochii holbați la călăul care lovea stîrvul cu piciorul, dîndu-l de-a rostogolul, pe urmă se împrăștie care încotro. O spaimă grozavă cuprinse pe bucureșteni, care se ascundeau fiecare pe unde putea, strigînd ca din gură de șarpe : „Vin turcii, fraților ! L-au belit pe vodă !"

Doamna Roxana, auzind larma și văicărelile, neștiind ce se întîmplă, ieși din iatacurile sale, fiind întîmpinată de harapul cel fioros, care purta pe o tavă capul cu ochii mari, deschiși ai lui Hangerli, așa după cum l-a prins moartea. Înnebunită, doamna zări marea uimire din ochii soțului ei și, dînd un țipăt ascuțit, fugi spre odăile ei și, luîndu-și copiii, sări pe fereastră, gonind prin grădină. Harapul curăți capul mortului, umplîndu-l cu bumbac, pentru a-l înfățișa padișahului drept mărturie a poruncii îndeplinite și pentru a-și primi ghelirul. În vremea asta, Asâk porunci să se adune boierii și în fața lor puse sigiliul împărăției pe avuțiile domnului, rămînînd ei chezași pînă la sosirea noului voievod. Îngrozită, neștiind încotro să o ia, doamna Roxana ceru adăpost la casa marelui ban Nicolae Brâncoveanu. O primi jupîneasa banului. Era trasă la față, galbenă ca ceara.

— Fie-ți milă de copilașii mei și ascunde-ne în casa domniei-tale, se rugă doamna printre lacrimi și suspine, tremurînd din tot corpul.

— Măria-ta, îmi pare nespus de rău, dar soțul și domnul meu nu este acasă și nu mi-a îngăduit să primesc pe nimeni fără încuviințarea sa, răspunse jupîneasa marelui ban și, fără a lungi vorba, îi închise ușa în față nefericitei doamne, nemaiauzind blestemele Roxanei.

În vremea asta marele ban era acasă, dar sta ascuns în pivniță, printre boloboacele cu vin și hîrdaiele cu

murături, uitînd că numai cu cîteva ore mai înainte îi mărturisise lui Hangerli că gata este să-și dea și viața pentru domnul său.

Sărmana doamnă își găsi totuși adăpost în casa unor oameni sărmani, ce făceau parte din prostime, și care nu s-au temut să o ascundă. Acolo, în căsuța sărăcăcioasă, îi veni în minte Roxanei că la mărire și veselire dădeau cu toții năvală, cerșind și lingînd mîinile, iar cînd s-a aflat la greu, au fugit cu toții de le sfîrîiau călcîiele. Scoase de pe deget un inel cu briliante, întinzîndu-i-l femeii care a adăpostit-o, dar aceea nu-l primi. Văzînd-o că tremură de spaimă, omul femeii căută să o liniștească cu vorbe blînde, înlăturîndu-i teama.

Astfel luă sfîrșit domnia lui Constantin Hangerli. Doamna Roxana și copiii săi scăpară cu zile, dar mai săraci decît ultimul milog din Valahia, totuși, decît un leu mort, mai bine un șoarece viu! Cînd, mai tîrziu, Umbra lui Allah binevoi să afle adevărul, cum că cel vinovat de pierderea Vidinului a fost numai Husseinpașa, Hangerli neavînd nici un amestec în toată treaba asta, încruntă din sprînceană, poruncind ca pe dată să i se zboare căpățîna turcului, mai ales că nici cadîna aceluia nu mai avea loc în patul padișahului, căruia îi trecuse paraponul amoros, schimbînd-o cu o cadînă tînără și plină de nuri. Pe urmă, la protestele Angliei, o făcu pe nisnaiul, zicînd că el nu poruncise să fie ucisă preacredincioasa slugă Hangerli și că ticălosul de Ibrahim Asâk făcuse isprava asta după căpățîna lui, care zbură de pe umeri odată cu aceea a harapului, doritor de ghelir. Cît despre avuția „preacredincioasei slugi" și a femeii sale, nu mai aduse vorba, rămînînd uitată în vistieria imperiului, astfel că doamna Roxana, nemaivăzînd din ea nici măcar o mahmudea, rămase să-și tîrîie zilele și sărăcia prin Stambul, nemaiavînd ea de ce se teme, unde urmele ei se vor pierde pe undeva printr-un cimitir cu chiparoși și multă uitare, așa cum se vor pierde și urmele coconilor și copilelor sale, încheind astfel încă o filă din zbuciumata istorie a neamului românesc.

Sfîrșitul volumului I

Lector : ANA BARBU
Tehnoredactor : CONSTANȚA VULCĂNESCU

Apărut : 1987. Bun de tipar : 21.09.987.
Format : 16/54×84. Coli tipo : 19,5.

Tiparul executat sub cd. 5 178/987 la
ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ
BACĂU
Strada Mioriței nr. 27

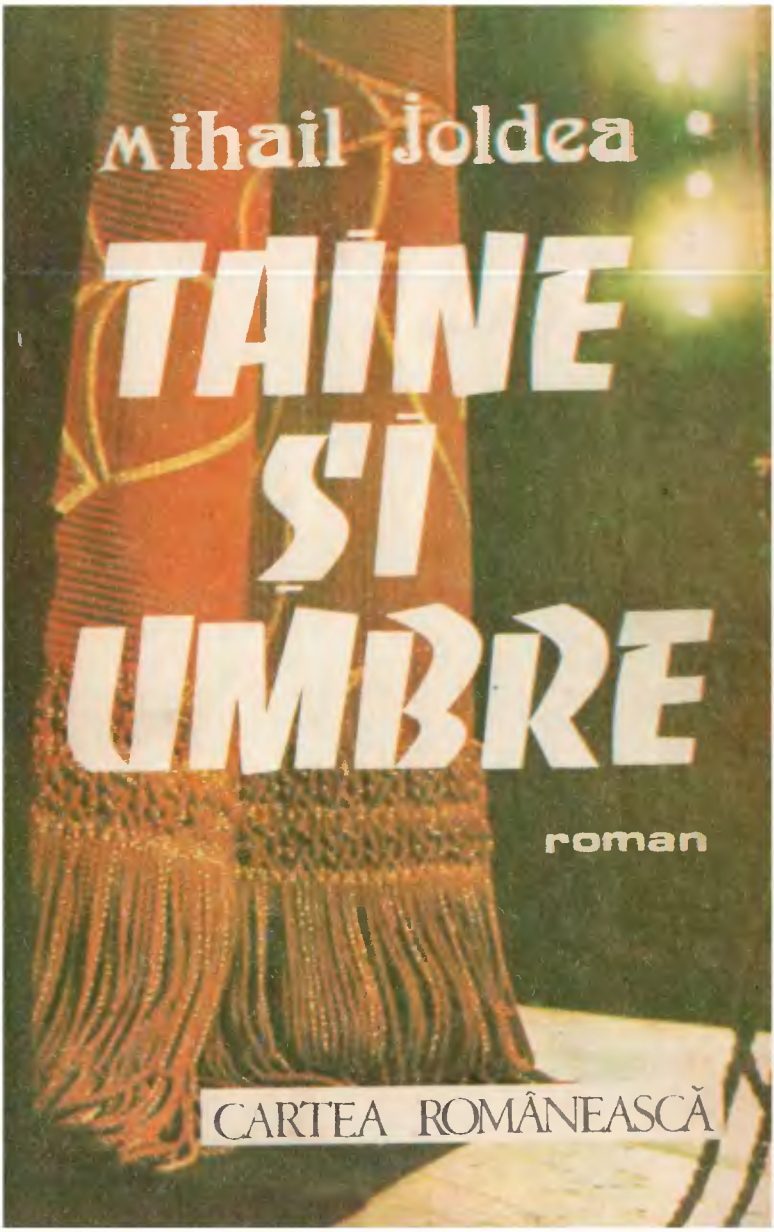
Mihail Joldea
TAINE ȘI UMBRE
roman
CARTEA ROMÂNEASCĂ